

Årsrapport 2010

Fylkesmannen i Aust-Agder

Innhold

Kapittel 1 - Om embetet	Side 4
Kapittel 2 - Sentrale politiske føringer	Side 9
Kapittel 3 - Resultatområder	Side 25
Kongehuset	Side 25
Miljøverndepartementet	Side 25
Landbruks- og matdepartementet	Side 40
Kunnskapsdepartementet	Side 53
Statens Helsetilsyn	Side 73
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	Side 75
Justis- og politidepartementet	Side 80
Kommunal- og regionaldepartementet	Side 86
Arbeidsdepartementet	Side 90
Helse- og omsorgsdepartementet	Side 92
Samferdselsdepartementet	Side 112
Utenriksdepartementet	Side 112
Kulturdepartementet	Side 113
Fomyings-, administrasjons- og kirkedepartementet	Side 113
Andre	Side 119
Endringer i årsrapporten	Side 120

Kapittel 1 - Om embetet

1.1 Tilstanden i embetet og fylket generelt

Tilstanden i fylket

Aust- Agder består av 15 kommuner, der Arendal er fylkeshovedstad. Fylket er blant våre minste fylker, med ca. 110 000 personer ved utgangen av 2010. Fylket har fin vekst i folketall, og de fleste kommuner har befolkningsframgang. Ved utgangen av 4. kvartal 2010 har Arendal (+507), Grimstad (+402) og Lillesand (+259) alle med betydelig befolkningsframgang. I kommunene Åmli (-31) og Risør (-16) har det vært en negativ utvikling. De tre øverste Setesdalskommunene opplever stagnasjon i folketallet. De fleste av fylkets innbyggere bor sør for E 18, og presset på arealene her er betydelig. I tillegg til fastboende er alle kommunene med kystlinje store hyttekommuner.

Fylket har ved utgangen av året landets høyeste arbeidsledighet på 4,00 %. Arbeidsledigheten har steget gjennom året, og er nå nesten 1 % over landsgjennomsnittet. Kommunene øst i fylket har den høyeste ledigheten, med Risør på topp med 5 %. Det er 2188 mennesker helt uten arbeid ved utgangen av året. Det er bygg og anlegg, ingeniørfag og IKT- fag som opplever høyest ledighet. Prognosene for 2011 er i følge NAV bedre, og det antas at ledigheten vil gå ned fram mot sommeren.

Levekårsutfordringene i fylket er fortsatt betydelige. Statistikken over noen viktige levekårsindikatorer er utfordrerne. Antall uføretrygdede er høyest i landet (51 pr 1000 i aldersgruppa 18-49), 2000 barn lever i vedvarende fattigdom, bruk av antidepressiva høyest i landet og resultatene på nasjonale prøver blant de svakeste, for å nevne noe. Det er gledelig å se at utfordringen adresseres av stadig flere. Fylkesmannsembetet har sammen med Åmli og Arendal fått godkjent et prosjekt finansiert av Kunnskapsdepartementet over tre år som skal se på tiltak for å bryte den sosiale arven. Stortingsbenken og mange kommuner er i stigende grad oppmerksom på disse utfordringene og setter problemene på dagsorden. Fylkesmannen bidrar med råd og veiledning overfor kommunene, i tillegg til at prosjektet vi har fått godkjent, ledes fra embetet.

Agderregionen er vår fremste eksportregion. I Aust- og Vest-Agder ligger noen av landets viktigste eksportbedrifter. Hvis man holder olje og gass utenfor, er denne regionen den som eksporterer mest fra fastlandet. Samtidig er det en meget innovativ region og ligger ofte blant de øverste på grundertoppen. Det skapes mange nye bedrifter i denne regionen, de fleste med offshore og sjø som fellesnevner. De maritime næringene står fortsatt meget sterkt på Agder.

Diskusjonen rundt et eller to Agder-fylker tilspisser seg. Det er bestemt at det skal avholdes folkeavstemming om spørsmålet i Aust-Agder samtidig med lokalvalget til høsten. En komite fra de to fylkeskommunene har laget en rapport som konkluderer med at de ønsker en sammenslåing. I denne rapporten foreslås Fylkesmannen samlokalisert i Kristiansand. Både tilhengere og motstandere av sammenslåing organiserer seg i disse dager. Fylkesmannen i Aust-Agder har ikke tatt stilling til spørsmålet, og avventer resultatet av folkeavstemmingen med påfølgende politisk behandling.

Uavhengig av resultatet av denne prosessen, er samarbeidet mellom fylkene betydelig. De fleste statsetater er regionalisert slik at Agderfylkene er sammen. Ofte også med andre fylker som Rogaland og Telemark. Mange organisasjoner har et kontor i Agder, og også mange bedrifter har samarbeid på tvers av fylkesgrensen. Universitetet kan være et godt eksempel på det. Den nye campusen i Grimstad ble åpnet av Kronprinsesse Mette Marit i august. UIA er for begge fylkene, med hovedcampus på Gimlemoen i Kristiansand. Den nye E-18 mellom Grimstad og Kristiansand gjør arbeidsmarkedet større for begge fylker. Det tar under en time mellom fylkeshovedstedene.

Et av de spørsmål som vekker mest debatt og som har vært et stridstema gjennom flere år, er sykehusstriden. I Aust-Agder frykter man for sykehusets i Arendals framtid. Usikkerheten knyttes til ulike spesialistfunksjoner og det som oppleves som en nedprioritering av sykehuset i Arendal. Denne debatten danner et bakteppe for den sterke motstand mot sammenslåing av fylkene man opplever, særlig fra Arendal og østover.

Kommunene i Aust Agder har budsjettert med dårligere netto driftsresultat i 2010 enn i 2009. Kommunene kom i hovedsak godt ut av den store omleggingen av endring i de øremerkede tilskuddene i Statsbudsjettet i år, men driftsmarginene er små. Alle våre 15 kommuner er aksjeeiere i Agder Energi, og utbytte fra selskapet smører systemet godt. Utbytte er for de aller fleste det som gjør at de unngår negative tall. Grimstad kommune er den eneste Robek kommunen i Aust-Agder. Kommunen har betydelige utfordringer, men vil slik det nå ser ut, være ute av Robekregisteret neste sommer.

Aust-Agder hadde gleden av å være vertskap for Kronprinsparets fylkestur i månedsskifte august – september. Kronprinsparet besøkte Evje, Grimstad, Froland, Arendal, Vegårshei og Gjerstad, i tillegg til at Tvedestrand og Lillesand var anløpshavner for Kongeskipet. Basert på tilbakemeldingene til embetet ble gjennomføringen av kronprinsparets besøk meget vellykket. Det var over 100 presseakkrediterte og strålende sommervær. Austegdene møtte opp i tusentall. Fylkesmannen produserte en bok som minne over besøket, kalt "Folkefest".

Tilstanden i embetet

I mars ble Jan Atle Knutsen ansatt som ny miljøvernsjef. Assisterende fylkesmann i Oppland, Knut Berg, ble ansatt som assisterende fylkesmann i embetet fra 1. oktober. Svein Åril som hadde stillingen tidligere, hadde søkt om permisjon fra embetet for å arbeide i FAD med ulike problemstillinger mot Fylkesmannsembetene.

Aktiviteter

Året har vært preget av høy aktivitet, ikke minst mot kommunene. Fylkesmannen har besøkt alle kommunene flere ganger gjennom året, både for å delta på ulike arrangementer, men også for å møte kommunene. Det har vært avholdt to ordfører/rådmannsmøter, to statlig etatsledermøter, KS-møter, fylkesberedskapsrådsmøte, embetsstyringsmøter og mange infomøter i embetet. Fylket har hatt flere besøk av statsråder og kommunal-komiteen var på befaring over to dager. Komiteen var for første gang i Setesdalen.

Forholdet mellom kommuner og fylkesmannsembetet er preget av gjensidig tillit og respekt. Møtene er preget av åpenhet og dialog. Det er fra embetsledelsen sin side lagt stor vekt på å ha det beste forhold til kommunene, noe embetet har lyktes med etter vår mening. Avstandene i fylket er små og samarbeidet er preget av nærhet og felles virkelighetsoppfatning.

Fylkesmannen har i tillegg besøkt mange bedrifter og institusjoner, og åpnet mange arrangementer siste år. Denne siden av fylkesmannens virksomhet er viktig for å bli bedre kjent i fylket.

Sykefravær

Embetet har hatt en målsetting om et sykefravær som er lavere enn det gjennomsnittlige sykefraværet i statlig virksomhet. I 2010 hadde embetet et sykefravær på 2,9 %. Målsettingen er således nådd med god margin. I 2009 hadde embetet et sykefravær på 4,4 %. Korttidsfraværet, det vil si sykefravær med kortere varighet enn 16 dager, utgjorde i 2010 1,17 % og representerer ikke noe problem. Vi har gode rutiner som sikrer at arbeidsgiver følger opp og viser omsorg for alle arbeidstakere når de blir syke. I forbindelse med inngåelse av ny samarbeidsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv har vi endret målsettingen når det gjelder sykefravær til at det ikke skal overstige snittet av de siste tre års sykefravær.

Medarbeiderundersøkelse

Våren 2010 ble det gjennomført en sentralt initiert medarbeiderundersøkelse. Embetet oppnådde her gjennomgående gode resultater. I forbindelse med gjennomgangen av resultatene i samarbeidsutvalget, ble det bestemt å iverksette tiltak i forhold til etikk i forvaltningen og den nødvendige samtalen. Dette er fulgt opp og gjennomført. I tillegg har vi avtalt at våre gjeldende varslingsrutiner skulle gjennomgås på nytt. Dette er vi igang med.

Husleiekontrakt

Fylkesmannens leiekontrakt utgår våren 2012, og det er en prosess i gang for å vurdere bedre og mer hensiktsmessige lokaler. Beslutningen om dette vil bli tatt til høsten.

1.2 Rapportering på ressursbruk

Ved inngangen til 2010 ble vi lovet felles retningslinjer for kontering av utgifter og inntekter på resultatområder. Det er fortsatt (febr 2011) ikke utarbeidet felles retningslinjer, noe vi beklager sterkt. Det har heller ikke vært mulig å få noen råd, svar på spørsmål rundt den "nye" ressursrapporteringa gjennom året, og resultatene blir da etter hvordan vi finner det naturlig å kontere. Ett annet embete vil antakelig kontere enkelte utgifter på en annen måte og tallene vil bli lite sammenlignbare eller havne på "feil" resultatområde. Dette vil spesielt gjelde administrative kostnader f eks IKT investeringer. Noen vil føre dette under fagdepartement, mens andre vurderer dette til å være felles administrative kostnader. Videre blir tallene ulike når det gjelder fremmedkapitler og hvordan vi hver for oss fører bl a lønnskostnader og overhead.

Vi er bedt om å kommentere avvik under ressursrapporteringa i årsrapporten, noe vi anser som umulig, i og med at vi ikke har tallstørrelser å vurdere avvik mot. Vi er ikke kjent med hvor store beløp oppdragsgivende departement har lagt inn i 1510 tildeling til Fylkesmannen i Aust-Agder.

Vi stiller oss kritisk til at tallene for 2010 skal brukes videre i forhold til ressurstildeling til fylkesmannsembetene. I og med at det ikke er mulig å kvalitetssikre tallene som foreligger, bør 2010 kun være et prøveår for FAD, SSØ og embetene. Vi vil også påpeke at når departementet innfører slike nye system bør det finnes faglige ressurser/personer til disposisjon, som er i stand til å svare på spørsmål og som gir tilbakemelding på e-poster når embetene henvender seg.

Departement	Kap1510	Fagdep
Miljøverndepartementet	kr 8 795 312,51	kr 442 685,64
Landbruks- og matdepartementet	kr 6 207 938,18	kr 0,00
Kunnskapsdepartementet	kr 4 000 501,00	kr 2 053 080,74
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	kr 1 782 545,92	kr 13 680,81
Justis- og politidepartementet	kr 2 240 836,04	kr 82 273,67
Kommunal- og regionaldepartementet	kr 1 364 351,48	kr 0,00
Arbeidsdepartementet	kr 265 026,89	kr 448 165,04
Helse- og omsorgsdepartementet	kr 5 489 475,48	kr 4 164 194,53
Andre	kr 16 284 846,07	kr 0,00
Sum:	kr 46 430 833,57	kr 7 204 080,43

1.3 Andre Forhold

Budsjett 2010

Total tildeling til Fylkesmannen i Aust-Agder 2010 var på kroner 45 718 000 inkl. overskridelsessamtykke og tilleggsbevilgninger på 1 035 000 kroner og overførte midler fra 2009 på 967 000 kroner.

Med nøkternt forbruk og god budsjett disiplin i embetet ble årsresultatet et mindreforbruk på kroner 351 474 på kap 1510 post 01. Beløpet skyldes tilfeldige vakanser, og søkes overført til 2011. I tillegg søker vi om overføring av mindretgifter på kap 1510 post 21 på 1 515 308 kroner. Det høye beløpet skyldes i hovedsak at vi fikk 1.2 mill kroner, til prosjektet “ Tidlig innsats – for god start”, rett før nyttår. Midlene skal nyttes til prosjektet i 2011.

Det utarbeides årlig et overordnet budsjett og virksomhetsplan i tillegg til oppsett av et langtidsbudsjett med prognoser for de nærmeste årene. Videre utarbeider hver avdeling et detaljert driftsbudsjett og avdelingsvis virksomhetsplaner. Ellers er det uheldig at enkelte fullmaktsbrev og embetsoppdrag blir gjort kjent for oss så langt ut i året (februar/mars). Dette forsinker den interne budsjettprosessen, og også oppgavegjennomføring på enkelte områder.

Kapittel 1510 Fylkesmannen

Når det gjelder tildeling og budsjett for 2010 var vi svært lite glade for at husleiegevinsten vi tidligere hadde opparbeidet ble trukket inn, trass i lovnader om at vi skulle få beholde den. Vi var fornøyd med at budsjettfordelingsmodellen fra 2005 ble forlatt, men har savnet drøftinger og vurderinger fra departementets side om nivået i budsjett 2009 var så “riktig”, at det er grunnlag for å legge det til grunn for en historisk basert tildeling framover. Etter vår vurdering er det fortsatt behov for å gjøre en slik vurdering i dialog med embetene.

Endring i oppdragene fra BLD og AD og derav styrket budsjett for 2010, medførte oppbemanning med en stilling i embetet. Budsjettreduksjonene i forbindelse med forvaltningsreformen, var som forventet, og medførte reduksjon i bemanning i landbruksavdelingen, mens det for miljøområdet ble solgt saksbehandlertjenester til fylkeskommunen, og vi beholdt saksbehandlertkapasiteten hos Fylkesmannen.

Fylkesmannen i Aust-Agder fikk en relativt stor del av budsjettøkningen på kap 1510 i 2009. Midlene skulle – også i 2010 brukes til spesifikke formål og vi kan rapportere tilbake at vi har styrket bemanningen innenfor landbruksavdelingen og miljøvern avdelingen med stillingsressurser til bl a kontroll og planarbeid. For de øvrige departement er midlene brukt til styrket drift, spesielt til overtid for å kunne løse oppgavene som er angitt i tildelingsbrev for 2009. (Vi viser til rapportering under fagdepartementene i kap 3).

Selv om vi hadde et lite mindreforbruk i 2010 utgjør de økonomiske rammene og usikkerhet for hva som blir lagt til grunn fra år til år den største risikoen for manglende måloppnåelse i embetet.

Finansiering utenom 1510

Embetet har lagt prinsippene i punkt 5b i brev fra FAD til grunn for dekning av administrative kostnader i forbindelse med oppdrag finansiert utenom 1510. Det endelige beløpet som ble trukket inn ble fastsatt etter avtale med fagavdelingene.

Rapportering

Det er fortsatt mange (for mange) delrapporter til oppdragsgivende departement/direktorat i tillegg til årsrapporten. Eks vis DN som forlanger full halvårsrapportering i august/september. Det brukes i dag mye ressurser på rapportering. Det er fortsatt en utfordring for FAD og få dette samordnet gjennom årsrapporten.

I henhold til tildelingsbrevet for 2010 ga vi også tilbakemelding på forbruk pr 2. tertial og forventet prognose for årsresultat. Vi fikk et noe lavere midnreforbruk enn varslet på grunn av ekstra innkjøp av IKT-utstyr.

Når det gjelder den nye modellen for ressursrapportering som ble iverksatt fra 2010, vil vi påpeke at det ikke ble utarbeidet sentrale retningslinjer for hvordan vi skal føre administrative kostnader. Vi har bl a ført alle administrative kostnader, inkl IKT-kostnader for hele embetet, under resultatområde 950. Med andre ord så viser ikke de tallene som står i rapporten de faktiske kostnadene for ulike fagoppgaver. Dette antar vi at også er blitt gjort forskjellig fra embete til embete. Vi finner derfor grunn til å spørre om tallene for 2010 er så usikre, at de er uten verdi i forhold til det som faktisk var intensjonen med rapporteringa.

Administrative føringer

Ledergruppa har deltatt i FADs lederutviklingsprogram. Programmet har gitt oss mulighet til å prioritere diskusjon og refleksjon rundt lederrollen og egen praksis. Ikke minst har det vært nyttig for oss Aust-Agder med relativt ny fylkesmann og nytilsatt assisterende fylkesmann fra 1. oktober. Det har gitt oss anledning til å bli bedre kjent og meisle ut hvilke prinsipper vi ønsker å legge vekt på ut i fra "Plattform for ledelse i staten". Vi har hatt spesielt fokus på egen avdelingsledelse og ledermøtene som styringsverktøy.

Medarbeiderundersøkelsen viste gjennomgående stor tilfredshet med Fylkesmannen i Aust-Agder som arbeidsplass – over 90 % vil anbefale denne arbeidsplassen for sine venner. De svakeste resultatene vistes på områdene; den vanskelige samtalen, fysisk arbeidsmiljø og kompetanseplanlegging. Vi har tatt tak i disse punktene og hatt eget kurs for ledere og tillitsvalgte i den vanskelige/nødvendige samtalen og er i ferd med å vurdere nye lokaliteter for embetet. Vi har videre søkt om kompetansemidler i Difi til et prosjekt der vi ønsker å utvikle fylkesmannsambetet som lærende organisasjon slik at vi også kan få fulgt opp punktet om kompetanseheving og planlegging bedre enn vi gjør i dag.

IKT-arkitektur

IKT funksjonene i embetet har i 2010 vært preget av at vi ventet på bebudet IKT-strategi for fylkesmennene. Vi har derfor ikke utviklet nye elektroniske tjenester, men tatt retningslinjene for IKT-arkitektur til etterretning. Vi bruker Altinn i kommunikasjon med næringsliv og publikum innenfor rapportering av årlige utslipp fra private bedrifter, som har fått utslippstillatelse med hjemmel i forurensningsloven.

Innkjøp

Fylkesmannen i Aust-Agder deltar i et interkommunalt innkjøpssamarbeid for offentlig anskaffelser (Agder IKS). I samarbeidet er det tilsatt flere personer med innkjøpskompetanse og det er etablert rutiner i henhold regelverk for offentlig anskaffelser. Spørsmålet om e-handel er tatt opp med innkjøpssamarbeidet uten at det har kommet til et konkret valg av løsning.

Det er utarbeidet en innkjøpsstrategi og ordningen med egen innkjøpskoordinator er videreført. Innkjøpsrutinene er gjennomgått og oppdatert, samtidig som vi sammen med det interkommunale innkjøpssamarbeidet har gått gjennom avtalene som Fylkesmannen avroper på.

Miljøtiltak

Arbeidet med "Handlingsplan for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser" er startet opp i 2010, og styringsgruppa har hatt tre møter. I tillegg til rapportering innen gitte frister til Difi, er det vedtatt en langsiktig prosjektpå. Det er gjennomført frokostmøte med fokus på grønne sertifikater/grønn strøm, leverandørmøte på varer og tjenester for bygg/anleggsbransjen med bl annet miljøsertifisering og passivhus som tema. Besøksrunde i alle kommunene startet opp i 2010. Det er etablert tett samarbeid med Knutepunktet i Vest-Agder.

Det legges inn krav om miljømerking i forhold til leverandørene når vi gjør egne kjøp. I tillegg har vi tatt dette opp med det interkommunale innkjøpssamarbeidet med anmodning om at det stilles miljøkrav i de avtalene som vi avroper på.

Fylkesmannen i Aust-Agder ble miljøfyrtårnsertifisert i 2010, og har blitt medlem av klimasamarbeidet – Klimapartner.

Brukerundersøkelse

I forbindelse med Lederutviklingsprogrammet ble det lagt opp en sentral brukerundersøkelse for Fylkesmennene. Kommunene, representert ved ordførere og rådmenn, er relativt fornøyd med Fylkesmannens arbeid selv om det hos oss, som hos de andre, kom tilbakemeldinger på lang saksbehandlingstid. utfordringer for øvrig er i hovedsak knyttet til arbeidet med kommunale planer, dispensasjonssaker og innsigelser. Resultatene er gjennomgått sammen med ordførere og rådmenn i eget møte høsten 2010 og følges opp videre i 2011.

Kronprinsparets Fylkesbesøk

Fylkesmannen i Aust-Agder var vertskap for Kronprinsparets årlige fylkesbesøk i 2010. Besøket foregikk over tre dager i perioden 30. august - 2. september. Seks av fylkets kommuner, Evje og Hornnes, Grimstad, Arendal, Froland, Vegårshei og Gjerstad presenterte seg for Kronprinsparet. I tillegg var Lillesand og Tvedestrand anløpshavner for Kongeskipet Norge.

Planprosess, program, presseprogram og gjennomføringen av besøket ble ledet av Fylkesmannen. Det ble gjennomført befaringer med og uten representanter fra Slottet og andre aktører. Det ble utarbeidet detaljerte programmer for alle involverte samt for media. Over 100 journalister var akkrediterte for besøket, og presedekningen var stor i alle mediekanaler.

I etterkant har Fylkesmannen fått mye honnør for planleggingen og gjennomføringen av besøket. Media var ensartet positive og tilbakemeldingene fra alle samarbeidspartnere og kommuner var svært gode. Program for besøket og for media ble av Slottet ønsket som mal for alle fylkesbesøk. Disse ble derfor distribuert til alle Fylkesmannsembetene.

I etterkant av besøket ble det produsert en minnebok, etter bestilling fra kommunene. Denne ble så distribuert til kommuner, samarbeidspartnere og institusjoner i hele fylket. Boken ble svært godt mottatt.

Det er i gjennomført evaluering av besøket, inkludert planprosess og gjennomføring.

Kapittel 2 - Sentrale politiske føringer

2.1 Generelle samordningsoppgaver. Fornyning av offentleg sektor

Samordning

Aust-Agder er et lite fylke med bare 15 kommuner. Dette gjør kontakten og samordningsoppgaver noe enklere enn i store fylker. Vi har to fellesmøter med ordførere og rådmenn i løpet av året, i tillegg til en rekke andre møteplasser. Kontakten med kommunene er tett og tillitsfull.

Fylkesmannen i Aust-Agder er et lite og kompakt embete med korte kommunikasjonslinjer. De ukentlige ledermøtene samt plan- og tilsynsmøter er viktige interne samordningsarenaer.

Vi har også tett og god kontakt med regionale statlige etater. Vi har to egne møtepunkter i året. I tillegg møtes statlige etatsjefer i en rekke ulike sammenhenger. Personlige kontakt og kjennskap er en stor fordel f. eks ved krisehåndtering.

Det er et godt etablert samarbeid mellom Fylkestannlegen og Fylkesmannens sosial- og helseavdeling. Fylkestannlegen er en del av Fylkesmannens styringsgruppe for barn og unge, og er alltid invitert til alle våre møter/konferanser med kommunene. Fylkestannlegen har i løpet av 2010 etablert en ordning med ni klinikkledere som har direkte kontakt med barnevern, helsestasjoner og omsorgstjenester i kommunene. De siste har blitt ansatt i siste halvåret av 2010, men allerede synes ordningen å fungere tilfredsstillende.

I all vår kommunekontakt er samordning av statlige styringssignaler et gjennomgående tema. Det er meget sjelden kommunene melder om problemer med at staten ”taler med flere tunger”.

Fra embetsledelsen side arbeides det mye med klart språk, dette har vært tema på personalseminaret, ”embetsskolen”.

I enkelte av våre kystkommuner er det en stor utfordring å få forståelse for den restriktive nasjonale politikk i strandsonen. Vi vil jobbe videre med dette med grunnlag i ny plan- og bygningslov.

Tilsyn

Tilsyn er viktig virkemiddel for å sikre gjennomføring av nasjonale politikk på en rekke områder, og vår tilsynsaktivitet er stadig økende.

Vi har i dialog med andre statlige tilsyn og kommunene, blitt enige om en felles tilsynskalender og faste møter for å utveksle tilsynserfaringer. Fylkesmannen har ikke måttet innkalle til egne møter etter Kommunelovens kap. 10A for å samordne statlige reaksjoner ved avvik.

Den gjennomgående tilbakemelding fra kommunene er at tilsyn er et viktig virkemiddel til kvalitetsforbedring og at fylkesmannens tilsynsaktivitet fungerer godt.

Risikobasert kontroll

Fylkesmannen utarbeidet en risikobasert kontrollplan for Aust-Agder for 2010 og gjennomførte forvaltningskontroll i fem kommuner etter denne planen. Kommunene Gjerstad, Risør, Bygland, Tvedestrand og Froland var plukket ut. Kontrollen omfattet saksbehandlingen i kommunen innenfor ordningene produksjonstilskudd i jordbruket, regionalt miljøprogram, spesielle miljøtiltak i jordbruket og avløsertilskudd ved sykdom og utplukkede virksomheter som har mottatt tilskudd fra de enkelte ordningene. I 2010 la vi særlig vekt på kontroll av aktiviteten grovførsalg. Kontrollteamet fra Fylkesmannen fulgte saksbehandler på en-tre foretakskontroller i hver kommune.

I to av kommunene avdekket Fylkesmannen avvik i rutiner for arkivering. Vi avdekket ikke systematiske feil i forvaltningen av ordningene eller feil utbetaling av tilskudd. Kommunene har gitt tilfredsstillende tilbakemeldinger om hvordan de vil følge opp avvikene fra forvaltningskontrollen.

Kunnskapsformidling

Den gode kontakten mellom fylkesmannsembetet og kommunene betyr også at våre ledere og saksbehandlere i

svært stor grad benyttes som rådgivere og veiledere innenfor alle saksområder. Mesteparten av denne kontakten foregår elektronisk eller pr. telefon. Vi har i 2010 også avholdt en rekke kurs og fagsamlinger innenfor f. eks. ny plan- og bygningslov, barnehagelov mv.

Kommuneøkonomi

Netto driftsresultatet for 2009 (1,4 %) var en klar forbedring samlet sett for kommunene i Aust-Agder, når vi sammenligner med 2008 (-1,6 %). For 2010 ble det budsjettert med en liten nedgang, slik at samlet resultat for Aust-Agder er budsjettert til 0,7 prosent.

Fortsatt er Grimstad kommune inne i ROBEK-listen, men de har fulgt sin forpliktende plan og det ser ut for at de kan meldes ut i løpet av 2011. Fylkesmannen følger tett opp Grimstad kommune, slik at de igjenvinne sin økonomiske handlefrihet.

Kommunene sliter gjennomgående med svært lav driftsmargin og høy gjeld. Kun 4 av våre 15 kommuner tilfredsstiller kriteriene for god kommuneøkonomi med driftsresultat bedre enn 3 prosent. De fleste kommunene er avhengig av aksjeutbytte fra Agder Energi for å gå i balanse.

Vi er i løpende dialog med kommunene om utfordringene og praktisk talt alle kommunene v/ordfører, rådmann og økonomisjef møter til årlige skjønnskoneranser. Det er også god oppslutning om de årlige konferanser om kommuneøkonomiopplegget. Disse samlingene skjer felles for begge Agder-fylkene i KS-Agder regi.

Skjønnsmidler og fornyingsprosjekter

Fylkesmannen holdt tilbake 3,2 Mkr. til prosjektskjønn i 2010. Det kom inn totalt 44 antall søknader. Totalt ble det søkt om prosjektstøtte for tilsammen 13,8 Mkr. Fylkesmannen fordelte prosjektskjønnsmidler hvor ca 1 mkr gikk til fornyingsprosjekter, mens ca 2,2 Mkr gikk til tjenesteutvikling.

I de årlige skjønns møtene står fornyings- og utviklingsarbeidet i kommunene sentralt. En ikke uvesentlig del av skjønnsmidlene går til utviklingsprosjekter. Fylkesmannen får stadig god tilbakemelding på anvendelsen av midler som er gitt til slike tiltak. Fylkesmannens landbruksavdeling arbeider aktivt med å støtte kommunene som samfunnsutvikler.

Inn på tunet

Det er nedsatt en arbeidsgruppe med representanter fra utdannings- og familieavdelingen, sosial- og helseavdelingen og landbruksavdelingen. Arbeidsgruppen utarbeider en tiltaksplan som grunnlag for Fylkesmannens arbeid med Inn på tunet. Pga. mangel på kapasitet har det vært vanskelig for utdannings- og familieavdelingen og sosial- og helseavdelingen å prioritere dette arbeidet i ønskelig grad i 2010. Utdanning- og familieavdelingen ga faglig veiledning til Grimstad kommune under utarbeidelsen av søknaden til Inn på tunet-løftet.

I alt sju kommuner søkte om midler fra Inn på tunet-løftet i 2010. Det var imidlertid bare Grimstad kommune som fikk innvilget midler til prosjektet «Inn på tunet – en annerledes læringsarena».

Universell utforming

Fylkesmannen har i 2010 i samarbeid med Aust-Agder fylkeskommune vært pilotfylke for universell utforming. Det er tilsatt prosjektleder i fylkeskommunen som står for fremdriften i prosjektet. Fylkesmannen deltar i referanse- og styringsgruppe. Prosjektleder har deltatt på sentralt arrangerte samlinger og står for kontakten med miljøverndepartementet på vegne av styringsgruppen. Prosjektet i Aust-Agder retter seg særlig mot områdene transport, byrom og friluftsliv, men er og svært viktig for å bygge opp generell kompetanse innen universell utforming

2.2 Velferd, helse, personleg tenesteyting og likestilling

Brukerstyring

Vi har i 2010 gjennomført tilsyn med brukermidvirkning på flere plan. På individplanet har brukeres medvirkning vært vurdert på sykehjem i forhold til bevegelsesfrihet og ved tilsyn med avlastningsvedtak. På systemnivå har brukermidvirkning vært sett på i to omfattende tilsyn i Grimstad og Arendal. Brukermidvirkning er også et

sentralt tema ved klagesaksvurderingene etter sosialtjenestelovens kap. 4 og 4A. Vi har i 2010 vært særlig opptatt av hva brukermedvirkning faktisk betyr.

Omsorgsplan 2015

Ett av målene i Omsorgsplan 2015 er 12 000 nye årsverk med relevant fagutdanning innen 2015. SSB's personallstatistikk i juni 2010 viser at Aust-Agder har en reduksjon i antall årsverk fra året før, og vi er dermed ikke med på den økningen som regjeringen forutsetter. Det ser ut som kommunens generelle økonomi slår ut her. Omsorgstjenesten er en arbeidsintensiv tjeneste der reduksjon i utgiftene primært må komme ved lønnsreduksjon. Aust-Agder fylkeskommune tilbyr helsefagarbeiderutdanning både for unge og voksne. I oktober 2010 var det 242 elever i Vg1 og 158 elever i Vg2. Tallet for Vg2 inkluderer også 45 voksne. Elevtallet er stabilt fra 2009 til 2010. Det har nesten vært læreplasser nok til alle kvalifiserte søkere i 2010. I tillegg har 22 voksne tatt fagbrev i helsefag eller omsorgsfaget som praksiskandidater. Fylkesmannen bidrar med finansiering av en klasse for voksne som har startet helsefagarbeiderutdanning i Grimstad, kurs for praksiskandidater.

Det har ikke lyktes helt å skape den store investeringslysten til nye heldøgns omsorgsplasser. Vi har gitt informasjon i flere sammenhenger, både i kurs/møtevirksomhet og i fora for kommunenes ledelse. Vi har lenge fått tilbakemelding om at tilskuddene har vært for små. Det vil bli spennende å følge utviklingen nå som tilskuddet er økt betydelig og at reglene mykes opp i forhold til profitt/non profitt prinsippet.

Gjennom tett samarbeid med Utviklingscenter for sykehjem og hjemmetjenesten i Aust-Agder har Fylkesmannen arrangert halvårsseminar for deltakere i opplæringsprogrammet "Demensomsorgens ABC" og andre. Nærmere 275 deltager er nå i sluttfasen av dette studieprogrammet, og ytterligere en gruppe i Setesdal på rundt 25 er midtveis i løpet. Vi engasjerer nasjonale kapasiteter innen fagfeltet som foredragsholdere, og observerer en glødende entusiasme blant de vel 600 fremmøtte. Hvordan hverdagen arter seg for personer med demens er avhengig av flere faktorer, og det er ofte avgjørende for livskvaliteten hvilken behandling og omsorg de får. Aktiviteter som kan gi bedre livskvalitet er alfa og omega for personer med demens.

I april hadde vi besøk av Kirkens Bymisjon i Oslo som i to dager holdt "kulturarbeiderskole" med vekt på aktivitet og innhold i institusjonshverdagen. Arendal, Grimstad, Åmli, Vegårshei og Risør har fulgt dette opp i KS prosjekt "Det åpne bo og omsorgscenter", der særlig frivillige, pårørendes og nærsamfunnets rolle i institusjonens liv er sentrale tema. Fylkesmannen er i programkomiteen for prosjektet og bidrar økonomisk. Tre kommuner i fylket har demensprosjekter knyttet til "Inn på tunet". Fylkesmannen har en arbeidsgruppe på tvers av avdelingene som skal motivere til økt bruk av satsingen i fylket.

Samhandling

Det er et godt etablert samarbeid mellom Fylkestannlegen og Fylkesmannens sosial og helseavdeling. Fylkestannlegen er en del av Fylkesmannens styringsgruppe for barn og unge, og er alltid invitert til våre møter/konferanser med kommunene. Fylkestannlegen har i 2. halvår 2010 fått ansatt ni klinikkledere som har direkte kontakt med barnevern, helsestasjoner og omsorgstjenester i kommunene. Ordningen synes å fungere meget tilfredsstillende.

Vi har halvårlige regionale faglige fora for rus, psykisk helse og NAV. Her deltar representanter for spesialisthelsetjenesten. Det er et utstrakt samarbeid mellom våre rådgivere og spesialisthelsetjenesten, både ved utarbeidelse av ulike samhandlingsdokument og arrangement av kurs/konferanser. Vi har også etablert samarbeid omkring "Barn som pårørende" både i spesialisthelsetjenesten og i kommunene.

Tilsyn med eldre

Fylkesmannen/helsetilsynet i fylket har hatt en svært aktiv satsing når det gjelder tilsyn med eldre i 2010. Vi har gjennomført uanmeldte tilsyn med tema: Låste dører på sykehjem (17), systemrevisjoner med egeninitiert tema: Brukermedvirkning med brukere som fullverdige informanter (2), stikkprøvetilsyn med kommunal saksbehandling ved søknad om avlastning (4) og sjølmeldingstilsyn med medikamenthåndtering i sykehjem (10). Vi fikk tilsammen ca. 350.000 kr. i ekstrabevilgning fra Statens helsetilsyn, og brukte disse til å finansiere merbelastning for medarbeidere og arrangere erfaringskonferanse i desember med ca. 120 deltakere fra kommunal omsorgstjeneste.

Opptrappingsplan for rusfeltet

Fylkesmannen deltar i et omfattende regionalt samarbeid med Kompetansesenter for rus og Borgestadklinikken. Det utarbeides årlige kompetanseplaner. I 2010 har Fylkesmannen alene eller i samarbeid med andre bl.a. arrangert rusfaglig forum, faglige regionale fora for rus, psykisk helse og NAV, Folkehelsedagene, bl.a. med

rusfaglige foredrag, dagskonferanse om LAR behandling, verksted for prosjekt- og utviklingsarbeid og kurs i motiverende intervju. Tilskuddene til kommunalt rusarbeid er fordelt etter oppdraget, og de enkelte kommune er fulgt godt opp etter at tilskuddet ble tildelt.

Psykisk helsearbeid

Fylkesmannen har innhentet, kvalitetssikret og videreformidlet rapporteringen om utvikling i det psykiske helsearbeide i kommunene. Vi har behandlet søknader om videreutdanning innen psykisk helsearbeid og utbetalt tilskudd i tråd med direktoratets oppdrag. Det er et utstrakt samarbeid mellom rådgiverne på rus- og psykisk helse feltet, bl.a i felles faglige fora som arrangeres halvårlig. Rådgiver på psykisk helseområdet har særlig grepet tak i innsatsen for barn og unge, og har et tett samarbeid med helsesøstre og spesialisthelsetjenesten ved felles konferanser og fokus på barn som pårørende.

Kompetansesituasjonen i tjenesten til utviklingshemmede

Fylkesmannen har i mange år hatt fokus på opplæring innen Sosialtjenesteloven kapittel 4A (tvang og makt). Denne satsningen har også gitt effekter for andre deler av arbeidet i tjenesten for utviklingshemmede (alternative tiltak). Utover dette har det vært lite systematisk utviklingsarbeid. Fylkesmannen i Aust-Agder har derfor valgt å støtte faggrupper som har vært aktive på området. De klart mest aktive er 4A-gruppa i Arendal og ansatte ved Sandnes ressurscenter, Risør. Ved hjelp av økonomisk støtte fra oss har de gjennomført store samlinger for hele fylket innen målretta miljøarbeid. Vi mener at kompetansehevende tiltak i arbeidet for eldre og mennesker med psykiske lidelser lenge har blitt prioritert. Det vil derfor nå være naturlig å se på kompetansehevende tiltak innen andre deler av tjenesten, f.eks. utviklingshemmede. Det er tatt initiativ fra Risør kommune om fagskole i målretta miljøarbeid for hjelpepleiere/ omsorgsarbeidere/ helsefagarbeidere i fylket. Fylkesmannen er sentral for å få dette realisert, sammen med Aust Agder Fylkeskommune og Risør kommune. Planen er oppstart av en klasse med 30 elever høsten 2011.

Vedtak etter pasientrettighetsloven kapittel 4A

Fylkesmannen/Helsetilsynet i Aust-Agder mottok totalt 46 vedtak i 2010, en økning på 48 % i forhold til 2009. Økningen har sannsynligvis sammenheng med integreringen av det forholdsvis nye lovverket. Vi ser en økt bevissthet rundt lovverket blant helsepersonell i fylket, og kvaliteten på vedtakene er høyere. 25 av vedtakene ble stadfestet, 12 ble opphevet, og 2 ble helt eller delvis omgjort. Som før gjelder de aller fleste vedtakene bruk av tvang ovenfor pasienter med ulike demenslidelser, og de fleste vedtak blir fortsatt fattet av helsepersonell i sykehjem. Tiltak som går igjen i vedtakene er nødvendig helsehjelp i form av stell og pleie, samt bevegelseshindrende tiltak som belte i rullestol og sengehest. Tilbakeholdelse i institusjon ved å låse dører har fått mye oppmerksomhet, og vi ser økende tendens til mindre inngripende tiltak, for eksempel passeringsalarm på dør. Her viser vi til avsnittet om tilsyn - vi har gjennomført tilsammen 17 uanmeldte tilsyn med låste/ikke låste dører på sykehjem. 16 av sykehjemmene fikk avvik fra regelverket. Landsomfattende tilsyn med arbeidet etter denne bestemmelsen blir gjennomført i 2011.

Også i 2010 har Fylkesmannen/Helsetilsynet i Aust-Agder hatt en rekke kurs og opplæringstiltak i pasientrettighetsloven kapittel 4A. Vi nevner tredagers basisopplæring ved et av fylkets sykehjem (60 deltakere), halvdagskurs spesielt tilpasset tannhelsetjenesten (30 deltakere), innlegg i interkommunalt nettverk for demens (20 deltakere), innlegg i interkommunalt nettverk for palliasjon (35 deltakere), to heldagskurs med tema "Rettsikkerhet for personer med demens" i regi av Demensomsorgens ABC (300 deltakere), og innlegg på Fylkesmannens erfaringskonferanse i forbindelse med eldretilsynet (120 deltakere).

Totalt har altså Helsetilsynet/Fylkesmannen gitt over 500 personer i Aust-Agder opplæring i kapittel 4A i 2010. Vi har også tatt initiativ til å danne et regionalt 4A-nettverk for ansatte i embetene i Aust- og Vest-Agder, Telemark, Vestfold og Buskerud.

Vi gir mye råd og veiledning i forbindelse med konkrete vedtak og aktuelle problemstillinger. Det er fortsatt behov for ytterligere opplæring i kapittel 4A, med fokus på tillitskapende tiltak i tråd med lovens formål om å unngå bruk av tvang. Undervisning bør kanskje spesielt rettes mot spesialisthelsetjenesten, som i liten grad fatter vedtak etter disse lovbestemmelsene. Det er også stort behov for erfaringsutveksling og diskusjon med de overordnet faglig ansvarlige i kommunene, og kommunale 4A-grupper.

Kontaktfylkeslege

Det ble innført en annen ordning med kontaktfylkeslege for hele Helse Sør-Øst slik at Aust-Agder ikke har hatt denne funksjonen i 2010.

Folkehelse

Fylkesmannen har arbeidet aktivt med å formidle folkehelsepolitikken dette året. Vi startet allerede med å informere folkehelsekoordinatorene i kommunene i Agder høsten 2009 om at Samhandlingsreformen, nytt lovverk for fylkeskommunene og ny lov om folkehelse trolig ville medføre økonomiske implikasjoner for partnerskapssamarbeidet. I kommunenes budsjettarbeid ble det kamp om bruken av midlene lagt i rammetilskuddet til folkehelse. Folkehelsekoordinatorene har i hele 2010 gitt klare tilbakemeldinger til oss om at de ønsker "øremerkede midler" til økte stillingsressurser og til tiltak for å få gjennomføre dette arbeidet på faglig god måte. Regionrådet i Setesdalsregionen har fått skjønnsmidler for å utrede hvordan de kan samarbeide innen helseområdet, med bl.a. levekårsutfordringer, folkehelse og miljørettet helsevern. De syv kommunene i Østre Agder samarbeidet fikk presentert intensjonene i Samhandlingsreformen på nyåret på en konferanse.

Fylkesmannen har i løpet av året deltatt som "observatør" i Samhandlingsutvalget for Østre Agder, og etterhvert også i gruppen for Folkehelse og forebyggende helsetjenester. Østre Agder består av Grimstad, Arendal, Tvedestrand, Risør, Froland, Vegårshei, Åmli og Gjerstad. Dette arbeidet er knyttet til lokalmedisinsk senter inkludert samarbeid omkring livsstilsrelaterte lidelser og friskvern. Lillesand, Birkenes, og Iveland er en del av Knutepunkt Sør, som for øvrig omfattes av flere Vest-Agder kommuner. Dokumenterte, effektive forebyggende tiltak en del av alle våre presentasjoner.

Partnerskapet "Folkehelse i Agder" har formelt sett vært nedlagt deler av 2010, da fylkeskommunene i begge Agderfylkene ønsket ny organisering av dette arbeidet med bedre politisk forankring og involvering. Fagnettverkene, ressursgruppene innen tobakk, ernæring og fysisk aktivitet, er også nedlagt. Det er laget en plan for fylkeskommunenes arbeid med levekår og folkehelse, og for tiden arbeides det med å etablere et nytt partnerskap. Vi har pr. i dag ikke fått formell henvendelse om deltakelse i det "nye partnerskapet". Fylkeskommunen har dermed i liten grad kunnet, eller ønsket, å prioritere tiltak rettet mot kommuner i 2010. Fylkeskommunen ønsker i stor grad å sette dagsorden for folkehelsearbeidet ut fra fylkestingsvedtaket og ikke ut i fra Fylkesmannens embetsoppdrag.

I det løpende arbeidet samarbeider vi imidlertid om å koordinere innsats overfor kommunene. Vi arrangerte to felles samlinger for kommunale folkehelsekoordinatorene, "Folkehelsedagene 2010" 9. og 10. september og oppfølging av "Frisklivssatsingen" i kommunene.

Aust-Agder har store levekårs- og helseutfordringer, og Fylkesmannen har derfor tatt initiativ til et prosjekt for å gjøre noe med disse. Vi har søkt Kunnskapsdepartementet om midler til en prosjektlederstilling, og noe tiltaks- og evalueringsmidler. Hovedfokus er tidlig innsats rettet mot barn i førskole og grunnskolealder i kommunene Arendal og Åmli. Det skal arbeides med rutineforbedringer for bedre å fange opp barn i risikozonen, samt utvikle kompetanse og bruk av foreldreveiledning som metode.

Sosial- og helseavdelingen deltar i dialog med kommunene ifm rullering av kommuneplaner. Internt hos Fylkesmannen har vi ukentlige planmøter hvor regulerings-, bebyggelsessaker og planprogram for kommuneplaner blir drøftet, og vi spiller inn momenter om helse/sosial/omsorg der dette er påkrevd. Internt i Sosial og helseavdelingen har vi en "plangruppe" som passer på at alle våre innsatsområder; rus, psykisk helse, minoritetshelse, omsorgsplan 2015 og folkehelse blir koordinert og tatt med i vår dialog/ innspill til kommunene. Før disse møtene utarbeider vi oversikt over kommunens levekår- og helseutfordringer. Vi har over år investert mye tid i å skaffe god oversikt på dette feltet og veilede kommunene slik at de har dette som utgangspunkt i sin samfunnsplanlegging.

Siste år har vi gitt, eller holder på å gi høringsuttalelse til ni kommuner. Så og si alle kommunene omtaler levekår- og helseutfordringer i sin samfunnsdel, dog med varierende kvalitet. Arendal, Grimstad, Lillesand, Tvedestrand og Gjerstad bør spesielt fremheves. De har hatt bred medvirkning og de har arbeidet bra med å få oversikt over utfordringene innen våre tilsyns- og innsatsområder. De har også relative konkrete mål for innsatsen sin, og de kopler disse målene opp mot handlingsprogram, kommunedelplaner og fagplaner på en god måte. Tvedestrand fikk samhandlingspris for sitt planarbeid etter nøye vurdering av Helsedirektoratet.

Kvalitet i sosialtjenesten

Fylkesmannen har ivaretatt sitt oppdrag ved regelmessige møter med NAV-kontorene ved oppfølging av KVP samt egne samlinger for de enkelte resultatområdene for å se resultatområdene i sammenheng. Kommunene på alle nivåer er i møter /konferanser og kurs holdt løpende informert om status, føringer og beslutninger i forbindelse med NAV-reformen. NAV-kontorene deltar i faglige nettverk for kompetanseutvikling. Nettverkene er også tverrfaglige /tverretatlige, samt at spesialisthelsetjenesten, rus/ psykisk helse er representert. I tillegg er det etablert egne fora for økonomisk rådgivning, rus mv. Alle NAV kontor har fått tilbud om kompetansetiltak knyttet til de sosiale tjenestene. Tiltakene er samordnet og koordinert med NAV fylke og er en del av NAVs

kompetanseplan. Tilskudd til boligsosialt arbeid og tiltak mot barnefattigdom er behandlet etter oppdraget. Vi har i 2010 gjennomført tre dagers verksted for prosjekt- og utviklingsarbeid for kommunene. Dette har resultert i en sterk økning i antall søknader for 2011. Fylkesmannen deltar i samarbeid med NAV Fylke og KS i NAV kontaktforum. For første gang er Fylkesmannen i Aust-Agder fra 2010 med i styringsrådet for HUSK Agder.

Tilsyn med sosiale tjenester i NAV

Fylkesmannen har gjennomført fire systemrevisjoner som ledd i landsomfattende tilsyn med behandling av økonomisk stønad i NAV sosial. Alle kommunene fikk avvik.

Vi har ikke foretatt mekling i tvister jfr. Forskrift til NAV loven av 13.02.2007.

Omsorgssentre for enslige asylsøkere

Det er ett omsorgssenter for enslige asylsøkere i Aust-Agder. Dette eies og drives av Aleris Ungplan. Fylkesmannen har vært på de lovpålagte tilsynsbesøk på denne institusjonen i 2010. Det er vårt inntrykk at beboerne har et godt tilbud på dette stedet.

Vergemål

Fylkesmannen har gjennomført tilsyn med overformynderiene i tre kommuner. Gjennom tilsynene er overformynderiets rutiner og saksbehandling gjennomgått og det er gitt veiledning og opplæring til overformynderne. Det ble ikke gitt avvik i tilsynene, men alle tre overformynderiene fikk merknader. Merknadene knyttet seg til behov for bedre rutiner for å informere om klageadgang og behov for mer utfyllende begrunnelse og vurderinger i vedtak. Fylkesmannen har behandlet fire saker etter vergemålsloven i 2010.

Statsborgerseremonier.

Fylkesmannen gjennomførte en statsborgerseremoni i 2010. Andel nye statsborgere som deltok på seremonien var 30 %. Dette er en reduksjon fra 37 % i 2009, men en økning fra 2008 da 22% deltok. Fylkesmannen har lagt vekt på å motivere til økt deltakelse også i år, men har likevel opplevd en reduksjon.

Kjønnslemlestelse

Fylkesmannen har etablert et større nettverk for de som jobber med minoritetshelse. Se punkt 84.6 Helse - og omsorgstjenester i et flerkulturelt samfunn. Den tidligere ressursgruppen mot omskjæring ble innlemmet i dette nettverket. På vårparten utlyste Fylkesmannen tilskudd til kommunene til arbeid mot kjønnslemlestelse. (tiltak 22). Det kom inn to søknader, fra Arendal og Grimstad. Fylkesmannen tok initiativ til et møte med disse kommunene for å se på muligheten til å samarbeide omkring dette. Begge kommuner vil fokusere på skolehelsetjenesten gjennom grunnskolen, videregående skoler og helsestasjon for ungdom. Ledere for de to prosjektene har deltatt på den regionale konferansen om kjønnslemlestelse i høst, og deltar på kurs om implementering av tilbud om frivillige undersøkelser i helsetjenesten.

I tillegg til dette har Fylkesmannen presentert ”åpningsklinikken”; tilbud for kvinner som er omskjærte ved Sørlandet sykehus, på emnekurs til legene, og på kurs om seksualitet og helse.

Krisesentre

Fylkesmannen arrangerte en samling sammen med BLD for kommunene for å informere dem om de nye ordningene. Fylkesmannen har fulgt dette opp gjennom kontakt og samarbeid med KS gjennom året. KS har påtatt seg å koordinere arbeidet mellom kommunene og har ikke hatt behov for assistanse fra fylkesmannen i den sammenheng. For å sjekke ut om kommunene oppfyller sine forpliktelser i henhold til loven har Fylkesmannen sendt ut en kartleggingsundersøkelse. Denne undersøkelsen har svarfrist i 2011 og vil da gi en oversikt om hvordan kommunene har organisert disse tjenestene.

Ekteskapsloven

Fylkesmannen har utført sine oppgaver i forhold til ekteskapsloven og barneloven i henhold til embetsoppdraget.

Familievern

Aust-Agder har ett familievernkontor. Fylkesmannen har god kunnskap om kontoret og har ikke funnet å kunne prioritere tilsyn med dette i 2010.

Likestilling

Fylkesmannen har arbeidet målrettet i fylket og som arbeidsgiver for å fremme likestilling og motvirke diskriminering knyttet bla til kjønn, etnisitet, nedsatt funksjonsevne og seksuell orientering. Aust-Agder fylke har kommet svært dårlig ut på SSBs likestillingsindeks over lang tid, dette gir en særlig grunn for fokus. Likestilling handler mye om utdanning og levekår, og er også tatt inn i folkehelsearbeidet på linje med universell utforming. Fylkesmannen har i 2010 hatt et spesielt fokus på kommunenes aktivitets- og rapporteringsplikt. Dette er tatt opp på høstens møte med fylkets ordførere og rådmenn. Seminaret som hadde innledere fra Likestillings- og diskrimineringsombudet fikk gode tilbakemeldinger. Fylkesmannen har også et likestillingsperspektiv på sine øvrige oppgaver og i sin daglige drift. Fylkesmannen vil igjen peke på at Fylkesmannens tilsyn og kompetanseheving innen barnehage og opplæringssektoren er viktige tiltak for å fremme likestilling i forhold til etnisitet og nedsatt funksjonsevne.

2.3 Oppvekst, barnehagar og utdanning

Fylkesmannen er oppmerksom på at oppvekst og levekår for barn og unge har stor innvirkning på deres fysiske, psykiske og sosiale utvikling. Fylkesmannen vil understreke behovet for økt kunnskap på dette området. På bakgrunn av at flere kommuner ligger svært lavt lavt på levekårsindeksen har Fylkesmannen hatt ekstra fokus på tiltak for å forbedre levekår og læringsutbytte. Fylkesmannen har fått midler fra Kunnskapsdepartementet til et levekårsprosjekt i to av fylkets kommuner. Denne satsingen vil finne sted i perioden 2011 til 2013. Fylkesmannen har videre motivert til deltakelse i nasjonale kompetansutviklingsprosjekt og har også motivert kommuner til å søke skjønnsmidler til prosjekter innen området levekår og bedre læringsutbytte. Fylkesmannen legger vekt på å motivere kommunene til samarbeid mellom tjenester og ulike institusjoner som arbeider for og med barn, unge og deres familier. Tverrfaglig samarbeid mellom barnevern og barnehage har også i 2010 vært et særlig satsingsområde på barnehagesektoren.

Barnevern

Fylkesmannen fører tilsyn med den kommunale barneverntjenesten og offentlige og private barnevernsinstitusjoner. Vi gjennomfører individrettede tilsyn på institusjonene og systemrettede tilsyn både med kommuner og institusjoner. I tillegg behandler Fylkesmannen tilsynsklager etter lov om barneverntjenester § 2-3 3. ledd.

Kommunetilsyn

Fylkesmannen har gjennomført planlagt tilsyn med kommunale barneverntjenester i en kommune. Tilsynet ble gjennomført som systemrevisjon. Systemrevisjon i ytterligere en kommune ble varslet i 2010, og gjennomført i begynnelsen av januar 2011.

Temaet i systemrevisjonen var det samme som planlagt landsomfattende tilsyn i 2011: Undersøkelser og evaluering av hjelpetiltak, samt barns medvirkning. Det ble funnet brudd på myndighetskrav i det gjennomførte tilsynet ved at kommunen ikke sikrer at alle barn har tiltaksplaner.

Fylkesmannen mottok og behandlet ti tilsynsklager i 2010, av disse gav tre grunnlag for kritikk til kommunen, mens syv ikke resulterte i noen reaksjon.

Utvikling i den kommunale barneverntjenesten

Mange kommuner sliter med stadig større arbeidsbyrde. Det er bare en kommune som pt er en del av et interkommunalt samarbeid. Tre andre kommuner har vedtatt slikt samarbeid og har ansatt leder, men det mangler fortsatt en del for at samarbeidet skal fungere tilfredsstillende. Tre kommuner i østregionen har fått skjønnsmidler for å utrede samarbeid i sin del av fylket.

I Aust-Agder var det bare to kommuner som rapporterte at de i tråd med økningen i rammeoverføringene hadde økt bemanningen i barnevernet. På landsbasis ble det rapportert om 200 nye stillinger, mot forventet 400 stillinger. I statsbudsjettet for 2011 ble det derfor bevilget øremerkede midler til barnevernstjenestene. I Aust-Agder har vi fått overført midler tilsvarende 8 hele nye stillinger som skal fordeles i 2011 etter søknad fra kommunene. Denne satsingen har betydd økt fokus på barneverntjenesten, både hos administrativ og politisk ledelse i kommunene, også på slutten av 2010.

Informasjonsmidlene Fylkesmannen har fått fra BLD er i 2010 hovedsaklig brukt til å gjennomføre en siste to

dagers samling med Øyvind Kvello om økt kompetanse i undersøkelsessaker for kommunale barneverntjenester. Dette er et samarbeid med Fylkesmannen i Vest Agder og fagteamene i Agderfylkene.

Institusjonene

Fylkesmannen har i løpet av 2010 ført tilsyn med i alt fem barneverninstitusjoner som består av i alt 12 avdelinger/enheter. To institusjoner er statlige og tre institusjoner eies og drives av private. Det er gjennomført 48 tilsynsbesøk med barneverninstitusjoner i 2010 etter forskrift om tilsyn med barneverninstitusjoner §§ 8 og 9. Vi har gjennomført fem systemrevisjoner og 43 "individtilsyn", dvs at 100% av lovpålagte tilsynsbesøk ble gjennomført. 29 av besøkene etter § 8 var uanmeldt.

Følgende tema er gjennomgått i systemrevisjonene: Rutiner for innhenting av politirapporter for ansatte, samt rutiner for opplæring av ansatte i rettighetsforskriften. Det er avdekket brudd på myndighetskrav i tre av de gjennomførte systemrevisjonene.

Barnehage

Fylkesmannen fulgte nøye med på prognosene for full barnehagedekning i 2010 og fulgte nøye opp de kommunene der det var grunn for bekymring om de ville nå målsettingen. Fylkesmannen har merket seg at samtlige kommuner har hatt stort fokus på å oppfylle målet om full barnehagedekning og at de er bevisste på at dette er en kontinuerlig oppgave. Fylkesmannen vil følge opp dette arbeidet også i kommende år.

Barnehagesektoren står nå overfor store strukturendringer når retten til barnehageplass er innført og tilskuddene til barnehagene innlemmet i rammetilskuddet. Fylkesmannen har fulgt opp dette ved å arrangere informasjonsmøter for kommunene flere ganger i løpet av 2010. Kommunene har også i stor utstrekning deltatt på kurs og møter som er arrangert av Kunnskapsdepartementet og KS. Fylkesmannen vurderer at kommunene har prioritert å forberede seg for å kunne møte utfordringene ved omleggingen til rammefinansiering av barnehagene. Fylkesmannen er likevel noe bekymret for om det er tilstrekkelig kapasitet og kompetanse på kommunenivå og vil følge opp med ytterligere veiledning i 2011.

Fylkesmannen har forvaltet tilskuddet til kompetanseutvikling i samsvar med føringene slik at både kommunale og ikke-kommunale barnehagers behov for kompetanseutvikling blir ivarettatt. Tilskuddene til kompetanseutvikling og utviklingsarbeid er begrensede slik at det kun dekker en liten del av det totale behovet. De er likevel svært viktig for å stimulere kompetanseutviklings-arbeidet. Fylkesmannen har som strategi at kompetanseutvikling og utviklingsarbeid skjer i nær kontakt med kommunen som lokal barnehagemyndighet. Fylkesmannen har et nært samarbeid med Universitetet i Agder og andre relevante fagmiljø.

For å styrke språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder har Fylkesmannen videreført samarbeidet med NAFO. Fem barnehager er med i dette prosjektet og får veiledning fra Universitetet i Agder. Fylkesmannen har tilbudt "Snakke-pakke-kurs" til alle barnehageansatte. Det har vært holdt kurs på tre steder i fylket og det har deltatt over 400 personer.

Fylkesmannen har ført tilsyn med kommunen som barnehagemyndighet i tre kommuner i 2010. Tema for tilsynene har vært kommunen som godkjenningsmyndighet, tilsynsmyndighet og kommunens håndtering av pedagogisk bemanning. Temaene er valgt fordi de gir et godt bilde av situasjonen i kommunene. Tilsynene avdekket blant annet mangler i kommunens godkjenningsrutiner. Dette er fulgt opp med en gjennomgang av regelverket for alle kommunene. Fylkesmannen vurderer at tilsynene er med på å sikre at kravene i barnehageloven blir oppfylt og medvirker til å sikre høy og likeverdig kvalitet på barnehagetilbudet.

Utdanning

Embetsoppdraget for 2010 gir klare føringer om at tilsyn er hovedoppgaven for Fylkesmannen på utdanningsområdet. Fylkesmannen i Aust-Agder har nyttet over 40% av sine samlede ressurser på utdanningsområdet til tilsynsoppgaver. Fylkesmannen vil likevel peke på at dette er en krevende utfordring i en liten avdeling der arbeid med andre pålagte forvaltningsoppgaver legger beslag på en stor andel av ressursene.

Fylkesmannen har, i sitt tilsynsarbeid, rettet særlig oppmerksomhet mot skoler og skoleeiere der det er grunn til å tro at rettighetene ikke oppfylles. Utvelgelse av tema og tilsynsobjekter baserer seg på en risiko- og sårbarhetsanalyse der såvel tilgjengelig statistikk som informasjon gjennom media, klagesaker og annen kjennskap til tilsynsobjektet vektlegges. I et lite fylke med kun 15 kommuner kan dette imidlertid føre til høy tilsynsfrekvens for enkelte kommuner. Fylkesmannen må derfor også legge slike vurderinger til grunn for utvelgelse av tidspunkt for gjennomføring av tilsyn. Fylkesmannen vurderer at det er stort behov for å bruke ressurser på hendelsesbaserte tilsyn. Fylkesmannen har gjennomført nasjonal tilsyn på området psykososialt

læringsmiljø med fire skole i to kommuner. Det ble gitt avvik ved samtlige skoler, men Fylkesmannen vil likevel peke på at en også observerte mye god praksis. Fylkesmannens tilsyn er lovlighetskontroll, men vi opplever å møte en sektor som ikke primært har sitt hovedfokus og utgangspunkt for praksis og kontroll i lover og forskrifter. Et hovedfunn i tilsynene er at kommunene ikke selv har kontrollrutiner som er egnet til å avdekke lovbrudd, jf oppl § 13-10. Det er også slik at det i små kommuner er begrensede ressurser i administrasjonen til å utøve internkontroll. Det er gjennomgående begrenset kompetanse i forhold til generelle lover og særlover som forvaltningsloven og opplæringsloven med forskrifter. Vi ser derfor lovbrudd i flere kommuner knyttet til saksbehandling. Fylkesmannen i Aust-Agder har hatt et særlig oppdrag med å utvikle et skriftlig tilsyn med gjennomføringen av nasjonale prøver. Dette har vært et interessant og arbeidskrevende oppdrag. Avdelingen deltok med flere personer på de ulike møter og konferanser som ble arrangert vedrørende tilsyn.

Fylkesmannen har i 2010 lagt særlig vekt på å gi tilbud om oppfølging av tilsyn i form av kompetanseutvikling etter at tilsynet er avsluttet. Vi vurderer dette som svært viktig for at tilsyn skal kunne føre til en oppretting av de feil og mangler som tilsynet avdekket, samt en varig kvalitetsøkning.

Fylkesmannen har vært aktiv i GNIST samarbeidet. GNIST er et målrettet arbeid for å heve skolenes kvalitet gjennom å bedre lærerens kompetanse og bidra til god og stabil rekruttering til læreryrket. I Agderfylkene er det KS som har fått koordineringsoppgaven. GNIST partnerskapet er bredt sammensatt og består av partene i arbeidslivet, universitetet, lærerorganisasjonene, KS og fylkesmennene i agderfylkene. Partnerskapet møtes en til to ganger pr år. Det løpende arbeidet ivaretas av et arbeidsutvalg som består av KS, universitetet i Agder, utdanningsforbundet i Aust- og Vest-Agder, representanter for fylkeskommunene og kommunene samt fylkesmennene i de to agderfylkene. De samme partene har i flere år samarbeidet på utdanningsområdet. GNIST-satsingen har bidradd til at flere blir trukket inn i arbeidet og et enda sterkere fokus på rekruttering. Samarbeidet på kompetanseutvikling har vært langvarig og sterkt.

Fylkesmannen har informert kommunene, fylkeskommunen og de private skolene om nasjonale føringer slik de fremkommer i "Kompetanse for kvalitet - strategi for videreutdanning av lærere" samt informert om nasjonale føringer for statlige midler til etterutdanning. Fylkesmannen har holdt skoleeierne løpende orientert om krav, kriterier og prosedyrer og utøvd en aktiv pådriverrolle. Det har vært et svært godt samarbeid med KS Agder og Utdanningsforbundet i Aust-Agder i dette arbeidet. Fylkesmannen vil særlig fremheve betydningen av dette samarbeidet for å sikre bred deltakelse i satsingen.

Fylkesmannen har i 2010 hatt et særlig fokus på å dyktiggjøre og motivere kommunene i bruk av Skoleporten og å bruke denne i utarbeidelse av den årlige "Tilstandsrapporten". Fylkesmannen har bistått utdanningsdirektoratet i forbindelse med kompetanseutvikling. Konferansen "Verktøy for skoleutvikling" ble arrangert i samarbeid med direktoratet. Det er avholdt regelverksamling for kommunene og fylkeskommunen der temaet var oppl § 9a, denne samlingen må sees i sammenheng med det felles nasjonale tilsynet der temaet var "skolens arbeid med elevenes psykososiale skolemiljø". Fylkesmannen har videre gjennomført regelverksamlinger for kommunene innen spesialundervisning, jf oppl kap 5. Fylkesmannen erfarer at kommunene har et stort behov for veiledning både gjennom samlinger og veiledning i forhold til enkelthenvendelser. Fylkesmannen vurderer at det ville gi god måloppnåelse å nytte flere ressurser til kompetanseutvikling og veiledning både innen regelverk og andre områder.

Samtlige oppgaver i embetsoppdraget der det er rapporteringskrav er omtalt i kapittel 3.

2.4 Arealdisponering og byggjesaker

Oppfølging av statlig politikk

Fylkesmannen har hatt spesiell fokus på å ivareta nasjonal politikk ved behandling av kommunale og regionale planer. Konkret innebærer det oppfølging av plan- og bygningslovens og naturmangfoldslovens bestemmelser. Vi har i den forbindelse hatt særlig oppmerksomhet knyttet til tema som strandsone, fjellområder og friluftsliv, jordvern og kulturlandskap, vassdragsforvaltning, INON, villrein, grønnstruktur, støy og klima.

I samarbeid med fylkeskommunen gjennomføres det regelmessig opplærings- og kompetanseøkende kurs for å øke kunnskapen i kommunene om arealplanlegging, ny plan- og bygningslov, samt naturmangfoldsloven. Fylkesmannen har også lagt vekt på å møte politisk og administrativ ledelse i kommunene, for å formidle statlig politikk og klargjøre vår rolle som arealmyndighet. Dette utadrettede arbeidet har vi hatt gode effekter av. Fylkesmannen opplever nå at kommunene i Aust Agder i stor grad har tatt inn over seg de statlige forventninger knyttet til arealplanlegging etter ny plan- og bygningslov og naturmangfoldslov.

Når det gjelder vår rolle som klageinstans legges det stor vekt på å sikre at kommunale planvedtak er i overensstemmelse med plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven og nasjonale mål. Fylkesmannen har også i tre arealsaker foretatt mekling slik den nye plan- og bygningsloven legger opp til. Fylkesmannen gir innspill til arbeidet med revisjon av fylkesplan for kjøpsentere som administreres av Aust-Agder fylkeskommune.

Miljøvernnavdelingen har behandlet 803 dispensasjonssaker i 2010, som er en betydelig økning fra 2008 (667 saker). 46 saker ble påklaget, hvorav de fleste strandsonesaker. Miljøvernnavdelingen behandlet 125 reguleringsplansaker og ni kommuneplansaker i 2010.

Landbruksavdelingen har avgitt uttalelse til 50 dispensasjonssaker, 25 reguleringsplaner og åtte kommuneplaner.

Landbruksinteressene i plansaker

Fylkesmannen har lagt vekt på å følge opp de nasjonale føringene for jordvern, og har i tilknytning til rulleringen av kommuneplanene sørget for at ivaretagelse av viktige landbruksområder blir satt på den politiske dagsorden i kommunene. Etter betydelig påvirkning over tid, mener vi nå at kommunene har en høy bevissthet om Regjeringens vektlegging av jordvern og kulturlandskap.

Fylkesmannen prioriterer deltakelse i planprosesser til å fronte en restriktiv linje for å ta vare på dyrka og dyrkbar mark. Erfaringen er at dette gir anledning til å fremme egne innspill i en tidlig fase - både formelt og uformelt.

I Aust-Agder er flere kommuner kommet langt med rullering av kommuneplanen. Ny plan- og bygningslov gir nye muligheter i areal- og planarbeidet. I den sammenheng har Fylkesmannen påpekt de mulighetene som ligger i den nye loven til å følge opp nasjonale føringer for jordvern.

Fylkesmannen i Aust-Agder har vært representert i prosjektgruppen som har utarbeidet en felles arealplan for kommunene i Kristiansandsregionen (ATP-prosjektet). I plandokumentet har man ønsket å finne helhetlige løsninger, eksempelvis er vern av landbruksarealer søkt balansert mot hensynet til et transporteffektivt og miljøvennlig utbyggingsmønster i regionen, med styrking av lokale sentra som et virkemiddel. Som del av planarbeidet ble det gjort en prioritering av jordbruksarealene i kommunene Birkenes og Lillesand.

Kulturlandskap

Aust-Agder har en spesiell utfordring i bruk av grasarealene til grovforbasert husdyrbruk. Dette kulturlandskapet opprettholdes i hovedsak gjennom høsting av for på beite og til vinterfor. Enhver reduksjon av dette husdyrholdet, - eller intensivering av grasproduksjonen, fører til gjengroing, ofte av areal som har stor verdi i et samlet landskapsbilde i bygdene våre.

Fylkesmannen har gjennom Regionalt miljøprogram (RMP) og strategier for landbruksrelatert næringsutvikling gitt sine bidrag til å opprettholde grasproduksjonen og kulturlandskapet gjennom tilpasset husdyrhold.

Aust-Agder har fått godkjent Rygnestad og Flatland i Valle kommune som fylkets ”utvalgte kulturlandskap”. Området omfatter ca 2 000 daa jordbruksareal av ulike kategorier. Mye av arealet er ute av drift og har grodd til med kratt. Totalt inngår 23 eiendommer i det utvalgte området, og alle eierne har skrevet under på kontrakt om å bli med i prosjektet. Det er nå kun to eiendommer igjen med aktiv gardsdrift.

Det nasjonalt utvalgte kulturlandskapet Rygnestad-Flatland i Valle kommune har en styringsgruppe som kombinerer lokale og regionale interesser på landbruk, miljøvern og kulturminnevern. Grunneiere og Valle kommune er viktige samarbeidspartnere i arbeidet. Valle kommune har administrasjonen av prosjektet.

Den store trusselen for området er gjengroing og mangel på beitedyr. Det er nå hentet inn beitedyr fra eiendommer utenfor området, og det er brukt en del resurser til gjerder for disse dyra.

I 2010 er det satt i stand et kvernhus som ligger sentralt og godt synlig på vegen mellom Flatland og Rygnestad. Arbeidet er godt utført av en lokal fagmann. Det er flere hus som skulle vært restaurert i år, men problemet er å få tilgang på fagfolk. En av de høgest prioriterte bygningene, på husmannsplassen Slengen, har vi foreløpig måttet dekke med bølgeblikkplater slik at snøen ikke legger seg og huset raser sammen.

Arbeidet med den utvalgte naturtypen slåttemark i Aust-Agder har hatt stor aktivitet i 2010. Det har blitt kanalisert kr. 355.000 fra MD til dette arbeidet. På alle områdene har grunneierne inngått avtaler om videre aktivitet. Skjøtselsplan er utarbeidet for alle områdene. Det flerårige Arvesølv-prosjektet i Agder har fungert så bra at det har blitt en mal for videre nasjonalt kulturlandskapsarbeide.

2.5 Landbruksbasert forvaltning og næringsutvikling, naturressursforvaltning og miljøvern

Næringsutvikling og innovasjon i landbruket

Fylkesmannen har et nært og godt samarbeid med Innovasjon Norge Agder, fylkeskommunen og næringsorganisasjonene innen arbeidet med næringsutvikling. Strategisk plan for landbruksbasert næringsutvikling i Aust-Agder ligger til grunn for arbeidet. Satsingsområdene er mat og foredling, landbruksbasert reiseliv, skog og trebasert næring, bioenergi og Inn på tunet.

Gjennom Kommuneprosjektet er samarbeidet styrket mellom de regionale aktørne og næringapparatet i kommunene.

Det samarbeides om flere store fellestiltak. Partnerskapet står bak den årlige konferansen "Framtidsbygda" for kommunene i Agderfylkene. "Women in business" er et Interreg-prosjekt for å fremme kvinnelig entreprenørskap og bedriftsetablering.

Vi har også jevnlig møter med Aust-Agder Bondelag og Aust-Agder Bonde- og Småbrukerlag, der vi diskuterer strategier, handlingsplaner og bruken av utviklings- og tilretteleggingsmidlene. Bondelaget og bonde- og småbrukerlaget har vært aktive deltakere i utarbeidelsen av strategisk plan for landbruksrelatert næringsutvikling i Aust-Agder. I samråd med disse næringsorganisasjonene er vår strategiske plan for landbruksrelatert næringsutvikling i Aust-Agder forlenget ut 2011 i påvente av ny landbruksmelding.

Fylkesmannen følger opp den regionale strategien for næringsutvikling i tråd med nasjonale føringer mens Innovasjon Norge Agder følger opp strategien for bedriftsrettede tiltak.

Ved tildeling av midler til utviklingstiltak blir prosjektene oftest diskutert med Innovasjon Norge og fylkeskommunen der det er aktuelt med samfinansiering. Vi har flere samarbeidsprosjekter med Fylkesmannen i Vest-Agder og fylkeskommunene i begge Agder-fylkene.

I samsvar med samarbeidsavtalen med Innovasjon Norge er det holdt to felles kontaktmøter mellom Innovasjon Norge Agder og fylkesmennene i Aust-Agder og Vest-Agder. Assisterende landbruksdirektør deltar i styremøtene til Innovasjon Norge Agder.

Vi er observatører i de regionale næringsteamene og har nær kontakt med arbeidet innen næringsutvikling ute i kommunene.

Det samarbeides om flere store fellestiltak. Partnerskapet står bak den årlige konferansen "Framtidsbygda" for kommunene i Agderfylkene. "Women in business" er et Interreg-prosjekt for å fremme kvinnelig entreprenørskap og bedriftsetablering.

Fylkeskommunen, Fylkesmannen og Innovasjon Norge vil i år lage et plandokument som beskriver status og sentrale utviklingstrekk for landbruket i Aust-Agder, synliggjør utfordringer og muligheter og foreslår strategier framover.

Fylkesutvalget blir politisk styringsgruppe for arbeidet. En arbeidsgruppe med representanter på ledernivå fra fylkeskommunen, Fylkesmannens landbruksavdeling og Innovasjon Norge Agder vil utarbeide planen. En bredt sammensatt referansegruppe med mange fag- og næringsorganisasjoner skal sikre arbeidsgruppa faglige innspill i planarbeidet.

Inn på tunet

Det er nedsatt en arbeidsgruppe med representanter fra utdannings- og familieavdelingen, sosial- og helseavdelingen og landbruksavdelingen. Arbeidsgruppen utarbeider en tiltaksplan som grunnlag for Fylkesmannens arbeid med Inn på tunet. Pga. mangel på kapasitet har det vært vanskelig for utdannings- og familieavdelingen og sosial- og helseavdelingen å prioritere dette arbeidet i ønskelig grad i 2010. Utdanning- og familieavdelingen ga faglig veiledning til Grimstad kommune under utarbeidelsen av søknaden til Inn på tunet-løftet.

I alt sju kommuner søkte om midler fra Inn på tunet-løftet i 2010. Det var imidlertid bare Grimstad kommune som fikk innvilget midler til prosjektet «Inn på tunet – en annerledes læringsarena».

Skogbruk

Etter en rekordlav hogst i 2009 på grunn av finanskrisen tok aktiviteten seg opp i fjor. Høyere tømmerpris, økt etterspørsel og gode driftsforhold er de viktigste forklaringene. Skognæringen har reagert raskt på økt etterspørsel og høyere tømmerpris.

Total avvirkning i 2010 – til salg og industriell produksjon – ble 312 000 m³ mot 239 000 m³ året før. Verdien av salgsvirke utgjorde 107 millioner kroner. Den gjennomsnittlige tømmerprisen endte på 344 kr/m³, en økning på 68 kr/m³ i forhold til 2009.

Det er fortsatt langt igjen til 450 000 m³ per år som er kvantumet Fylkesmannen mener kan hogges i fylket ut fra en biologisk vurdering. I vurderingen har vi også tatt hensyn til biologisk mangfold. Økt avvirkning forutsetter mer hogst av furu og lauvtre og større etterspørsel etter virke til bioenergi.

Det ble satt ut 340 374 planter som er en nedgang på ca. 25 % i forhold til fjoråret. Resultatet må sees i sammenheng med finanskrisa i 2009 og et historisk lavt avvirkningsnivå. Dette bortforklarer imidlertid ikke den generelle trenden med et for lavt plantenivå over lang tid. Ungskogpleien har holdt seg stabilt de tre siste årene med ca. 17 000 daa pr. år. I 2010 ble resultatet 17 955 daa som er et akseptabelt nivå samlet sett for fylket. Variasjonen er imidlertid alt for stor kommunene i mellom. De tre kommunene Birkenes, Froland og Vegårshei står hele 10 187 daa eller 57 % av det samlede resultat. I fjor sto de samme kommunene for 52 %. Markberedningen ligger på under 30 % av et anslått årlig behov på 4000–5000 daa. En profesjonalisering av tiltaket med ny entreprenørkapasitet og organisering må til for å få denne aktiviteten opp igjen.

Fylkesmannen har fulgt opp av brev 5.7.2010 fra landbruks- og matminister Lars Peder Brekk. I brevet ba statsråden hver kommune kontrollere minst ti skogeiendommer i løpet av høsten, fortrinnsvis de med størst misforhold mellom granhogst og skogplanting den siste 5-årsperioden. Fylkesmannen i Aust-Agder sendte statsrådets brev til kommunene sammen med utskrift av statistikk over skogeiernes hogst og planting i kommunen i 2005–2009. Vi ba om en kortfattet rapport med faglige vurderinger, melding om avvik og avtalte tiltak innen desember måned. Innen fristens utløp foreligger rapport fra 13 av fylkets 15 kommuner.

Kontrollen har avdekket betydelig svikt i rutinene med å skape tilfredsstillende foryngelse etter hogst. Vi har fått bekreftet behovet for en dobling av det årlige plantetallet, fra dagens nivå på ca. 0,4 millioner til minimum 0,8 millioner. Det er en uttalt vilje hos de fleste kontrollerte skogeiere til enten å følge opp de råd som alt er gitt eller gå i ny dialog på kommende befaringer våren 2011.

Fylkesmannen har hatt en aktiv rolle i realiseringen av et 4-årig prosjekt "Komplekse skader på gran - årsaker og fremtidige strategier for valg av treslag og skjøtsel". Fylkesmennene i Telemark, Vestfold, Buskerud, Akershus og Østfold deltar også i prosjektet.

I Aust-Agder kom de første meldingene om skader på gran, fra skogeiere i grenseområdene mellom Arendal og Tvedestrand kommuner, allerede midt på 1980-tallet. Skadefrekvensen i dette området har nå tiltatt kraftig. Skadene opptrer typisk i 40-60 år gamle bestand tilsynelatende i god vekst og ofte på tidligere innmark. Symptomene på enkelttrær er døde topper, gule eller brune nåler og fallende toppskuddslengde – disse kan opptre sammen men gjør det ikke alltid. Skadede trær dør typisk 1-4 år etter at symptomene viser seg. I det enkelte bestand vil der ofte komme flere og flere skadde trær etter hvert. Skadene betyr økonomiske tap for skogieren da disse bestand ofte må avvirket 10-15 år tidligere enn den optimale omdrift tilsier. Symptomene gir dertil opphav til bekymring for, hvordan gran skal dyrkes i fremtiden i disse områdene.

Fylkesmannen i Aust-Agder har hatt prosjektlederansvaret for prosjektet "Grønn varme på Agder". Arbeidet har i hovedsak tatt for seg informasjon og tilretteleggingstiltak for bioenergi på Agder. Energi- og klimaplaner er et viktig verktøy i arbeidet med energibruk, drift av bygg og planlegging av nybygg. Fra 01.07.10 er dette et pålegg til kommunene etter plan og bygningsloven. De fleste kommunene på Agder har nå fått en slik plan eller har det under arbeid. Mange av planene peker på konkrete prosjekter som kan/skal gjennomføres med bioenergi. Fylkesmannen har kommet med innspill og tips for å få i stand bioenergi utbygginger.

Fylkesmannen har et godt samarbeid med fylkeskommunene på Agder, Innovasjon Norge-Agder, Husbanken og Trefokus om tre og trebruk. Dette innebærer flere prosjekter med basis i økt verdiskaping innen trebransjen med vekt på innovasjon og nyskaping.

Agder Wood er en 3-årig satsing for å stimulere til klimaeffektive og miljøvennlige trebygg startet opp i 2010. Prosjektet skal bidra til å løfte frem nyskapende fremtidsrettede bygg i tre som skal være forbilder og kunnskapsbase for andre byggeprosjekter.

I prosjektet er det fokus på miljøvennlig og innovasjonspreget trebyggeri, energibruk, nyskapende trearkitektur og utvikling av regionale kompetansemiljøer. Videre skal ”Agder Wood” stimulere til trebygg som gir bedre verdikjedeutvikling i bransjen.

Regionalt miljøprogram RMP

En stor utfordring for jordbruket i Aust-Agder er å hindre gjengroing, mens det generelt er lite problemer med erosjon og avrenning av næringsstoff. Regionalt miljøprogram for Aust-Agder har hovedfokus på tiltak for å motvirke gjengroing og sikre skjøtsel av de mest verdifulle kulturlandskapene med bygninger, kulturminner og biologiske mangfold.

Det er en relativt god måloppnåelse for de ulike virkemidlene i programmet. I 2009 kuttet vi ut den ordningen vi erfarte fungerte dårligst, tilskudd til beitedyr organisert i innmarksbeitelag. Videre utvidet vi regionalt miljøprogram med en tilskuddsordning til vegetasjonssone langs åpenåkerarealer i avrenningsutsatte vassdrag, der det mest problematiske området i Aust-Agder er valgt ut (Reddalsvassdraget i Grimstad). Det må imidlertid settes inn større innsats på å gjøre denne ordningen bedre kjent.

I 2010 har vi arbeidet mye med dokumentasjon og kvalitetsheving i RMP-arbeidet. Tilskudd til kulturminner (gravminner, hustufter, buveier og hulveier) og biologiske verdier (artsrik slått- og beitemark og miljøareal) gis kun der de ulike elementene er registrert (eller der det meldes skriftlig om ønsket registrering) i databasene Askeladden og Naturbasen.

Økologisk landbruk

Aust-Agder samarbeider med Vest-Agder når det gjelder tiltak innen økologisk landbruk og vi har felles arbeidsgruppe. Ut fra handlingsplanen for økologisk landbruk på Agder for 2006–2010 utarbeider vi årlige tiltaksplaner. Ny handlingsplan for økologisk landbruk 2011–2015 ble påbegynt høsten 2010 og ferdigstilles våren 2011.

Når det gjelder bruken av handlingsplanmidlene i 2010 er det lagt vekt på tiltak for å øke interessen hos produsenter. I tillegg er det satset på å bedre omsetningsmulighetene for økologiske produkter og å styrke nettverksbygging og veiledning.

Tiltak det er bevilget handlingsplanmidler til i 2010:

- Prosjekt bærekraftig grovfôrproduksjon
- Økologisk stand på ulike arrangementer
- Fagmøte om økologisk melkeproduksjon
- Fagtur for produsenter og kjøkkenpersonale
- Markedsføringsprosjekter Avigo Grønnmat

Aust-Agder har ikke status som foregangsfylke. Det er positivt at en viktig del av foregangsfylke-arbeidet er å dele erfaringer og kunnskap innen ulike innsatsområder til andre. Kunnskapsoverføring er viktig både innen og utover egen region.

Fylkesmannen har vært tett koblet opp mot Økoløftprosjektet i Arendal og Grimstad kommuner, der vi har deltatt i styringsgruppa. I tillegg har vi deltatt i forskjellige fora for planlegging og tilrettelegging av diverse tiltak i regi av dette prosjektet. I utgangpunktet var dette prosjektet 2-årig og skulle avsluttes nå ved årsskiftet. Statens Landbruksforvaltning har imidlertid innvilget midler til fortsettelse av prosjektet som nå kalles Økopartner 2012, med endret fokus til økt forbruk og involvering av økopartner-bedrifter. Arendal kommune har vedtatt at de ønsker å delta i Økoparterprosjektet. For Grimstad er dette ikke avklart enda. Dette skal opp til politisk behandling innen kort tid.

Klima

Fylkesmannen er med i nettverket <http://www.klimapartnere.no/> der Agders fremste og mest miljøbevisste virksomheter i privat og offentlig regi møtes for å dele kunnskap og nyheter om klima- og miljøspørsmål. Kunnskapsformidling og forståelse for klimaproblematikken er et viktig anliggende i dette nettverket der ledere fra de ulike virksomhetene møtes.

Fylkesmannen arrangerte seminaret ”Klimaplaner i min kommune- en parallell til klimatoppmøtet i København”, som aktualiserte og engasjerte det lokale og regionale klimaarbeidet. Gjennom et initiativ mot ENOVA satte vi fokus på organiseringen av virkemidlene i klimaarbeidet. ENOVA-direktøren tok utfordringen, kom på besøk og sa han ville følge opp innspillet for å få virkemidlene organisert slik at klimaplaner kan følges

opp ved nødvendige lokale tiltak.

I løpet av første halvår leverte de siste 4 kommunene sine klima- og energiplaner. Nå har 11 kommuner en prosess for oppfølging av sine planer. Ett interkommunalt samarbeide med 3 kommuner har i stor grad fulgt opp sine planer og en kommune har fulgt opp med flere handlingsplaner og innpasset dette i ulike planer innenfor miljø, areal og transport.

Klima-innspill har vært sentrale i arbeidet med kjøpesenterplan for regionen. Planen hadde en tilfredsstillende klimaprofil da den ble sendt ut på høring.

Klimaperspektivet blir aktivt trukket inn i både kommune- og reguleringsplaner. Det ble i 2010 gitt innsigelse på to reguleringsplaner på bakgrunn av klima-argumenter. Innsigelsene ble trukket etter mekling.

Nasjonalparker og større verneområder

Fylkesmannen er ikke involvert i arbeid med større verneområder utenom Setesdal Vesthei Ryfylkeheiene landskapsvernområde (SVR). MD har gitt Fylkesmannen i Vest Agder ansvar for å etablere lokal forvaltningsordning for SVR. Det er tillyst et konstituerende møte i Kristiansand 15. mars 2011.

Nasjonal marin verneplan - 2010

Avklaringen om hjemmelsgrunnlag må komme mellom DN og Fiskeridirektoratet mht Transekt Skagerrak Oppstartmøte ble foretatt i november 2009. Vi følger DNS opplegg videre. Liten aktivitet på temaet i 2010 i avdelingen.

Utvidet skogvern

Brukbar fremdrift, mange områder i prosess og generelt sett godt samarbeid med skogbruket, men potensial for vesentlig større fremdrift med økt kapasitet i avdelingen.

Vi forventer noe bedring med ½ ekstra årsverk til naturvern i 2011. Vi har et OVF-område som etter snart et år med ventetid fremdeles ikke er sendt på høring. Et område er ferdig forhandlet, og forventes tilrådd våren 2011 sammen med OVF-området. 7 områder er meldt opp og klare til forhandlinger i løpet av vinteren. Kun et område ble tilrådd i høst. Resultater fra edelløvsogskartlegging og bekkekløftkartlegging er ikke bearbeidet med tanke på aktuelle verneobjekter og kontakt med skogbruket. Dette arbeidet planlegges tatt opp primo januar i samarbeid med Vest-Agder og Telemark. Vi får stadig forespørsler fra grunneiere, hvorav ikke alle er like aktuelle kandidater.

Forvaltningsplaner

Brukbar fremdrift i 2010. En forvaltningsplan ble sendt ut på høring med høringsfrist 10. desember med avtalt trykking primo januar 2011, en forvaltningsplan er ferdig trykt opp, en forvaltningsplan går ut på høring i disse dager, en forventes sendt på høring innen april 2011, og en er gitt til ekstern konsulent og sendes på høring så snart konsulenten leverer. I tillegg forventes skjøtselsplan for Vidmyr NR (slåttemyr) å bli klar i løpet av tidlig vår 2011. Revisjon av forvaltningsplan for Raet er satt ut til konsulent etter ekstra tildeling fra DN. Et 9 mnds engasjement til arbeid med forvaltningsplaner er under ansettelse for 2011. Med et årsverk disponibelt til arbeid med forvaltningsplaner i 2011, i tillegg til utlyst konsulentarbeidet med Raet LVO vil vi ha gode muligheter til å kunne fullføre påbegynt arbeid og gjennomføre planlagt arbeid med de mest aktuelle forvaltningsplanene i fylket.

Oppfølging av vanddirektivet

Aust - og Vest Agder er nå blitt felles vannregion, og fylkeskommunen i Vest Agder er vannregionmyndighet. I 2010 er arbeidet med karakterisering av gjenværende vannområder startet opp, likedan er det nå etablert et lokalt nettverk i kommunene som vil bistå i arbeidet. Databasen Vannmiljø er ikke ferdig oppdatert med import av eksisterende data fra andre kilder. Vi arbeider med dette. Alt i alt brukbart i rute.

Forvaltning av trua arter

Damfrosk: grei fremdrift av etablert handlingsplan, men lite gjort i 2010. Etablering av utstillingsdam i hht. Arbeids- og fremdriftsplanen er lagt på is pga manglende kapasitet til oppfølging v/avdelingen og usikker økonomiske oppfølging pga revisjon av arbeidsplan. Det har vært stor utskifting av personell ved avdelingen som har hatt hovedansvar for planen – noe som er uheldig mhp. effektiviteten for oppfølging av tiltak. *Fylkesmannen har hatt mye arbeid med nye handlingsplaner for prioriterte arter*: Kontrakt skrevet for utarbeiding av HP for solblom/solblomengmøll (UiO v/museet), HP for østers (HI), HP for ålegrasenger (NIVA/HI), HP for tobis (HI),

HP for byglandsbleke. *Rød Skogfrue*: lite arbeid for oss. Narmarihånd, vi gjentar ønske om at status oppgraderes til art med nasjonal handlingsplan. Utvalgte naturtyper: Hule eiker; kartlegging gjennomført i 2 kommuner og fagdag om tema for offentlig og privat sektor avholdt i november i samarbeid m. FMVA. Planlegger kartlegging samkjørt med MiS-registrering i Grimstad 2011.

Fremmede arter

FMAA har i 2010 ikke hatt kapasitet til å følge opp fylkesmannens sektorielle koordineringsansvar for fremmede arter. Situasjonen vil vedvare fremover uten økt bemanning ved avdelingen. Statens vegvesen region sør har høsten 2009 etterspurt fylkesmannens rolle og arbeid på feltet. Vi vil med dagens kapasitet få problemer med å behandle søknader om utsetting av fremmede arter som angitt under oppdrag for 2011.

Arbeid med fremmede arter i verneområder går som del av generelt skjøtselsarbeid, og har brukbart fokus i fylket.

Forurenset sediment-miljøgifter

Arendals havneområde er ett av 17 områder som er prioritert for tiltak for opprydding i forurenset sjøbunn. Det ble utarbeidet en tiltaksplan i 2005. Deler av tiltaksplanen er oppfylt. I samarbeid med Arendal kommune er det utarbeidet forslag til revidert tiltaksplan. Planen er vedtatt av Arendal kommune. Det planlegges også en supplerende sedimentundersøkelse (med midler fra Klif) for å kunne bedre beslutningsgrunnlaget for tiltak.

Kvalitetssikring av lokaliteter i databasen grunnforurensning går langsomt. Det er mange feil i databasen knyttet til lokalitetenes beliggenhet fordi største delen av informasjonen er basert på en kartlegging av forurenset grunn i 1990, og nøyaktigheten av koordinater på lokalitet er ca 100 m, eller noen er helt feilplassert. Dette medfører en del feil i kartplassering og eiendomsregistrering. Vi må undersøke nesten alle lokaliteter og bestemme koordinatene på nytt.

Miljøstatus

God innsats siste år. De fleste tema er gjennomgått-dvs det er lagt inn ny tekst og bilder der det har vært behov. God tilbakemelding fra KLIF mao klar forbedring siste år. Vi bruker Fylkesmannens hjemmesider aktivt til å få publisert relevante saker. Aviser fanger dette brukbart opp.

2.6 Samfunnstryggleik og beredskap

Samfunnssikkerhet

Fokuset er gradvis endret til oppfølging av de siste årenes (2006 -) hendelser med kraftig snøfall og sterk vind med påfølgende bortfall av kraft, tele, informasjonskanaler og samferdselsproblemer. Klimaendringer og klimatilpasning står sentralt i dette arbeidet. Samarbeidet har vært opp mot regionale statsetater, Post og teletilsynet og de mest utsatte kommunene.

Fylkets risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS) skal oppdateres i løpet av en 4 års periode. Dette arbeidet pågår og trekkes videre med inn i 2011. Felles ROS Agder utarbeides sammen med Fylkesmannen i Vest-Agder. Analysen er styrende for prioritering av tilsyn, faglige oppdateringer, øvelser, temadager og utforming av beredskapsplaner.

Hovedfokuset var i 2010 rettet mot å avdekke sårbarhet knyttet til ekstremvær, bortfall av kraft, tele, info og samferdselsproblemer og tilhørende forebyggende- og skadebøtende tiltak.

Prosjekt interkommunal ROS-analyse i Setesdalen er fulgt med skjønnsmidler og faglig bistand. Prosjektet ble ferdigstilt 2010 og erfaringene er i noen grad presentert for øvrige kommuner. Erfaringsoverføringen fortsetter i 2011.

Fylkets ROS-analyse og andre etatsvise analyser/trusselvurderinger blir presentert der hvor det er naturlig.

Prosjekt i regi av fylkesmannen med støtte Post- og teletilsynet, Agder energi, Telenor, TDC og NRK

Alle våre kommuner gjennomgås ift sårbarhet i strømforsyning, sårbarhet i kommunikasjon og teletjenester, sårbarhet på internett og sårbarhet på samferdselssiden. Dette er fulgt opp med en temadag og erfaringsutveksling for alle våre kommuner og fylkets etater. Grimstad og Lillesand er tatt ut som eksempelkommuner for utvikling av veiledere på ROS på henholdsvis strømforsyning og sikring av e-kom

tjenester. Erfaringene ble presentert på en temadag med bred regional og kommunal deltakelse 3. oktober 2010.

Prosjekt i regi av PT i samarbeid med 5 fylker herunder Aust-Agder

Alle fylkene har definert samfunnskritiske og kritiske brukere. PT har undersøkt deres avhengighet av tele og e-kom tjenester og sett på uavklarte forhold mellom bruker og tilbyder sett opp mot e-kom forskriften §8. Arbeidet er videreført med regionale møter, temadager og øvelser i 2009 og 2010. Dette arbeidet vil fortsette inn i 2011. Samtidig er kunnskapene videreført i arbeidet med oppdatering av strømrasjoneringsplaner sammen med KDS og Agder energi AS.

En omfattende øvelse basert på scenario og erfaringer relatert til Orkanen Gudrun i 2005 ble gjennomførte 17. november 2010. Fylkesmannen i Aust-Agder utviklet øvelsen etter samarbeid med Kronobergs län i Sør-Sverige og DSB. En innledende varslingsøvelse med en påfølgende øvelse for å takle situasjon før, under og etter orkanen ble gjennomført for fylkesberedskapsrådet, fylkesmannens krisestab og tre utvalgte kommuner.

Øvelsene må ses i sammenheng med vår omfattende satsingen i de siste fire årene på å styrke evnen til å håndtere ekstremvær og bortfall av kraft, tele og informasjon.

Kommunenes arbeid med beredskapsplaner, risiko- og sårbarhetsanalyser, planer for vannverk, beredskapsplaner i skole og barnehager, smittevernplaner, planer for helsemessig og sosial beredskap er fulgt opp i forbindelse med tilsyn, beredskapsdager og øvelser i 2010.

Arbeidet med samfunnssikkerhet følges opp kontinuerlig i kommuneplaner, arealplaner og bebyggelsesplaner. Det legges stor vekt på dialog og tidlig involvering. Mye løser seg derfor i denne prosessen og er lite innsigelser.

Hendelser evalueres fortløpende. Brann i Storulykkesbedriften 3B på Birkenes 12.11.2010 med påfølgende evakuering av Birkenes sentrum er evaluert. Hendelsen blir fulgt opp med en temadag og øvelse i 2011.

Heimevernsøvelsen Gjallarhorn ble gjennomført med store styrker fra Rogaland og Agder heimevernsdistrikt i Aust-Agder høsten 2010. Fylkesmannen deltok i planprosessen og under øvelsen. Våre øvingsmål var rettet mot sivil - militært samarbeid, objektsikring og samhandling med politiet om terrorberedskap.

Klima

Erfaringene relatert til klimatilpasning og forhold rundt kraft, tele, info og samferdsel følges systematisk opp før, under og etter øvelser.

Et klimaseminar ble i gjennomført 2009 i samarbeid med DSB, Bjerknes senteret, våre fagavdelinger, fylkeskommunen og kommunene og Fylkesmannen i Vest-Agder. Seminaret belyste, klimautfordringene i et globalt perspektiv, organiseringen av klimaarbeidet nasjonalt, regionalt og kommunalt, myndighetenes krav og forventninger i forbindelse med miljø, arealplanlegging og beredskap som følge av klimaendringer. Dette arbeidet ble videreført i alle kommune- og etatsretta arbeid i 2010. I tillegg er fokuset på klimatilpasning fulgt opp i alle plansaker og ved alle tilsyn og øvelser i 2010.

Helse- og sosialberedskap

Oppfølging av pandemien ga en spesiell beredskapsmessig utfordring i 2009 - 2010. Over tid er det brukt vesentlige ressurser både kommunalt og regionalt. På samme tid har det styrket beredskapsarbeidet og evnen til å samhandle, holde hverandre oppdatert og finne konstruktive løsninger.

I Aust-Agder har smittevernarbeidet vært i fokus i perioden 2003-09 ved felles tilsyn mellom beredskapsheten og helsetilsynet, 15 fullskala smittevernøvelser i kommunene, samarbeid med SSHF og omfattende temadager på smitte og pandemi. Dette fundamentet var svært nyttig under pandemihåndteringen.

Helsemessig og sosial beredskap og smittevern er i Aust-Agder fulgt opp systematisk over i en årrekke. Fokuset og ressursbruken er derfor endret mot klimatilpasning.

Atomberedskapsutvalget ble orientert og øvet 10.12. 2010. Ny mal for atomberedskapsplaner i kommunene blir fulgt opp ved tilsyn/ beredskaps gjennomganger samt i eget møte med de kommunale beredskapskoordinatorene i 2010.

Kapittel 3 - Resultatområder

Kongehuset

00.1 Kongelige besøk

HH.KK.HH Kronprinsen og Kronprinsessen var på offisielt fylkesbesøk til Aust-Agder 31.august - 2. september. Kronprinsparet besøkte kommunene Evje og Hornnes, Grimstad, Froland, Arendal, Vegårshei og Gjerstad.

Embetet og involverte etater/kommuner løste oppdraget i henhold til protokoll.

00.2 Tildeling av ordener og medaljer

Fylkesmannen har mottatt 13 søknader om Kongens Fortjenstmedalje i 2010.

Ingen søknader om St.Olavs Orden i 2010. En utdeling i 2010.

Miljøverndepartementet

Resultatområde 01 Naturens mangfold og friluftsliv

Hovedprioriteringer :

FMAA arbeider systematisk med å begrense tap av biologisk mangfold både gjennom innspill til kommunalt planarbeid og eget verneplanarbeid (skogvern), tematisk kartlegging av prioriterte skogtyper (edelløvskog), og samarbeidsprosjekter med kommuner om kartlegging av viktige naturtyper på land. Vi har ikke nasjonalparker i fylket. FMAA har jevnt tilsig av arealer som tilbys for frivillig vern, og samarbeidet med skogbruket/landbruksforvaltningen om dette feltet må ansees som godt. Områdene som er i prosess følges opp, men progresjonen på prosessene har i 2010 blitt forsinket av redusert bemanning på området naturvern/biologisk mangfold ved avdelingen. Potensialet for å øke antall tilbud på prioriterte skogtyper og hastighet på verneprosessene vurderes ut fra dagens situasjon å være meget godt, men fordrer økt kapasitet på området. I 2011 tilkommer en 50% stilling til fagområdet, noe som forventes å bedre situasjonen noe. Marin verneplan i AA omfatter området Transekt Skagerrak som er et av områdene DN har prosessansvar for. FMAA har prioritert de oppgavene vi har hatt knyttet til marin verneplan i 2010, og avventer videre spørsmål om bistand fra DN.

FMAA har gjennomført en rekke større og mindre skjøtselstiltak i verneområder i 2010, i henhold til bevilgninger og planer knyttet til bestillingsdialog med SNO. Arbeid med nye forvaltningsplaner har vært prioritert, og har i store trekk fulgt planlagt progresjon fra bestillingsdialogen, men med noe forsinkelser på grunn av bemanningssituasjon og manglende levering fra konsulent. Med fortsatte bevilgninger til forvaltningsplaner for 2011 vil majoriteten av verneområder med særlig behov for oppdatert forvaltningsplan være dekket. FMAA har et godt samarbeid med SNO, som gjennomfører alle oppdrag med høyt fokus på lokal forankring og god dialog med grunneier.

FMAA har ikke noe utvalgt område i verdiskapingsprogrammet "Naturarven som verdiskaper".

Kartlegging av viktige naturtyper etter DN-håndbok 13 prioriteres for tildelte midler. Tilfredsstillende grad av dekning for kystkommuner med høyt utbyggingspress prioriteres, med et langsiktig mål om god dekning for hele fylket. I 2010 ble 2 sentrale kystkommuner kartlagt, med kommunal prosjektstyring og samfinansiering av prosjektene (bidrag fra kommuner, fylkeskommune og Fylkesmann). Samfinansieringsmodellen søkes videreført for alle fylkets kommuner, med foreløpig positiv innstilling fra fylkeskommunen. Kartlagte lokaliteter av regional og nasjonal verdi søkes ivaretatt i generelt plan- og dispensasjonsarbeid ved avdelingen. Arbeid med

skjøtsel av kartlagte lokaliteter som ikke omfattes av handlingsplaner/utvalgte naturtyper er ikke mulig å prioritere med dagens bemanningssituasjon.

FMAA har i liten/ingen grad hatt fokus på koordinatorrollen vi er tillagt i den tverrsektorielle nasjonale strategien for fremmede arter. Statens vegvesen, region sør, har etterspurt vår koordineringsfunksjon for arbeidet. Kartlegging og bekjemping av enkelte større forekomster av høy-risiko-arter utenfor verneområder er igangsatt for tildelte midler i 2010, og vil følges opp i 2011. Innenfor verneområder ble kartlegging og bekjemping av fremmede arter i større, kystnære landskapsvernområder og reservater igangsatt i 2009, og er systematisk fulgt opp i 2010. SNO har hatt hovedansvar for praktisk organisering og gjennomføring.

Innenfor artsforvaltning jobbes det meget aktivt i forhold til å ta vare på og reetablere laks i elvene Tovdalselva, Nidelva og Storelva i Aust-Agder. Dette er et klart satsningsområde som det settes av mye tid til. *Innenfor rovviltforvaltningen har utfordringene i Aust-Agder i år vært ekstra store.* Dette skyldes mye skader på sau i forbindelse med at vi har hatt og har ulv i regionen. Fylkesmannen har deltatt på en god del informasjonsmøter i tilknytning til dette arbeidet i 2010. Fylkesmannen jobber også aktivt med villreinforvaltning og i 2010 har mye tid gått med til arbeidet med regionalplaner for SetesdalVestheiRyfylkeheiene og Setesdal Austhei. Videre jobbes det aktivt sammen med kommunene for å ivareta villreins interessener knyttet til bruk av areal i de ulike kommunene. Belastningen fra havbruk knyttet til rømming og lakselus er liten i Aust-Agder sammenlignet med andre områder av landet. Samtidig ser vi at innslaget av oppdrettslaks i lakselvene våre er høyt, og representerer en trussel for bevaringen av våre ville laksestammer.

FMAA har i 2010 gjennomført kurs i naturmangfoldloven for samtlige kommuner, frivillige organisasjoner og internt hos Fylkesmannen. Arbeidet med prioriterte arter og utvalgte naturtyper har vært prioritert og gjennomført som forutsatt fra DN.

FMAA har gjennom systematisk arbeid medvirket i det regionale og lokale plan- og miljøvernarbeidet i samsvar med DN/Klifs sektoransvar etter plan- og bygningsloven og egen sektorlovgivning. Kunnskap om landskap, friluftliv og biologisk mangfold og klargjøring av nasjonale miljømål formidles gjennom deltakelse i planprosesser og formelle innspill og innsigelser i tråd med nasjonal politikk. Arbeid med virkemidler for skjøtsel til viktige arealer for biologisk mangfold er i all hovedsak kanalisert gjennom samarbeid med landbruksmyndigheter om forvaltning av viktig kulturlandskap.

Arbeid med å ivareta friluftsinnteresser i plansaker og offensiv oppfølging av strandsonen har meget høy prioritet hos FMAA. Fylkesmannen har i alle relevante plan- og disp-saker fokus på at statens interesser i de sikrede friluftsområdene ivaretas på en god måte.

FMAA samarbeider tett med SNO for å følge opp overtredelser etter lovverk som omfattes av SNO-loven, og mener at informasjonsutvekslingen om slike saker ift SNO lokalt må ansees som god i fylket.

Bestillingsdialogen med SNO ble gjennomført som forutsatt desember 2009/våren 2010, og dannet basis for all planlagt aktivitet i verneområdene i 2010. Resultatoppnåelsen for prioriterte tiltak ansees som meget tilfredsstillende for 2010.

Kopi av alle anmeldelser i tilknytning til særlovene som omfattes av SNO-loven er som forutsatt oversendt DN/SNO.

01.1 Bærekraftig bruk og beskyttelse av leveområder

Fylkesvise verneplaner

Ingen pågående verneplanprosesser for tematiske fylkesvise verneplaner og enkeltområder på regionalt nivå.

Erstatning for landskapsvernområder: FMAA har oversendt aktuelle saker til Riksadvokaten, og har fortløpende bistått Riksadvokaten med kontakter og supplerende opplysninger. En del er avklart, men ppgjøret er ikke avsluttet for alle søkere per desember 2010.

Utvidet skogvern

Faste oppgaver

FMAA har bistått DN i forbindelse med videreføring av systematiske kartlegginger av edelløvsskog i AA. Resultater fra edelløvsskogskartlegging og bekkekløftkartlegging er på grunn av kapasitetsmangel ved avdelingen fremdeles ikke tatt opp og bearbeidet med tanke på aktuelle verneobjekter og kontakt med skogbruket.

FMAA har gitt en rekke innspill til AT-skog og skogeierforbundet sentralt og kommune(r) om områder som bør prioriteres i arbeidet med å få fram tilbud om frivillig vern. Gjelder både utvidelse av eksisterende reservater/verneområder og andre prioriterte skogområder, inkludert prioriterte skogtyper (blant annet edellauvskog).

OISO1 Brukbar fremdrift, mange områder i prosess og generelt sett godt samarbeid med skogbruket med stadig tilflyt av nye tilbud. Potensial for vesentlig større fremdrift med økt kapasitet ved avdelingen. Forventer noe bedring med ½ ekstra fast stilling til naturvern i 2011 som nylig er utlyst. Et område er ferdig forhandlet, og forventes tilrådd våren 2011 sammen med OVF-området. En skogeiendom i Lillesand (rundt 1100 mål) er i løpet av høsten 2010 ervervet av staten med sikte på vern, og oppstart av verneprosess ventes meldt tidlig 2011. 7 områder er meldt opp og klare til forhandlinger i løpet av vinteren. Kun et område ble tilrådd og vedtatt vernet i høst. planlegges tatt opp primo 2011 i samarbeid med Vest-Agder og Telemark.

OISO2 Et OVF-område som etter snart et år med ventetid fremdeles ikke er sendt på høring, men forventes sendt på høring primo 2011 og tilrådd våren 2011. Årsak: kapasitetsmangel.

Nasjonalparker og større verneområder

Ingen større verneområder utenom Setesdal Vesthei Ryfylkeheiene landskapsvernområde. MD har gitt FMVA ansvar for å etablere lokal forvaltningsordning for SVR: I forbindelse med dette arbeidet med konstituering av nasjonalpark/forvaltningsstyret er det tillyst et konstituerende møte i Kristiansand 15. mars 2011.

Nasjonal marin verneplan - 2010

Avklaringen om hjemmelsgrunnlag må komme mellom DN og Fiskeridirektoratet mht Transekt Skagerrak.

OISO3 Oppstartsmøte avholdt høsten 2009. Innspill til melding om oppstart av planarbeidet (evt. med forslag til KU-program) ble oversendt DN 2010. Vi følger DN's opplegg videre.

Forvaltning og naturoppsyn i verna områder

Faste oppgaver

Bra situasjon. Godt samarbeid med SNO. Gode resultater fra arbeid med einer på Tromlingene innen Raet landskapsvernområde. Omfattende og ressurskrevende arbeid som skal evalueres og følges opp med oppfølgende tiltak i 2011.

Bestillingsdialogmøter avholdt som forutsatt, og bestillingsdialog og prioriteringer oversendt DN innen avtalt frist.

Har oppdatert oversikten over verneområdene i forhold til grad av truet, behov for forvaltningsplaner og tiltak i verneområder.

En rekke nyetablerte verneområder er merket av jordskifte (ca 6). Ressursbehov er ikke meldt spesifikt til DN.

Kart- og egenskapsdata for verneområder i Naturbase er ikke oppdatert i eget arbeid, men feil som er oppdaget i daglig arbeid meldes fortløpende videre til DN og noen områder er i prosess for å oppdateres.

Forvaltningsplaner: Brukbar fremdrift i 2010 på grunn av midlertidige stillinger knyttet til forvaltningsplanarbeid ved avdelingen siste halvår. 1 forvaltningsplan ble sendt ut på høring med høringsfrist 10. desember med avtalt trykking primo januar 2011, 1 forvaltningsplan er ferdig trykt opp (Årdalen NR), 1 forvaltningsplan sendes på høring i disse dager (Berse NR), en forventes sendt på høring innen april 2011 (Reddalsvann NR), og en ble levert uferdig fra ekstern konsulent desember 2010 og må ferdigstilles ved avdelingen i 2011 (Kalvøya-Ytre Tronderøy LVO og Risøya NR). I tillegg forventes skjøtselsplan for Vidmyr NR (slåttemyr) å bli klar i løpet av tidlig vår 2011. Revisjon av forvaltningsplan for Raet er satt ut til konsulent etter ekstra tildeling fra DN i november. Et 9 mndts engasjement til arbeid med forvaltningsplaner er under ansettelse for 2011. Med et årsverk disponibelt til arbeid med forvaltningsplaner i 2011 i tillegg til utlyst konsulentarbeidet med Raet LVO vil vi ha gode muligheter til å kunne fullføre påbegynt arbeid og gjennomføre/komme godt i gang med planlagt arbeid med mange av de mest aktuelle forvaltningsplanene i fylket.

Har ikke arbeidet med å sørge for at listen over beskyttede områder i tråd med vannforskriften inkluderer relevante vernede områder i og ved vassdrag og kystvann, og at verneverdiene med tilhørende forvaltningsmål gjengis på en hensiktsmessig måte i regionale forvaltningsplaner og tiltaksprogrammer for vann.

01SO8 Prøveprosjektet i Setesdal-Vesthei-Ryfylkeheiene LVO er fulgt opp som forutsatt.

01SO9 FM har bidratt med nødvendig bakgrunnsmateriale og tilleggsinformasjon for berørte verneområder i arbeidet med Emerald network.

01SO10 Har ikke fått forespørsel om å bidra.

01SO11 Ikke relevant for fylket.

01SO12 Ikke relevant for fylket.

01SO13 Fylket har ingen utvalgte prosjekter.

01SO14 Ikke deltatt.

01SO15 Det er gjennomført 2-dagers kurs for alle kommuner. Relevante avdelinger ved fylkesmannen har fått dagskurs. Alle som ber om det får løpende rådgivning knyttet til den nye naturmangfoldloven.

01SO16 Har ikke blitt forespurt.

01SO17 Har ikke blitt forespurt.

01SO18 Arbeid med å kvalitetssikre nye data som skal inn for verneområder i den kommende Naturbase 4 er ikke startet opp.

01SO19 Ikke relevant for fylket. Restaureringsobjekt er tidligere innmeldt til DN.

Kartlegging og overvåking av biologisk mangfold

01SO20 Det er foretatt en prioritering av kommuner for kartlegging av naturtyper. I samarbeid med kommune og kartlegger er det prioritert hvilke arealer innenfor kommunen som skal kartlegges. 2 sentrale kystkommuner - Arendal og Tvedestrand, ble prioritert i 2010. Fylkeskommunen (FKAA) og kommunene har og bidratt med midler, noe som gir god driv. FKAA har inngått avtale med FMAA om å fortsette med årlige bidrag på samme nivå som i år. Videre framdriftsplan for 2011 er diskutert internt. Kystkommunene prioriteres, men langsiktig plan er god dekning for hele fylket. Arbeidet søkes koordinert med HP for hule eiker. *01SO21* slutførekvalitetssikring av viltdata i Naturbase i henhold til oppdrag i 2009 innenfor bevilgninger gitt til hvert embete i den sammenheng (gjelder de FM som ikke rapporterte dette i 2009).

01SO22 koordinere og kvalitetssikre supplerende overvåking (tiltaksovervåking og problemkartlegging) som følger av vannforskriften. I 2010 skal det arbeides både med nødvendig oppfølging av de vannområder som var med i første fase (særlig der hvor videre utredning er fastsatt som tiltak), samtidig som man skal starte opp i de resterende vannområdene. Se for øvrig oppdrag under 3.1 Helhetlig hav- og vannforvaltning.

01SO23 Oppdatering av INON-status har blitt foretatt.

01SO24 Ikke aktuelt for AA. Arbeid med overføring av data til DN har pågått i 2010.

01SO25 Naturtypedata fra Forsvaret og skogvernregistreringene er kvalitetssikret.

Ivaretagelse av viktige arealer for biologisk mangfold

Dette arbeides det med i forbindelse med kommuneplaner og andre planoppgaver. Vi legger ned stort arbeid på dette feltet. Der av avgjørende betydning at viktige arealer for biologisk mangfold kartlegges og legges inn i Naturbase. Vi klarer å svare på de fleste brev og forespørsler, men savner å kunne følge opp arbeidet mhp å veilede kommunene på kurs, møter og med generell informasjon.

01SO26 Ingen regionale planer for vindkraft er utarbeidet.

01SO27 FMAA har gitt innspill til arbeid med utarbeiding av tematisk kommunedelplan for småkraft i en kommune.

Motorferdsel i utmark

Faste oppdrag:

Fylkesmannen jobber sammen med kommunene for å redusere den motoriserte ferdselen. Fylkesmannen får en god del henvendelser fra kommuner og hjelper til / veileder etter behov. I 2010 ble det gjennomført kommuneundersøkelse med lovlighetskontroll i 3 kommuner der motorferdsel var et av temaene som ble undersøkt.

Fylkesmannen utøver saksbehandling, klagebehandling og lovlighetskontroll med vedtak etter lov om motorferdsel med forskrift. Det har ikke vært mange klagesakene i 2010.

Spesielt i tilknytning til kommuneundersøkelsene (lovlighetskontroll) har vi jobbet sammen med kommunene for å sikre at dispensasjonene lar seg kontrollere i felt.

Oppdrag spesielt for 2010

Fylkesmannen skal:

01SO28 SNO har gjennomførte rene barmarkskontroller (knyttet til oppfølging av tips) og i tilknytting til elg og reinsjakt. Videre er det gjennomført kontroller i forhold til snøskuterkjøring på land og is. ha spesiell fokus på å begrense motorferdsel på barmark (utmark) gjennom aktiv forebyggende bruk av media og andre informasjonskanaler, samt god informasjonsutveksling og samarbeid med SNO lokalt

01SO29 FM i Aust-Agder er ikke blitt forespurt av DN.

01SO30 Fylkesmannen har ikke hatt tid til å jobbe med utpeking av øvelseskjøringsområde for skuter.

Kulturlandskap

Det arbeides med saken i samarbeid med Landbruksavdelingen. Økt prioritering til dette fagfeltet har gitt store utslag på aktiviteten i 2010, som har medført igangsetting av slått på mange lokaliteter. Handlingsplanen er fulgt opp. Skjøtelsplaner er utarbeidet og avtaler er fulgt opp.

01SO31 sammen med landbruks- og kulturminnemyndighetene videreføre arbeidet med ”Utvalgte kulturlandskap i jordbruket” som skal få en særskilt forvaltning, jfr, rapport 1.7.07 (SLF, DN, RA), hvor nasjonale kriterier m.v. er beskrevet. Oppfølging av forvaltnings – og skjøtelsplaner for disse områdene prioriteres og samordnes med forvaltningsplan for verneområder, der verneområder er en del av de utvalgte kulturlandskapene.

01SO32 bidra til det supplerende kartleggingsprosjektet av biologisk mangfold i kulturlandskapet (i regi av Interdep. utvalget, Nasjonalt program for kartlegging og overvåking), i hovedsak i områdene fra Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap.

01SO33 følge opp handlingsplan for slåttemark. Planen vil implementeres ved styrking (tildeling fra DN) hos noen fylker i 2010. Øvrige fylker skal bidra til målretting av virkemidler for skjøtsel av verdifull slåttemark gjennom samarbeid med landbruksmyndighetene.

01SO34 følge opp handlingsplan for kystlynghei (etter planen ferdigstilt første halvdel 2010)

01.2 Bærekraftig bruk og beskyttelse av arter, bestander og genressurse

Generell viltforvaltning og tilskuddsforvaltning-vilt

Oppgaver overføres til fylkeskommunen, men fylkeskommunen kjøper tjenester av oss i 2010. Fylkeskommunen løser selv disse oppgavene for 2011. Fylkesmannen kjører et dagskurs med gjennomgang av aktuelt regelverk og regner med å ha månedlige / kvartals vise møter der man drøfter aktuelle temaer. Hjorteviltregisteret er å jour.

Forvaltning av villrein

Faste oppgaver

Berørte FM skal sikre at villreinnemndene benytter Hjorteviltregisteret som primærdatakilde for all hjorteviltstatistikk

- Berørte FM skal sikre at villreinnemndene benytter Hjorteviltregisteret for administrative opplysninger knyttet til bestandsforvaltning og forvaltning av forvaltningsstrukturer (vald/jaktfelt/rapporter)

Oppdrag spesielt for 2010

Fylkesmannen skal:

01SO35 Fylkesmannen i Aust-Agder har vært, og er, en aktiv deltaker i arbeidet med å utarbeide en regional plan for Setesdal Vestahei Ryfylkeheiene og Setesdal Austhei

01SO36 Fylkesmannen, sammen med Fylkeskommunen, jobber med at alle kommunene i fylket skal rapportere fallvilt i hjorteviltregisteret.

Forvaltning av anadrom laksefisk og innlandsfisk

Her er vi å jour, men fiskeforvalter har redusert noe på arbeidsinnsats fra 2009 (AFP) og det kan gi utslag i arbeidsoppgavene. Fylkeskommunen har kjøpt tjenester av oss i 2010, dette opphører i 2011. Vi ønsker oss et informasjonsopplegg om fiskefondet, for å få inn gode og relevante søknader. Vi får problemer med å holde fristen for avtaler om kjøp av kalk og lignende + forvalte lokale kalkingsprosjekt innen 01.03.11. I 2010 ble slik avtale om kalking inngått omkring 15. juni.

01SO37 Gjennomført.

01SO38 Gjennomført.

01SO39 Gjennomført

01SO40 Ja, men lite aktuelt i Aust-Agder

01SO41 Ikke aktuelt.

01SO42 Har deltatt aktivt i forhold til Handlingsplan for kalking. Gjennomført.

Roviltforvaltning

Faste oppgaver

Fylkesmannen har arbeidet for å sikre bestanden av rovvilt, og har i 2010 også gitt skadefellingstillatelser på ulv i Aust-Agder.

Fylkesmannen har veiledet søkere, etter henvendelse, om hvordan man søker på elektronisk søknadssenter. Fylkesmannen har i tillegg sendt ut informasjon om muligheten til å søke om konfliktdempende og forebyggende midler til alle saueiere i fylket.

Fylkesmannen har deltatt aktivt på folkemøter, informasjonsmøter og liknende knyttet til forvaltning av rovvilt generelt og mer direkte knyttet til situasjonen i Aust-Agder i år.

Fylkesmannen har behandlet søknader om erstatning av sau tatt av fredet rovvilt som forventet i 2010.

Det jobbes aktivt sammen med NOF med å samle inn og få kartfestede kongeørnlokalitetene i Aust-Agder.

Rapporteringen er gjennomført som beskrevet i embedsoppgavet.

Forvaltning av trua arter

Handlingsplanarter: *Damfrosk*: grei framdrift av etablert handlingsplan, lite gjort i 2011. Etablering av utstillingsdam i hht. Arbeids- og fremdriftsplanen legges på is pga manglende kapasitet til oppfølging v/avdelingen og usikker økonomiske oppfølging pga revisjon av arbeidsplan. Det har vært stor utskifting av personell ved avdelingen som har hatt hovedansvar for planen – noe som er uheldig mhp. effektiviteten for oppfølging av tiltak. *Rød Skogfrue*: lite arbeid for oss. *Sinoberbille*: Ikke i gang satt noe spesielt etter høring. OK. *Klippeblåvinge*: Følger opp arbeidet, etablert et forvaltningsråd med kommune og grunneiere. Skjøtelsplan under utarbeiding. Mye arbeid med nye handlingsplaner: Kontrakt skrevet for utarbeiding av HP for solblom/solblomengmøll (UiO v/museet), HP for østers (HI), HP for ålegrasenger (NIVA/HI), HP for tobis (HI), HP for byglandsbleke. Narmarihånd: Ingen spesiell aktivitet. Vi gjentar ønske om at status oppgraderes til art med nasjonal handlingsplan.

Utvalgte naturtyper: Hule eiker; kartlegging gjennomført i 2 kommuner og fagdag om tema for offentlig og privat sektor avholdt i november i samarbeid m. FMVA. Planlegger kartlegging samkjørt med MiS-registrering i

Grimstad 2011.

Villaks: Storelva, Gjerstadvassdraget, Nidelva og Tovdal. Avklarte situasjoner og mye fokus. Mange problemer, men ingen store konflikter. Følges godt opp gjennom tiltaksovervåking (kalking) og Fou-prosjekt (Storelva).

OISO44 Fylkesmannen har prioritert arbeid med å forbedre datagrunnlaget for de klippeblåvinge og hule eiker.

01.3 Fremmede arter og GMOer

Faste oppgaver

FMAA har i 2010 ikke hatt kapasitet til å følge opp fylkesmannens sektorielle koordineringsansvar for fremmede arter. Situasjonen vil vedvare fremover uten økt bemanning ved avdelingen. Statens vegvesen region sør har høsten 2009 etterspurt fylkesmannens rolle og arbeid på feltet. Vi vil med dagens kapasitet få problemer med å behandle søknader om utsetting av fremmede arter som angitt under oppdrag for 2011.

Arbeid med fremmede arter i verneområder går som del av generelt skjøtselsarbeid, og har brukbart fokus i fylket. Bekjempelse av rynkerose, parkslirekne, edelgran sp., lupin og kjempespringfrø i 2 landskapsvernområder som startet opp i 2009 og har fortsatt i 2010 har vært vellykket. Prosjektet fortsetter i 2011. Vi er usikre på nivået for bekjemping av platanlønn som stedvis er bestandsdannende. FMAA har (innenfor tildelt ramme fra DN) inngått kontrakt med privat konsulent om bekjemping av utvalgte lokaliteter med større forekomster av høy-risiko karplanter utenfor verneområdene i løpet av 2011.

Spredning av fremmede arter i vann, spesielt fisk, er et stort problem. Vi har problemer med arter som regnlaue, karpe, sørv, ørekyte og gullvederbuk. Kartlegging av fremmede fiskearter, basert på gamle og nye data rapporteres i 2011. Vi har signalisert ønske om innspill fra DN om prioriteringer og ambisjonsnivå i 2011.

OISO45 Prioriteringen av tiltak mot fremmede arter i 2010, som grunnlag for prioriteringer for 2011 er oppdatert og oversendt DN som forutsatt.

OISO46 FMAA er ikke forespurt om bidrag i arbeid med handlingsplaner mot fremmede arter i 2010.

01.4 Friluftsliv

Ivaretagelse av attraktive friluftslivsområder

Størstedelen av arbeidet med friluftsliv går over til fylkeskommunen. Gjenværende oppgaver innenfor dette temaet vil bli ivarettatt av oss gjennom plan- og bygningslovsbehandling, oppgaver med jegerprøven og bestandsplaner, samt å ivareta statlig eierskap av friluftsområder. Alle arealplaner vurderes i forhold til potensiell virkning for friluftslivsinteresser. På møte om regionreformen i DN 9.-10.november ble det meldt inn en del uavklarte spørsmål om rollefordelingen. Vi avventer avklaring fra DN.

Fylkesmannen som grunneier/rettighetshaver på vegne av staten i de statlig sikrede friluftsområdene

Arbeid utført som forutsatt.

Forvaltning og drift av de statlig sikra friluftslivsområdene

OISO47 SNO har hatt hovedansvar for arbeidet med fortsatt integrering av naturoppsyn i Skjærgårdstjenestens daglige drift, og rapporterer til FM. FMAA stilte pga mangel på kapasitet ikke på den årlige samlingen som arrangeres av lokal SNO .

OISO48 FMAA har ikke mottatt forespørsel om å bidra ifm planlagt evaluering av Skjærgårdstjenesten.

Resultatområde 02 Bevaring av kulturminner

Ikke relevant

02.3 Kulturmiljø

Se rapportering under resultatområde 1

Resultatområde 03 Rent hav og vann og giftfritt samfunn

Vanndirektivet

Avløp

Fylkesmannen har ennå ikke revidert tillatelsene til de store avløpsanleggene i fylket slik at disse harmoniserer med forurensningsforskriften kap. 14. Samtlige anlegg vil få reviderte tillatelser i løpet av 2011. Tilsynsaksjonen på avløp ble gjennomført som forutsatt, og alle anlegg omfattet av reglene i kap. 14 ble besøkt. Resultatet fra aksjonen er rapportert til Klif.

Beredskap mot akuttforurensning

Det har ikke vært hendelser der miljøvernavdelingen har måttet bistå med miljøressursinformasjon eller miljøfaglig rådgiving i 2010. Fylkesmannens miljøressursdata finnes på offentlig tilgjengelige kart og databaser på internett, og vår erfaring er at disse benyttes ved behov i akuttforurensningssituasjoner.

Miljøgifter

Arendals havneområde er ett av 17 områder som er prioritert for tiltak for opprydding av forurenset sjøbunn. I 2010 ble det utarbeidet forslag til revidert tiltaksplan.

To tidligere skipsverft er under oppfølging og varsel om pålegg om tiltaksplaner sendt til begge.

Arbeidet med kvalitetssikring av grunnforurensningsbasen er svært krevende. Det er mange og store feil i databasen hva angår stedfesting. Dette er alvorlig med tanke på at data fra grunnforurensningsbasen hentes inn i Matrikkelen. Se for øvrig rapporteringen under spesielle oppdrag for 2010 (03SO14) og rapportering (03RA2).

Det er gjennomført tilsyn mot alle avfallsdeponiene og flere sorteringsanlegg.

Håndtering av farlig inngår som tema i de aller fleste tilsyn som gjennomføres av Fylkesmannen. I tillegg ble det i 2010 gjennomført tilsyn mot noen virksomheter i skrapmetallbransjen.

Det er innhentet avfallsplaner fra to av tre større offentlig drevne havner. En av havnene mente de ikke hadde behov for avfallsplan, da det er svært få skipsanløp. Fylkesmannen har gjort oppmerksom på at det må søkes om dispensasjon fra forurensningsforskriften kap. 20. Arbeidet med å innhente planer fra private havner gjenstår.

03.1 Helhetlig hav- og vannforvaltning

Fylkesmannen har spilt en aktiv rolle ved koordinere og kvalitetssikre arbeidet med vannforskriften. Dette omfatter bl.a. arbeid med overvåking av vannmiljø og arbeid med vannmiljødata i fylket, sammenstilling av belastning, risiko, miljøtilstand og standard miljømål for vannmiljøet.

Fylkesmannen har etablert en god og løpende dialog og samordning med FK og Vannregionutvalget for å sikre en fornuftig framdriftsplan for arbeidet, med regelmessige milepæler og rapportering.

Fylkesmannen bidrar til å kvalitetssikre det miljøfaglige innholdet på de regionale sidene på Vannportalen.

03S01: Godt samarbeid med FK i Aust-Agder. Godt samarbeid og overføring av vannregionmyndighet-ansvaret fra Fylkesmannen i Vest-Agder til Fylkeskommunen i Vest-Agder. Vi har gått fra å være Vannregion Sørvest med Rogaland, til å være bare Vannregion Agder.

03S02, 03S03, 03S04: Fylkesmennene i Vannregion Sørvest (med Rogaland) har spleiset på et prosjekt som er tildelt NIVA. Har hatt prosjektmøter underveis. Mottat to rapporter "Plan for fullkarakterisering av vannforekomster i vannregionene Agder og Rogaland" og "Forslag til overvåkingsplan for vannforekomster i vannregionene Agder og Rogaland". Har gjennomført informasjonsmøte om Vanndirektivet i begynnelsen av juni for saksbehandlere i kommunene i Aust-Agder. Det gjenstår å holde oppstartsmøter i våre tre vannområder for å få på plass en organisering av vannområdeutvalget og arbeidsgrupper og prosjektleder. Dette arbeidet har Fylkeskommunen ansvar for. Det skal holdes et regionalt møte om basisovervåking i høst med DN og KLIF.

03SO5-03S08 : Utført i henhold til oppdrag.

03RA 1 : Fremdriftsplan er utarbeidet for den 5-årige planperioden. Noe svak fremdrift blant annet fordi fylkeskommunen ikke har prioritert arbeidet på topp før des 2010. God fremdrift nå !

03.2 Overgjødning og nedslamming

Faste oppgaver: vi har ennå ikke revidert utslippstillatelser til avløpsanleggene omfattet av reglene i forurensningsforskriften kap. 14. Dette vil bli gjennomført i 2011. For øvrig er de faste oppgavene ivaretatt.

03SO10: **delta i Klif og DNs landsdekkende undersøkelse av kommunenes forvaltning av miljøvernlovgivningen:**

undersøkelse ble gjennomført i tre kommuner (Arendal, Gjerstad og Valle). Alle de tre kommunene hadde avvik som en følge av manglende tilsyn, som forurensningsmyndighet for avløp.

03SO11: **kontrollaksjon avløp**

Denne ble gjennomført som planlagt. Samtlige kap. 14-anlegg i fylket (ni anlegg) ble besøkt.

03SO12 **nøkkeltall i Forurensning**

Dette er i orden. Som nevnt vil samtlige tillatelser bli gjennomgått og revidert i 2011, for å harmoniseres med kap. 14 i forurensningsforskriften.

03.3 Oljeforurensning

Faste oppgaver: Det har ikke vært akutthendelser i 2010 der Fylkesmannen har måttet bistå med miljøressursinformasjon eller miljøfaglig bistand for øvrig. Beredskapskartene med miljøressursinformasjon er ikke ajourført i senere tid. Erfaringene tilsier at de som skal ha tilgang til våre data ved aksjoner bruker de digitale kartverktøyene på internett direkte. Det har ikke vært gjennomført øvelser eller samlinger i 2010.

Vi imøteser for øvrig en bedre avklaring av Fylkesmannens rolle under statlige og regionale aksjoner. Spesielt må det lages en enhetlig strategi overfor oljeskadet vilt.

03.4 Miljøgifter

De faste oppgavene er ivaretatt. Vi har fortsatt en utfordring med hensyn til håndteringen av forurensete masser fra mudring. I mange av sakene dokumenteres forhøyede nivåer av miljøgifter i sedimentene. Det finnes ikke strandkantdeponier for håndtering av slike masser, og vi har ikke klare retningslinjer for denne type saker.

Arendals havneområde er ett av 17 områder som er prioritert for tiltak for opprydding i forurenset sjøbunn. Det ble utarbeidet en tiltaksplan i 2005. Deler av tiltaksplanen er oppfylt. I samarbeid med Arendal kommune er det utarbeidet forslag til revidert tiltaksplan. Planen er vedtatt av Arendal kommune. Det planlegges også for en supplerende sedimentundersøkelse (med midler fra Klif) for å kunne bedre beslutningsgrunnlaget for tiltak.

03SO13P: **Skipsverft**

Vi følger opp to tidligere verft, og har mottatt rapporter fra undersøkelser ved begge verftene. På bakgrunn av rapportene er det sendt ut varsel om pålegg om tiltaksplan. Vi ligger litt etter skjema i disse sakene da begge har vært til klagebehandling hos Klif.

03SO14: **Grunnforurensningssaker**

Vi har mottatt brev fra Klif datert 06.09.2010 der oppdraget spesifiseres. Tre lokaliteter var i utgangspunktet gitt prioritet 1 for fysiske tiltak (Froland verk, Asbjørns bilverksted og Philips lampefabrikk). Status er endret til påvirkningsgrad 2 for Asbjørns bilverksted. Der pågår miljøovervåking. Vi venter på tiltaksplan fra Froland verk. Arbeid pågår med Philips lampefabrikk.

03SO15: **Brannøvingsplasser**

Ikke aktuelt i Aust-Agder.

03RA2: Framdrift - grunnforurensning

Se også 03SO14. Kvalitetssikring av lokaliteter i databasen grunnforurensning går langsomt. Det er mange feil i databasen knyttet til lokalitetenes beliggenhet blant annet fordi største delen av informasjonen er basert på en kartlegging av forurenset grunn i 1990, og nøyaktigheten av koordinater på lokalitet er ca. 100 m. Det er også andre feilkilder, i form av tidligere feilinntasting av koordinater og bruk av annet kartkoordinatsystem da dataene ble registrert første gang. Dette medfører mange feil i kartplassering og eiendomsregistrering. Vi må undersøke nesten alle lokaliteter og bestemme koordinatene på nytt. Arbeidet med kvalitetssikring er derfor veldig tids- og ressurskrevende.

03RA3: Rapportere mudring og dumping

Dette ble rapportert innen fristen. Vi hadde ingen dumpesaker i 2010 (sedimenter fra mudring disponeres på land).

03.5 Avfall og gjenvinning

De faste oppgavene er ivaretatt. Vi har hatt tre søknader om mellomlagring/behandling av avfall til behandling i 2010. En av disse er ferdigbehandlet. Vi har ikke hatt henvendelser fra tollmyndighetene.

03SO16: **Midlertidig disp. for deponering av nedbrytbart avfall** I påvente av nytt forbrenningsanlegg ga vi begrenset dispensasjon fra forbudet mot nedbrytbart avfall på deponi og krevde utredning om levering ved alternative behandlingsanlegg. Vedtakene ble påklaget og Klif ga forlenget dispensasjon fram til 01.10.10.

03SO17P: Deponiaksjoner

Avvikene som ble påvist ved inspeksjonen i 2009 er i all hovedsak lukket. Fylkets fire avfallsdeponier, samt tre sorteringsanlegg og ett deponi for inert avfall ble besøkt. De samme anleggene ble besøkt i 2010. Oppfølging etter aksjonen pågår fremdeles.

03SO18P Tilsynsaksjoner mot deponier og farlig avfall

Se rapport under oppdrag 03SO17P angående tilsynsaksjon mot deponier. Under farlig avfallsaksjonen besøkte vi avfallsselskapenes mottaksstasjoner/miljøstasjoner. Oppfølging etter aksjonen er avsluttet for tre av fire anlegg. I tillegg deltok vi også på tilsynsaksjon mot aktører innen skrapmetall/returmetallbransjen. Tre virksomheter ble besøkt. Oppfølging pågår fremdeles.

03SO19: Avfallsplaner fra havner

Vi har mottatt avfallsplaner i tråd med kravene i forurensningsforskriften kap. 20 fra to av tre aktuelle havner (Arendal og Grimstad). Vi venter tilbakemelding fra en av havnene (Lillesand).

03SO20 Informere om kommunens myndighet og oppgaver etter forurensningsloven

Fylkesmannen arrangerte i 2010 to samlinger for kommunene angående ulovlig avfallshåndtering.

03RA4 resultat fra 03SO19

Se under 03SO19.

03RA5 status for deponiarbeidet

Det som gjenstår er avslutningstillatelse til ett deponi (Grendstøl tilhørende Risør og Tvedestrand-regionens avfallsselskap AS, RTA) og ny tillatelse til ett deponi for næringsavfall (deponi for glassfiberavfall fra 3B - Fibreglass Norway AS, drevet av Birkenes kommune).

Resultatområde 04 Et stabilt klima og ren luft

Fylkesmannen har i forbindelse med kommunal og regional planlegging gitt faglige innspill for å fremme klimahensyn i løsninger når det gjelder energiforsyning og transport.

04.1 Klimaendringer

Fylkesmannen arrangerte seminaret ”Klimaplaner i min kommune- en parallell til klimatoppmøtet i København”, som aktualiserte og engasjerte det lokale og regionale klimaarbeidet. Gjennom et initiativ mot ENOVA satt vi fokus på organiseringen av virkemidlene i klimaarbeidet. ENOVA-direktøren tok utfordringen, kom på besøk og sa han ville følge opp innspillet for å få virkemidlene organisert slik at klimaplaner kan følges opp ved nødvendige lokale tiltak.

I løpet av første halvår kom de siste 4 kommunene med sine klima- og energiplaner. Nå er det 11 kommuner som har en viss prosess for oppfølging av sine planer, ett interkommunalt samarbeide med 3 kommuner som ikke i stor grad har fulgt opp sine planer og en kommune som har fulgt opp med flere handlingsplaner og innpasset dette i ulike planer innenfor miljø, areal og transport.

Klima-innspill har vært sentrale i arbeidet med kjøpesenterplan for regionen. Planen hadde en tilfredsstillende klimaprofil når den ble sendt ut på høring.

Klimaperspektivet blir aktivt trukket inn i både kommune- og reguleringsplaner. Det ble i 2010 gitt innsigelse på to kommunale planer på bakgrunn av klima-argumenter. Innsigelsen ble trukket etter mekling.

Fylkesmannen er med i nettverk: <http://www.klimapartnere.no/> der Agders fremste og mest miljøbevisste virksomheter i privat og offentlig regi møtes for å dele kunnskap og nyheter om klima- og miljøspørsmål. Kunnskapsformidling og forståelse for klimaproblematikken er et viktig anliggende i dette nettverket der ledere fra de ulike virksomhetene møtes.

04.4 Lokal luftkvalitet og støy

Faste oppgaver: vi gir veiledning til kommunene ved behov i støysaker.

04SO4: innhenting av informasjon om bruk av T-1442 i kommunene:

Etter to purringer mottok vi informasjon fra 11 av 15 kommuner. Resultatene er rapportert til Klima- og forurensningsdirektoratet. Kommunene kjente til T-1442, men retningslinjene ble bare benyttet i begrenset grad i kommuneplanarbeidet.

04SO5: orientering om pliktene etter forurensningsforskriften kap. 5

Dette er ikke gjennomført i 2010, men vil bli gjort i 2011.

04RA1: skaffe oversikt om bruk av T-1442 i kommunene

Se 04SO4.

Resultatområde 05 Internasjonalt miljø samarbeid og miljø i nord- og polarområdene

Fylkesmannen har etablert et kontaktnett bestående av det internasjonalt fagmiljøet i Unep-GRID, og andre naturvitenskaplige miljøer i Arendalsregionen, og musikkfestivaler for å i felleskap formidle informasjon om globale, regionale og lokale miljøspørsmål.

05.1 Miljø samarbeid i internasjonale miljøfora, herunder EUs miljø samarbeid og UNEP

Internasjonalt miljø samarbeid

Vi har markert det Internasjonale Naturmangfoldsåret 2010 sammen med UNEP GRID - Arendal, Aust Agder Fylkeskommune, Hovefestivalen og Canal Street, Arendal Internasjonale dager. Det ble laget postere med enkle miljøbudskap knyttet til temaet biologisk mangfold og klima, med engelsk og norsk tekst. Likedan artikkelserie i lokalaviser 6 stk. Vi laget også en naturmangfoldsutstilling på FN Huset som ble åpnet av Kronprinsparet 31.

august 2010 under besøk i Arendal.

Fylkesmannen deltok på seminar i Tyskland for å se på forvaltning av arealer med våtmark, kulturlandskap, marine biotoper og gruntvannsområder. Vi deltar aktivt i videre arbeide med marine verneområder (Transekt Skagerrak).

Vi ble også i vår invitert i EU – prosjektet ” Der hav møter land”-hvor vi deltar.

05.2 Geografisk rettet miljø samarbeid, herunder miljøbistand

Ikke aktuelt

05.3 Miljø samarbeid i nord- og polarområdene

Ikke aktuelt

Resultatområde 06 Planlegging for en bærekraftig utvikling

Embetet har i 2010 hatt 4 medarbeidere som jobber med plansaker på miljøvernavdelningen og 1 full stilling på landbruksavdelingen. Av stillingene på miljø er det 1 stilling på 100 %, mens de øvrige er mellom 50 og 100 % tilknyttet plansakene. I realiteten har imidlertid planarbeidet tatt opp tilnærmet full tid hos alle 4 medarbeidere, og andre oppgaver har måtte bli nedprioritert.

Planarbeid har i 2010 vært svært ressurskrevende, først og fremst fordi det i 8 av 15 kommuner har pågått rullering av kommuneplanene. I tillegg har antallet dispensasjonssaker vært det høyeste som noen gang er registrert; 803. 46 saker ble påklaget. Antallet plansaker har samtidig blitt noe færre, med totalt 124 i 2010 (tallet viser til antall påbegynte planer i 2010).

Fylkesmannen arrangerte kurs i naturmangfoldloven for kommunene i 2009. Hensynet til naturmangfoldet følges opp gjennom samtlige av våre uttalelser til plan- og dispensasjonssaker.

Fylkesmannen prioriterer deltakelse på fylkets planforum. Rullering av kommuneplanene har høyeste prioritet og vi er opptatt av å klargjøre konflikter og finne løsninger i en så tidlig fase som mulig. Fylkesmannen stiller strenge krav til presisjon og begrunnelse for innsigelser.

Det er gjennomført kurs i konsekvensutredninger for kommunene våren 2010, og planlagt kurs i reguleringsplanlegging og planstrategi våren 2011 i samarbeid med Aust-Agder fylkeskommune og KS. Fylkesmannen har fått god tilbakemelding på avholdte kurs.

06.1 Ansvar for at nasjonal politikk formidles og ivaretas

Planarbeidet utgjør i hovedsak oppfølging av plan- og bygningsloven og naturmangfoldloven i den kommunale planleggingen og behandling av dispensasjonssaker. Miljøvernavdelingen ivaretar bl.a. de nasjonale temaene strandsone, viktige naturtyper, vassdragsforvaltning, INON, villrein, grønnstruktur, støy og klima i planarbeidet.

Arbeid med plansaker er svært krevende, og medarbeidere som har plan i sin portefølje opplever i liten grad å kunne prioritere andre ansvarsområder. Dette bildet har de senere år forsterket seg, bl.a. som følge av ny plan- og bygningslov, naturmangfoldslov og økt etterspørsel fra kommunene om opplæring og føringer for deres behandling og arbeid med plansaker. Kommunenes ønsker og behov kom tydelig frem i Difi-undersøkelsen mai 2010. Planarbeid må derfor fremdeles ha svært høy prioritet på embetet.

Det er gjennomført kurs i konsekvensutredninger for kommunene våren 2010, og planlagt kurs i reguleringsplanlegging og planstrategi våren 2011 i samarbeid med Aust-Agder fylkeskommune og KS. Fylkesmannen har fått god tilbakemelding på avholdte kurs.

06.2 Fylkesmannen som styringsmessig bindeledd og rettssikkerhetsgarantist

Justis- og byggesaksavdelingen:

Har behandlet ca 184 klagesaker etter pbl. av 1985 og 2008- loven i 2010. De fleste sakene gjelder dispensasjon fra planbestemmelser. Har mottatt 6 og behandlet 5 saker som settefylkesmann for Telemark i 2010. Ressursbruk for settefylkesmannssakene ca 2- 3 uker. Ellers en meget omfattende veiledning av kommunene, næringslivet og enkeltpersoner etter gammel og ny lov. Foretatt mekling i 3 innsigelsessaker i 2010. Har behandlet 1 sak om forlengelse av midlertidig bygge- og deleforbud i 2010.

Miljøvernavdelingen:

Vi har gitt veiledning til kommunene mht praktisering av plan- og bygningsloven og naturmangfoldslov, og gjennomført opplæringskurs i samarbeid med fylkeskommunen for kommunene.

Viser til rapportering i SYSAM

06.3 Samordning av statlige interesser

Innenfor hele område 6 er det et godt samarbeid innen embetet. Utenfor embete deltar vi i planforum i regi av fylkeskommunen, som gir oss anledning til å møte andre statlige etater.

06.4 Kart og geodata

Geodataarbeidet i embetet går greit. I løpet av 2010 har medarbeidere fått bedre kompetanse, dette gjelder både i avdelingen og for embetet. Vi er nå i stand til å produsere, kvalitetssikre, vedlikeholde og ajourholde geodata etter gjeldende SOSI- standard og de retningslinjer som blir gitt av direktoratene.

GIS er et aktivt hjelpemiddel for mange saksbehandlere. Det overordnede GIS-ansvaret for embetet er lagt til ADME-leder. Internt samarbeider embetet godt, og i løpet av 2010 er stillingsressursen på området økt. Denne styrkingen er blant annet brukt til å holde systemer vedlike og å videreutvikle systemene, men de økte ressursene har satt oss i stand til å produsere, kvalitetssikre, vedlikeholde og ajourholde geodata innenfor miljøsektoren etter gjeldende SOSI- standard og retningslinjer som er gitt av direktoratene. Gjennom intensiv innsats høsten 2010 er nå viktige datasett i Naturbase oppdatert, og tidligere etterslep tatt inn. I sum har det skjedd en klar forbedring på dette fagområdet siste år.

Fylkesmannen har i løpet av året deltatt i opplæring av kommunene i ny pbl og herunder arbeidet for å øke forståelsen for nytten av et digitalt planarkiv i kommunen. Mange kommuner i fylket er godt i gang med arbeidet. Fremover er det viktig å tilrettelegge for utveksling av digitale plandata som grunnlag for planbehandling på regionalt nivå.

Naturbasen spesielt:

Vi har tidligere ligget noe etter mht å oppdatere viktige datasett i Naturbase. Gjennom intensiv innsats høsten 2010 er mye av dette arbeidet på plass og nå er alle tema å jour og lagt inn i Naturbasen. Det gjelder data fra naturtypekartleggingen i kommunene, bekkekløfter, skog, slåttemark og marine data. Det er lagt inn en del data på arter og data der er kvalitetssikret.

De marine data legges inn sentralt. Det bør legges inn en rutine på å kvalitetssikre disse data mot eksisterende data i Naturbasen.

Naturbasen krever et samarbeide mellom miljøfaglig og gis-faglig personer. Etter at gis-kompetansen ved avdelingen ble gjeninnført, kom kvalitetssikring av dataene fort i rute. Dette samarbeidet er viktig for å være i videre beredskap med å legge inn og ajourføre Naturbasen.

Vi er tilfreds med arbeidet i DN på å ta imot data og fornying av Naturbase i en ny versjon. Dette setter fokus på om dataene skal være et saksbehandlerværktøy eller formidling av miljødata til opinionen. Ved avdelingen er det bygget opp en tilgang for saksbehandlere til Naturbasen, Artsdatabanken mv. Det er hensiktsmessig at det den nye Naturbasen dekker begge disse behov.

Resultatområde 07 Tverrgående virkemidler og oppgaver

Fylkesmannens har på lokalt og regionalt nivå vært en pådriver, veileder og informasjonsleverandør for å ivareta både nasjonale miljømål og Norges internasjonale miljøforpliktelser. Særlig fokus har vært rettet mot arbeid med

07.2 Kunnskapsoppbygging og miljøinformasjon

Forurensning

Vi arbeider godt med fagdatabasen Forurensning, og det meste av innholdet er oppdatert. Det aller meste av gyldige utslippstillatelser og tilsynsrapporter er lagt inn i databasen. Vi opplever likevel at arbeidet med oppdatering/oppfølging av Forurensning er meget tidkrevende.

07SO1P: UTM-koordinat for utslippspunkt

Arbeidet er ikke ferdig. Vi vil forsøke å få sluttført dette i løpet av 2011.

07SO2P: Huke av for anlegg der avløpet føres til kommunalt nett

Arbeidet er ikke ferdig. Vi vil forsøke å få sluttført dette i løpet av 2011.

07SO3P: Innlegging av anleggsaktivitet

Er utført.

07SO4P: Gyldige tillatelser i fulltekst i Forurensning

Er utført.

07SO5P: Kontroller tilbake til og med 2005 i fulltekst i Forurensning

Er utført.

07SO6P: Vilkår og tillatelser i fulltekst for avløpsanlegg (kap. 14) i Forurensning

Er utført.

07SO7P: Oppdatering i Forurensning av anlegg omfattet av kap. 24 og 26-30 i forurensningsforskriften

Arbeidet er ikke ferdig, men gjøres fortløpende i forbindelse med egeninitierte tilsyn.

07SO8P: Innlegging av krematorier i Forurensning

Er utført (ett krematorium - Arendal krematorium).

07SO9P: Oppdatering av avløpsdata i Forurensning for å muliggjøre EU-rapportering

Er utført.

Miljøstatus

Vi mener at vi har gjort en brukbar innsats her. Avdelingen har oppdatert de fleste tema i Miljøstatus for Aust Agder og lagt et videre løp for arbeidet. Vi har vært noe hemmet da vi ventet på nye maler fra KLIF.

Vi har formidlet nasjonal politikk dvs presentert Naturmangfoldsloven på Fylkesmannens samling med ordførere og rådmenn.

Vi har stimulert kommunene til å søke skjønnsmidler for å finansiere et interkommunalt prosjekt rettet mot vanddirektivet.

Miljøstatus har arealbruk oppdatert på statistikk fram til 2010. Planstatistikk er à jour. Avfall og renovasjon er kvalitetssikret fram til 2010-data. Dyr og planter nyskrevet og lagt inn bl.a relasjoner til Naturmangfoldloven. Kulturminner/kulturlandskap er oppdatert og fokusert mot biologisk mangfold. Det er lagt inn en del bilder som aktualiserer temaene visuelt.

Arbeidet med Miljøstatus er betydelig prioritert opp i forhold til tidligere år.

07.3 Virkemidler og prosesser

Faste oppgaver: vi avgjør søknader om utslippstillatelser som en del av de faste oppgavene når de kommer inn. Dette tar i mange tilfeller noe tid på grunn av begrensede personellressurser.

07SO15: **vurdering av tillatelser etter forurensningsforskriften kap. 24 og 26 - 30:** Dette er ikke ferdig ennå, arbeidet pågår i forbindelse med egeninitierte tilsyn.

07SO16: **Informasjon om regelverket til kommuner, bransjer og virksomheter:** vi arrangerte et møte, knyttet til deponiaksjonen og en felles regelverksfortåelse i første kvartal i 2010. Vi inviterte alle deponieiere og sorteringsanlegg i vårt fylke. Vi arrangerte to fagsamlinger for kommunene angående ulovlig avfallshåndtering.

Rapportering

07RA1: **Føreløpig rapportering til Klif om anmeldelse og tvangsmulkt:** Vi har rapportert dette i e-post av 16.4.2010. Vi har fattet tre vedtak om tvangsmulkt i kontrollåret 2009. Virksomhetene sendte imidlertid skriftlig svar på inspeksjonsrapportene innen fristen, og alle tre vedtak dermed frafalt. Vi har derfor ikke krevd inn tvangsmulkt fra dem. Fra 2008 har vi to virksomheter som har fått brev om innkreving av tvangsmulkt: Sollia bilsenter - med kontrollnummer 2008.001.I.FMAA og Gunnar Bjørndal – med kontrollnummer 2008.028.I.FMAA. Sollia bilsenter har i tillegg blitt anmeldt i 2010.

07RA2: **Status for arbeidet med IPPC-direktivet:** Uaktuelt

07RA3: **Status for arbeidet med konsesjonsbehandling for flyplasser:** Uaktuelt

07RA4: **Rapportering om antall årsverk brukt på konsesjonsbehandling:** vi har brukt ca. 0,7 årsverk på konsesjonsbehandling.

Tilsyn

Faste oppgaver: Vi har deltatt alle landsomfattende tilsynsaksjoner i samarbeide med Klif, og gjennomført egeninitierte tilsyn av virksomheter med tillatelse og uten tillatelser. Det ble gjennomført totalt 42 tilsyn i 2010. Vi har brukt tvangsmulkt, når det var nødvendig. Risikovurdering er alltid tema på våre tilsyn. Det har blitt innkrevd gebyr på kr. 369 500,- i 2010. Vi har deltatt i det regionale samordningsarbeidet i forbindelse med tilsynsaktivitet.

07SO17P: **Utarbeidelse av felles tilsynsfrekvens for virksomheter med tillatelser og for virksomheter som er forskriftsregulert:** Det er gjennomført. Men planleggingen pågår fortløpende fordi noen virksomheter får nye tillatelser snart, og i forbindelse med dette vil det bli innført risikoklasse samt tilsynsfrekvens.

07SO18P: **Landsomfattende og regionale kontrollaksjoner:** Vi har deltatt i tre landsdekkende kontrollaksjoner som var rettet mot kommunale renseanlegg (avløp), mottak av farlig avfall og deponier. Vi har også deltatt i en regional tilsynsaksjon rettet mot bilopphuggere/skraphandlere.

07SO19P: **Registrering av tilsyn i Forurensning:** Alle gjennomførte tilsyn er registrert i databasen.

07SO20P: **Årsverk på forurensningstilsynet:** Det har brukt 1,0-1,1 årsverk på tilsynsarbeidet.

07RA5: **Rapportering av tilsynsresultater til Klif:** Fylkesmannen har rapportert resultater fra landsomfattende og regionale kontrollaksjonene til Klif i henhold til rapportmal.

07RA6: **Innsending av føreløpig budsjett:** dette er meldt inn til Klif.

07SO21: **Kommuneundersøkelse:** Tre kommuner har deltatt i kommuneundersøkelsen, Valle, Gjerstad og Arendal. Det ble påvist en del avvik, spesielt knyttet til delegering av myndighet etter forskriftens § 6 og at kommuner gir løyve etter forskriftens § 5c selv om det er mulighet for løyvekjøring. Alle de tre kommunene hadde avvik som en følge av manglende tilsyn, som forurensningsmyndighet for avløp.

Ressursrapportering

01 Naturens mangfold og friluftsliv	kr 2 203 841,86	kr 290 664,23
03 Vannforurensning, miljøgifter og avfall	kr 740 014,82	kr 152 021,41
04 Luftforurensninger og klima	kr 342 908,21	kr 0,00
05 Int. miljøsamarbeid i nord- og polarområdene	kr 2 044,50	kr 0,00
06 Planlegging for en bærekraftig utvikling	kr 3 543 487,59	kr 0,00
07 Andre virkemidler	kr 1 920 787,50	kr 0,00
Andre oppgaver under MD	kr 42 228,03	kr 0,00
Sum:	kr 8 795 312,00	kr 442 685,00

Landbruks- og matdepartementet

Resultatområde 21 Landbruksbasert næringsutvikling

21.1 Jordbruk

Beskriv kort sentrale utviklingstrekk og drivkrefter i utviklingen av jordbruket

Aust-Agder har en småskala bruksstruktur med mindre areal og dyretall pr. bruk enn de fleste andre fylkene, men vi har hatt en større prosentvis økning i størrelsen på driftsenhetene de siste årene enn landet forøvrig. Dette henger sammen med større avgang i antall bruk. I 2009 var gjennomsnittlig driftsenhet i Aust-Agder på 168 dekar. Dette er 57 % mer enn i 2000. Antall driftsenheter er redusert med 39 % i samme periode. Strukturrasjonaliseringen i næringen har med andre ord vært betydelig de siste årene.

Jordbruksarealet i Aust-Agder er redusert med 5 % fra 2000 til 2009, mot 2 % i gjennomsnitt på landsbasis. Det grovfôrbaserte husdyrholdet i Aust-Agder er redusert med 20 % fra 2000 til 2009 målt i antall storfeenheter. Det blir en utfordring framover å opprettholde jordbruksarealet og unngå gjengroing av kulturlandskapet i fylket dersom nedgangen i dyretallet fortsetter.

Det har foregått en betydelig strukturendring innenfor melkeproduksjonen i fylket. I løpet av 10 år har 54 % av melkebøndene i Aust-Agder sluttet, men mange av de gjenværende har kjøpt kvote og utvidet produksjonen. Dermed har ikke antall liter melk produsert i fylket blitt redusert i samme grad. Innen saueholdet har derimot både antall produsenter og produksjonen gått betydelig ned. På ti år har 49 % sluttet og antall sau er redusert med 37 %.

Det er et stort behov for oppgradering av bygningsmassen på husdyrbrukene i fylket, spesielt innen sauehold, melkeproduksjon og kjøttproduksjon på storfe. Det blir derfor en utfordring å opprettholde melke- og kjøttproduksjon på små og middels store bruk ved framtidige generasjonsskifter. Det er avgjørende for kulturlandskapet og for all nærings- og bygdeutvikling knyttet til landbruket at denne produksjonen opprettholdes i framtida. Fylkesmannen er bekymret over nedgangen i saueholdet og antall melkeprodusenter og frykter ytterligere svekkelse av sårbare produksjonsmiljø.

En spørreundersøkelse blant melkeprodusentene som vi gjennomførte i samarbeid med TINE og bondelaget i 2010 viser at svært mange er usikre på om neste generasjon vil overta. Samtidig ser vi at en del ønsker å satse og bygge. Sammen med TINE og bondelaget har vi satt i gang tiltak for å støtte disse i prosessen.

Vi har hatt en positiv utvikling innen potetdyrking i Aust-Agder. Særlig drar dyktige bønder nytte av markedssituasjonen for tidlig ferskpotet, og produksjonen gir god avkastning til tross for sterk konkurranse fra land lenger sør i Europa. I 2010 gjennomførte Mattilsynet prøvetaking for å kartlegge utbredelsen av potet-cystenematode, og det knytter seg en del spenning til resultatene. Næringen er glad for endringene i forvaltningspraksisen for denne skadegjøreren.

Fylkesmannen har ellers et godt samarbeid med næringsorganisasjonene og rådgivingstjenesten på Agder om tiltak og aktiviteter i næringen.

Beskriv hovedutfordringer knyttet til bruken av økonomiske og juridiske virkemidler og regelverksforvaltning m.v..

En utfordring i bruken av SMIL-midlene er at det blir små summer til hver kommune i et fylke som vårt med små jordbrukskommuner. En kommune har gjerne lite aktivitet ett år mens en annen har stor etterspørsel etter midler. Dermed blir det midler til overs i en kommune og mangel på midler i en annen kommune. Slik vi ser det ville midlene blitt bedre utnyttet om vi kunne sett fylkets midler under ett.

Gi oversikt over ev. bruk av midler over kapittel 1144 post 77 til rovviltkompensasjon og beskriv kort utfordringene på området.

Det er ikke brukt midler til rovviltkompensasjon over kapittel 1144 post 77 i 2010.

Landbruksavdelingen er med og vurderer erstatningene for ”bufe tatt av rovvilt” som blir forvaltet av miljøvernavdelingen. 2010 har vært et svært vanskelig år med store tap. Søknadene viser et tap på 223 sau og 848 lam på utmarksbeite. Dette gir et tap på 5,4 % sau og 11,7 % lam hos de 51 søkerne. Av dette ble det erstattet 111 sau og 399 lam. Det ble erstattet dyr tatt av ulv, bjørn, gaupe og kongeørn. Samlet erstatning var til sammen kr 1 143 221.

Beskriv utviklingen i beitebruk og utarbeid tapsstatistikk.

Antall beitelag er uendret fra 2009. Det er fortsatt 15 aktive lag, men antall medlemmer og antall dyr har gått tilbake.

Tapsprosenten har økt fra 6,2 til 7,4 i 2010. Alle lag med tap høyere enn normalt oppgir at dette skyldes fredet rovvilt. Evje og Hornnes kommune har det høyeste tapet i år med 30 % tap på sau og lam. Her har ulven herjet denne sommeren i tillegg til gaupe og ørn. Bygland kommune har også uvanlig stort tap, 9,7 % på sau og lam. Her er det gjort dokumenterte funn etter bjørn, ulv, jerv og gaupe.

Fylkesmannens miljøvernavdeling gav tillatelse til skadefelling av en ulv tidlig i sesongen, men den ble ikke felt før i 8. desember 2010 (felt i Lyngdal i Vest-Agder). Den gjorde mye skade i løpet av beitesesongen. Fylkesmannen gav kvotejakt på i alt 28 gauper i Region 2 i 2010. 27 dyr ble felt. 2 av dyra ble felt i Aust-Agder.

Flere av beitelaga har brukt uvanlig mye tid på ekstra tilsyn dette året uten at det ser ut til å ha gitt særlig stor effekt. Enkelte saueiere har hatt flere dyr enn vanlig på hjemmebeite på grunn av rovviltpresset. Det har vært forsøkt med radiobjelle i enkelte besetninger i Bygland for å kunne påvise uvanlig hendelser i dyreflokken så raskt som mulig. Det er også ”utdannet” en kadaverhund for å finne savnede dyr og påvise dødsårsak.

Tapsstatistikk sau på utmarksbeite

Embeter	Antall sau sluppet (innen organisert beitebruk)		% tilslutning til org. beitebruk i fylket	Tapsprosent		Total tapsprosent	
	Sau	Lam		Sau	Lam	2010	2009
FMAA	5535	9515	40,2	4	9,4	5,8	6,4
Sum	5535	9515	0	4	0	0	

21.2 Skogbruk

Fylkesmannen forsøker å være en aktiv medspiller i den langsiktige ressursutviklingen i skogbruket, i miljøsatsingen i skogbruket og i arbeidet for økt verdiskapning og bruk av trevirke til energiformål.

Avirkning til salg og industriell produksjon var 312 141 m³, som er en økning på 30 % fra forrige år. Førstehandsverdien av innmålt virke var i 2010 107 millioner kroner, mot 66 millioner kr året før. Det ble avsatt 16,7 millioner kroner til skogfond, som tilsvarer et skogfondstrekk på 15,4 % av brutto tømmerverdi.

Det ble satt ut 340 374 planter som er en nedgang på ca. 25 % i forhold til fjoråret. Resultatet må sees i sammenheng med finanskrisa i 2009 og et historisk lavt avvirkningsnivå. Dette bortforklarer imidlertid ikke den generelle trenden med et for lavt plantenivå over lang tid. Ungskogpleien har holdt seg stabilt de tre siste årene med ca. 17 000 daa pr. år. I 2010 ble resultatet 17 955 daa som er et akseptabelt nivå samlet sett for fylket. Variasjonen er imidlertid alt for stor kommunene i mellom. De tre kommunene Birkenes, Froland og Vegårshei står hele 10 187 daa eller 57 % av det samlede resultat. I fjor sto de samme kommunene for 52 %. Markberedningen ligger på under 30 % av et anslått årlig behov på 4000–5000 daa. En profesjonalisering av tiltaket med ny entreprenørkapasitet og organisering må til for å få denne aktiviteten opp igjen.

Fylkesmannen har fulgt opp av brev 5.7.2010 fra landbruks- og matminister Lars Peder Brekk. I brevet ba statsråden hver kommune kontrollere minst ti skogeiendommer i løpet av høsten, fortrinnsvis de med størst misforhold mellom granhogst og skogplanting den siste 5-årsperioden. Fylkesmannen i Aust-Agder sendte

statsrådets brev til kommunene sammen med utskrift av statistikk over skogeiernes hogst og planting i kommunen i 2005–2009. Vi ba om en kortfattet rapport med faglige vurderinger, melding om avvik og avtalte tiltak innen desember måned. Innen fristens utløp foreligger rapport fra 13 av fylkets 15 kommuner.

Kommunene i Aust-Agder har i alt kontrollert 161 skogeiere. Disse har avvirket 150 469 m³ gran i perioden 2005–2009. De samme skogeierne har i samme tidsintervall inklusive 2010 plantet 180 965 granplanter. Det gir bare 1,2 planter pr. hogd m³ gran. Selv om kontrollene er foretatt i gruppen med sannsynlighet for dårligst resultat, er dette et meget lavt plantetall.

Foryngelseskontrollen har i all hovedsak blitt godt mottatt av skognæringa. Den har ført til mer faglig dialog med skogeierne og understreket kommunenes lovpålagte ansvar for å følge opp bærekraftforskriften.

Kontrollen har avdekket betydelig svikt i rutine med å skape tilfredsstillende foryngelse etter hogst. Vi har fått bekreftet behovet for en dobling av det årlige plantetallet, fra dagens nivå på ca. 0,4 millioner til minimum 0,8 millioner. Det er en uttalt vilje hos de fleste kontrollerte skogeiere til enten å følge opp de råd som alt er gitt eller gå i ny dialog på kommende befaringer våren 2011.

I 2010 ble det ferdigstilt 1,6 km ny skogsbilvei, 12,4 km med ombygde skogsbilvei og 3 km med ny helårs traktorvei (veikl. 7). Resultatet bekrefter en stabil aktivitet på nivå med de siste 3–4 årene. Det alt vesentlige av skogsveibyggingen i Aust-Agder er ombygging av eldre bilveianlegg som ikke holder mål etter dagens krav til tømmertransport.

Aust-Agder har ved siden av Vestfold den høyeste bilveitettheten gjennom produktiv mark av skogfylkene. Behovsanalyser og kommunale oversiktsplaner har konkludert med at vi med våre 2500 km med private skogsbilveier er minst 90 % ferdig utbygd. Undersøkelser av veistandarden på skogsbilveinettet viser imidlertid at en stor andel av det veinettet som ble bygd først (50-60-70-tallet), er moden for full ombygging. Det er beregnet et ombyggingsbehov på 30-35% av veinettet, tilsvarende 800-900 km.

For skogbruksnæringa ligger det også en utfordring i å holde oppe kvaliteten på den delen (hoveddelen) av veinettet som er bygd med en tilfredsstillende standard ved anleggstidspunkt. Dette bekreftes igjen med resultater fra vedlikeholdskontrollen som vi startet på ny rullering av i 2007. I 2010 ble slik kontroll gjennomført i Arendal og Grimstad kommuner. I 2011 står Iveland og Evje & Hornnes for tur.

Det er svært høy aktivitet innen skogbruksplanlegging i Aust-Agder. Dette skyldes at mange skogeiere har mer enn 20 år gamle planer. I kommunene Bykle, Valle og Vegårshei er det foretatt markarbeid i 2010, mens det ble ferdigstilt skogbruksplaner i kommunene Evje og Hornnes og Iveland.

I områder der det drives skogbruk kan det gis tilskudd til å ivareta og videreutvikle miljøverdier knyttet til biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner. Størstedelen av tilskuddsutbetalingene til miljøtiltak i skogbruket kommer vanligvis etter avsluttet områdetakst med miljøregistreringer. Den årlige etterspørselen etter tilskudd til miljøtiltak varierer derfor med antall ferdigstilte takstprosjekter i fylket.

Kommunene melder at det er en utfordring å prioritere denne ordningen ettersom den går av samme rammen som aktivitetsfremmende tiltak i skogbruket.

I 2010 ble det utbetalt kun 74 412 kroner i miljøtilskudd til 2 skogeiere i Birkenes kommune.

Aktivt Skogbruk tilbyr etterutdanning for skogeiere, skogsmaskinførere, skogsarbeidere og andre målgrupper. Aust-Agder har et meget dyktig instruktørapparat til rådighet som tilbyr hele 25 kurs innenfor ulike skogfaglige temaer.

I 2010 avviklet Aktivt Skogbruk 43 kurs med ca. 275 deltakere i Aust-Agder. Til sammenligning var tilsvarende tall i 2009 44 kurs med 260 deltakere. Antall kurs sier imidlertid ikke alt om den samlede aktiviteten. 2010 kjennetegnes av en rekke lange 52,5-timers kurs i skoleverket. En aktiv satsing på valgfag skogbruk i ungdomsskolens 10. klasser har slått godt til i flere nye kommuner. Antall kurstimer er derfor høyere enn på mange år. Sammenlignet med landets øvrige fylker kommer vi fortsatt godt ut på statistikken. I 2010 passeres vi bare av Oppland fylke som er registrert med 57 kurs.

Fleksibiliteten er stor i Aktivt Skogbruk-tilbudet. Terminfesting i kursplanen er ingen forutsetning. Dersom behovet dukker opp, er det bare å ta direkte kontakt med aktuell instruktør eller fylkeskoordinator.

Fylkesmannen i Aust-Agder har hatt prosjektlederansvaret for prosjektet "Grønn varme på Agder". Arbeidet har i hovedsak tatt for seg informasjon og tilretteleggingstiltak for bioenergi på Agder. Energi- og klimaplaner er et

viktig verktøy i arbeidet med energibruk, drift av bygg og planlegging av nybygg. Fra 01.07.10 er dette et pålegg til kommunene etter plan og bygningsloven. De fleste kommunene på Agder har nå fått en slik plan eller har det under arbeid. Mange av planene peker på konkrete prosjekter som kan/skal gjennomføres med bioenergi. Fylkesmannen har kommet med innspill og tips for å få i stand bioenergi utbygginger.

Fylkesmannen har sammen med Grønn Varme på Agder gjennomført to større faglige arrangement i regionen i løpet av 2010.

- Skogdag i Arendal – visning av utstyr og muligheter for håndtering av energivirke fra kulturlandskapet med 60 deltakere totalt.
- Seminar om energivirke i Tvedestrand med 60 frammøtte. Foredrag fra fagfolk på Energigården og UMB.

I beredskapssammenheng er skogen viktig som råstoffkilde for bioenergi i form av ved, flis, briketter og pellets.

Fylkesmannen har et godt samarbeid med fylkeskommunene på Agder, Innovasjon Norge-Agder, Husbanken og Trefokus om tre og trebruk. Dette innebærer flere prosjekter med basis i økt verdiskaping innen trebransjen med vekt på innovasjon og nyskaping.

Agder Wood er en 3-årig satsing for å stimulere til klimaeffektive og miljøvennlige trebygg startet opp i 2010. Prosjektet skal bidra til å løfte frem nyskapende fremtidsrettede bygg i tre som skal være forbilder og kunnskapsbase for andre byggeprosjekter.

I prosjektet er det fokus på miljøvennlig og innovasjonspreget trebyggeri, energibruk, nyskapende trearkitektur og utvikling av regionale kompetansemiljøer. Videre skal ”Agder Wood” stimulere til trebygg som gir bedre verdikjedeutvikling i bransjen.

21.3 Bygde- og næringsutvikling

Beskrive samarbeidet med regionale aktører innen næringsutvikling, herunder gjøre rede for hvilke aktører som følger opp de ulike delene av den regionale næringsstrategier.

Fylkesmannen i Aust Agder har et nært og godt samarbeid med Innovasjon Norge Agder og Aust-Agder fylkeskommune innen arbeidet med næringsutvikling.

Vi har også jevnlig møter med Aust-Agder Bondelag og Aust-Agder Bonde- og Småbrukerlag, der vi diskuterer strategier, handlingsplaner og bruken av utviklings- og tilretteleggingsmidlene. Bondelaget og bonde- og småbrukerlaget har vært aktive deltakere i utarbeidelsen av strategisk plan for landbruksrelatert næringsutvikling i Aust-Agder. I samråd med disse næringsorganisasjonene er vår strategiske plan for landbruksrelatert næringsutvikling i Aust-Agder forlenget ut 2011 i påvente av ny landbruksmelding.

Fylkesmannen følger opp den regionale strategien for næringsutvikling i tråd med nasjonale føringer mens Innovasjon Norge Agder følger opp strategien for bedriftsrettede tiltak.

Ved tildeling av midler til utviklingstiltak blir prosjektene oftest diskutert med Innovasjon Norge og fylkeskommunen der det er aktuelt med samfinansiering. Vi har flere samarbeidsprosjekter med Fylkesmannen i Vest-Agder og fylkeskommunene i begge Agder-fylkene.

I samsvar med samarbeidsavtalen med Innovasjon Norge er det holdt to felles kontaktmøter mellom Innovasjon Norge Agder og fylkesmennene i Aust-Agder og Vest-Agder. Assisterende landbruksdirektør deltar i styremøtene til Innovasjon Norge Agder.

Vi er observatører i de regionale næringsteamene og har nær kontakt med arbeidet innen næringsutvikling ute i kommunene.

Beskriv kort tiltak for økt satsing innen landbruksbasert vare- og tjenesteproduksjon, matspesialiteter, grønt reiseliv og utmarksnæring.

I 2009 bevilget vi BU-tilskudd til prosjektet Lokal mat fra Agder. Dette er et treårig samarbeidsprosjekt mellom Agder Mat Foredling AS som er prosjekteiere og fylkesmennene og fylkeskommunene i de to fylkene. Prosjektets hovedmål er å øke verdiskaping, tilgjengelighet og mangfold innen lokal mat og matspesialiteter fra Agder.

Fylkesmannen har arbeidet aktivt for å fremme utvikling av verdikjeden for innlandsfiske. Vi har medvirket til bygging av nettverk og arrangering av møter og fagdager. Basis for arbeidet er et aktivt miljø på Evje, som har

utviklet seg over lengre tid, og som etterhvert har fått en bred og god kompetanse innen innlandsfiske.

Fylkesmannen har støttet prosjektet "Verdifulle Naturbaserte opplevelser i Agder og Telemark". I overkant av 250 aktører i Agder og Telemark fikk spørreskjema fra Faun Naturforvaltning AS med spørsmål om interesse for utvikling av naturbaserte reiseliv.

25 aktører svarte på denne henvendelsen. Det er lagt vekt på å forankre og bevisstgjøre de interesserte om mulighetene innen feltet og nødvendigheten av at grunneierne/bedriftene selv tar grep for å utvikle produktene sine videre. Prosjektets funksjon har vært kompetanseheving, overføring av kunnskap mellom aktørene samt iverksetting av tiltak som bidrar til markedsorientert utvikling av naturbaserte opplevelser. Videre tiltak kan være opplæring og bistand til implementering av og bruk av sosiale medier og etablering av faglig nettverk i regionen.

Beskriv tverrsektorielt samarbeid og resultater i arbeidet med Inn på tunet generelt og Inn på tunet-løftet i kommunene spesielt.

Det er nedsatt en arbeidsgruppe med representanter fra utdannings- og familieavdelingen, sosial- og helseavdelingen og landbruksavdelingen. Arbeidsgruppen utarbeider årlig en tiltaksplan som grunnlag for Fylkesmannens arbeid med Inn på tunet. Fylkesmannens virksomhet har i 2010 vært rettet mot informasjon, råd og veiledning, nettverksbygging, dialog og kompetanseheving.

Pga. mangel på kapasitet har det vært vanskelig for utdannings- og familieavdelingen og sosial- og helseavdelingen å prioritere dette arbeidet i ønskelig grad i 2010. Utdanning- og familieavdelingen ga faglig veiledning til Grimstad kommune under utarbeidelsen av søknaden til Inn på tunet-løftet.

I alt sju kommuner søkte om midler fra Inn på tunet-løftet i 2010. Det var imidlertid bare Grimstad kommune som fikk innvilget midler til prosjektet «Inn på tunet – en annerledes læringsarena».

Resultatområde 22 Klima og miljøtiltak i landbruket

22.3 Miljøprogram og miljøplan

Beskriv kort sentrale miljøutfordringer og -prioriteringer i fylket, og gi en vurdering av måloppnåelse for virkemidlene i regionalt miljøprogram.

En stor utfordring for jordbruket i Aust-Agder er å hindre gjengroing, mens det generelt er lite problemer med erosjon og avrenning av næringsstoff. Regionalt miljøprogram for Aust-Agder har hovedfokus på tiltak for å motvirke gjengroing og sikre skjøtsel av de mest verdifulle kulturlandskapene med bygninger, kulturminner og biologiske mangfold.

Det er en relativt god måloppnåelse for de ulike virkemidlene i programmet. I 2009 kuttet vi ut den ordningen vi erfarte fungerte dårligst, tilskudd til beitedyr organisert i innmarksbeitelag. Videre utvidet vi regionalt miljøprogram med en tilskuddsordning til vegetasjonssone langs åpenåkerarealer i avrenningsutsatte vassdrag, der det mest problematiske området i Aust-Agder er valgt ut (Reddalsvassdraget i Grimstad). Det må imidlertid settes inn større innsats på å gjøre denne ordningen bedre kjent.

I 2010 har vi arbeidet mye med dokumentasjon og kvalitetsheving i RMP-arbeidet. Tilskudd til kulturminner (gravminner, hustufter, buveier og hulveier) og biologiske verdier (artsrik slått- og beitemark og miljøareal) gis kun der de ulike elementene er registrert (eller der det meldes skriftlig om ønsket registrering) i databasene Askeladden og Naturbasen.

Beskriv hovedretningen for bruken av SMIL-midler og hvordan Fylkesmannen har arbeidet med koplingen mellom SMIL og RMP.

Det er fremdeles størst etterspørsel etter midler til gammel kulturmark og da særlig til rydding av beiter og til oppsetting av gjerder. Vi ser en tendens til at det settes opp flere gjerder på tvers av nabogrenser, som et resultat av bruk av større beiteområder og utstrakt bruk av leiejord.

Prioriteringen i kommunene tilgodeser i første rekke tiltak som skal hindre gjengroing. De fleste kommunene ser ut til å prioritere aktive brukere, og en stor del av midlene går til tiltak der målet er å tilrettelegge for beiting med husdyr. Dette passer godt sammen med våre satsinger i RMP.

Flere av kommunene melder at tildelingene er for små til å få tatt nødvendige krafttak innen Bevaring og istandsetting av freda og verneverdige bygninger.

Antall saker som omfatter verneverdige bygninger har vist nedgang, sammenlignet med STILK-ordningen. De fleste kommuner har likevel fortsatt et godt samarbeid med fylkeskommunens kulturavdeling, og kvaliteten på arbeidet er derved sikret. Det er svært viktig at det brukes SMIL-midler til istandsetting av verdifulle bygninger, ettersom dette kan bidra til å utløse midler fra Kulturminnefondet. Fortsatt finnes det mange bygninger som bør reddes fra forfall. De eldste og mest spesielle finner vi i Setesdal, men også i kystsonen finnes bebyggelse som bør ivaretas. Den røde enhetslåven må vike for større og mer spesialiserte bygninger og står i fare for å forsvinne fra landskapsbildet.

Vi har satset en del på informasjon om biologisk mangfold, men det ser ikke ut til å ha innvirkning på antall søknader. Dette kan skyldes at Naturbasen har vært noe mangelfull og at kommunene ikke har hatt full oversikt over verdifulle lokaliteter. Men det kan også skyldes at søker og kommunene er usikker på hvordan de gjør arbeidet riktig.

Aust-Agder er valgt som forsøksfylke for organisering og oppfølging av ”skjøtsel av slåttemark”. I tildelingsbrevet fra Direktoratet for naturforvaltning av 23.6.2009, pekes det på at disse midlene skal brukes smidig, i samordning med RMP og SMIL. I 2010 har tildelingen i Aust-Agder gått til 28 områder i 8 kommuner. Vi håper at denne stimulansen vil gi det nødvendige insitamentet til å få gjennomført slått av flere områder med verdifulle slåttenger. Tilskudd etter denne ordningen har gått både til rydding av gjengroede enger og til årlig slått. Det ble til sammen brukt kr 585 000 fra denne i Aust-Agder.

Sammen med Fylkesmannen i Vest-Agder, Bioforsk og Genressursutvalget arbeider vi med prosjektet ”Arvesølvet på Agder”, der vi ser på forvaltningen av verdifulle biomangfoldområder. Det er utarbeidet skjøtelsesplaner for en rekke ulike typeområder. Vi håper dette i neste omgang vil føre til en økning i søknader til bevaring av biomangfold og ikke minst være med å sikre kvaliteten på det arbeidet som utføres.

Regnet i kroner, utgjør søknader om kulturlandskapstiltak vel 98 % av volumet. Kommunene melder om forholdsvis liten interesse for søknader om investeringsstøtte til miljøtiltak. Årets saker omfatter rensk av bekker og åpne grøfter og en søknad om høytørke i forbindelse med overgang fra korn- til grasproduksjon.

Beskriv tilstand og utvikling for forurensning fra landbruket i vannområder som er valgt ut i første planperiode.

Det er kun vannområde Otra det er laget tiltaksplan for gjennom vanddirektivarbeidet i Aust-Agder i første planperiode. Tiltaksplanen viser at utslipp fra landbruk er en ubetydelig faktor i dette vannområdet. I neste planperiode skal det lages tiltaksplan for de øvrige vannområder i vårt fylke, og vi vil delta som forutsatt i dette arbeidet.

Selv om det i vårt fylke er lite erosjon og avrenning av næringsstoffer til vassdrag, kan det i enkelte områder være et problem. Spesielt gjelder dette områder med intensiv potet- og grønnsaksproduksjon. For å sette fokus på disse utfordringene og for å få bedre grunnlag for å vurdere aktuelle tiltak lokalt har vi prioritert å bruke informasjons- og utviklingsmidler til forsøk og demonstrasjonsfelt med fangvekster og redusert gjødsling i ett av de mest utsatte områdene.

Beskriv status og behov for oppfølgingstiltak fra forvaltningens side i miljøplanarbeidet.

Fylkesmannen har ved å delta på kommuners foretakskontroller erfart at det er en del mangler ved miljøplanene. Det har blant annet vært behov for å tydeliggjøre grenseoppgangen mellom miljøplan trinn 1 og trinn 2. For andre år på rad har vi tatt dette opp på fagsamlingen for kommunal landbruksforvaltning. I 2010 ble det også sendt ut et felles informasjonsskriv fra Fylkesmannen og kommunal landbruksforvaltning til alle bønder med produksjonstilskudd der dette var ett av flere viktige tema. I tillegg har vi oppfordret landbruksrådgivingen i fylket til å sette i gang kurs i miljøplan for gårdbrukere, og vi har signalisert at midler til informasjons- og utviklingstiltak vil prioriteres til dette.

Beskriv arbeidet med klimatiltak innenfor landbrukssektoren.

Fylkesmannen i Aust-Agder har satt fokus på informasjon om klimatiltak innenfor landbrukssektoren ovenfor

kommunene og gjennom organisasjonene. Det er informert om landbrukets klimabelastning og mulighetene landbruket har til å sette i verk tiltak. Aust-Agder er et lite jordbruksfylke og har relativ liten påvirkning på klimaet.

Gjennom et samarbeid med Aust-Agder fylkeskommune er det utredet mulighetene for et prosjekt med biogass fra landbruket. Aust-Agder er et fylke med lite husdyr og besetningene er forholdsvis små og spredt i forhold til aktuelle mottakere av energi. Det er derfor vanskelig å sette i gang et pilotprosjekt innen dette området i Aust-Agder med dagens teknologi.

Innenfor skogbruket er det påpekt mulighetene skog har til å binde CO₂ gjennom et aktivt drevet skogbruk. Det er også satt fokus på bruk av klimanøytrale energikilder som bioenergi.

Tilskudd fra regionalt miljøprogram utbetalt 2010 etter søknadsomgang 2009 - kroner utbetalt til hovedområder

Embeter	Gjengroing	Avrenning til vassdrag	Kulturminneverdier	Tilgjengelighet og friluftsverdier	Verdifulle kulturlandskap	Plantevernmiddel	Avfallsinnsa
FMAA	2467368	443410	348078	0	177500		
Sum	2467368	443410	348078	0	177500	0	

22.4 Økologisk landbruk

Beskriv status og utfordringer for arbeidet med handlingsplan for økologisk landbruk og gi en oversikt over gjennomførte tiltak.

Aust-Agder samarbeider med Vest-Agder når det gjelder tiltak innen økologisk landbruk og vi har felles arbeidsgruppe. Ut fra handlingsplanen for økologisk landbruk på Agder for 2006–2010 utarbeider vi årlige tiltaksplaner. Ny handlingsplan for økologisk landbruk 2011–2015 ble påbegynt høsten 2010 og ferdigstilles våren 2011.

Når det gjelder bruken av handlingsplanmidlene i 2010 er det lagt vekt på tiltak for å øke interessen hos produsenter. I tillegg er det satset på å bedre omsetningsmulighetene for økologiske produkter og å styrke nettverksbygging og veiledning.

Tiltak det er bevilget handlingsplanmidler til i 2010:

- Prosjekt bærekraftig grovfôrproduksjon
- Økologisk stand på ulike arrangementer
- Fagmøte om økologisk melkeproduksjon
- Fagtur for produsenter og kjøkkenpersonale
- Markedsføringsprosjekter Avigo Grønnmat

Aust-Agder har ikke status som foregangsfylke. Det er positivt at en viktig del av foregangsfylke-arbeidet er å dele erfaringer og kunnskap innen ulike innsatsområder til andre. Kunnskapsoverføring er viktig både innen og utover egen region.

Gi en kort beskrivelse av Fylkesmannens erfaringer med satsingene på økologiske foregangsfylker og prosjektet ”Økoløft i kommuner”.

Fylkesmannen har vært tett koblet opp mot Økoløftprosjektet i Arendal og Grimstad kommuner, der vi har deltatt i styringsgruppa. I tillegg har vi deltatt i forskjellige fora for planlegging og tilrettelegging av diverse tiltak i regi av dette prosjektet. I utgangpunktet var dette prosjektet 2-årig og skulle avsluttes nå ved årsskiftet. Statens Landbruksforvaltning har imidlertid innvilget midler til fortsettelse av prosjektet som nå kalles Økopartner 2012, med endret fokus til økt forbruk og involvering av økopartner-bedrifter. Arendal kommune har vedtatt at de ønsker å delta i Økopartnerprosjektet. For Grimstad er dette ikke avklart enda. Dette skal opp til politisk behandling innen kort tid.

22.5 Tre og miljø

Beskriv kort aktiviteten knyttet til økt bruk av trevirke og satsing på bioenergi, samt gjøre rede for status og utfordringer på området.

Fylkesmannen har i samarbeid med Trefokus og Innovasjon Norge bidratt med informasjonsvirksomhet om tre i en rekke møter og kontaktpunkter mot kommunene, utbyggere og næringen. Det er satt fokus på trebruk i enkelte

større byggeprosjekter og lagt til rette for at treindustrien i regionen skal fornye seg.

Det er stor verdiskaping innen skog- og trebasert industri på Agder. Total brutto omsetning er på over 3,7 milliarder kroner med ca. 2100 ansatte totalt og totalt 120 større bedrifter (tall fra 2009). I tillegg er det en rekke mindre virksomheter. Aust-Agder og Vest-Agder er omtrent like store.

Trehusindustrien har et stort potensial for videre vekst om de utvikler konsepter og prosjekter med tanke på å bygge større trebygg i flere etasjer. Denne typen industri er også en stor forbruker av trelast og vil således ha store ringvirkninger for skogindustrien også.

Fylkeskommunene og Fylkesmannen i begge Agderfylkene samt Innovasjon har bidratt til et felles verdiskapingsprosjekt innen treindustrien på Agder. Prosjektleder har vært plassert på Agder Tresenter på Birkeland. Prosjektet ble avslutta sommeren 2010. Gjennom prosjektet ble det satt fokus på FOU-aktivitet i hele verdikjeden fra skog til ferdig produkt innen treindustrien på Agder.

Fylkeskommunene på Agder har starta et utviklingsprosjekt innen trebygg – Agder Wood – en regional satsning for bruk av trevirke i utbygginger på en klima- og miljøriktig måte. En slik satsning forener mange hensyn og ambisjoner: klimatiltak, regional verdiskaping og miljøeffektiv og god byggepraksis. I forbindelse med en slik regional tresatsing er det fokus på bruk av tre i en rekke byggeprosjekter. Det er et ønske om at regional treindustri videreutvikler seg og at vi får til verdikjedeutvikling i prosessen.

Kvalitetskriterier som vil ligge til grunn er klimaeffektivt byggeri, god trebruk, klimatilpasning, arkitektonisk kvalitet, miljøvennlige byggematerialer og gjennomføring av klimaregnskap i alle byggeprosjekt.

Gjennom prosjektet vil vi ta for oss ulike typer bygg og gjennomføring av dette. Vi vil også ta inn en satsning på landbruksbygg i dette prosjektet.

Fylkesmannen i Aust-Agder avslutta 1. juli 2010 prosjektet ”Grønn varme på Agder” etter en prosjektperiode på fire år. Samarbeidspartnere var Fylkesmannen i Vest-Agder, Aust-Agder fylkeskommune, Vest-Agder fylkeskommune og Innovasjon Norge Agder.

Prosjektet Grønn varme på Agder har i prosjektperioden satt fokus på bruken av bioenergi og mulighetene som ligger i mer aktiv bruk av skogen som energibærer samt skogens betydning for binding av CO₂. Grønn Varme på Agders hovedoppgave var å drive informasjons- og mobiliseringsvirksomhet om bioenergi.

Totalt er det kommet til nesten 20 GWh med ny bruk av biobrensel på Agder i løpet av prosjektperioden. Dette tilsvarer ca. 10 000 m³ med skogsvirke og har erstattet bruken av olje og strøm til oppvarming. For Agder er det grunnlag for en positiv utvikling i bruken av bioenergi. De to siste årene er det etablert eller under planlegging 15–20 GWh ny bioenergi til biovarme. Det er i hovedsak de store aktørene som står for utbyggingene, Agder Energi Varme og AT-Biovarme, gjennom nærvarme og fjernvarme anlegg i de større byene.

Det ble i 2010 startet opp et prosjekt i Arendal kommune med formålet å øke høsting av skog til bioenergiformål i første rekke gjennom uttak av heltrevirke i kulturlandskapet og fra tynninger og sein avstandsregulering. Prosjektet ønsker å få til en god verdikjede fra skogen fram til virkesterminal med en effektiv logistikk av aktuelt virke.

Innovasjon Norge har i 2010 bevilget 333 000 kr til fem saker i Aust-Agder fra Bioenergiprogrammet. Det ble gitt tilskudd til to gårdsvarmeanlegg (en med flis og en med ved), to saker med utredning innen flisfyring og en investering i flisfyring på et gartneri.

Det ble i 2010 startet opp flere større flisfyringsanlegg i Aust-Agder. Disse anleggene har fått har fått tilskudd gjennom Enova. Det kom nye flisfyringsanlegg til på Hovden badeland, Froland kommune, Gjerstad kommune, Birkenes kommune, Moland industriområde på Akland (Risør), Arendal fjernvarmenett (AE varme) og Grimstad fjernvarmenett (AE varme).

Ny flisfyringsterminal er etablert på Rygene ved Arendal. Det er nå en godt fungerende verdikjede innen flis fra skog til flisfyringsanlegg i kystområdene i Aust-Agder.

Det er mange positive sider ved å ta i bruk bioenergi lokalt og globalt. Forutsigbare rammebetingelser og stabile energipriser er nødvendig for å få en sikker og lønnsom drift. Bioenergi som næring er fortsatt en umoden bransje i vår landsdel, men har et stort potensial for lokal verdiskaping og utnytting av lokale ressurser. Det er behov for ytterligere oppfølging av aktuelle aktører i bransjen. Det er også fortsatt behov for å yte informasjon og kompetanse om bioenergi til kommunene og andre større byggeiere på Agder.

Resultatområde 23 Eiendoms- og bosettingspolitikk

Beskriv status og behov for videre oppfølgingstiltak knyttet til kommunenes praktisering av regelverket.

Fylkesmannen ser det som svært positivt at det nå er blitt en felles økt arealgrense for både boplikt ved slektskap/odelsrett og priskontroll, og også hevingen av beløpsgrensen for når det skal foretas priskontroll ved bebygd eiendom. I tillegg til hevingen av "boverditillegget" har dette gjort det klart enklere for kommunene å konsesjonsbehandle de eiendommene som ligger ned mot grensen for det en kan regne som landbrukseiendom.

Fylkesmannen har til nå ikke pålagt noen kommuner å sende inn fortløpende utskrift med hjemmel i jordloven § 3. Vi sendte imidlertid allerede i 2005 et brev til kommunene v/rådmannen der vi ba kommunene om å sende inn enkeltsaker til Fylkesmannen der det er fattet vedtak som kan synes i strid med loven eller sentrale føringer for praktiseringen. Fylkesmannen har i 2010 av eget tiltak overprøvd to delingssaker etter å ha blitt varslet på denne måten.

For å øke kompetansen ute i kommunene avholdt vi et dagskurs for landbruksforvaltningen om endringene i lovverket som trådte i kraft 1.7.2009. Vi vil følge opp med et kurs for kommunene i verdsetting av landbrukseiendommer i april i år.

Resultatområde 24 Forvaltning av inntekts- og velferdspolitiske tiltak og kontroll

Omtale organiseringen av kontrolloppgavene, hvilke kontroller som er gjennomført og hvordan ev. avvik er fulgt opp, jf. fullmaktsbrev til Fylkesmannen fra SLF.

Fylkesmannen utarbeidet en risikobasert kontrollplan for Aust-Agder for 2010 og gjennomførte forvaltningskontroll i fem kommuner etter denne planen. Kommunene Gjerstad, Risør, Bygland, Tvedestrand og Froland var plukket ut. Kontrollen omfattet saksbehandlingen i kommunen innenfor ordningene produksjonstilskudd i jordbruket, regionalt miljøprogram, spesielle miljøtiltak i jordbruket og avløsertilskudd ved sykdom og utplukkede virksomheter som har mottatt tilskudd fra de enkelte ordningene. I 2010 la vi særlig vekt på kontroll av aktiviteten grovførsalg. Kontrollteamet fra Fylkesmannen fulgte saksbehandler på en-tre foretakskontroller i hver kommune.

I to av kommunene avdekket Fylkesmannen avvik i rutiner for arkivering. Vi avdekket ikke systematiske feil i forvaltningen av ordningene eller feil utbetaling av tilskudd. Kommunene har gitt tilfredsstillende tilbakemeldinger om hvordan de vil følge opp avvikene fra forvaltningskontrollen.

Oversikt over behandling av klager og dispensasjonssøknader 2010 - antall

Klagebehandling

Produksjonstilskudd		Miljøvirkemidler		Andre tilskuddsordninger	
Innvilget	Avslått	Innvilget	Avslått	Innvilget	Avslått
0	0	0	0	0	0

Dispensasjonssøknader

Produksjonstilskudd			Miljøvirkemidler			Andre tilskuddsordninger		
Innvilget	Delvis innvilget	Avslått	Innvilget	Delvis innvilget	Avslått	Innvilget	Delvis innvilget	Avslått
3	0	0	0	0	0	5	0	1

Fylkesmannens kontroll av landbruksvirksomheten i 2010

1. Hvor mye ressurser er avsatt til kontroll?

Årsverk: 0,0

Antall personer: 2

2. Gjennomførte kontroller av kommunenes landbruksforvaltning(forvaltningskontroller)

Kommune:	Bygland kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd i jordbruket. Regionalt miljøprogram i Aust-Agder. Spesielle miljøtiltak i jordbruket.
Registrerte avvik:	5
Oppfølging av avvik:	Tilbakemelding fra kommunen OK

Kommune:	Froland kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd i jordbruket. Tilskudd til avløsning ved sykdom. Regionalt miljøprogram i Aust-Agder. Spesielle miljøtiltak i jordbruket.
Registrerte avvik:	3
Oppfølging av avvik:	Tilbakemelding fra kommunen OK.

Kommune:	Gjerstad kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd i jordbruket. Regionalt miljøprogram i Aust-Agder. Spesielle miljøtiltak i jordbruket.
Registrerte avvik:	1
Oppfølging av avvik:	Ikke mottatt tilbakemelding fra kommunen. Følges opp med frist for tilbakemelding.

Kommune:	Risør kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd i jordbruket. Regionalt miljøprogram i Aust-Agder. Spesielle miljøtiltak i jordbruket.
Registrerte avvik:	2
Oppfølging av avvik:	Ikke mottatt tilbakemelding fra kommunen. Følges opp med frist for tilbakemelding.

Kommune:	Tvedestrand kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd i jordbruket. Tilskudd til avløsning ved sykdom m.v. Regionalt miljøprogram i Aust-Agder. Spesielle miljøtiltak i jordbruket.
Registrerte avvik:	4
Oppfølging av avvik:	Ikke mottatt tilbakemelding fra kommunen. Følges opp med frist for tilbakemelding.

3. Gjennomførte foretakskontroller. Foretakene kan anonymiseres ved A, B, C etc.

Foretak:	A
Orninger/omfang:	Deltaker på 2 til 3 kontroller i hver kommune.
Stedlig kontroll eller annen type kontroll:	Saksbehandler fra kommunen foretok kontrollen.
Registrerte avvik:	Inngår i rapporten fra forvaltningskontrollen.
Oppfølging av avvik:	Se forvaltningskontrollen.

4. Andre kommentarer/ innspill:

Vi bruker ca 0,4 årsverk til kontroll

Resultatområde 25 Kommunene som landbrukspolitisk aktør

Beskriv hvilke tiltak som er gjennomført for å styrke kommunenes kompetanse og kvalitet på landbruks- og matområdet og ev. utfordringer på området.

Fylkesmannen vektlegger kompetansesenterfunksjonen overfor kommunene. En stor del av landbruksavdelingens fagaktiviteter og ressursinnsats retter seg mot å bistå kommunene. I tillegg til ulike fagsamlinger yter vi utstrakt støtte til kommunene gjennom telefonhenvendelser, e-post, Fylkesmannens hjemmeside og ulike prosjekter.

Den årlige to-dagers kommunekonferansen for landbruksforvaltningen i fylket var m.a. viet innføring av vannrammedirektivet, skog og klima, gårdskartprosessen, kontroll med tilskuddsordningene i landbruket.

Fylkesmannen har fulgt opp gårdskartprosessen i kommunene med feltkurs og oppstartkurs. Endringene i landbrukets særlover som trådte i kraft 1.7.2009 var tema på en dagsamling for landbruksforvaltningen i kommunene.

Fylkesmannen har avviklet en samling for skogfaglig personale i kommunene og i AT Skog BA der behovet for langsiktige investeringer og bruk av skogfond var tema.

Vi har arrangert kurs for kommunene i forvaltning av "Forskrift om erstatning ved klimabetingede skader i plante- og honningproduksjon" i samarbeid med birøkterlaget.

Konferansen Framtidsbygda ble arrangert på Evje i tilknytning til Naturligvis (Landbrukets dag) og samlet nærmere 90 deltakere. Framtidsbygda er en årlig konferanse arrangert av fylkesmennene og fylkeskommunene i Agder-fylkene i samarbeid med Setesdal regionråd, Innovasjon Norge og KS Agder. Denne gangen dreide konferansen seg om bolyst, ungdom og kultur.

Fylkesmannen er bekymret for utviklingen i kapasitet og kompetanse i den kommunale landbruksforvaltningen. Manglende ressurser fører m.a. til at pådriverrollen for landbruksbasert næringsutvikling blir skadelidende.

Beskriv omfanget av den landbrukspolitiske dialogen med kommunene og det landbrukspolitiske engasjementet i kommunene.

Fylkesmannen prioriterer dialog og direkte kommunikasjon i samhandlingen med kommunene. Det er avholdt to ordfører- og rådmansmøter i 2010. Tema fra landbruksavdelingen har vært landbruksbasert næringsutvikling og jordvern/kulturlandskap.

Plan- og bygningsloven har stått sentralt i den landbrukspolitiske dialogen med kommunene. Flere kommuner er i gang med å utarbeide kommuneplaner, og det har vært mange møter og befaringer med kommunene under prosessen.

Beskriv samarbeidet med KS regionalt.

Fylkesmannen har et godt samarbeid med KS Agder om diverse arrangementer, men ut over det har KS Agder lite engasjement på landbruksområdet.

Beskriv konkret bruk av ev. midler over kap. 1144 post 77 Regionale og lokale tiltak i landbruket til kommunerettet arbeid

De kommunerettede midlene har i sin helhet gått til kurs for kommunene.

Resultatområde 26 Jordvern, kulturlandskap og samfunnsplanlegging

26.1 Jordvern og kulturlandskap

Beskriv sentrale utviklingstrekk for jordvernet i fylket og hovedutfordringer i virkemiddelbruk og tiltak

Aust-Agder har lite dyrka jord, og den største utfordringa vår er å ta vare på den gode jorda som ligger nær tettbygde strøk. Kommunene har fortsatt stort ønske om å tillate spredt boligbygging. Dispensasjoner fra plan og

spredt boligbygging er en like stor trussel mot jordvernet som nedbygging etter plan. Fra kommunenes side oppleves liten endring / ingen innstramming etter ny plan- og bygningslov (pbl.) trådte i kraft. Dette viser både KOSTRA-tall og erfart saksbehandling i kommunene. Fylkesmannen har arbeidet aktivt for en mindre liberal dispensasjonspraksis i kommunene, spesielt i områder som grenser inn mot jordbruksarealer.

Fylkesmannen har brukt mye ressurser på å få med hensynssoner med retningslinjer som ivaretar jordvernet og landbruksinteressene under rulleringen av kommuneplanene.

Beskriv aktivitet og utfordringer i dialog med kommunene for å nå de nye nasjonale målene om å ivareta jord- og kulturlandskapsressursene.

Fylkesmannen i Aust-Agder (FMAA) vektlegger arbeid med kommuneplanprosessene for å påvirke kommunene til å bevare jord- og kulturlandskapsressursene. FMAA har informert kommunene om endringene i den nye pbl. og de mulighetene dette gir for landbruket i kommuneplansammenheng. Dette har vi gjort gjennom informasjonsbrev til kommunene, og gjennom foredrag for kommunene om aktuell problematikk. Det har imidlertid vært utfordrende å få aksept for hensynssoner som ivaretar jordbruket i enkelte kommuner. I tillegg innformes kommunene om de nasjonale og regionale retningslinjene for jord- og kulturlandskapsressursene i våre uttalelser til enkeltsaker som dispensasjonssøknader.

Beskriv erfaringer og resultater med iverksetting av tiltak for de områdene som inngår blant utvalgte kulturlandskap i jordbruket.

Aust-Agder har fått godkjent Rygnestad og Flateland i Valle kommune som fylkets ”utvalgte kulturlandskap”. Området omfatter ca. 2 000 daa jordbruksareal av ulike kategorier. Mye av arealet er ute av drift og har grodd til med kratt. Alle eierne (23 eiendommer i alt) har skrevet under på kontrakt om å bli med i prosjektet. Av disse er det bare 2 som fremdeles har aktiv gardsdrift.

Den store trusselen for området er gjengroing og for få beitedyr. Vi har nå inne storfe fra en gårdbruker utenfor området. Det er brukt en del ressurser til gjerder for disse dyra. Vi er nå også i dialog med en annen husdyrbruker som ønsker å ha ungdyr i områder som ikke i bruk i dag.

Prioriterte tiltak i 2010:

Det er satt i stand et kvernhus som ligger sentralt og godt synlig på vegen mellom Flateland og Rygnestad. Arbeidet er godt utført av en lokal fagmann. Det er flere hus som skulle vært restaurert i år, men vi får ikke tak i fagfolk. En av de høgest prioriterte bygningene, på husmannsplassen Slengen, har vi foreløpig måttet dekke med bølgeblikkplater slik at snøen ikke legger seg og huset raser sammen.

Beskriv status i avgang på dyrka jord i fylket sett i forhold til halveringsmålet

Målet framover er å holde nivået under 91 dekar omdisponert i året i gjennomsnitt. Dette er en del av nasjonalt jordvernmål og svarer til en halvering sammenlignet med tiårsperioden 1994–2003.

KOSTRA-tallene for 2009 viser en økning i forhold til 2008 som var under halveringsmålet på 91 daa (116 daa i 2009 mot 74 daa i 2008). Ingen av Aust-Agder-kommunene har kommet på Statens landbruksforvaltning si liste over kommuner som har omdisponert mest areal.

Vi har også omdisponert et mindre areal enn nabofylkene i antall dekar. Tar vi derimot med i vurderinga at fylket har lite dyrka mark, kommer ikke Aust-Agder like godt ut. Kommunene i Aust-Agder omdisponerte i 2009 en større andel av dyrka marka enn nabofylkene og snittet for hele landet. Vi ser heller ingen klar trend som viser at omdisponeringa er på veg ned.

26.2 Samfunnsplanlegging

Beskriv hovedtrekk i arealbruksutviklingen og aktivitetene som er iverksatt for å sikre at landbrukets arealinteresser og utviklingsmuligheter blir ivaretatt i samfunnsplanleggingen

Jordbruksarealet i Aust-Agder er redusert med 5 % fra 2000 til 2009, mot 2 % i gjennomsnitt på landsbasis. Det er en utfordring å opprettholde jordbruksarealet når dyretallet går ned. Det grovfôrbaserte husdyrholdet i Aust-Agder er redusert med 20 % fra 2000 til 2009 målt i antall storfeenheter. Dette betyr at det ligger en stor utfordring i å opprettholde kulturlandskapet i Aust-Agder.

Når det gjelder nedgang i jordbruksareal skiller Gjerstad, Vegårshei og Bykle seg negativt ut. Iveland har hatt den mest positive utviklingen på dette området.

Kommunene godkjente 513 dekar til nydyrking i Aust-Agder i 2009. Det meste av dette arealet ligger i Åmli og Bygland.

I tillegg til våre skriftelige uttalelser benytter landbruksavdelingen i hovedsak planforum i regi av fylkeskommunen til å ytre synspunkter i de ulike planprosessene. I viktige saker hvor det er knyttet vesentlige jordbruksinteresser blir det normalt arrangert egne avklaringsmøter mellom landbruksavdelingen og kommunen/tiltakshaver.

Landbruksavdelingen erfarer at det er vanskelig å få aksept for hensynet til jordvern og problematikken rundt mulige driftsulemper for landbruket uten at det varsles innsigelse. Vi opplever fortsatt at mange saker som frarådes administrativt i kommunene, blir godkjent politisk. Vår bekymring for fragmentering av landskapet gjennom en liberal dispensasjonspraksis veier ikke like tungt som rettferdighetsbetraktning grunneiere mellom ute i kommunene. Det oppleves som meget krevende å argumentere for at arealplaner skal være det aktive og langsiktige styringsredskapet.

Rapportere på antall innsigelser knyttet til jord- og skogbruk i saker etter Plan- og bygningsloven og verneavgivningen

Fylkesmannen har fremmet innsigelse til tre kommuneplaner (Birkenes, Evje og Hornnes og Froland) og en reguleringsplan, og påklaget to dispensasjonsvedtak. For øvrig har Fylkesmannen overprøvd to delingssaker etter jordloven.

Beskriv kort bruk og nytte av data fra Geovekst og "Norge digitalt" hos alle avdelingene ved embetet.

Bruken av geodata har økt i løpet av året, i første rekke innenfor planbehandling. Medarbeiderne på miljøvern- og naturavdelingen er de flittigste brukere av geodata og benytter lokalt lagrede data sammen med data fra Naturbase og Artsdatabank. På landbruksavdelingen er det også betydelig bruk av geodata. Innenfor beredskap og justis- og byggesak brukes geodata bare i beskjeden grad, mens de øvrige avdelinger ved embetet tilnærmet ikke bruker geodata. Tilgang på nyere ortofoto og skråfoto, sammen med ajourførte basisdata, blir stadig viktigere for korrekt saksbehandling. I tillegg reduseres behovet for befaringer. Av FKB basisdata er oppdaterte eiendomsdata samt en effektiv oppslagsmulighet for eiendom i GIS verktøy spesielt etterspurt av medarbeiderne. Ved å kombinere eiendom med AR 5, og et "historisk" N5 Raster, kan vi få et meget godt bilde av situasjonen på det aktuelle sted.

Bruk av geodata hos Fylkesmannen baseres på lokalt lagrede data inntil vi har tilstrekkelig hastighet til å gi nettbasert tilgang til sentralt lagrede data. Tilgang på gode WMS-tjenester, eksempelvis Norge i bilder, er meget viktig.

Gårdskartprosessen gir et vesentlig forbedret AR5 i jordbruksområdene, men for skogarealene er dessverre situasjonen status quo ettersom oppdatering av geodata for skog ikke prioriteres. Ukorrekte eiendomsdata medfører feil og unødvendig kostbart ekstraarbeid ved gjennomføring av bl.a. skogbruksplanprosjekter, foruten at det er en kilde til feil i verneprosesser mv.

Gi en kort beskrivelse av hvordan den regionale samordningen for beredskap på landbruks- og matområdet er ivaretatt.

Det foreligger en beredskapsinstruks for landbruksdirektøren. Instruksen pålegger landbruksdirektøren å ha oversikt over særskilte utfordringer innenfor landbruket i fylket som er av relevans for beredskapen. Landbruksdirektøren er ikke fast medlem av Fylkesberedskapsrådet, men kalles inn ved behov. Som Fylkesmannens nærmeste rådgiver innen landbruksspørsmål bistår landbruksdirektøren også som faglig rådgiver for FM og FMs krisestab ved større ulykker og katastrofetilstander.

Landbruksdirektøren inngår i Fylkesmannens Atomberedskapsutvalg (ABU).

Fylkesmannen er i gang med å utarbeide en Fylkesrisiko- og sårbarhetsanalyse (Fylkes ROS-analyse). Arbeidet skjer i nært samarbeid med myndigheter og virksomheter som representerer infrastruktur og samfunnsfunksjoner i fylket. Tema som klimatilpassning, matforsyning, dyre- og plantesykdommer og skogbrann blir omtalt i analysen.

Fylkesmannen arrangerte i mai et skogbrannseminar for kommunene med god deltakelse.

Fylkesmannen er i samarbeid med Østre Agder brannvesen i gang med å utvikle støttefunksjoner for å målrette innsatsen ved framtidige større skogbranner. Østre Agder brannvesen avholdt i april en øvelse i samarbeid med Fylkesmannen der metodikken ble testet ut.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510 Fagdep.	
21 Landbruksbasert næringsutvikling	kr 1 659 021,82	kr 0,00
22 Klima- og miljøpolitikk i landbruket	kr 769 692,01	kr 0,00
23 Eiendoms- og bosettingspolitikk	kr 378 890,80	kr 0,00
24 Forvaltning av inntekts- og velferdspol. tiltak	kr 851 160,97	kr 0,00
25 Kommunene som landbrukspolitisk aktør	kr 1 277 448,78	kr 0,00
26 Jordvern, kulturlandskap og samfunnsplanlegging	kr 1 105 609,28	kr 0,00
Andre oppgaver under LMD	kr 166 114,52	kr 0,00
Sum:	kr 6 207 938,00	kr 0,00

Kunnskapsdepartementet

Resultatområde 31 Tilsyn og forvaltningsoppgaver på utdanningsområdet

31.1 Tilsyn

Måloppnåelse og ressursbruk

Fylkesmannen vurderer at embetsoppdragets punkt 31.1 er gjennomført i henhold til kravene. Våre tilsyn har vært treffsikre i den forstand at vi har hatt tilsyn med tema og med kommuner der det har vært behov for endring. Embetet har totalt nyttet en ressurs tilsvarende 5.8 årsverk på utdanningsområdet og av disse er 2.7 årsverk eller 46% av ressursene nyttet til tilsyn. Et lite embete må disponere en stor andel av sine ansatte til å utføre forvaltningsoppgaver som eksamen, tilskudd, klagesaker og rapportering. Det blir derfor svært begrensede ressurser som kan omdisponeres. Ressursene som har blitt frigjort som følge av overføringen av tilsyn med private skoler til Utdanningsdirektoratet, er omdisponert til annet tilsyn.

Ordningen med ressurser som er gitt som øremerkede midler for ett år ad gangen har ført til problemer med rekruttering, stor turnover i stillingene og derved stort opplæringsbehov. Dette har påvirket embetets oppgaveløsning. Ordningen har samtidig sikret tilstrekkelige driftsmidler i forhold til gjennomføring av tilsyn. Embetet har flere medarbeidere med svært god tilsynskompetanse. Oppdraget fra utdanningsdirektoratet med å utvikle metodegrunnlag for tilsyn med gjennomføring av nasjonale prøver har gitt spennende utfordringer for avdelingen, dette oppdraget har imidlertid også medført større ressursbruk pr gjennomført tilsyn. Det felles nasjonale tilsynet har vært ressurskrevende og prioritering av dette tilsynet har ført til at andre nødvendige, egneinitierte tilsyn står på vent.

Fylkesmannen har, etter en vurdering av det enkelte tilsynsystema valgt skriftlig eller stedlig tilsyn. Vi har etter at metodehåndboken ble tilgjengelig lagt denne til grunn for gjennomføring av tilsynene.

Informasjonsgrunnlag, fellestrekk resultater mm

Aust-Agder er et fylke med 15 kommuner. Dette innebærer nærhet til kommunene samtidig som antallet kommuner gir utfordringer ved valg av tilsynsobjekter. Risiko og sårbarhetsanalyser brukes som hovedmetode ved utvelgelse av tilsynsobjekt, men tilsyn i enkelte kommuner blir likevel forskjøvet i tid på grunn av en totalvurdering av antall tilsyn denne kommunen vil få over en begrenset periode, jf også at tilsynene skal koordineres internt.

En rekke informasjonskilder benyttes ved vurdering av tilsynsystema og tilsynsobjekter: Informasjon vunnet gjennom klagesaker, henvendelser og møter med skoler og kommuner er sentrale. I tillegg kommer bruk av data fra GSI, PAS, Skoleporten mm, jf res.områdene 31.3, 31.5, 32.3 og 32.5. Konkrete eksempler på informasjonsbruk i tilsyn 2010 er tilsynet med kap 5 i 3 kommuner der både andeler elever med spesialundervisning (GSI) samt annen erfaring med kommunens saksbehandling lå til grunn for tilsynene. Et annet konkret eksempel er tilsynet med gjennomføringen av nasjonale prøver. Her ble kommuner og skoler valgt ut ved gjennomføringsdata fra PAS samt elev- og vedtaksdata fra GSI.

Fylkesmannens tilsyn er lovlighetskontroll, men vi opplever å møte en sektor som ikke primært har sitt hovedfokus og utgangspunkt for praksis og kontroll i lover og forskrifter. Et hovedfunn i tilsynene er at kommunene ikke selv har kontrollrutiner som er egnet til å avdekke lovbrudd, jf. oppl § 13-10. Det er også slik at det i små kommuner er begrensede ressurser i administrasjonen til å utøve internkontroll. I flere kommuner har rektor/enhetsleder på en skole også oppgaver som skolefaglig på kommuneadministrativt nivå. Dette kan føre til uklare styrings- og kontrollrutiner. Få kommuner har jurister i administrasjonen. Det er gjennomgående begrenset kompetanse i forhold til generelle lover og særlover som forvaltningsloven og opplæringslova med forskrifter. Vi ser derfor lovbrudd i flere kommuner knyttet til saksbehandling, som f.eks. enkeltvedtak om spesialundervisning og fritak for nasjonale prøver.

Fylkesmannen har for øvrig erfart at tilsyn ikke er ensbetydende med endret praksis i kommunen. Vi har derfor lagt vekt på oppfølging av tilsyn i form av veiledning dersom den enkelte kommune ber om slik hjelp. Vi vurderer at dette behovet er særlig stort i Aust-Agder som har mange små kommuner og svært liten skolefaglig bemanning på skoleeivnivå. I 2010 har vi hatt gjennomgang av rett til spesialpedagogisk hjelp, jf. oppl § 5-7 for alle kommunene, rett til psykososialt skolemiljø jf oppl kap 9a for både fylkeskommunen og alle kommunene, rett til spesialundervisning jf oppl kap 5 i 2 kommuner og for en foreldregruppe og gjennomgang av loverket knyttet til områdene nasjonale prøver og gratisprinsippet. Se også 31.2, 31.4, 31.5 og 32.5.

Ved gjennomgang av tilsynene fra 2006-2009 har vi ikke avdekket kommuner som har hatt avvik på samme tema to eller flere ganger.

Tilsyn med gjennomføring av nasjonale prøver

Utdanningsdirektoratet har gitt Fylkesmannen i Aust-Agder i oppdrag å utarbeide et tilsynsopplegg for temaet gjennomføring av nasjonale prøver. Skolenes fritakspraksis er en sentral del av tilsynsopplegget.

Våren 2010 ble det utarbeidet et foreløpig tilsynsopplegg og gjennomført pilotering med skoler i tre av fylkets kommuner, jf tabellen. På grunnlag av erfaringene fra pilotrunden, diskusjoner med direktoratet samt innspill fra fylkesmennene i sørvest-regionen, har vi videreutviklet opplegget. Dette har resultert i en skriftlig veileder med et omfattende malverk. Våren 2011 skal sørvest-fylkene ha tilsyn med gjennomføringen av nasjonale prøver 2010 og benytte dette veiledningsmateriellet.

Tilsynet med gjennomføringen av nasjonale prøver 2009 resulterte i avvik og pålegg om endring i alle de tre undersøkte kommunene. Påleggene handlet særlig om manglende eller mangelfulle vedtak om fritak. Bruk av data fra GSI og PAS står sentralt i tilsynet, både hva angår risikobasert utvelgelse av tilsynsobjekter og gjennomføringen av kontrollen, jf også fremstillingen ovenfor.

Egeninitierte tilsyn

Fylkesmannen anser spesialundervisningsområdet som et risikoområde (se 32.5). Vi har derfor også i 2010 prioritert å gjennomføre tilsyn i 3 kommuner etter opplæringslova kap 5. Grunnlaget for valg av kommuner har vært omfanget av spesialundervisning, forhold knyttet til PP-tjenester, klagesaker og henvendelser. Det ble gitt pålegg om retting av lovbrudd i alle 3 kommunene. Frist for redegjørelse og bekreftelse på at lovbruddene er rettet opp er satt til slutten av februar 2011.

I tillegg har vi sendt pålegg om retting av lovbrudd for tilsynet som ble startet opp sent på høsten 2009. Denne kommunen har sendt redegjørelse for oppretting av 2 av 3 lovbrudd. Det siste lovbruddet, som gjaldt ventelister p.g.a. manglende kapasitet i PP-tjenesten er delvis rettet opp. Ventelistene ble avvirket, men kommunen ønsket å styrke PP-tjenesten med en stilling. Denne avgjørelsen måtte utsettes p.g.a. vanskelig kommuneøkonomi. Kommunen har vært under tilsyn fra Fylkesmannen (Robek-kommune). Vi følger opp utviklingen av dette forholdet nå i 2011.

For alle disse kommunene har vi avdekket mangler ved lovforståelse som får følger for vedtak om spesialundervisning etter oppl § 5-1 og oppfølgingen av disse vedtakene. Vi har derfor tilbudt skolering i forvaltningslov og opplæringslov med utgangspunkt i kommunens praksis. Vi gjennomførte skolering i 1

kommune i 2010 og har vært i 1 kommune nå i januar 2011. Det er vår erfaring at dette er en god strategi for å endre praksis og forebygge lovbrudd.(se også 32.5)

Fylkesmannen gjennomførte skriftlig tilsyn med trafikkopplæring i samtlige kommuner i fylket etter brev fra vegvesenet. I dette tilsynet ble det gitt pålegg til 5 kommuner for brudd på fag – og timefordelingen om å gi tilbud om timer i de fagene det var tatt timer fra. En kommune fikk også pålegg etter § 2-15 rett til gratis grunnskoleopplæring.

I Grimstad kommune ble det gjennomført tilsyn etter § 2-15 i opplæringslova. Tilsynet ble foretatt etter henvendelser fra foresatte. Kommunen fikk pålegg om at all grunnskoleopplæring skal være i samsvar med gratisprinsippet.

På grunn av uklarheter og endringer i organiseringen av det skolefaglige leddet i Åmli kommune, er tidligere avvik knyttet til oppl. § 13-1, 5. ledd om skolefaglig kompetanse ikke bekreftet lukket. Fylkesmannen vil følge dette opp.

Tilsynsobjekt:	Bygland kommune - Bygland oppvekstsenter
Paragraf(er):	Oppl. § 2-2 og 2-3, oppl. § 2-15, forskr. til oppl. kap 14.
Lovbrudd:	Ja
Type:	Skriftlig
Paalegg:	Ja
Avsluttet:	Nei
Publisert:	Nei
Kommentar:	

Tilsynsobjekt:	Bykle kommune - Bykle barne- og ungdomsskole
Paragraf(er):	Oppl. § 2-2 og 2-3, oppl. § 2-15, forskr. til oppl. kap 14.
Lovbrudd:	Ja
Type:	Skriftlig
Paalegg:	Ja
Avsluttet:	Nei
Publisert:	Nei
Kommentar:	

Tilsynsobjekt:	Froland kommune - Froland skole
Paragraf(er):	Oppl. § 14-1, for. § 2-4
Lovbrudd:	Ja
Type:	Skriftlig
Paalegg:	Ja
Avsluttet:	Ja
Publisert:	Ja
Kommentar:	Tilsynet er del av Fylkesmannens pilotering av nasjonalt tilsyn på gjennomføringen av nasjonale prøver, jf oppdrag fra Utdanningsdirektoratet.

Tilsynsobjekt:	Gjerstad kommune - Gjerstad skole
Paragraf(er):	Oppl kap 9a
Lovbrudd:	Ja
Type:	Stedlig
Paalegg:	Ja
Avsluttet:	Nei
Publisert:	Ja
Kommentar:	Nasjonalt tilsyn med skolenes arbeid med elevenes psykososiale skolemiljø

Tilsynsobjekt:	Gjerstad kommune - Abel ungdomsskole
Paragraf(er):	Oppl kap 9a

Lovbrudd:	Ja
Type:	Stedlig
Paalegg:	Ja
Avsluttet:	Nei
Publisert:	Ja
Kommentar:	Nasjonalt tilsyn med skolenes arbeid med elevenes psykososiale skolemiljø

Tilsynsobjekt:	Grimstad kommune - Holviga skole
Paragraf(er):	Oppl. § 2-15
Lovbrudd:	Ja
Type:	Stedlig
Paalegg:	Ja
Avsluttet:	Nei
Publisert:	Nei
Kommentar:	Tilsyn med gratisprinsippet, herunder forsvarlig system knyttet til denne bestemmelsen.

Tilsynsobjekt:	Grimstad kommune - 7 skoler, se i komm.feltet
Paragraf(er):	Oppl. § 14-1, for. § 2-4
Lovbrudd:	Ja
Type:	Skriftlig
Paalegg:	Ja
Avsluttet:	Ja
Publisert:	Ja
Kommentar:	Tilsynet er del av Fylkesmannens pilotering av nasjonalt tilsyn på gjennomføringen av nasjonale prøver, jf oppdrag fra Utdanningsdirektoratet. Undersøkte skoler: Fevik skole, Fjære skole, Frivoll skole, Grimstad ungdomsskole, Holviga skole, Jappa skole, Landvik skole.

Tilsynsobjekt:	Iveland kommune - 2 skoler
Paragraf(er):	Oppl kap 5
Lovbrudd:	Ja
Type:	Stedlig
Paalegg:	Ja
Avsluttet:	Nei
Publisert:	Ja
Kommentar:	Egeninitiert tilsyn med bakgrunn i vesentlighets- og risikovurderinger

Tilsynsobjekt:	Iveland kommune - Iveland skole
Paragraf(er):	Oppl. § 2-2 og 2-3, oppl. § 2-15, forskr. til oppl. kap 14.
Lovbrudd:	Ja
Type:	Skriftlig
Paalegg:	Ja
Avsluttet:	Nei
Publisert:	Nei
Kommentar:	

Tilsynsobjekt:	Lillesand kommune - Lillesand u.skole og PPT
Paragraf(er):	Oppl kap 5
Lovbrudd:	Ja
Type:	Stedlig
Paalegg:	Ja
Avsluttet:	Nei

Publisert:	Ja
Kommentar:	Egeninitiert tilsyn - med bakgrunn i vesentlighets- og risikoanalyser
Tilsynsobjekt:	Risør kommune - Risør ungdomsskole
Paragraf(er):	Oppl. § 2-2 og 2-3, oppl. § 2-15, forskr. til oppl. kap 14.
Lovbrudd:	Ja
Type:	Skriftlig
Paalegg:	Ja
Avsluttet:	Nei
Publisert:	Nei
Kommentar:	
Tilsynsobjekt:	Risør kommune - Risør barneskole
Paragraf(er):	Oppl kap 9a
Lovbrudd:	Ja
Type:	Stedlig
Paalegg:	Ja
Avsluttet:	Nei
Publisert:	Ja
Kommentar:	Nasjonalt tilsyn med skolenes arbeid med elevenes psykososiale skolemiljø
Tilsynsobjekt:	Risør kommune - Risør ungdomsskole
Paragraf(er):	Oppl kap 9a
Lovbrudd:	Ja
Type:	Stedlig
Paalegg:	Ja
Avsluttet:	Nei
Publisert:	Ja
Kommentar:	Nasjonalt tilsyn med skolenes arbeid med elevenes psykososiale skolemiljø
Tilsynsobjekt:	Tvedestrand kommune - 4 skoler, se komm.
Paragraf(er):	Oppl 14-1, for. §2-4
Lovbrudd:	Ja
Type:	Skriftlig
Paalegg:	Ja
Avsluttet:	Ja
Publisert:	Ja
Kommentar:	Tilsynet er del av Fylkesmannens pilotering av nasjonalt tilsyn på gjennomføringen av nasjonale prøver, jf oppdrag fra Utdanningsdirektoratet. Undersøkte skoler: Dypvåg skole, Holt skole, Lyngmyr skole, Tvedestrand skole.
Tilsynsobjekt:	Valle kommune - Valle skule
Paragraf(er):	Oppl. § 2-2 og 2-3, oppl. § 2-15, forskr. til oppl. kap 14.
Lovbrudd:	Ja
Type:	Skriftlig
Paalegg:	Ja
Avsluttet:	Nei
Publisert:	Nei
Kommentar:	
Tilsynsobjekt:	Åmli kommune - Åmli skule
Paragraf(er):	Oppl kap 5

Lovbrudd:	Ja
Type:	Stedlig
Paalegg:	Ja
Avsluttet:	Nei
Publisert:	Ja
Kommentar:	Egeninitiert tilsyn - med bakgrunn i vesentlighets- og risikovurderinger

31.2 Klagesaksbehandling

Fylkesmannen har gjennom tilsyn, kurs og veiledning arbeidet for å kvalitetssikre saksbehandlingen på enkeltvedtak etter opplæringslova de siste årene. Vi har også gjennomgående opphevet vedtak og sendt klager i retur når det har vært feil og mangler ved saksbehandlingen. Hensikten med dette har vært å presse skoleeier til å utrede sakene tilstrekkelig og sørge for forsvarlig saksbehandling.

Når vi likevel uttrykker en viss bekymring for at det oversendes relativt få klager vedr spesialundervisning, er det begrunnet i at vi får stadig flere henvendelser – skriftlig og muntlig der foresatte på ulike måter opplever at vedtakene ikke blir fulgt opp i praksis. Disse sakene sendes over til skoleeier for behandling, og vi ber om kopi av svar til klager og en redegjørelse for hvordan skoleeier følger opp disse sakene og sikrer forsvarlige systemer som kan ivareta elevens rettigheter. Vi følger også opp med særlige møter, informasjon og veiledning og bruker opplysningene fra disse sakene som risikovurderinger ved prioritering av tilsyn.

Fylkesmannen vurderer opplysningene fra de ulike henvendelsene til oss slik at det fortsatt er behov for økt kompetanse på saksbehandlingsområdet og for tilsyn innenfor spesialundervisningsområdet. I 2010 har vi derfor fulgt opp noen skoleeiere særlig (se 31.1 Tilsyn) og gjennomført særlige kompetansetiltak for brukere og skoleeiere og ansatte i skoler og barnehager i forhold til opplæringslova kap 5 (se 31.1, 31.4 og 32.5) .

Fylkesmannen erfarer at mange av klagesakene er dårlig opplyst og må ofte sende sakene tilbake for ny behandling eller innhente supplerende informasjon. Denne prosessen fører ofte til at enkelte saker tar lang tid.

Embetet har relativt god kompetanse på området, men det er et stort arbeidspress på området. Det er en jurist på avdelingen, som også behandler saker på andre felt. Grunnet svangerskapspermisjoner har det vært mye gjennomtrekk i stillingen som jurist på utdanningsfeltet, noe som har forsinket saksbehandlingen og svekket kontinuiteten. Behov for juridisk medvirkning i arbeidet med tilsyn (se 31.1) tar mye ressurser, slik at saksbehandlingstiden på klagesaker blir relativt lang i mange saker. Fylkesmannen i Aust Agder vurderer på denne bakgrunn at måloppnåelsen er lavere enn ønsket i forhold til saksbehandlingstid og vil iverksette tiltak for å bedre dette.

Det er utarbeidet interne retningslinjer for saksbehandlingen av alle henvendelser til avdelingen, herunder klagesaker. Rutinene skal sikre at vi behandler bl.a. klagesakene etter reglene i forvaltningsloven. Rutinene vedlikeholdes hvert år ved årsskiftet. Vi bruker videre standardiserte formuleringer i stor grad for å spare tid ved vedtaksfattingen.

Fylkesmannen vurderer at oppgavene i embetsoppdraget er utført i henhold til oppdraget, men ser forbedringspunkter i forhold til saksbehandlingstid. Embetet har knapt med ressurser og med kun en jurist på utdanningsområdet, er feltet sårbart for fravær. Det er ikke enkelt å skaffe vikarer som kan gå inn i stillingen uten betydelig opplæringstid. Forholdene som er beskrevet over i forhold til sektortilstanden medfører også et stort behov for juridisk veiledning.

Klage i grunnskolen (opplæringsloven med forskrifter)

Type Klage	Sum innkomne saker	Medhold/Delvis medhold	Avslag	Annet	Kommentar
Skyss, § 7-1	2	0	2	0	
Skoleplassering, § 8-1	6	2	4	0	
Spesialundervisning, § 5-1	4	3	1	0	
Bortvisning, § 2-10	1	1	0	0	
Vurdering (standpunkt), kap 5 i	24	13	11	0	Fylkesmannen i Aust-Agder behandlet 3 klager på adferds karakter. Det gitt medhold

forskriften					i samtlige 3.
Vurdering (muntlig eksamen), kap 5 i forskriften	2	0	2	0	
Sum	39	19	20	0	

Klage i videregående opplæring (opplæringsloven med forskrifter)

Type Klage	Sum innkomne saker	Medhold/Delvis medhold	Avslag	Annet	Kommentar
Spesialundervisning, § 5-1	7	6	1	0	
Rett til ett/to ekstra år i vgo, § 3-1 femte ledd	3	3	0	0	
Annet	1	1	0	0	bortvisning
Sum	11	10	1	0	

31.3 Grunnskolens informasjonssystem, GSI

For å bidra til mest mulig valide og reliable data, har Fylkesmannen hatt oversyn med innsamlingen og assistert kommuner og skoler underveis i prosessen. I tillegg kommer kvalitetssikring og revisjon av de innrapporterte dataene. Som en del av årets innsamling, har Fylkesmannen hatt et særlig øye med at skolenes timetallsfordeling er korrekt, at det er ført timer til fysisk aktivitet og leksehjelp, og samsvaret mellom årstimer og årsverk. Fylkesmannen har også hatt et særlig fokus på kommunenes registrering med hensyn til PPT og barn som får spesialpedagogisk hjelp etter opplæringsloven § 5-7. For å øke forståelsen for og kvaliteten av dataene har Fylkesmannen har avholdt en egen GSI-samling for faglig ansvarlige i kommunene.

Fylkesmannen har gjennomgått GSI-listene med skoler som har en høyere gjennomsnittlig gruppestørrelse for ordinær opplæring enn det de gamle klassedelingstallene ville tilsi. To kommuner og seks skoler ble berørt av informasjonen i listene. For tre av skolene avdekket Fylkesmannens oppfølging at skolenes utfall hang sammen med feil i GSI-registreringen. For de resterende tre skolene, alle private skoler, ble det ikke prioritert å ta initiativ til tilsyn. Vi viser før øvrig til elektronisk særreporteringen til direktoratet.

Fylkesmannen har gjennom året deltatt på møter og hatt erfaringsutveksling i regi av Sørvest-samarbeidet. Gjennom dette arbeidet har vi bidratt med innspill til Faggruppen i regi av Utdanningsdirektoratet.

Fylkesmannen har også denne gangen brukt mye tid og ressurser på kvalitetssikring av GSI-innsamlingen, og på å besvare spørsmål fra kommunene og skolene. Dette vurderes som en hensiktsmessig strategi for å sikre måloppnåelsen på dette feltet. Måloppnåelsen vurderes alt i alt som god, selv om vi ideelt sett gjerne skulle avsatt mer ressurser til kvalitetssikring og bruk av tallmaterialet i GSI. Embetets kompetanse på området vurderes som god.

31.4 Informasjon og veiledning

Fylkesmannen har informert og veiledet lokale skoleeiere, allmennhet og aktuelle målgrupper om innhold, prinsipper og mål i den nasjonale utdanningspolitikken. Fylkesmannen vurderer å ha måloppnåelse på området, men dette er et område det behovet til enhver tid vil være større enn fylkesmannens mulighet for å dekke denne. Fylkesmannen har derfor måttet prioritere også innen dette feltet. Fylkesmannen har begrensede ressurser, men god kompetanse innen de ulike områdene. Det er problematisk å beregne hvor stor andel av ressursene som hører til dette resultatområdet da oppgavene i stor utstrekning også er overlappende med andre resultatområder. Fylkesmannen anslår at det er nyttet ca 0,8 årsverk på oppgaven.

Fylkesmannen nytter både hjemmeside, kurs, konferanser, møter, brev, elektronisk kommunikasjon og telefon i sin informasjons og veiledningsoppgave. Fylket består av mange relativt små kommuner med lav bemanning og ofte manglende juridisk kompetanse på kommunenivå. Dette fører til et ekstra stort behov for informasjon og veiledning. Fylkesmannen henviser ansatte i kommunal sektor til å rette henvendelser tjenestevei, dette både for å bidra til en kompetanseheving på kommunenivå og for å redusere arbeidsomfanget hos fylkesmannen. Fylkesmannen gjør utdanningsdirektoratet oppmerksom på felt der veiledning etterspørres og det finnes lite sentralt veiledningsmateriell, for eksempel har vi per brev gjort direktoratet oppmerksom på temaene tilsyn med

privat hjemmeundervisning og språkdeling.

Lov og regelverk.

Fylkesmannen gjennomførte våren 2010 en samling for kommunene og fylkeskommunen der teamet var oppløst kap 9a. Ansvarlig for samlingen var Kjersti Botnan Larsen fra Udir. Hensikten med denne samlingen var å forberede kommunesektoren i forhold til de felles nasjonale tilsynene i 2010 og 2011.

På spesialundervisningsområdet har Fylkesmannen gjennomført regelverksamlinger for kommunene etter oppløst § 5-7. Som oppfølging av tilsynene har vi etter ønske fra kommunene gjennomført 4 samlinger i 2 enkeltkommuner der temaet har vært saksbehandling etter forvaltningsloven og kap 5 i opplæringslova. Se også 31.1 og 32.5.

Flere medarbeidere fra Fylkesmannen i Aust Agder har i løpet av 2010 deltatt på regelverkssamlinger i regi av Utdanningsdirektoratet. Blant annet deltakelse på samlinger knyttet til felles nasjonalt tilsyn jf oppløst kap 9a og oppløring jf oppløst kap 4A.

Fylkesmannen i Aust-Agder får en del henvendelser fra kommunene i forhold knyttet til barn og unge asylsøkeres rett til grunnskoleutdanning. Spørsmålene er ofte koblet sammen med problemstillinger knyttet til introduksjonsloven.

Kommunene synes etterhvert å ha opparbeidet seg god kompetanse på feltet leirskoleoppløring og Fylkesmannen i Aust-Agder bruker derfor noe mindre tid på informasjon og veiledning på dette feltet.

Veiledning til skoleeiere i forbindelse med utarbeidelse av tilstandsrapport og funksjonalitet i Skoleporten.

Fylkesmannen har i 2010 drevet en ganske omfattende kursvirksomhet knyttet til Skoleporten. Et premiss for fokuset for oppløringen var at kommuner og skoler i for liten grad har kjent til Skoleportens muligheter og innhold, og at også kompetansen i den brukeradministrative delen har vært for svak.

Målet med oppløringen har dermed for det første vært å sette kommuner og skoler istand til å håndtere brukeradministrasjonssystemet UBAS. Videre har målet vært å gi kommuner og skoler kunnskap om datainnholdet i Skoleporten sett i relasjon til andre datakilder, samt ferdigheter i rapportfunksjonen i Skoleporten. Målet med oppløringen var økt bruk av nettstedet i det lokale kvalitetsutviklingsarbeidet. Det ble avholdt 4 stk regionale samlinger for fylkets kommuner. I alt 13 av 15 kommuner tok del i oppløringen, og flestparten av de deltakende kommunenes skoler deltok.

I tillegg til denne grunnoppløringen i UBAS og Skoleporten, har vi gjennom et eget opplegg gitt oppløring i tilstandsrapportmalen, jf redegjørelsen i 31.4 Informasjon og veiledning. Gjennom to samlinger ble fylkeskommunen, kommunene og de private skolene gitt oppløring i det nye rapporteringskravet samt Skoleportens mal. Videre kommer samlingen i regi av Utdanningsdirektoratet der ståsted- og organisasjonsanalysen ble presentert og diskutert.

Fylkesvise konferanser for skoleeiere og skoleledere og lokale kompetansemiljøer om bruk av verktøy for skoleutvikling.

Fylkesmannen arrangerte utdanningskonferansen "Verktøy for skoleutvikling – fra ord til handling" i samarbeid med Utdanningsdirektoratet i Grimstad, 06.05.2010. Det deltok 78 skolefolk fra hele grunnoppløringen samt fra skoleeierne. Konferansen ble arrangert på Drottningborg videregående skole og tilbakemeldingene på innhold og arrangement var meget positive. Flott kulturinnslag med elever fra Dahksle videregående skole og det lokale prosjektet "Vår månelanding – et stort skritt for skolen – et digitalt sprang for elevene", ble presentert av rektor Kristen Øybekk, Gjerstad skole, og universitetslektor Kirsti Lyngvær Englien. De delte sine erfaringer med bruk av ståstedanalysen og organisasjonsanalysen i arbeidet med helhetlig skoleutvikling på en meget informativ og inspirerende måte.

Bistand i forbindelse med veilederkorps.

Fylkesmannen har bistått i arbeidet med veilederkorps. Vi har deltatt på direktoratets samling på Lillestrøm, der veilederkorps, både på skoleleder- og skoleeiernivå var på dagsordenen. Vi har informert i eget fylke, og vi har motivert interesserte skoleledere til å søke om deltakelse. Aust-Agder fikk to skoleledere med i veilederkorps.

Informasjon om bedre læringsmiljø.

Informasjon om "Bedre læringsmiljø" som ressurs i arbeidet med læringsmiljø er det informert om på våre utdanningsmøter. Ved forespørsler veileder og hjelper fylkesmannen mer aktivt i den enkelte kommune.

Arendal kommune og Rolighedens skole har benyttet seg av dette. Fylkesmannen har også rådet kommuner, som har scoret lavt på mestrings- og trivselsindikatorerne i Elevundersøkelsen, til å ta i bruk "Bedre læringsmiljø".

Annet

Fylkesmennene ble i brev fra Utdanningsdirektoratet av 11. juni bedt om å arrangere regionale konferanser i 2010, med emner fra opplæringsloven kapittel 4A. Fylkesmannen i Aust-Agder var i dialog med Utdanningsdirektoratet om gjennomføringen av denne konferansen før jul, og vi fikk aksept for å avholde selve konferanse i starten av 2011. Vi fikk ikke gjennomført konferansen i 2010. Det ble en utfordring for oss å få koordinert dette oppdraget siden planer for høsten allerede var lagt. Blant annet arrangerte vi en større konferanse for samme målgruppe i november 2010. Vi ønsket også å vente med nærmere planlegging til vi hadde deltatt på direktoratets fagseminar 26. oktober. Konferansen vil bli avholdt 10. og 11. februar, i samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder. Tema for konferansen er grunnskoleopplæring for voksne, med særlig fokus på spesialundervisning andre dag. Målgruppen er skoleeier, ledere av PPT og ledere av voksenopplæringene i begge fylkene. Responser har vært god, det er 67 påmeldte. Vi har fått mange tilbakemeldinger på at temaet er krevende og derfor svært relevant

Fylkesmannen har i 2010 ikke hatt konkrete oppdrag knyttet til strategiplanen "Likeverdig opplæring i praksis". NAFOs Hjulmøter med fokusvirksomhetene har likevel fortsatt. Vi har i samarbeid med NAFO avholdt ett Hjulmøte i 2010. I tillegg videresender Fylkesmannen informasjon fra NAFO til fokusvirksomhetene og andre relevante aktører om spørsmål knyttet til likeverdig opplæring i praksis.

I samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder har vi laget felles statistikkpublikasjon om utdanningsstatistikk. Hvorvidt dette kan prioriteres i 2011 må vurderes nærmere.

Alt i alt mener vi at vi oppfyller oppdraget 31.4 på en god måte, men vi klarer likevel ikke å møte behovet i aktuelle etater med de ressursene vi har tilgjengelig uten at dette vil gå ut over oppfyllelsen av andre oppdrag.

31.5 Eksamen, nasjonale prøver og kartleggingsprøver

Fylkesmannen har i 2010 brukt data fra eksamen og nasjonale prøver i ulike sammenhenger, både i tilsyns og veiledningssammenheng. Kommuner og skoler med høye fritaksandeler har blitt kartlagt, og valg av tilsynsobjekter for tilsyn med gjennomføringen av nasjonale prøver er gjort blant annet på bakgrunn av denne kartleggingen. I tillegg er resultatene fra tilsynsrunder, fritaksbestemmelsene, samt andre forhold knyttet til gjennomføringen av nasjonale prøver, tatt opp med alle kommunene i fylket.

For øvrig har Fylkesmannen også ellers informert kommunene og de private skolene om innhold, mål, etterarbeid, organisering og gjennomføring av de nasjonale prøvene. Informasjonen og veiledning har foregått på ulike måter så som møter, brev, elektronisk og via telefon. I og med at Fylkesmannen har ansvaret for å utarbeide et tilsynsopplegg for gjennomføring av nasjonale prøver, har fokuset og den samlede ressursinnsatsen på dette feltet vært betydelig, jf ressursanslag lenger nede i fremstillingen. Vi nevner også at vi i 2010 har gjennomført opplæring med kommuner og skoler i bruk av Skoleporten, og her har data fra nasjonale prøver stått sentralt, jf res.område 32.3.

Som det fremgår av tabellen nedenunder, er fritaksprosentene i fylket fortsatt høyere enn landsgjennomsnittet, og for 5. trinn økte den gjennomsnittlige fritaksprosenten fra ifjor til i år. Selv om fylket også har en høy andel elever med spesialundervisning, viser dette at det fortsatt er behov for fokus på denne tematikken. Som del av sørvest-regionens prioriterte tilsynsområde, vil Fylkesmannen ha tilsyn med skoler i ytterligere tre kommuner i 2011. Dessuten vil temaet igjen bli tatt opp med fylkets kommuner.

Fylkesmannens brukerstøttefunksjon i PAS har blitt hyppig benyttet i avviklingen av eksamen og nasjonale prøver. God kommunikasjon med kommuner og skoler medførte at gjennomføring av prøvene og avvikling av eksamen med få unntak gikk etter planen. Fylkesmannen får fortsatt melding fra enkelte skoler som har vansker med elektronisk avvikling av prøvene. Grunnen er trolig at svært mange elever samtidig skulle inn på de samme nettadressene.

Fylkesmannen har oppnevnt sensorer og bidratt til gjennomføring av sentralt og lokalt gitt eksamen i henhold til embetsoppdraget. Fylkesmannen bruker relativt mye ressurser på informasjon og veiledning i forbindelse med både sentralt og lokalt gitt eksamen i grunnskolen. Det er gjennomført fellessensur i grunnskolen i faget matematikk for eksamensregionen som består av fylkene Rogaland, Vest - og Austagder.

Alle sensorene var invitert til en fagdag i matematikk der representanter for sentralt fagutvalg i matematikk var faglig ansvarlige.

Fylkesmannen deltok på fellessensuren for videregående opplæring i Stavanger for eksamensregionen.

Fylkesmannen har gjennomført samtaler med fylkeskommunen for å få innsikt i arbeidet med eksamen i videregående opplæring. Fylkesmannen vurderer samarbeidet angående eksamen med fylkeskommunen som godt. Det er en åpen og god dialog. Fylkesmannen får informasjon om interne møter i fylket om eksamensmøter og også invitasjon til deltakelse i evalueringsmøtene.

Fylkesmannen vurderer arbeidet med eksamen og nasjonale prøver svært viktig. Det har stor betydning for den enkelte elev, foresatte, skole og samfunn. Derfor er det viktig at beredskapen på disse områdene til enhver tid må prioriteres. Denne prioriteringen gjelder både beredskap under eksamen, brukerstøtte i PAS/PGS samt vedlikehold og erhverving av kompetanse samt tilstrekkelig med ressurser til arbeidet.

Embetet har god kompetanse innen dette området både i forhold til gjennomføring og vurdering av resultater.

Avdelingens totale ressursituasjon medfører imidlertid at tiltak må prioriteres nøye. Måloppnåelsen for oppdraget vurderes som god vurdert ut fra embetets kompetanse, ressurser, strategi og metodevalg. Fylkesmannen har brukt omlag 0,8 årsverk på denne oppgaven.!

Fylkesmannen fikk i 2010 ikke informasjon om avvikling av eksamen og nasjonale prøver som krevde umiddelbar rapportering til Utdanningsdirektoratet.

Fylkesmannen vurderer oppdraget som utført.

Særskild Rapportering	JA	NEI	Øvrige kommentarer
1. Benytter embetet informasjonen som fremkommer ved avvikling av prøver og eksamener i tilsynsarbeidet?	X		Som beskrevet under 31.1 ovenfor har Fylkesmannen i Aust-Agder ansvaret for å lage veiledningsmaterieell for tilsyn med gjennomføring av nasjonale prøver. Det ble gjennomført pilottilsyn i 2009, og vi har også tilsyn med dette i 2010. Data fra PAS om nasjonale prøver, samt GSI, er en viktig del av informasjonsgrunnlaget i tilsynet.

Særskild Rapportering	Spesifiser dersom avvik fra landsgjennomsnittet totalt eller på enkeltprøver)	Spesifiser dersom stor variasjon mellom skoleeiere innad i fylket	Vurdering av årsak til avvik	Beskrivelse av tiltak over skoleeiere med høy andel elever med fritak
2. Hvor stor andel av elevene har fått fritak fra deltakelse på nasjonale prøver	Oversikt over fritaksprosent. Tallene for Aust-Agder er høyere enn landsgjennomsnittene, og avvikene vises i parentes. 5. trinn: Lesing 6,2 (2,2) Regning 3,7 (1) Engelsk 4,1 (0,7). 8. trinn: Lesing 2,9 (0,7) Regning 1,8 (0,4) Engelsk 1,7 (0,2). 9. trinn: Lesing 3,5 (1,2) Regning 2,1 (0,7).	I vårt fylke er det stor spredning på kommune- og skolestørrelser. For små skoler vil få elever kunne gjøre et stort prosentvis utslag, følgelig er det nødvendigvis store variasjoner mellom kommuner og skoler i fylket. Når det gjelder prøven der fylket har den høyeste fritaksprosenten, lesing 5. trinn, har de to største kommunene Arendal og Grimstad høye tall og klar økning fra ifjor.	Årsakene til at Aust-Agder gjennom flere år har en høy andel fritatte, har antakelig flere årsaker. En faktor som spiller inn er at vi også har en høy andel elever med vedtak om spesialundervisning. Det kan også stilles spørsmål ved hvorvidt kommunene sentralt i stor nok grad har fokus på felles retningslinjer for skolene.	I forbindelse med tilsynet på gjennomføring av nasjonale prøver 2009 og 2010 settes det fokus på temaet. Tilsynsobjektene velges ut etter risikovurderinger, og kommuner og skoler med høye fritaksprosent er prioritert. I forbindelse med at fylkesmannen utvikler det nasjonale tilsynet på dette feltet, har vi dessuten informert fylkets kommuner, både om rettsgrunnlaget og om tilsynsresultater.

31.7 Tilskuddsforvaltning

31.7 – Tilskuddsforvaltning

Tilskuddene knyttet til leirskoleopplæring og barn og unge i statlige asylmottak og omsorgssentre, er forvaltet på grunnlag av forutsetningene fra sentralt hold. Oppgavene er utført i henhold til oppdraget. **Måloppnåelsen og kompetanse på tilskuddforvaltningen vurderes som god.** Det er utarbeidet interne retningslinjer på feltet som sikrer en hensiktsmessig gjennomføring av oppgavene, retningslinjene sikrer god gjennomføring tiltross for turnover i stilling. Det vises for øvrig til økonomirapporteringen og den særskilte tilskuddsrapporteringen for mer detaljert informasjon om søknadsrundene i 2010.

I tillegg til interne retningslinjer for forvaltningen av tilskuddene har Fylkesmannen laget rutiner for administrativ kontroll knyttet til saksbehandlingen. Alle søknader om tilskudd arkiveres i ePhorte. Til intern kontroll, saksbehandling og regnskapsføring har Fylkesmannen utarbeidet egne regneark.

LEIRSKOLEOPPLÆRING

Tilskudd til leirskoleopplæring: Vi har kontrollert søknader fra kommunene opp mot elevlister og faktura for opphold. Vi har i tillegg kontrollert elevlister på individnivå, for å sjekke eventuell dobbeltføring og for å sikre riktig gruppestørrelse jf gitte retningslinjer fra Udir. Fylkesmannen har brukt mye tid på å informere og veilede om tilskuddsordningen for leirskoleopplæring og kommunene synes nå å beherske søknadsprosedyren bedre. Fylkesmannen har ikke avdekket alvorlige feil og opplever å ha god kommunikasjon med kommunene på feltet.

I 2010 har 1 skole i Arendal kommune og skolene i Lillesand kommune (4 skoler til sammen) gitt tilbud om leirskole i 22 timer pr uke, mot 27,5 timer som tidligere år. Evje og Hornnes kommune gir ikke tilbud om leirskole. Tvedestrand kommune har i 2009 og 2010 ikke sendt elever på leirskole men kommunen vurderer å gjenoppta ordningen i 2011.

GRUNNSKOLEOPPLÆRING AV BARN OG UNGE ASYLSØKERE

Fylkesmannen har også på dette feltet brukt ressurser på veiledning i forbindelse med grunnskoleopplæring av barn og unge asylsøkere. Saksfeltet er komplisert og Fylkesmannen får fortsatt en del henvendelser i forbindelse med søknadsrunder. Vi sjekker søknadene fra kommunene opp mot lister fra Bufetat og UDI. Til tross for et komplisert fagområde har ikke Fylkesmannen avdekket alvorlige feil.

Like fullt får vi mye spørsmål om rettighetene til personer i målgruppen, også sett i lys av rettigheter knyttet til norskopplæring etter introduksjonsloven. Fylkesmannen imøteser en nærmere avklaring og en tettere samordning av ulike regelverk rettet inn mot samme målgruppe.

Landslinjer

Fylkesmannen kontrollerer listene om tilskudd til landslinjer fra Fylkeskommunen to ganger årlig. Listene fra fylkeskommunen er i de aller fleste tilfellene korrekte og kontrollarbeidet krever relativt lite ressurser. På den andre siden, ville det være et framskritt om denne rapporteringen og kontrollen kunne gjøres elektronisk og ikke som nå på papir.

Folkehøgskoler

Fylkesmannen foretar årlig en gjennomgang av innsendte regnskap fra folkehøgskolene, dessuten har vi normalt et besøk på hver av de folkehøgskolene hvert år. Dette betyr at vi har ganske god oversikt og samtidig god kontakt med ledelsen på folkehøgskolene. Det er opprettet en ny folkehøgskole i Aust-agder, Setesdal folkehøgskole. Denne startet opp i august 2010. Fylkesmannen vil følge denne ekstra godt opp hva gjelder regnskap og økonomi. Fylkesmannen har bedt om å få tilsendt regnskapsrapporter når disse foreligger.

Fylkesmannen har god kompetanse på området. En vurderer embedets måloppnåelse som god. Metodisk benytter Fylkesmannen veiledning og informasjon i møter med folkehøgskolene, en har og telefon og e-post kontakt. Aust-agder har i dag tre folkehøgskoler og det er relativt oversiktlige forhold.

Resultatområde 32 Oppgaver for økt kvalitet i grunnopplæringen

32.2 Kompetanseutvikling

Fylkesmannen vurderer å ha god måloppnåelse på reultatområdet. Fylkesmannen har god kompetanse med kjennskap til såvel kommunal sektor som de ulike mulighetene innen kompetansesatsingen. Fylkesmannen har nyttet ca 0,5 årsverk på oppdraget. Fylkesmannen har arbeidet nært sammen med KS, utdanningsforbundet og fylkesmannen i Vest-Agder. Dette samarbeidet kommer i tillegg til et nært samarbeid med kommunene og fylkeskommunen. Samarbeidet finner sted både i formelle samarbeidsfora, i nettverk og med enkeltaktører.

Fylkesmannen har informert kommunene, fylkeskommunen og de private skolene om nasjonale føringer slik de fremkommer i ”Kompetanse for kvalitet - strategi for videreutdanning av lærere”, og i brev fra Utdanningsdirektoratet, 28.01.2010, ”Informasjon om tildeling av midler til videreutdanning i 2010, kap 226 post 21”.

Fylkesmannen har også informert kommunene, fylkeskommunen og de private skolene om nasjonale føringer for statlige midler til etterutdanning, jf. brev av 09.03.2010, “Informasjon om tildeling av midler til etterutdanning i 2010, kap. 226 post 21”, fra Utdanningsdirektoratet.

Fylkesmannen har fortløpende orientert skoleeierne om krav, kriterier og søknadsprosedyrer samt lokale tilpasninger i arbeidet med kompetanseutvikling. Kommunikasjonen har foregått på utdanningsmøtene, møter i kommunene og i fylkeskommunen, via mail, telefon og brev.

Det er opprettet et koordineringsutvalg for etter- og videreutdanning i Aust-Agder, bestående av KS Agder, Utdanningsforbundet Aust-Agder og fylkesmannen. Dette utvalget har utarbeidet regionale føringer for tildeling av midler for etter- og videreutdanning og har behandlet søknadene på bakgrunn av nasjonale og regionale føringer.

Fylkesmannen har videre bidradd til regionalt samarbeid gjennom deltakelse i Skoleeierforum. Skoleeierforum er et samarbeidsforum mellom kommunene og fylkeskommunene i begge agderfylkene. KS har sekretariatsfunksjonen for forumet. Skoleeierforum har regelmessige møter med Utdanningsforbundet og Universitetet i Agder. Skoleeierforum bidrar til regional samordning og koordinering både i forhold til videre- og etterutdanning. Det vil også kunne spille en viktig rolle i å fremme mer praksisrettet FOU arbeid i regionen.

Lærersatsingen GNIST, et målrettet arbeid for å heve skolens kvalitet gjennom å bedre lærernes kompetanse og bidra til god og stabil rekruttering til læreryrket, samordnes i forhold til Skoleeierforum og kalles AGDERGNISTEN. Agderfylkene har en egen GNIST- gruppe som samarbeider tett med Skoleeierforum når det gjelder spredning av ulike tiltak. Mentor A, veiledning av nyutdannede lærere/førskolelærere og mentorutdannelse, er del av AGDERGNISTEN.

Midlene til kompetanseutvikling er overført kommunene, fylkeskommunen og de private skolene etter intensjonene i styringsbrevene, og midlene overført etter at fylkesmannen har mottatt dokumentasjon på politisk godkjenning (skolestyrets godkjenning for de private skolene). Fylkesmannen har bedt skoleeier spesielt om dokumentasjon som viser at lokal delaktighet og forankring på det enkelte lærestedet er sikret, før utbetaling har skjedd.

Rapportering for de ulike ordningene er fulgt opp med informasjon og veiledning, og fylkesmannen har etter beste evne kvalitetssikret at midlene er brukt etter hensikten.

Flere av kommunene finner det hensiktsmessig å arbeide i fellesskap seg imellom når det gjelder kompetanseutvikling. Fylkesmannen har mottatt henvendelser om behov for tildelings- og rapporteringsmodeller som i større grad ivaretar behovet til kommuner som deltar i regionale nettverk på tvers av kommune- og fylkesgrenser.

Kommunene Risør, Froland, Tvedestrand, Åmli, Gjerstad, Vegårshei og Arendal samarbeider om etter- og videreutdanning av et stort antall lærere i lesing gjennom ”Leseprosjektet 2008 – 11 Østre Agder”. Leverandør av tjenestene er Universitetet i Agder og Høgskolen i Telemark. Mål for satsingen er: Bedre elevenes leseferdigheter på alle trinn. Øke skolens og lærernes kompetanse på lesing og få en fastere systematikk og struktur rundt leseopplæringen på den enkelte skole. Lærere som er videreutdannet i lesing i denne samarbeidsregionen er 26 stk. Antall lærere i en etterutdanningsrekke er 349 stk. I tillegg kommer et ukjent antall lærere og skoleledere som deltok på nettverkssamlinger i regi av leseprosjektet. Et stort antall skoler har hatt besøk av veiledere, som veileder og kurser lærere etter behov. Dette er store tall, men mange lærere har sin arbeidsplass i denne regionen. Prosjektet er veldrevet gjennom kompetansesenteret med beliggenhet i Risør.

Fylkesmannen deltar med representasjon i prosjektgruppa for Leseprosjektet 2008 – 11 Østre-Agder. Fylkesmannen har vurdert deltakelsen i prosjektgruppen som viktig på bakgrunn av den store betydningen et slikt prosjekt vil kunne få i forhold til regionens utfordringer innen grunnleggende ferdigheter.

Kommunene Valle og Bykle er i nært samarbeid om etter- og videreutdanning og har felles skolefaglig rådgiver.

Grimstad kommune samarbeider med Pedagogisk senter i Kristiansand, både når det gjelder regning, lesing og vurdering for læring.

Lillesand, Birkenes og Iveland er i et regionalt skolenettverk, Knutepunkt Sørlandet, der pedagogisk utviklingsarbeid er et prioritert samarbeidsområde. Dette nettverket dekker kommuner både i Aust- og Vest-Agder.

Aust-Agder fylkeskommune har, som ledd i sin strategi i arbeidet mot frafall i videregående opplæring, tilbudt videreutdanning i 2010 innen karriereveiledning til rådgivere i grunnopplæringen og rådgivere i NAV. Dette tilbudet er uten studieavgift for kommunene og har ført til at et høyt antall rådgivere har fått videreutdanning. Det gode tilbudet fra fylkeskommunen har bidratt til liten etterspørsel etter annen videreutdanning innen rådgivning.

Fylkesmannen har god kompetanse på området kompetanseutvikling slik det er uttrykt i vårt embetsoppdrag. Vi anser ressursene som tilstrekkelige for å utføre oppdraget. Arbeidet med kompetanseutvikling krever kontinuerlig motivasjon, veiledning og oppfølging. I den sammenheng kan nevnes at ingen av kommunene responderte i første omgang på invitasjonen fra Utdanningsdirektoratet til deltakelse i den nasjonale satsingen "Vurdering for læring", pulje 1. Etter intensivt arbeid fra fylkesmannen, hadde vi ved fristens utløp ni kommuner som ønsket å delta i satsingen. Det ble et gledelig resultat og mange fornøyde skoleeiere.

Fylkesmannen arbeider for at våre skoleeiere skal delta i nasjonalt utviklingsarbeid, enten det er forsøk eller prosjekter. Vi har fire kommuner med i forsøk med Arbeidslivsfag og to skoler med i forsøk med fremmedspråk, 6.-7.trinn.

Når det gjelder ordningen med videreutdanning av lærere, jf. strategien "Kompetanse for kvalitet", har fylkesmannen med god hjelp fra Utdanningsforbundet i Aust-Agder, fokusert på skoleeierens ansvar og de mulighetene de ekstra vikarmidlene gir. Flertallet av kommunene i Aust-Agder har hatt stort fokus på manglende økonomisk evne til å finansiere den kommunale egenandelen i modellen for videreutdanning. Dette er en stor utfordring for kommunene, og derfor også en utfordring i arbeidet for å motivere skoleeierne til å ta ordningen i bruk. Likevel var det flere lærere og flere kommuner som benyttet videreutdanningstilbudet i 2010 enn i 2009.

I 2010 deltok 29 lærere, fra 9 kommuner og fylkeskommunen, i selve "ordningen". I tillegg fikk 12 lærere videreutdanning via de frie plassene. Disse lærerne representerte 4 kommuner samt fylkeskommunen. I 2009 deltok 12 lærere fra 4 kommuner og fylkeskommunen i selve "ordningen". I tillegg fikk 4 lærere videreutdanning via de frie plassene, da representert fra 3 kommuner og fylkeskommunen. Begrunnelse for den positive utviklingen er en kombinasjon av intensivt arbeid fra alle involverte parter samt bedre planleggingstid for skoleeierne. Det bør nevnes at det foregår mye videreutdanning i fylket som går utenom de kriteriene som ligger i strategien: "Kompetanse for kvalitet".

32.3 Skoleporten

Fylkesmannen har i 2010 drevet en ganske omfattende kursvirksomhet knyttet til Skoleporten. Et premiss for fokuset for opplæringen var at kommuner og skoler i for liten grad har kjent til Skoleportens muligheter og innhold, og at også kompetansen i den brukeradministrative delen har vært for svak.

Målet med opplæringen har dermed for det første vært å sette kommuner og skoler istand til å håndtere brukeradministrasjonssystemet UBAS. Videre har målet vært i gi kommuner og skoler kunnskap om datainnholdet i Skoleporten sett i relasjon til andre datakilder, samt ferdigheter i rapportfunksjonen i Skoleporten. Målet med opplæringen var økt bruk av nettstedet i det lokale kvalitetsutviklingsarbeidet. Det ble avholdt 4 stk regionale samlinger for fylkets kommuner. I alt 13 av 15 kommuner tok del i opplæringen, og flesteparten av de deltakende kommunenes skoler deltok.

I tillegg til denne grunnopplæringen i UBAS og Skoleporten, har vi gjennom et eget opplegg gitt opplæring i tilstandsrapportmalen, jf redegjørelsen i 31.4 Informasjon og veiledning. Gjennom to samlinger ble fylkeskommunen, kommunene og de private skolene gitt opplæring i det nye rapporteringskravet samt

Skoleportens mal. Videre kommer samlingen i regi av Utdanningsdirektoratet der ståsted- og organisasjonsanalysen ble presentert og diskutert.

Gjennom et samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder har vi i 2010 gjort et forsøk med en felles statistikkpublikasjon for opplæringssektoren i de to fylkene. I arbeidet med denne har vi benyttet flere datakilder, herunder Skoleporten. Dette statistikkheftet har vi benyttet som informasjonsgrunnlag ved valg og gjennomføring av tilsyn. Vi nevner spesielt at data fra Skoleporten har vært benyttet ved valg av tilsynsobjekter i det nasjonale tilsynet om 9A.

Måloppnåelsen på området vurderes som god. Dette har dels sammenheng med embetets kompetanse på dette feltet. Dessuten har strategien med å prioritere veiledning og kursing om påloggingen, innholdet og rapportfunksjonen i Skoleporten vist seg fruktbar, selv om det gikk med relativt mye ressurser til dette. Utfordringen fremover blir å bidra sterkere når det gjelder tolkning av data og de nye verktøyene. Ved gjennomgang av kommunenes tilstandsrapporter for fjoråret, vil vi antakelig få et grunnlag for å vurdere hvor dette veiledningsbehovet er størst. Fylkesmannen har brukt ca 2 månedsverk på denne oppgaven i 2010.

1. Har embetet oppdatert brukerstøtte- og veiledningsfunksjon?

Ja

Øvrige kommentarer

To personer har dette som ansvarsområde, og disse har brukt anslagsvis 2 månedsverk. I 2010 er det gjort en betydelig veiledningsinnsats gjennom kurs for kommuner og skoler, jf nedenunder. I tillegg kommer ordinær brukerstøtte gjennom telefon og epost.

2. Benytter embetet Skoleporten i tilsynsarbeidet?

Ja

Beskriv hvordan

Data fra Skoleporten benyttes både ved utvelgelse av tilsynsobjekter og ved gjennomføring av tilsyn. Ofte trekkes det imidlertid også veksler på primærkildene, slik som GSI og PAS.

3. I hvilken grad brukes Skoleportens elementer i lokal kvalitetsvurdering?

Etter hvert har Skoleporten blitt forbedret, både gjennom mer oppdaterte data og ved at den inneholder flere verktøy. Som følge av dette oppfatter vi at Skoleporten i økende grad benyttes i det lokale kvalitetsvurderingsarbeidet, jf også at vi gjennomførte kurs i Skoleporten vinteren 2010. Kravet om obligatorisk tilstandsrapportering har også bidratt til økt bruk av Skoleporten.

4. Innspill fra embetet til forbedringer av Skoleporten:

Selv om Skoleporten nå inneholder mer oppdaterte tall enn før, er det fortsatt et forbedringspotensial. Dette handler særlig om data fra GSI og fra VIGO. I tillegg har rapportfunksjonen i pålogget sone fremdeles svakheter, vi sikter her spesielt til eksporten til excel og oppbygningen av excel-rapportene.

32.4 Erfarings- og kunnskapsinnhenting

Fylkesmannen har god dialog med Utdanningsdirektoratet og bistår direktoratet i erfarings- og kunnskapsinnhenting i fylket på nasjonale utdanningspolitiske satsingsområder.

Veilederkorps.

Fylkesmannen har bistått i arbeidet med veilederkorpset. Vi har deltatt på direktoratets samling på Lillestrøm, der veilederkorpset, både på skoleleder- og skoleeiernivå var på dagsordenen. Vi har informert i eget fylke, og vi har motivert interesserte skoleledere til å søke om deltakelse. Aust-Agder fikk to skoleledere med i veilederkorpset.

Dronning Sonjas skolepris.

Fylkesmannen har utført oppdraget med nominasjon til Dronning Sonjas skolepris.

Skolenedleggelser.

Fylkesmannen har utført oppdraget i forhold til kartlegging av skolenedleggelser. Rapport ble sendt innen

tidsfristen.

Forsøk med nytt praktisk fag på ungdomstrinnet - arbeidslivsfag.

Aust-Agder har 4 kommuner og 6 skoler med i det landsdekkende forsøket med Arbeidslivsfaget. Det er kommunene Arendal, Grimstad, Gjerstad og Vegårshei som deltar. Til sammen er det 114 8.klassinger som følger læreplan for forsøk med arbeidslivsfag på ungdomstrinnet. I tillegg til å delta på nasjonale møter og konferanser i 2010, arrangerte fylkesmannen en oppstartkonferanse i eget fylke, 23.september. Et faglig nettverk for kommunene som er med i forsøket ble da etablert. I nettverket er naturlige samarbeidspartnere som fylkeskommunen, UiA, Utdanningsforbundet, KS, NHO, LO og Ungt entreprenørskap deltakere.

11.november ble det arrangert en samling for de lærerne som underviser i arbeidslivsfaget med erfaringsutveksling, og der Ungt entreprenørskap presenterte nyttige verktøy for opplæringen. Noen av lærerne deltok på en samling på Hovden i Setesdal, 06.-07.desember, der de fikk god kjennskap til to av de yrkesfaglige utdanningsprogrammene.

Fylkesmannen har en god dialog med deltakerne i forsøket og vurderer oppdraget gitt i embetsoppdraget som utført.

Forsøk med fremmedspråk.

I Aust-Agder er Vegårshei skule og St. Franciskus skole med i forsøket. Vegårshei skule har 6 elever med spansk som fremmedspråk. St. Franciskus skole har 17 elever med fransk som fremmedspråk.

Fylkesmannen har utført det oppdraget som er gitt i embetsoppdraget samt i brev fra Utdanningsdirektoratet av 18.03.2010. Vi har også en nær dialog med forsøksskolene når det gjelder gjennomføring av forsøket.

Vurdering for læring.

Aust-Agder ble invitert til deltakelse i pulje 1 i den nasjonale satsingen på vurdering for læring. Fylkesmannen har vært aktiv i informasjons- og motivasjonsarbeidet og fikk med 9 kommuner og 16 ressurspersoner, takket være stor velvillighet fra Utdanningsdirektoratet. Det samlede antall skoler som deltar er 32.

Oppstartsamlingen i Froland, 28.09.10, samlet 120 skolefolk fra deltakerkommunene. Hovedforeleser og førstelektor Lars Helle, Universitetet i Stavanger, hadde evnen til å motivere og fokusere på konsekvensene som vurdering for læring vil få i opplæringsarbeidet. Deltakerne vurderte dagen som svært motiverende og lærerik.

Fylkesmannen er i jevnlig kontakt med kommunene i satsingen. Det arbeides i nettverk. Kommunene i øst-regionen, Risør, Froland, Tvedestrand, Gjerstad, Åmli og Vegårshei, danner et nettverk. Grimstad og Lillesand samarbeider. Arendal, som den største kommunen, har valgt å arbeide nettverksrelatert innad i kommunen.

Fylkesmannen har også informert og motivert for deltakelse i pulje 2.

Aust-Agder fylkeskommune deltar med følgende skoler og lærebedrifter/opplæringskontor: Dahlske videregående skole, Strømsbu videregående skole, Møglestu videregående skole, Blakstad videregående skole, OKAB, Opplæringskontoret for byggfagene i Aust-Agder, Opplæringskontoret for Midt- og Østregionen (offentlige fag) og ELFO, Opplæringskontoret for elektrofag i Aust-Agder.

Annet.

Fylkesmannen har sammen med NAFO innkalt til ett Hjulmøte med fokusgruppene knyttet til Likeverdig opplæring i praksis. Fylkesmannen videresender og tar i bruk informasjon til relevante aktører om spørsmål knyttet til likeverdig opplæring i praksis. Fylkesmannen imøteser en nærmere avklaring av vår oppgave og ansvar på dette området.

Fylkesmannens utdanningsavdeling forventes å delta i oppgaver på tvers av fagområder. Utdanningsavdelingen har vært aktive medarbeidere inn arbeidet med "Inn på tunet", helsefremmende tiltak i skolen og den kulturelle skolesekken.

Fylkesmannen vurderer at oppgavene er utført i henhold til embetsoppdraget. Fylkesmannen har nyttet ca 0,6 årsverk til dette arbeidet. Embetet har god kompetanse og god kjennskap til sektoren. Embetet har sett disse oppgavene i sammenheng med oppgavene under kompetanseutvikling og har nyttet samme samarbeidsrelasjoner.

32.5 Tiltak innen tilpasset opplæring og spesialundervisning - kap. 230.01

Fylkesmannen har i også i 2010 fulgt opp informasjon og veiledning på området spesialundervisning og tilpasset opplæring for flere målgrupper og vurderer at embetsoppdraget er utført.

Fylkesmannen har det siste året hatt mindre kapasitet til å ta initiativ til nettverksbygging mellom ulike instanser som arbeider på området barn og unge med særskilte behov, men noen tiltak er prioritert gjennomført også i 2010.

Fylkesmannen har i forståelse med skoleeier faste nettverksmøter med PP-tjenesten der det informeres om statlig utdanningspolitikk og lovforståelse. Vi har bl.a hatt faglig ansvar for skolering av PP-tjenesten - om rettigheter for minoritetsspråklige.

Fylkesmannen har også deltatt på møter med PPT, HABU og ABUP i Aust-Agder. I disse møtene har det bl.a. vært diskutert videre avklaringer i forhold til ansvar hos PP-tjenesten og ansvar i de andre hjelpetjenestene.

Den årlig nettverksamling med spesialpedagogiske kompetansesentra i Stat.ped. med ansvar i Aust-Agder, ble ikke prioritert i 2010 p.g.a manglende kapasitet. Vi har imidlertid hatt kontakt med noen av sentrene i forhold til konkrete saker og samarbeidstiltak.

Det årlige nettverksmøte mellom ledere og fagpersoner i HABU, NAV ved Hjelpemiddelsentralen, Sørlandet kompetansesenter, Langemyr skole og Fylkesmannen kunne ikke prioriteres i 2010 på grunn av andre oppgaver. Fagnettverket som samarbeider rundt området alternativ kommunikasjon fortsetter uavhengig av nettverksmøtene.

Aust-Agder ligger fortsatt svært høyt i omfang av barn og unge som får vedtak om spesialundervisning. Fylkesmannen vurderer derfor dette som et risikoområde som det er kontinuerlig fokus på i dialogen med kommunene, fylkeskommunen og private skoler. Årsaksforholdene til de høye tallene i Aust-Agder på spesialundervisningsområdet vurderer Fylkesmannen som kompliserte og sammensatte. Forklaringsmodeller kan knyttes til kommuneøkonomi, befolkningsgrunnlag, kvalitet på den ordinære tilpassede opplæringen, kulturelle holdninger til skole og opplæring i befolkningen, skolemiljøfaktorer, ressurser og organisasjonsmodeller i skoleeieradministrasjonene – og andre faktorer.

Fylkesmannen mottar flere henvendelser fra foresatte angående skolenes tilrettelegging av opplæringen og elevenes opplæringssituasjon. Henvendelsene sammen med annen kunnskap gjør at Fylkesmannen fortsatt vurderer behovet for oppfølging på dette området som stort. Særlig viser det seg at elever med spesielle behov ikke får den hjelpen de har rett på. Henvendelsene viser at skolene ikke gir den tilpassingen elevene skal ha etter kravet om rett til tilpasset opplæring og spesialundervisning.

Fylkesmannen har vurdert at det er stort behov for tilsyn på dette området og har derfor prioritert dette. Tilsynene er rapportert under 31.1. Vi vurderer behovet for fortsatt oppfølging på dette området som stort.

Som en del av klagesaksbehandlingen utfører fylkesmannen stor grad av informasjon og veiledning. Se 31.2.

Tilsynet i Grimstad i 2009 er, etter ønske og i samarbeid med kommunen, fulgt opp ved regelgjennomgang av kap 5 og forvaltningslov i 2010. Vi opplever at det er en god og effektiv strategi å gi informasjon og veiledning med utgangspunkt i en kommunes praksis. (Vi har også hatt skolering i 1 kommune i januar 2011.)

Fylkesmannen har gjennomført en samling for kommunene i Aust-Agder der temaet har vært forvaltningslov, rett til spesialpedagogisk hjelp jf opplø § 5-7 og tilskuddsordning jf barnehageloven § 13.

Fylkesmannen har også bidratt med innlegg på samling for foreldre våren 2010 med tema fra opplø kap 5.

Fylkesmannen har oppfylt embetsoppdraget og utført de oppgaver vi er tildelt innenfor de ressurser en har til disposisjon. Fylkesmannen har god kompetanse på området.

Fylkesmannen ser spesialundervisningsområdet i sammenheng med andre områder som tilsyn, klagebehandling, oppfølging av regelverk slik det er beskrevet i teksten over.

Resultatområde 33 Tilsyns- og forvaltningsoppgaver på barnehageområdet

33.1 Tilskuddsforvaltning

Fylkesmannen forvalter de statlige tilskuddsordningene, fatter vedtak om tildeling av tilskudd til den enkelte barnehageeier og betaler ut tilskuddet via kommunene.

Tilskuddene utbetales fra fylkesmannen uten ugrunnet opphold. Saksbehandlingstiden er sjelden mer enn 14 dager.

Tilskuddsordningene fungerer stort sett etter forutsetningene. Det er en jevn og forventet økning i driftstilskuddene. Vi ser fortsatt en markant nedgang i investeringstilskudd til nye barnehageplasser og tilskudd til midlertidige lokaler i 2010.

Fylkesmannen mottar mange endringsmeldinger fra barnehageeiere, dette resulterer i mye ekstraarbeid i forbindelse med justering av utbetalingene.

Fylkesmannen i Aust-Agder fører kontroll med de ulike tilskuddsordningene i tråd med føringene i embetsoppdraget. Det foregår en løpende administrativ kontroll i forbindelse med den enkelte sak, og en grundigere gjennomgang i forbindelse med tilsyn. Fylkesmannen viser for øvrig til særrapporteringene som er gjort innen fristene i henhold til oppdraget, og vedlagte skjema for tilskuddskontroll

Embetsoppdraget er oppfylt.

33.2 Klagesaksbehandling

Det er gjennomgående få klagesaker på barnehageområdet i Aust-Agder. I tillegg til klagesakene på likeverdig behandling som fremkommer i skjema, har vi mottatt en klage på kommunens saksbehandling. Vår konklusjon var at kommunens saksbehandling ikke var i strid med loven.

To klager knyttet til vedtak om spesialpedagogisk hjelp jf oppl § 5-7, ble omgjort av kommunen.

Fylkesmannen vurderer å ha god måloppnåelse

Type Klage	Klager gis medhold/delvis medhold	Klager gis ikke medhold	Opphevet/returnert	Sum	Sum innkommet 2009
Barnehageloven § 10					
Forskrift om familiebarnehager § 7					
Forskrift om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd § 6	0	4	0	4	4
Forskrift om foreldrebetaling § 5					
Barnehageloven § 16					
Forskrift om midlertidig og varig dispensasjon og unntak fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder § 4					
Forskrift om pedagogisk bemanning § 3					
Merknad					

Fylkesmannen har mottatt fire klager som gjaldt likeverdig behandling av private og kommunale barnehager i 2010. En av disse omfattet 16 private barnehager. Saksbehandlingstid var 11 uker for alle sakene. Alle klagenes gjaldt samme kommune. Alle klagenes kom inn samtidig og helt i slutten av juni. Vi har bare en saksbehandler som jobber med klagesaker på barnehageområdet, og klagenes ble derfor først tatt tak i etter ferien. Antallet klager er omtrent det samme som i 2009.

33.3 Informasjon og veiledning

Fylkesmannen har løpende og tett dialog med barnehageansvarlige i kommunene. Det er mye uformell kontakt

begge veier, og Fylkesmannen vurderer samarbeidet som svært godt.

Vi har mange henvendelser som gjelder driftstilskudd og endringsmeldinger, og vi har etter hvert også mange spørsmål knyttet til overgang til rammefinansiering.

I 2010 har vi gjennomført 4 dager opplæring knyttet til arbeidet med ny forskrift om likeverdig behandling. På to av disse har også økonomiansvarlig i kommunene vært invitert. I tillegg har det vært to samlinger med barnehageansvarlige der fokus har vært andre oppgaver innenfor embetsoppdraget, som kompetanseheving, andre tilskuddsordninger, samt grundig gjennomgang av veilederen for godkjenning av barnehager. I tillegg arrangerte vi en dagssamling for barnehageansvarlig og PP-tjenestene knyttet opp mot tilskudd til barn med særlige behov etter bhl § 13 og oppl. § 5-7. Her var også spes.ped rådgiver hos fylkesmannen med.

Fylkesmannen har fulgt opp temaet "Tidlig Innsats" fra 2009, og hadde en to-dagers samling for pedagoger, der Øyvind Kvello var foredragsholder. I tillegg inviterte Fylkesmannen to kommuner med til et seminar i Ålesund, med dette som tema. Intensjonen er å følge dette opp, slik at kommunene kan implemetere Kvello-modellen i sine barnehager. Vi satser på å følge dette opp i 2011.

Fylkesmannen i Aust-Agder har gjennom en rekke år gjennomført fagdag for alle barnehageansatte i fylket. Tema for fagdagen som var planlagt i 2009 var "Barnehagens rom og form", med foredragsholder Eli Thorbergsen fra HiT. Foredragsholderen ble dessverre syk, og på to dagers varsel måtte kurset avlyses for over 500 påmeldte. Kurset ble isteden arrangert i begynnelsen av 2010. Vi var så heldige å ha besøk av Kunnskapsministeren på fagdagen, og hun holdt et inspirerende innlegg til de fremmøtte.

Vi har hatt særlig oppfølging av en kommune i forhold til tilskudd til midlertidige lokaler.

Fylkesmannen vurderer at oppgavene er utført i henhold til embetsoppdraget.

33.4 Tilsyn

Fylkesmannen har gjennomført tilsyn med kommunene i tråd med kravene i embetsoppdraget.

De tre kommuene ble valgt utfra Fylkesmannen kjennskap til disse kommunene, og også det faktum at vi ikke har gjennomført tilsyn med disse kommunene tidligere. Vi gjennomførte alle tilsynene som systemrevisjon, fordi dette er en metode som er godt innarbeidet, og gir et godt bilde av situasjonen i kommunene. Det ble ført tilsyn med kommunenes tilsyn med barnehagene, kommunene som godkjenningsmyndighet, kommunenes rutiner for tildeling og oppfølging av særlige tilskudd samt kommunens barnehagedekning herunder planer og behov. Vi valgte samme tilsystema i alle kommuene. Fylkesmannen har erfart at disse temaene gir en god oversikt over tilstanden i kommunen. Dette er også tema som har vært fokusert i veiledning og i saksbehandlersamlinger med kommunene.

Det ble gitt ett eller flere avvik i alle kommunene. Fylkesmannen har bl a. hatt fokus på kommunenes godkjenningsrutiner, som vi har sett at ikke har vært tilfredsstillende i noen av kommunene. Vi har derfor hatt en gjennomgang med alle kommunene på dette området. Det samme gjelder de særlige tilskuddsordningene, der vi også har sett at kommunene bør forbedre praksis.

En kommune har vi fulgt løpende gjennom året for å følge opp avvikene. De to siste kommunene har frist for retting av avvikene i 2011.

Fylkesmannen vurderer god måloppnåelse på dette området. Strategien med å tilby veiledning på områder der tilsyn viser feil og svakheter i kommunene vurderes å fungere godt.

Tilsynsobjekt:	Tvedestrand kommune
Tema/myndighetskrav:	1. Kommunens tilsyn med barnehagene 2. Kommunene som godkjenningsmyndighet 3. Kommunens rutiner for tildeling og oppfølging av de særlige tilskudene 4. Barnehagedekning - planer og behov
	3 avvik 1. Kommunen fatter ikke vedtak om dispensasjon i samsvar med forvaltningslovens regler 2. Kommunen

Avvik/funn:	har ikke systemer som sikrer at godkjenning av barnehager foregår i samsvar med klovens krav. 3. Kommunen forvalter ikke de særskilte tilskuddene i tråd med reglene
Frist for lukking av avvik:	28.02.2011
Pålegg:	Nei
Merknad:	
Ressursbruk:	5 uker
Kommentar:	

Tilsynsobjekt:	Birkenes kommune
Tema/myndighetskrav:	1. Kommunens tilsyn med barne- hagene, særlig §§ 3,17,18 og 22. 2. Kommunen som godkjenningsmyndighet 3 Kommunens rutiner knyttet til de særlige overføringene 4. Barnehagedekning - behov /planer
Avvik/funn:	1. Kommunen fører ikke tilsyn med barnehagene i samsvar med kravene i barnehageloven. 2. Kommunen følger ikke reglene om pedagogisk bemanning og dispensasjon fra utdanningskravet 3. Kommunen forvalter ikke de særskilte tilskuddene i tråd med kravene.
Frist for lukking av avvik:	
Pålegg:	Nei
Merknad:	Merknaden er knyttet til kommunens rutiner for godkjenning av barnehager
Ressursbruk:	3 uker
Kommentar:	Vi har hatt to oppfølgingsmøter med kommunen i etterkant av tilsynet. Disse har i hovedsak handlet omm etablering av tilstrekkelig antall barnehageplasser.

Tilsynsobjekt:	Bygland kommune
Tema/myndighetskrav:	1. Tilsyn bhl § 16 2. Godkjenning § 10 3. Rutinar for tildeling av dei særlege tilskotta 4. Barnehagedekking - planar og behov
Avvik/funn:	Kommunen har ikkje system som sikrar godkjenning av barnehagar i samsvar med krav i banrehagelova.
Frist for lukking av avvik:	01.03.2011
Pålegg:	Nei
Merknad:	Knytta til forvaltning av dei særskilde tilskotta.
Ressursbruk:	4 veker
Kommentar:	

Resultatområde 34 Oppgaver for økt kvalitet i barnehagen

34.1 Tilgjengelig barnehagetilbud

Fylkesmannen har fulgt nøye med på prognosene for full barnehagedekning og har fulgt opp de kommuner der det har vært grunn for bekymring om de ville nå målsettingen. Fylkesmannen har fokusert på tilgjengelig barnehagetilbud gjennom veiledning, dialog og møter med kommunene. Fylkesmannen har merket seg at samtlige kommuner har hatt stort fokus på å oppfylle målet om full barnehagedekning, og at de også er seg bevisst at dette er en kontinuerlig oppgave.

En av kommunene i Aust-Agder klarte likevel ikke å tilby barnehageplass til alle med rett til plass fra august -10. De manglet noen ganske få plasser. Fylkesmannen fulgte kommunen tett, og i løpet av oktober hadde kommunen lyktes å tilby barnehageplass til alle. En ny, stor barnehage er etablert etter dette, slik at kommunen mener de kan gi plass til alle fra august 2011.

Fylkesmannen har også gjennom tilsynene hatt fokus på kommunenes planer for barnehageutbygging, og sett på sammenhengen mellom planene og behovsutviklingen i kommunene. En kommune følges særskilt opp. Kommunen har mange midlertidige tilbud, og mangler en helhetlig plan for barnehageutbyggingen i kommunen.

Fylkesmannen vurderer måloppnåelsen som god.

34.2 Kompetanseutvikling og rekruttering

Fylkesmannen har forvaltet tilskuddet til kompetanseutvikling i samsvar med føringene slik at både kommunale og ikke kommunale barnehagers behov for kompetanseutvikling er blitt ivaretatt. Tilskuddet er imidlertid så begrenset at det dekker en liten del av det totale behovet, fylkesmannen vurderer at det har en viktig motiverende funksjon. Fylkesmannen har som strategi at utviklingsarbeid og implementering av tiltak skjer i nær kontakt med kommunen som lokal barnehagemyndighet. Fylkesmannen har et nært samarbeid med universitet og andre relevante fagmiljø.

På bakgrunn av føringer fra departementet og søknad fra kommunene, ble midlene delt ut til kommuner og barnehager i fylket. Midlene ble gitt til 13 enkeltbarnehager og 4 kommuner, i tillegg til nettverkene. Alle kommunene er med i et nettverk, så nær som en. Denne kommunen fikk tildelt kompetansemidler. Temaene var mye de samme som i tidligere år; språk – språkstimulering, ped. ledelse og barns medvirkning. I tillegg var det flere prosjekter som gjaldt IKT og to som gjaldt mobbing. I samsvar med strategiplanen ble det gitt tilskudd til kompetanseheving for assistenter og fagarbeidere.

Alle de tre nettverkene gir tilbud om kompetanseutvikling til alle barnehagene i regionen. Nettverkene utarbeider kompetanseplaner for sine barnehager, og tilbudene går til alle, både private og kommunale barnehager. Dette har vært praksis i fylket i mange år, og midlene når på denne måten ut til alle. Nettverkene samarbeider med flere høyskoler i forbindelse med kurstilbudet sitt. Alle som får kompetansemidler sender rapport til fylkesmannen om bruk av midlene, innhold i prosjektene og om hvem som deltar.

Kommunene/barnehagene sender rapport om bruk av kompetansemidlene, og antall som har deltatt i de ulike tiltakene kommer fram der. Fristen for rapportering er 01. mars.

Prosjektet som har foregått over flere år i samarbeid med NAFO, er videreført med egen prosjektleder i 2011. 5 barnehager er med, og det hentes inn veidningskompetanse fra UiA. I tillegg har Fylkesmannen tilbudt Snakkepakke-kurs til alle barnehageansatte i år. Noe som samlet over 400 deltakere, fordelt på tre kurssteder i fylket.

Når det gjelder tallet på dispensasjoner fra utdanningskravet, ligger vi fortsatt lavt. De dispensasjonene som gis gjelder først og fremst vikariater, deltidsstillinger og veiledere for familiebarnehager. Selv om tallene er lave, er de økende, og vi håper at det kan tilbys desentralisert førskolelærerutdanning ved UiA også for Aust-Agder.

Aust-Agder har også oppfølging av nyutdannede førskolelærere gjennom Mentor A opplegget, jf 32.2 ovenfor.

Fylkesmannen vurderer at den strategien som er valgt for kompetanseutvikling har fungert bra. Den ansvarliggjør kommunene som barnehagemyndighet samtidig som betingelsene knyttet til kompetanseutviklingsmidlene om at tiltakene skal rette seg mot alle barnehager sikrer at alle barnehager får et tilbud. Fylkesmannen følger opp ved rapportering, tilsyn og på annen måte at midlene brukes etter forutsetningene.

Skjema for fordeling av midlene følger vedlagt.

Fylkesmannen vurderer at embetsoppdraget er oppfylt.

34.3 Andre satsingsområder

Fylkesmannen har veiledet og informert om sentralt initierte tiltak i nasjonale strategiplaner og på særskilte satsingsområder i forhold til kommunen som barnehagemyndighet. Fylkesmannen har forvaltet midler knyttet til nasjonale strategiplaner på særlige satsingsområder. Fylkesmannen har stimulert til tverrfaglig og tverretattlig samarbeid mellom kommuner og med universitet og andre fagmiljø.

Fylkesmannen i Aust-Agders fokus på likestilling i 2010, har vært følgende aktiviteter:

- deltakelse i rekrutteringsteam for menn i barnehager, sammen med UiA og fylkesmannen i Vest-Agder
- inviterte menn og styrere til fagkonferanse "Likestilling i barnehagen" i samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder og UiA
- gitt tilskudd til barnehagene i en kommune som har jobbet med et likestillingsprosjekt de siste to årene
- Gitt tilskudd til tre barnehager i fylket som har lyktes i å rekruttere menn til barnehagene. Barnehagene rapporterer på bruken av midlene innen utgangen av 2011

Det er vanskelig å motivere til satsing på likestillingsarbeid på barnehagefeltet i fylket. Fylkesmannen planlegger et samarbeid med Likestillingssenteret, Lillehammer i 2011, for å satse på prosjektarbeid for å styrke dette arbeidet i noen barnehager i fylket.

Den særlige sastingen for å styrke arbeidet med språklige minoriteter er beskrevet i kap. 34.2.

Når det gjelder arbeid mot mobbing, har Fylkesmannen gitt kompetansemidler til et kurs for alle ansatte i Østregionen.

Fylkesmannen vurderer at oppgavene i embetsoppdraget er utført.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
31.1 Tilsyn	kr 1 167 401,64	kr 419 307,44
31.4 Informasjon og veiledning	kr 306 912,57	kr 85 638,15
31.5 Eksamen, nasjonale prøver og kartl. prøver	kr 108 516,66	kr 1 031 608,92
31.9 Annet tilsyn og forv. på utd.omr. (rest 31)	kr 627 117,08	kr 356 009,14
32.2 Kompetanseutvikling	kr 310 743,30	kr 0,00
32.3 Skoleporten	kr 80 927,59	kr 10 995,90
32.9 Andre oppg. for økt kval. i gr.oppl.(rest 32)	kr 507 315,84	kr 126 695,01
33.1 Tilskuddsforvaltning	kr 366 334,36	kr 0,00
33.2 Klagesaksbehandling	kr 31 972,38	kr 0,00
33.4 Tilsyn	kr 109 764,93	kr 0,00
33.9 Andre tilsyn og forv. på b.hageomr. (rest 33)	kr 82 745,87	kr 0,00
34 Oppgaver for økt kvalitet i barnehagen	kr 119 527,88	kr 22 826,18
36 Landsdekkende oppgaver KD	kr 0,00	kr 0,00
Andre oppgaver under KD	kr 181 220,90	kr 0,00
Sum:	kr 4 000 500,00	kr 2 053 080,00

Resultatområde 74 Tilsyn etter lov om sosiale tjenester i NAV

74.2 Planlagt tilsyn

Vi gjennomførte fire landsomfattende tilsyn med sosialtjenesten i NAV. Det ble gitt avvik til alle kommuner, og tilsynet viste et stort forbedringspotensial for saksbehandling. Vi vil derfor fortsette med både tilsyn og opplæringstiltak i 2011.

74.9 Andre oppdrag

Resultatområde 81 Tilsyn og klagesaksbehandling etter sosialtjenesteloven

81.2 Planlagt tilsyn

Det ble sendt inn rapportering på gjennomførte tilsyn i 2009 innen fristen 20.1.2010. Felles tilsynsplan for Helsetilsynet og Fylkesmannen i Aust Agder, med underliggende risiko- og sårbarhetsanalyse, ble sendt innen fristen 15.3.2010.

Det er gjennomført 6 systemtilsyn innenfor sosialtjenesten. I forbindelse med Statens helsetilsyns eldresatsing har embetene fått anledning til å gjennomføre ulike tilsynsmetoder. Det er gjennomført 4 tilsyn som dokumentgranskning som "regnes om" til systemtilsyn slik at antallet gjennomførte systemtilsyn er 8, en mer enn kravet. 2 av tilsynene er videreføring av Landsomfattende tilsyn 2010, med tema: Kommunale helse-, sosial- og barneverntjenester til barn.

Det er gjennomført 2 stedlige tilsyn etter Lov om sosiale tjenester kap 4A, hhv. etter § 4A 5.ledd b og c og ett annet stedlig tilsyn.

Samtlige rapporter er sendt Statens Helsetilsyn til publisering. Fylkesmannen/Helsetilsynet i Aust Agder har deltatt aktivt med innspill til den igangsatte eldretilsynssatsingen, og har fått tilskuddsmidler for utvikling av egeninitiert tilsyn med brukermedvirkning. Det er gjennomført to slike tilsyn, hhv i Arendal og Grimstad, begge steder fant vi avvik. Erfaringskonferansen der vi presenterte og drøftet funn samlet ca. 120 deltakere fra kommunal omsorgstjeneste i fylket.

Vi gjennomførte også to systemrevisjoner med private rusinsitusjoner der det ble funnet avvik fra lov og forskrift.

81.3 Klager etter sosialtjenesteloven

Rapportering av antall klagesaker, saksbehandlingstid osv. for 2009 ble sendt inn til Statens helsetilsyn innen fristen 20.1.2010.

For 2010 viser vi til særskilt rapportering til Statens helsetilsyn med rapporteringsfrist 20.1.2011, samt Medisinalmeldingen som viser utviklingen. Antall klagesaker er stabilt og lavt.

Det er behandlet 19 klagesaker etter sosialtjenesteloven i 2010. Krav til saksbehandlingstid er overholdt. 18 saker er behandlet innen 3 mnd., mens en er behandlet innen 4 mnd. I 14 saker er vedtaket stadfestet, 1 vedtak er endret og 2 vedtak er opphevet.

Resultatområde 82 Tilsyn og klagesaksbehandling etter helsetjenestelovgivningen

82.9 Andre oppdrag

Meldinger etter spesialisthelsetjenesteloven § 3-3

I 2010 mottok Helsetilsynet i Aust Agder 84 meldinger etter spesialisthelsetjenesteloven § 3-3 om hendelser ved Sørlandet sykehus HF Arendal og DPS Aust-Agder. Det har vært en jevn økning av meldinger de siste årene, noe vi ser på som uttrykk for god meldekultur.

23 av de 84 meldingene gjelder betydelig pasientskade (27%), 51 gjelder forhold som kunne ha ført til betydelig pasientskade (61%) og 10 meldinger gjelder unaturlig dødsfall (12%).

Syv av meldingene er fra psykiatrien, og fem av disse gjelder unaturlig dødsfall meldt som selvmord. Helseinstitusjoner har plikt til å melde alle dødsfall som skyldes selvmord og ulykker, og alle alvorlige personskader, som skjer mens en pasient er til behandling i psykisk helsevern. Resultatet av dette er at mange meldinger fra psykisk helsevern er meldinger om unaturlig dødsfall. Helsetilsynet fant ikke grunnlag for å reise tilsynssak ved noen av disse hendelsene.

Resten av meldingene (77) kommer fra somatikken. Helsetilsynet fant grunn til å reise tilsynssak mot sykehuset ved en av hendelsene (fødsel). Sykehuset har i den anledning gjort et grundig og omfattende arbeid for å bedre kvaliteten. Tilsynssaken er ikke avsluttet per i dag (18.01.11).

Alle meldingene er ført inn i det sentrale melderegisteret innen gitte tidsfrister. Det er fortsatt en utfordring for helseforetaket med lang intern saksbehandlingstid på meldingene, noe som medfører at mer enn halvparten av dem oversendes Helsetilsynet langt over fristen på to måneder.

Helseforetaket (SSHF) har fått skriftlig tilbakemelding fra Helsetilsynet på alle meldepliktige hendelser, og det skrives en årlig oppsummering som sendes til direktøren av helseforetaket.

Helse- og sosialmelding/medisinalmelding ble utarbeidet innen fristen satt av Statens Helsetilsyn, 1. mars 2010. Denne ble også sendt Helsedirektoratet.

Fylkesmannen/Helsetilsynet kom med innspill til prioritering av tema til landsomfattende tilsyn for 2011.

Aust-Agder har ingen institusjoner som tar i mot pasienter til innleggelse etter Lov om sosiale tjenester § 6-2 eller § 6-2a, vi får derfor ingen slike meldinger fra fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Vi følger imidlertid med på utviklingen og innhenter årlig rapporter om utviklingen i fylket.

Se for øvrig Medisinalmelding 2010.

Resultatområde 42 Familierett

42.1 Ekteskapsloven

Vi har innvilget 279 separasjoner og 283 skilsmisser. Det er 39 færre separasjoner enn i 2009 og 8 færre skilsmisser.

Vi har en del henvendelser pr. tlf og noen som henvender seg ved personlig fremmøte.

42.2 Anerkjennelsesloven

Det er en stor økning på dette saksfeltet. Vi hadde 27 saker i 2010 og 16 i 2009. Mange møter opp personlig.

42.3 Barneloven

Vi har ikke fått inn saker om stadfesting. Det samme gjelder saker om reisekostnader eller klager over avslag på opplysning om barnet.

Råd og veiledning gis pr. tlf. eller i noen tilfeller ved personlig fremmøte

42.4 Veiledning og informasjon

Fylkesmannen driver mye veiledning på tlf. om separasjon og skilsmisser. Henvendelser og saker når det gjelder anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner har økt.

Fylkesmannen har en del henvendelser pr. tlf. når det gjelder barneloven. De fleste henvendelsene dreier seg om reisekostnader ved samvær.

Fylkesmannen har relativt lite henvendelser når det gjelder mekling etter barnelov og ekteskapslov.

Fylkesmannen vurderer at oppgavene er utført i henhold til embetsoppdraget.

Resultatområde 43 Krisetiltak

43.1 Tilsyn med kommunenes ansvar for et tilbud om krisesenter

Fylkesmannen har hatt kontakt med KS, som har fulgt opp og veiledet kommunene i året som er gått.

For å sjekke ut om kommunene oppfyller sine forpliktelser har fylkesmannen sendt brev til alle kommunene og bedt om en statusrapport i tråd med forslag i veilederen til Fylkesmannens tilsyn med kommunene. Fristen for kommunene til å gi tilbakemelding er i februar 2011.

43.2 Informasjon og veiledning

Fylkesmannen arrangerte i samarbeid med departementet en regionsamlingsamling for kommunene. Denne ble avholdt allerede i slutten av 2009. Fylkesmannen har fulgt opp denne konferansen med informasjon og veiledning. KS i Agderfylkene har påtatt seg et koordineringsansvar i forhold til kommunene. Fylkesmannen har etterspurt fremdriften av arbeidet og sendte i slutten av 2010 ut en skriftlig kartlegging av tilstanden.

Resultatområde 44 Familievern

Aust-Agder har ett familievernkontor. Kontoret har vært drevet godt og stabilt gjennom en rekke år. Fylkesmannen har ikke sett behov for å gjennomføre tilsyn i 2010.

Vi mottar og leser organisasjonenes årsrapport, som viser en jevn økning i antall saker.

Resultatområde 45 Barn og unge

45.2 Fritak for taushetsplikt

Det er ikke behandlet noen saker om fritak for taushetsplikt innenfor områdene barnehagelov, barnevernlov og opplæringslov i 2010.

Resultatområde 46 Universell utforming

Fylkesmannen har i 2010 i samarbeid med Aust-Agder fylkeskommune vært pilotfylke for universell utforming. Det er tilsatt prosjektleder i fylkeskommunen som står for fremdriften i prosjektet. Fylkesmannen deltar i referanse og styringsgruppe. Prosjektleder har deltatt på sentralt arrangerte samlinger og står for kontakten med miljøverndepartementet på vegne av styringsgruppen. Prosjektet i Aust-Agder retter seg særlig mot områdene transport, byrom og friluftsliv, men er og svært viktig for å bygge opp generell kompetanse innen universell utforming. Prosjektet har sett at det er av avgjørende betydning at det bygges opp solid kompetanse om hvordan universell utforming kan implementeres i planarbeid og tjenester og vi har derfor planlagt en intern kompetanseheving på dette området i 2011 både for fylkesmannen og fylkeskommunen. Prosjektet er representert i KRD programmet "Lokal utvikling i kommunene" ved at prosjektleder sitter i den fylkeskommunale ressursgruppen. Dette er et viktig møtested for å fremme universell utforming i forhold til andre prosjekter i fylkeskommunen. Prosjektleder møter videre i Friluftsrådet Sør i forbindelse med forprosjekt "Kyststi i Agder" samt i Arendal kommune sitt arbeidslag for universell utforming. Prosjektleder har i samarbeid med det fylkeskommunale brukerrådet og kommunene konkretisert felles utfordringer og mulige prosjekter/tiltak knyttet til universell utforming. Dette er en kontinuerlig prosess som vil vare i hele prosjektfasen.

Fylkeskommunen har fått tildelt BRA midler for 2010 til planlegging og oppgradering av holdeplasser på fylkets mest trafikkunge og befolkede akse. I forhold til satsingsrådet friluftsliv har prosjektet som mål å bidra til at kommunene tilrettelegger for universell utforming i friluftsområder. Som virkemiddel brukes her tilskuddsordninger for å gjøre friluftsområder for allment bruk universelt utformet. Det er i 2010 6 prosjekter fordelt på 4 kommuner som har fått tilskudd til prosjekter der universell utforming var vektlagt.

Fylkesmannen vurderer samarbeidet med fylkeskommunen som svært viktig for å utføre oppgavene i embetsoppgavet.

Resultatområde 47 Innvandring og integrering

47.1 Statsborgerseremonier

Fylkesmannen arrangerte én statsborgerseremoni i 2010, søndag 24. oktober. Til seremonien ble 148 nye statsborgere invitert. Av disse takket 50 ja. 45 møtte opp på selve seremonien (2 meldte om sykdom, for de 3 andre er årsak ukjent). Andel som takket ja var til å delta var på 33,78%, mens andelen nye statsborgere som deltok på selve seremonien var på 30,4 %.

Dette er en nedgang fra 37% i 2009, og således ikke i tråd med resultatkravet for 2010 om økt andel av nye statsborgere som deltar på seremoniene. Fylkesmannen har ikke redusert innsatsen på dette feltet, og har således ingen spesifikke forklaringer til hvorfor økningen ikke har vedvart. Vi har de siste tre årene opplevd en sterk økning i deltakertallet og også økt bevissthet om seremoniene. For 2010 har vi gjort som foregående år: samme ressurs som i fjor år har vært avsatt, vi har informert media og oppfordret lokale aviser og tv til å dekke seremonien, vi har informert på hjemmesiden vår, seremonien ble avholdt samme sted som foregående år, invitasjonen var lik som før og sendt ut til samme tidspunkt, vi hadde dyktige musikere og kjent taler. I år hadde vi i tillegg informert ledere av voksenopplæringene i fylket, og oppfordret dem til å sende enkelte av sine ansatte slik at de lettere kunne informere om seremonien for sine elever i forbindelse med undervisningen. Det vi nok kunne forbedret var å øke kontakten med frivillige organisasjoner. IMDi regionalt kunne også med fordel vært mer aktive og økt sitt engasjement i statsborgerseremoniene.

Til tross for en nedgang i andel som deltok i statsborgerseremonien vurderer fylkesmannen at oppgavene i embetsoppgavet er oppfylt.

Statsborgerseremonier

Embeter	Antall seremonier	Prosent nye statsborgere som har deltatt
FMAA	1	30
Sum	1	

47.2 Bosetting av flyktninger

Husbanken avholder 1/2 årige samarbeidsmøter med IMDI, og IMDI deltar i kommunenettverk hvor husbankens virkemidler også for bosetting av flyktninger presenteres. Fylkesmannen holdes løpende orientert om dialogen i

samarbeidsmøter med husbanken og gjennom IMDIs behovsanalyser.

Fylkesmannen deltar i Husbankens region Sørs møter hvor utfordringer i forhold til bosetting av flyktninger har vært tema. Mindreårige flyktninger i overgang fra barneverntiltak til bolig kan være en særlig utfordring.

På saksbehandlernivå er det kontakt med ansatte i flyktingetjenesten løpende. Det er utfordrende å skaffe bolig særlig for enslige menn hvor en del sliter med dårlig psykisk helse.

Flere kommuner har gode erfaringer med integreringsarbeidet. Risør har i sommer kjøpt to nye boliger som skal brukes som bokollektiv for mindreårige flyktninger.

47.3 Introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)

- Fylkesmannen har ikke behandlet klager som gjelder rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap.
- Fylkesmannen har behandlet 1 klage som gjelder introduksjonsprogram. Avslaget ble stadfestet da klager ikke omfattets av personkretsen for loven.
- Vi har svært få henvendelser som omhandler introduksjonsloven.

Avvik:

Det har ikke vært avvik

47.4 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og norskopplæring for asylsøkere

Tilskuddene knyttet til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere (per capita og overgangsordning), og norskopplæring for asylsøkere, er forvaltet på grunnlag av forutsetningene fra sentralt hold. Oppgavene er utført i henhold til oppdraget. Overgangsordningen ble avsluttet i høst, med siste utbetalinger etter registrering i GSi uke 36. Overgangsordningen åpnet for at asylsøkere mellom 16-18 år kunne få norskopplæring, selv om de var omfattet av Dublin-forordningen. Utdanningsdirektoratet har avklart at asylsøkere mellom 16-18 år ikke har rett til grunnskoleopplæring. Fylkesmannen ser med bekymring på at denne gruppen nå kan bli stående uten et reelt undervisningstilbud, verken norskopplæring eller grunnskoleopplæring.

Fylkesmannen har foretatt stikkprøvekontroll for tilskudd etter overgangsordningen mot Lillesand og Risør kommune. Vi fortok også en grundig kontroll av søknaden til Bygland kommune. Det pågår en revidering av våre interne retningslinjer om forvaltningen av tilskuddene. Disse inneholder også føringer for administrativ kontroll knyttet til saksbehandlingen. Vi viser forøvrig til årsrapport til IMDI med frist 1.2.2011.

Fylkesmannen har på bakgrunn av mange henvendelser fra flere kommuner og voksenopplæringer gitt informasjon og veiledning om voksne innvandreres rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven. Fylkesmannen har hatt særskilt fokus på introduksjonsloven i møter med voksenopplæringsaktører, og et nettverk i regi av IMDi Sør med deltakelse fra fylkesmannsembetene i Telemark, Vest-Agder og Aust-Agder. Vi har også deltatt på møter som IMDi Sør har hatt med kommunene vedrørende Nasjonalt introduksjonsregister (NIR).

Tilskuddet til faglig og pedagogisk utvikling i opplæring i norsk og samfunnskunnskap er forvaltet etter forutsetningene. Fylkesmannen har gjennom hele året hatt et særskilt fokus på kvaliteten og kompetanseheving av lærere og ledere i opplæringen av voksne innvandrere. Vi arrangerer møter med en egen referansegruppe bestående av et utvalg av ledere for ulike voksenopplæringer i fylket. Referansegruppen har gitt råd og tips om ulike kompetansehevingstiltak. Våren 2010 ble det avholdt to kurs om skriftlig og muntlig vurdering for alle læreren i Aust-Agder som underviste i norsk og samfunnskunnskap.

Fylkesmennene i Agderfylkene har videre samarbeidet med IMDi sør og VOX om en regional konferanse for å styrke kompetansen blant ledere og lærere i voksenopplæringene. Denne felles konferansen ble avholdt i Arendal 11. – 12. november.

Fylkesmannen vil påpeke at arbeid i tilknytning til tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og norskopplæring for asylsøkere, er et stort og tidkrevende felt. Embetet har brukt mye ressurser på å forvalte tilskuddsordningene, både per capita og overgangsordningen. Søknader i NIR har forenklet arbeidet noe. Ikke minst bruker vi mye ressurser på å bidra til kompetanseheving av ledere og lærer i voksenopplæringene. Tilskuddet til å drive dette arbeidet er begrenset, men vi får mange positive tilbakemeldinger på de tiltakene som er iverksatt.

Fylkesmannen har ikke mottatt klager knyttet til § 17-19 i introduksjonsloven i 2010.

Fylkesmannen vurderer at oppgavene er gjennomført i henhold til embetsoppdraget.

Resultatområde 48 Likestilling

Aust-Agder har i en årrekke kommet dårlig ut på SSBs likestillingsindeks. Dette har gitt grunnlag for sterk satsing på ulike tiltak som påvirker likestillingen gjennom en årrekke. Embetsoppdraget i forhold til likestilling favner imidlertid bredere enn likestilling mellom kjønn. Oppdraget inkluderer likestilling knyttet bl.a. til kjønn, etnisitet, religion, funksjonsnedsettelse og seksuell orientering.

Fylkesmannen er seg bevisst dette i utøvelsen av sine oppgaver på de ulike felt. Innen barnehage og opplæringssektoren er det utarbeidet egne planer for likestilling og disse følges opp fra fylkesmannens side. Fylkesmannen i Aust-Agder har imidlertid hatt problemer med å få frem gode søknader på utviklingsprosjekter som fremmer likestilling i barnehagen. Dette vil bli fulgt opp med ytterligere tiltak i 2011. Fylkesmannen ser embetets arbeid for full barnehagedekning som et viktig arbeid i likestillingssammenheng. Innen utdanningsområdet er fylkesmannen en aktiv pådriver for prosjekter som fremmer jenters interesse for og valg av realfag. Vi vil særlig trekke frem First Lego League, som er et globalt program med målsetting å få barn og unge interessert i vitenskap og teknologi. På de arenaene som First Lego League skaper, ser vi likestilling i praksis. Fylkesmannen deltar aktivt i arrangementene, både regionalt og i det nordiske samarbeidet. Fylkesmannens tilsyn og kompetanseheving innen barnehage og opplæringssektor er viktig for å sikre at alle elever får oppfylt sine rettigheter etter barnehage og opplæringslov. Dette er av stor betydning for å fremme likestilling både i forhold til etnisk likestilling og likestilling for personer med nedsatt funksjonsevne.

Fylkesmannens satsingen på likestilling i barnehagesektoren har i 2010 blant annet vært gjennom deltakelse i rekrutteringsteam for menn i barnehagen sammen med Universitetet i Agder og fylkesmannen i Vest-Agder. Fylkesmannen har videre invitert menn og styrere i barnehagene til fagkonferansen "Likestilling i barnehagen" og har gitt tilskudd til en kommune som har jobbet med et likestillingsprosjekt de siste to årene. Fylkesmannen har funnet det vanskelig å motivere til satsing på likestilling i barnehagesektoren og vil i 2011 samarbeide med Likestillingssenteret i Lillehammer for å styrke dette arbeidet.

For å fremme kunnskap om likestilling samarbeider Fylkesmannen med Universitetet i Agder og senter for likestilling om å arrangere en likestillingskonferanse pr år. Dette samarbeidet er også viktig for egen kompetanseutvikling.

Fylkesmannen foretar alltid vurderinger knyttet til likestilling i forbindelse med arrangement av kurs og konferanser. Embetet har en likestillingsgruppe hvor medarbeidere med særlige oppgaver rettet mot likestilling er representert. Denne gruppen har som oppgave å løfte frem satsingen på likestilling og bidra til å forankre dette arbeidet i hele embetet.

I 2010 har fylkesmannen hatt et særlig fokus rettet mot oppgaven å være en pådriver for at kommunene arbeider aktivt for å fremme likestilling. Likestillingsarbeid var derfor et av hovedtemaene på høstens møte med fylkets ordførere og rådmenn. Likestillings- og diskrimineringsombudet samt senter for likestilling deltok som fordragsholdere og hadde hovedfokus på kommunens plikter. Fylkesmannen vurderer den kunnskapsoverføringen som fant sted som svært viktig og temaet ble også vurdert som nyttig og interessant av deltakerne.

Fylkesmannen ser landet generelt og Aust-Agder spesielt har store utfordringer innen likestillingsarbeidet videre fremover. Fylkesmannen i Aust-Agder har sett disse utfordringene også i sammenheng med fylkets store utfordringer i forhold til levekår og læringsutbytte. Det planlegges iverksatt flere prosjekter innen disse områdene i 2011 og vi vurderer at dette også er gode tiltak i forhold til likestilling. Fylkesmannen vil også i det videre arbeidet tilby kommunene veiledning i hva aktivitets og redgjøelsesplikten innebærer.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
41 Tilsyn med barnevernområdet	kr 570 383,99	kr 2 282,00
42 Familierett	kr 407 049,51	kr 3 564,80
43.1 Tilsyn med kommunale krisesentertiltak	kr 5 096,81	kr 0,00
43.9 Andre krisetiltak (rest 43)	kr 0,00	kr 0,00
44 Familievern	kr 18 059,01	kr 0,00
45 Barnevern	kr 357 543,87	kr 0,00
47 Integrasjon	kr 243 008,84	kr 7 834,01
Andre oppgaver under BLD	kr 181 403,89	kr 0,00
Sum:	kr 1 782 545,00	kr 13 680,00

Justis- og politidepartementet

Resultatområde 51 Siviladministrasjon

51.2 Vergemålsloven

Fylkesmannen i Aust Agder har avholdt tilsyn med fokus på veildning i saksbehandlingsregler/forvaltningsloven. Tilsynet omfattet overformynderiene i 3 kommuner i setesdalsregionen; Bykle, Valle og Bygland. Det ble ikke gitt avvik i tilsynene, men alle tre overformynderiene fikk merknader.

Fylkesmannen har utført desisjon av regnskapene etter oppdraget.

Det har ikke blitt avholdt noen kurs/samlinger for overformynderiene i regi av Fylkesmannen i Aust Agder i løpet av 2010. Fylkesmannen har vurdert at behovet i hovedsak har vært dekket av at alle fylkes overformyndier bortsett fra 3, deltok på Justisdepartementets seminar for overformyndere i 2009. Av ressursmessige hensyn har derfor kurs/samlinger blitt utsatt til 2011.

Fylkesmannen er kjent med at flere av overformynderiene avholder jevnlig opplæring for verger/hjelpeverger. Dette gjelder blant annet fylkets største overformynderi med fast formann. Dette overformynderi dekker ca halvparten av fylkets innbyggere. Fylkesmannen har imidlertid ikke kartlagt om alle overformynderiene har slik virksomhet.

Oppgaver etter vergemålsloven

Embeter	Antall saker	Antall tilsyn
FMAA	4	3
Sum	4	3

51.3 Forliksrådene

Vanlig tilsyn. Få henvendelser i 2010.

51.4 Tilsynsråd for fengslene

Fylkesmannen har foreslått 2 medlemmer til tilsynsrådene for fengslene for perioden 1.1.2011-31.12.2012. Oppgaven er utført i overensstemmelser med retningslinjene fra JD.

51.5 Tomtefestelov

Ingen saker i 2010.

51.7 Kommunale politivedtekter

En sak i 2010.

Resultatområde 52 Borgerrettigheter

52.1 Fri rettshjelp

Viser til kvartalvis rapportering. Betydelig økning av saker ang. asylsøknader.

Resultatområde 53 Forebyggende samfunnssikkerhet

53.1 Oversikt over regionale samfunnssikkerhetsutfordringer

Fylkes-ROS for Aust-Agder ble sist oppdatert i 2007. Den var derfor moden for revisjon. Ny felles ROS Agder utvikles i et samarbeidsprosjekt med Fylkesmannen i Vest-Agder og berørte etater. Ny ROS skal være ferdigstilt i mars 2011. ROS Agder presenteres for målgruppen våren 2011 og blir samtidig tilgjengelig på respektive hjemmesider.

Tiltak basert på funn i ROS-analysen vil bli beskrevet i ROS Agder. Tiltakene vil bli gjenstand for prioritering og deretter fortløpende målrettet oppfølging sammen med ansvarlige etater. Status vil bli fulgt opp på fylkesberedskaps-rådsmøtene.

Risiko- og sårbarhetsforhold knyttet til særskilte risikoområder/virksomheter med mer diskuteres i fylkesberedskapsrådet og direkte med enkeltmedlemmene.

Fylkesmannen i Aust-Agder har siden 2006 hatt fokus på klimatilpasning, ekstremvær og sårbarhet i samfunnskritisk infrastruktur. Dette er derfor viet et sterkere fokus i ROS Agder og tiltak og øvelser rettet mot kommuner og etater.

Ekstremvær øvelse for fylkesberedskapsrådet og tre kommuner ble gjennomført 16.november 2010. Dette etter en forutgående prosess med:

- tilsyn og øvelser i fem kommuner
- erfaringsoverføring til alle 15 kommunene og fylkesberedskapsrådet på en temadag
- en involverende planprosess rettet mot øvelsen

Scenario ble basert på Orkanen Gudrun i 2005 og ekstremvær hendelsene i Aust-Agder 2007-08 med bortfall av samfunnskritisk infrastruktur. Øvelsen sluttevalueres våren 2011 og vil bli basis for DSBs tilsvarende øvelser for andre fylker.

Oversikten over aktuelle samarbeidsaktører og hva de kan bidra med i samfunnssikkerhetsarbeidet er i stor grad basert på kunnskaper og kontaktnett utviklet over mange års felleskap og arbeid med samfunnssikkerhet. Arbeidet styrkes gjennom felles ROS Agder prosjektet og at vi i Aust-Agder modellen trekker samarbeidsaktørene inn på arenaer hvor ansvar og oppgaver tydeliggjøres og kontakt skapes. Respektive etater deltar på øvelser og faglige relaterte møter i kommunene, temadager, statlig etatsjefsmøter og møter i fylkesberedskapsrådet. Dette har også vært gjennomgående i 2010.

Fylkesmannen påser at kommunale ROS-analyser og ROS-analyser utarbeidet av andre myndigheter og virksomheter blir samordnet. Arbeidet forgår fortløpende ved tilsyn, fokus under møter og under behandling av plansaker.

Fylkesmannen har bidratt faglig og med skjønnsmidler i et prosjekt for felles interkommunal ROS analyse for alle fem Setesdalskommunene. Prosjektet ble ferdigstilt i 2010 og er presentert for alle 15 kommunene i Aust-Agder.

53.2 Samfunnsplanlegging

Fylkesmannen deltar på oppstartsmøter og i høringer for kommunale og fylkeskommunale planprosesser. Forventninger til ivaretagelse av samfunnssikkerhet i planarbeidet formidles aktivt.

Fylkesmannen påser at kommunene og fylkeskommunene ivaretar kravene til samfunnssikkerhet i plan- og bygningsloven og fremmer innsigelse til kommunale arealplaner der dette ikke er ivare tatt. Ved en proaktiv tilnærming og åpne kommunikasjonslinjer oppnås en felles forståelse av rammefaktorene og kravene til samfunnssikkerhet. Det er derfor få innsigelser. Oppfølging av fylkeskommunale planprosesser vil bli forsøkt ytterligere styrket i 2011.

Fylkesmannen påser at samfunnssikkerhetsarbeid, herunder ROS-analyser, som utføres i kommunene etter plan- og bygningsloven, etter bestemmelsene om kommunal beredskapsplikt og etter sektorlover blir sett i sammenheng. Arbeidet følges opp gjennom alle planprosesser, belyses på temadager, kontrolleres ved tilsyn og beredskapsdager i kommunen. Den kommunale beredskapskoordinatoren trekkes også aktivt med i planprosessene som en høringspart og er derfor tilført ytterligere kompetanse på krav i lov og forskrift. Fylkesmannen satser her på at mange saker kan fanges i første linje.

Fylkesmannen påser at hensynet til klimaendringer er vurdert og fulgt opp i kommunale planer. Klimaendringene er også et av temaene som vurderes i ROS. Sjekklister i plansaker brukes aktivt i planarbeidet. Klima er her et av temaene. Varslede klimaendringer og klimatilpasning oppleves som lite konkret i mange kommuner. Kommunene ønsker absolutte krav og forventninger tydeliggjort av myndighetene. Krav i forhold til framtidig havnivåstigning er et eksempel. Fylkesmannen i Aust-Agder har i likhet med andre fylkesmenn dialog med DSB og NVE om tydeliggjøring av forventningene.

Det er gjennomført flere klimaseminarer de siste årene. DSB's kommunerapport viser at det fortsatt gjenstår arbeid for å få kvalitet på klimarettede ROS-analyser i kommunene. aust- Agder deler den utfordringen med flere fylker. Dette arbeidet intensiveres i 2011. Det planlegges bl.a. med en temadag om ROS-analyser, krav og forventninger.

Fylkesmannen opplever at klimarettede øvelser er en målrettet måte å skape motivasjon og forståelse for klimatilpasning i kommunene og berørte etater.

Aust-Agder har ingen kommuner som er store nok til å delta i prosjektet framtidige byer. Fylkesmannen samarbeider med KS Agder i flere sammenhenger. KS Agder deltar bl.a. i styringsgruppen for ROS Agder.

53.5 Planlegging innen kraftforsyning, flom- og skredfare

Fylkesmannen holder seg oppdatert om informasjon om flom- og skredutsatte områder i fylket og bistår NVE med å identifisere høyrisikoområder med tanke på prioritering av detaljkartlegging og sikring. Fylkesmannen gav innspill til NVEs kartleggingsplan for skredfare som ble utarbeidet våren 2010. Fylkesmannen besitter ingen faglig geologisk kompetanse og må derfor bare regnes som innspiller til fagdirektoratet. Statens vegvesen har imidlertid kompetanse som styrker kvaliteten i deres prosjekter.

Fylkesmennene sikrer at NVE er kjent med sakene som berører deres fagansvar.

Fylkesmannen bistår NVE i konsesjonssaker etter energi- og vassdragslovgivningen for å synliggjøre de helhetlige samfunnshensynene knyttet til utbygging og eventuell mangel på utbygging. Det fokuseres på sikker kraftforsyning gjennom alle aktuelle fora. Fylkesmannen skal i 2011 samarbeide med Kraftforsyningens distriktssjef og Statnett for å sette fokus på samfunnssikkerhetsbehovet knyttet til ytterligere utbygging av redundante og kapasitetsmessige løsninger.

Resultatområde 54 Beredskapsforberedelser

54.1 Beredskapsplaner innen samfunnssikkerhet

Fylkesmannen har veiledet og ført tilsyn med samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i kommunene jfr. lov av 17. juli 1953 nr 9 om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og sivilforsvaret § 15b. Kommunene Valle, Bykle, Åmli og Lillesand har gjennomgått oppfølging etter Aust-Agdermodellen med varslet tilsyn, tilsyn, faglig oppdatering, en omfattende beredskapsdag i kommunen, øvelse, evaluering og oppfølging av rapportene.

Fylkesmannen har gjennom Aust-Agder modellen økt respektive fem kommuners muligheter til å ivareta sitt ansvar i krisesituasjoner, herunder informasjon, rapportering og koordinering mellom de involverte. I tillegg er Lillesand, Arendal og Bykle øvet på håndtering av ekstremvær sammen med fylkesberedskapsrådet 16. november 2010.

Alle de 15 kommunene og fylkesberedskapsrådets medlemmer deltok på en temadag 3. september 2010 om håndtering av ekstremvær. Her presenterte foredragsholderne erfaringene fra kommunale tilsyn og øvelser, respektive etaters ansvar og oppgaver og erfaringene etter orkanen Gudrun 2005.

Fylkesmannen har i 2010 samarbeid med alle regionale statlige etater representert i fylkesberedskapsrådet for å etablere helhetlig planverk på regionalt nivå samt gjøre dette kjent for aktørene. Tidligere nevnte temadag og øvelse på ekstremvær er eksempler på konkrete tiltak i 2010. Det er også lagt ned betydelig arbeid for å samordne og kvalitetssikre strømrasjoneringsplanene.

Fylkesmannen har samarbeidet med Fylkesmannen i Vest-Agder, Agder politidistrikt og HV-08 for å tilpasse eget kriseplanverk for å sikre gjennomføring av tiltak i Sivilt beredskapssystem (SBS). SBS ble i noen grad gjennomgått før øvelse TRIM 2010.

Fylkesmannen deltar i revisjon/oppdatering av oversikter over skjermingsverdige objekter (nøkkelpunkter og distrikts objekter). HV-08 avventer oppdatering av Forsvarssjefens direktiv. Telenor og TDC avventer føringer i nytt objektsikringsdirektiv. Fylkesmannen og involverte parter mener at en topp-bunn tilnærming basert på nasjonale føringer bør gjennomføres først. Det skal forutsetningsvis være prosesser styrt av DSB og FD. Dette for å skape helhetlig grunnlag for regional planlegging.

Fylkesmannen har gjennom deltakelse i planprosessen før og gjennomføring av øvelse Gjallarhorn 2010 bidratt til at Forsvaret har styrket samfunnets beredskap mot krisesituasjoner i fred, mot terror og sabotasje og sikkerhetspolitiske kriser og krig. Fylkesmannen har arrangert planmøter for å harmonisere planverk basert på Beredskapssystem for Forsvaret (BFF), Sivilt beredskapssystem (SBS) og Politiets beredskapssystem (PBS).

Øvelse Gjallarhorn ble i stor grad gjennomført i Aust-Agder. Sivil – militært samarbeid var i fokus sammen med HV 08's evnen til å operere med framskutt kommandoplass. Overtakelse av objekt fra politi til heimevern basert på bistandsinstruksen ble øvet i Fylkeshuset i Arendal

Fylkesmannen bistår normalt fylkeskommunen i arbeidet med en best mulig koordinert sivil transportberedskap. Fylkeskommunen har i år ikke hatt noen slik planlegging eller øvelse.

54.2 Øvelser

Fylkesmannen har gjennomført øvelser for krisestaben i følgende kommuner: Valle, Åmli, Birkenes og Lillesand. I tillegg har Bykle, Arendal og Lillesand kommune deltatt på fylkesmannens øvelse av fylkesberedskapsrådet og krisestaben 16. november 2010.

Alle kommuneøvelsene er gjennomført etter Aust-Agder modellen. Øvelsene er rettet mot ekstremvær og fullskala skrivebords øvelser. Øvelsene går over 2 dager. Dag 1 -varsling og tiltak før orkanen kommer. Dag 2 - krisehåndtering under og etter orkanen Øvelsen aktiviserer: kommunal kriseledelse, presse og info, logg og journal, pårørendesenter, media håndtering, forholdet til statlige etater, politi og fylkesmann.

Årlig øvelse av fylkesmannens krisestab/ledergruppe ble gjennomført parallelt med øvelsen for fylkesberedskapsrådet 16. november 2010. Krisestaben var høsten 2010 inne til seksjonsvis opplæring. Fylkes ROS ble presentert, kriseplanen, varslingsrutiner ansvar og oppgaver gjennomgått. Deler av krisestaben har i tillegg deltatt på øvelser i kommunene.

Fylkesmannen har deltatt i planleggingen av øvelse Gjallarhorn 2010. Fokuset var sivilt- militært samarbeid. HV08's stab har fått orienteringer om fylkes ROS, fylkesmannen organisering og ansvar, fylkesmannens planverk og forventninger til forsvarrets regionale ledd. Fylkesmannen har fått tilsvarende orienteringer fra HV 08 under

samarbeidsmøter og øvelsesplanlegging i Vatneleiren i Rogaland.

Fylkesmennene har gjennom planprosessen før øvelse ekstremvær 2010 bidratt til aktiv deltakelse fra både sivile, herunder frivillige organisasjoner, og militære instanser i planlegging og gjennomføring av øvelsene.

Fylkesmannen i Aust-Agder var med i planprosessen og gjennomføring av DSB øvelse ekstremvær i V-A 17.06.10

Fylkesmannen i Aust-Agder deltok på gradert sambandsøvelse "Øvelse TRIM 2010.

Fylkesmannen i Aust-Agder deltok på planlegging og gjennomføring av LRS øvelsen brann på skoleinternat i Bygland 09.09.10.

Fylkesberedskapssjefen har holdt foredrag på årsmøte i henholdsvis Røde kors, Kvinnens frivillig beredskap, El og IT forbundet og holdte foredrag på fagsamlinger i Østre Agder brannvesen, Heimevernets distriktsråd, for studenter fra Universitetet i Stavanger, for Vestlandforskning og for Media service AS.

Fylkesmannen deltar aktivt i LRS øvingsutvalget i Agder. Dette for å sikre helhetlig og koordinert tilnærming på de regionale øvelser og tilhørende opplæringstiltak.

54.6 Regional samordning

Fylkesmannen samordner og bidrar aktivt i det regionale totalforsvarssamarbeidet ved tidligere nevnte aktiviteter som planlegging og gjennomføring av øvelse Gjallarhorn, planlegging og gjennomføring av ekstremvær for krisestab og fylkesberedskapsråd, temadager og gjensidige planmøter og temadager.

Fylkesmannen kombinerte det årlige møte i fylkesberedskapsrådet med DSB øvelse for fylkesberedskapsrådet 16. 11.2010

Atomberedskapsutvalget deltok på øvelse og orientering 10.12 2010.

Frivillige organisasjonene er representert i fylkesberedskapsrådet og fylkesberedskapssjefen holder jevnlig foredrag for disse organisasjonene.

Frivillige organisasjoner deltar på beredskapsdager, temadager og øvelser i kommunene. Frivillige organisasjoner er representert i LRS øvingsutvalget.

Fylkesmannen bidrar til at avtalen om skogbrannovervåkingen sammen med Telemark og Vest-Agder videreføres og at kommunene orienteres.

Skogbrannseminar ble gjennomført med stor målgruppe 21.05.2010.

Fylkesmannen tok initiativ til koordineringstiltak mellom regionale/ interkommunale brannvesen i Aust- og Vest-Agder når det var varslet stor skogbrannfare i respektive fylker sommeren 2010.

Fylkesberedskapssjefen har deltatt i to filmprosjekter knyttet til skogbrann sammen med Media Service AS. Et prosjekt for utvikling av en dokumentarfilm om skogbrannen i Froland og et forprosjekt for å lage en undervisningsfilm og opplæringspakke om skogbrannhåndtering. Førstnevnte film blir produsert i 2011. Undervisningsfilmen avventer muligheten for videre samarbeid med DSB.

54.9 Atomberedskap og strålevern

Fylkesmannen har oppdatert atomberedskapsplanverk på atomberedskap.no. Fylkesmannens atomberedskapsorganisasjon ble øvet 10.12. 2010, samtidig som det årlige møtet i ABU ble gjennomført. Fylkesmannen har deltatt Strålevernets i varslingsøvelser.

Fylkesmannen har skaffet seg oversikt over status for kommunenes atomberedskap ved tilsyn, møte med de kommunale beredskapskoordinatorene og ved selvinitiert varslingsøvelse med spørreundersøkelse om status på beredskapsplanene.

Fylkesmannen har gjennomført øvelsesrelatert aktivitet for kommuner, men ikke basert på et atomberedskapsscenario i 2010. Dette har sammenheng med at det i 2008 og 2009 i alt var fire kommuneretta atomberedskapstiltak og fylkesmannen nå har prioritert kommunens oppmerksomhet mot tidligere nevnte

ekstremvær øvelser.

Fylkesmannen medvirker til at hensyn til radon og ikke-ioniserende stråling ivaretas i ROS-analyser, konsekvensutredninger og i kommunenes planlegging etter plan- og bygningsloven. Det skal i tillegg gjennomføres en temadag sammen med Strålevernet i 2011.

54.10 Beredskap innen kraftforsyning

Fylkesmannen bidrar aktivt til at kraftforsyningens beredskapsplaner tar hensyn til prioritering av samfunnskritiske virksomheter. Kraftforsyningsberedskap er et gjentakende tema på møter i fylkesberedskapsrådene. Alle de siste 15 årene har kraftforsyning vært et fast tema på fylkesberedskapsrådsmøtene. Se også fylkesmannens tidligere rapporterte satsing på analyse, forebyggende og skadebøtene tiltak knyttet til ekstremvær, kraft, tele, informasjon og annen samfunnskritisk infrastruktur. Alle kommunene i Aust-Agder har i løpet av de siste 3 årene hatt en kommunevis gjennomgang av lokal kraftforsyningsberedskap sammen med fylkesmannen og Agder energi.

Fylkesmannen har samarbeidet med kraftforsyningens distriktssjef (KDS) om aktuelle beredskapstiltak, herunder planverk for rasjonering og øvelser i 2010. Aktuelle koordineringsmøter basert på tiltak fra NVE og Statnett blir gjennomført i januar 2011.

KDS holder fylkesmannen fortløpende orientert om hendelser og beredskapstiltak i kraftforsyningen.

Alle vassdrag med pålegg kartlegging i Aust-Agder har gjennomført dambrudds kartlegging. Fylkesmannen har påsett at dameiernes arbeid med å utarbeide dambruddsbølgekart/beregninger er alminnelig kjent av berørte etater og kommuner. Presentasjonsmøter er avholdt sammen med vassdragsregulantene og brukseierforeningene. Aktuelle kommuner har tatt dambrudd med i den kommunale overordnede ROS-analysen og sine beredskapsplaner.

Politiet har ikke klar noen plan for varsling og evakuering ved dambrudd.

Fylkesmannen videresender varsler og meldinger fra NVEs flomvarslingstjeneste til relevante kommuner og etater. Fylkesmannen kvitterer til NVEs flomvarslingstjeneste for mottatt varsel/melding når varselet er mottatt. Fylkesmannen har imidlertid ikke 24/7 beredskap. Varslingstjenestens hastighet og troverdighet vil nødvendigvis påvirkes av dette.

Resultatområde 55 Regional og kommunal krisehåndtering

55.1 Organisering for krisehåndtering

Fylkesmannen har oppdaterte planer, orientert og øvet krisestab. Lokaler er klargjort for krisehåndtering. Nødstrøm er ikke tilfredsstillende i forhold til dagens krav og forventninger. Fylkesmannen påser gjennom tilsyn og øvelser at kommunene er tilfredsstillende organisert for å ivareta sine oppgaver i en krisesituasjon.

Fylkesmannen holder pålagte instruksjer og planer for kryptoutstyret og sambandstjenesten oppdatert. Kopi av oppdatert plan for kryptohåndtering sendes NSM

Årlig fagseminar med personene som inngår i fylkesmannens krisestab er gjennomført – se også 54.2

Fylkesmannen sliter med gammelt og tungdrevet gradert samband. Det har vært dialog med DSB om saken i en årrekke.

55.2 Krisehåndtering

Fylkesmannen har en øvet og klargjort krisehåndteringsorganisasjon. Informasjonsinnhenting, rapportering og varsling øves og utøves ved hendelser. Embetet har startet implementering av krisestøtteverktøyet CIM. To medarbeidere har deltatt på kurs på NUSB, krisestaben og kommunene er orientert og tilbudt opplæring på NUSB. Innfasingen vil videreføres til høsten 2011.

Under håndtering av krise (-r) er Fylkesmannen aktiv til å dele informasjon og tilby veiledning og kompetanse til kommunene.

55.3 Evaluering

Fylkesmannen utarbeider evalueringer etter større hendelser av regional betydning. Fylkesmannen bistår berørte kommuner i deres evaluering.

Brannen i storulykkesbedriften 3B i Birkenes kommune 10.11.2010 med påfølgende evakuering av sykehjem og Birkenes sentrum ble evaluert sammen med berørte etater og kommunen. Fylkesmannen og DSB følger opp hendelsen og erfaringene med en temadag for storulykkesbedrifter og berørte kommuner og etater.

Fylkesmannen bistår DSB med evalueringsrapporter der hvor det ønskelig.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
51.2 Vergemålsloven	kr 116 186,43	kr 14 259,20
51.9 Annen siviladministrasjon (rest 51)	kr 0,00	kr 0,00
52.1 Fri rettshjelp	kr 667 145,11	kr 68 014,47
52.9 Annet Borgerettigheter (rest 52)	kr 0,00	kr 0,00
53 Forebyggende samfunnssikkerhet	kr 592 663,44	kr 0,00
54 Beredskapsforberedelser	kr 365 501,85	kr 0,00
55 Regional og kommunal krisehåndtering	kr 230 910,48	kr 0,00
Andre oppgaver under JD	kr 268 428,73	kr 0,00
Sum:	kr 2 240 836,00	kr 82 273,00

Kommunal- og regionaldepartementet

Resultatområde 61 Samordning, omstilling og fornying i kommunene

61.1 Kommunerettet samordning

Vi prioriterer sterkt oppgaven å være det sentrale statlige samordningsorgan på fylkesnivå. Vår hovedstrategi (Strategisk plan 2008-2009) er å søke å oppnå resultat gjennom kommunikasjon og samordning.

Vi har ikke funnet forventningsbrevsmetoden hensiktsmessig i vår kommunedialog. Vi vil heller benytte de mulighetene vi har til løpende direkte dialog med kommunene. Kommunedialog er omfattende og gjennomføres etter et fastlagt mønster. I møtene veiledes det om lovlighetsgrensen for kommunale ytelser, særlig innenfor sosialtjenester,

helse og utdanning, med spesiell vekt på forbedringspotensiale. Fylkesmannen bruker også møtene til å skape entusiasme og gi ros der vi finner grunn til det. Det er en samstemt oppfatning at møtene er svært nyttige både for kommunene og regional stat.

Fylkesmannen har to faste årlige møter med ordførerkollegiet og rådmannskollegiet. I disse møtene deltar også KS-Agder og fylkeskommunen. Det er stor interesse blant statlige etater for å benytte disse møtene til dialog med kommunene. Høstmøtet ble for 2010 for første gang gjennomført med lunsj til lunsj møte.

Vi gjennomførte to statlige etatsjefsmøter i 2010 der viktige temaer bl.a. i forhold til kommunene tas opp. Et av disse møtene ble gjennomført i samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder. I tillegg ble det avholdt et møte

mellom de statlige etater som dekker fylkene Vest-Agder, Aust-Agder, Telemark, Vestfold og Buskerud og de fem respektive fylkemenn.

Ukentlige ledermøter og møter hver 14. dag i planforum er med på å sikre god samhandling internt. Vi har skriftlige rutiner og samordning av enkeltsaker, plansaker og høringer. Embetet er samlokalisert i fylkeshuset i Arendal sammen med bl.a. fylkeskommunenes sentraladministrasjon. Vi vurderer samhandlingen internt, og samarbeidet med fylkeskommunen, til å være svært godt.

Etter vår oppfatning er samordningsfunksjonen godt ivaretatt, også etter at en rekke statlige etater har endret geografisk ansvarsområde. Det er en klar fordel å være et lite fylke med bare 15 kommuner, relativt korte avstander og tette, nære relasjoner.

61.2 Omstilling og fornying i kommunene

Etter bortfall av egen tildeling, har vi ikke kunnet videreføre arbeidet med modernisering og omstilling i kommunene på samme nivå som tidligere. Vi har sterk oppmerksomhet rettet mot dette ved fordeling av skjønnsmidlene. Ordførere og rådmenn i 14 av 15 kommuner møter til separat konferanse hos fylkesmann om skjønnsmidler. Fylkesmannen deltar også i nettverk for kvalitetsutvikling av enkelte tjenester i kommunene. Kommunene i Aust-Agder er gjennomgående godt motivert for å fornye og utvikle egen organisasjon.

Fylkesmannen tildelte prosjektskjønn til 18 forskjellige prosjekter på tilsammen 3,371 millioner kroner. Av disse var 10 interkommunale prosjekter. Det interkommunale prosjektene som fikk mest var interkommunalt helseprosjekt i Setesdal som fikk 0,4 millioner kroner som er et samarbeid mellom Bykle, Valle, Bygland og Evje og Hornnes kommune.

61.3 Samordning av statlig tilsyn

i 2010 har vi hatt ett internt tilsynsmøter og ett felles tilsynsseminar der andre statlige etater som har tilsyn med kommunesektoren var invitert. Alle avdelingene hos FMAA, DSB ved Sivilforsvaret, Arbeidstilsynet og Mattilsynet var deltakere på vår felles årlige tilsynsmøte, der vi blant annet videreutviklet en felles tilsynskalender for FMAA, Arbeidstilsynet og Mattilsynet. Den felles koordinerte tilsynskalenderen administreres av FMAA og ligger på FMAA sine hjemmesider.

Internt har vi en stor grad felles tilsyn mellom utdannings- og familieavdelingen og beredskapsenheten.

Resultatområde 62 Kommuneøkonomi

62.1 Kontroll og godkjenning etter økonomibestemmelsene i Kommuneloven

Fylkesmannen har gjennomgått alle årsbudsjett og økonomiplaner mht. om kommunene skal underlegges kontroll. Tilbakemelding er i ettertid gitt til kommunene.

I forbindelse med behandlingen av regnskap 2008 ble Grimstad kommune innmeldt i register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK-listen). Fylkesmannen utførte lovlighetskontroll av Grimstad kommune sitt årsbudsjett for 2010. I tilbakemeldingen til kommunen til kommunene 14. april 2010 gav vi følgende vedtak:

Fylkesmannen har med dette gjennomført lovlighetskontroll av budsjettvedtaket for 2010 jf. Kommunelovens § 60 nr. 2. Fylkesmannen har ikke funnet forhold som tilsier at budsjettvedtaket må oppheves. Fylkesmannen godkjenner låneopptaket på til sammen 111,9 millioner kroner for 2010.

Kommunene i Aust-Agder budsjetterte for 2010 i snitt med et dårligere netto driftsresultat enn resultatet for 2009. Fra 1,4 prosent til 0,7 prosent. Av 15 kommuner i Aust-Agder budsjetterte 5 kommuner med negativ netto driftsresultat for 2010 og kun 3 kommuner med et bedre resultat enn 3 prosent. Fortsatt er de fleste kommunene i fylket avhengig av aksjeutbytte fra Agder Energi AS for å gå i balanse.

Det ble avgitt 7 godkjenning på kommunale garantier i 2010.

Det er godkjent 1 låneoptak i 2010 til interkommunale selskaper.

62.2 Økonomiforvaltning - veiledning

Fylkesmannen har veiledet kommunene i økonomisk planlegging og forvaltning, både igjennom informasjonsmøter og via brev, telefon, e-post og internett.

Fylkesmannen har informert om kommuneproposisjonen og statsbudsjettet via felles informasjonsmøte med Fylkesmannen i Vest-Agder og KS-Agder i mai måned og oktober måned.

Fylkesmannen har gitt faglig støtte og veiledning til kommunene i bruk av KOSTRA-data. Til kommunemøtene, jf. "Aust-Agdermodellen", har vi utarbeidet "kommunenotat", som i stor grad bygger på aktuelle KOSTRA-statistikk. I de årlige ordfører og rådmannsmøtene samt ved statlige etatssjefsmøter blir KOSTRA-data presentert. Vi har veiledet kommunene i utfylling av skjema for tjenesterapportering. Vi har også veiledet i forhold til bruk av art og funksjoner i KOSTRA-regnskapet. Vi har i eget brev til kommunene presisert at gitte tidsfrister for KOSTRA-rapportering må overholdes. Vi har begynt å publisere KOSTRA-tall på konsern nivå.

Vi har invitert alle kommunene til skjønns møte i august og september. 14 av 15 kommuner deltok med ordfører, rådmann og økonomisjef på skjønns møtet for å gi en orientering om gjeldende utfordringer i kommunene.

Restskjønn for 2010 ble fordelt i mars måned. Det kom inn søknader på 45 prosjekter på vel 13,8 millioner kroner. 3,223 millioner kroner ble fordelt i restskjønn til 18 prosjekter for 2010. Skjønnsmidlene er et nyttig og effektivt bidrag til omstillings- og endringsarbeid i kommunene. Vi har lagt ut en oversikt over fordelingene ut på vår hjemmeside. Vi har i tillegg laget en erfaringsportal der vi legger ut alle prosjektsøknadene og rapportene til de prosjektene som har fått støtte.

Aust-Agder fikk en kommune inn i ROBEK-lista i 2009. Grimstad kommune hadde et regnskapsmessig merforbruk på ca 39 millioner i 2008 som de vedtok å dekke inn over 4 år. Fylkesmannen har fortsatt den tette dialogen både i møter, telefon og per mail med Grimstad kommune også i 2010. Kommunen har levert de rapportene de skal levere og de har fulgt opp sin forpliktende plan. Fylkesmannens representant var tilstede ved kommunens budsjettbehandling både for budsjett 2010 og for budsjett 2011.

Fylkesmannen rapporterte inn innen tidsfristen hva kommunene i Aust-Agder brukte vedlikeholdstilskuddet i krisepakken til. Kommunene i Aust-Agder brukte 90,8 prosent av tildelt vedlikeholdstilskudd på 71,709 millioner kroner i 2009. 25 prosent ble brukt til vedlikehold og oppgradering skolebygg, 19,2 prosent til veier og 14,8 prosent til institusjonslokaler.

Ifm ny finansforskrift som tråde i kraft 1. juli 2010 hadde 8 av 15 kommuner finansreglement og administrative rutiner på plass innen tilredelses dato. Ved utgangen av 2010 hadde 14 kommuner vedtatt nytt finansreglement og 13 kommuner har utarbeidet rutiner for sin finansforvaltning.

Resultatområde 63 Kommunalrett og valglov

Forholdsvis få henvendelser ang. insynsrett etter offentleglova og forvaltningsloven i 2010.

63.1 Kommunalrett

Lovlighetskontroll

Embeter	Saker om lovlighetskontroll etter klage som det er truffet vedtak i			Lovlighetskontroll initiert av fylkesmannen			Vedr. habilitet	Vedr. lukking av møter
	Antall	Antall	Antall	Antall	Antall	Antall		

	saker	oppretholdt	ulovelig	saker	oppretholdt	ulovelig		
FMAA	3	2	1	1	1			1
Sum	3	2	1	1	1	0		

63.2 Valg

Få henvendelser ang. valg i 2010.

Resultatområde 64 Forvaltningsloven og offentleglova i forhold til kommunesektoren

2 saker etter offentleglova i 2010. Klage ble tatt til følge i 1 sak.

Ingen klagesaker etter forvatningsloven i 2010.

Resultatområde 65 Kommuneinndeling og interkommunalt samarbeid

65.1 Kommuneinndeling

Sak om overføring av Løddesøl krets i Arendal til Froland kommune. Saken er i departementet for behandling av klage.

65.2 Interkommunalt samarbeid

Ingen saker i 2010

Resultatområde 66 Bolig- og bygningsrett

Fylkesmannen har mottatt mange henvendelser ang. forståelse av bestemmelsene i plan- og bygningsloven av 2008 i 2010, og utført et omfattende veiledningsarbeide, særlig i forhold til kommunene.

Overgangsbestemmelsene i den nye loven har skapt usikkerhet i kommunene.

66.1 Byggesaker

Fylkesmannen har avholdt kurs for kommunene i de nye byggereglene 09.06.2010. God deltagelse fra kommunene.

Landskonferansen i plan- og bygningsrett ble avholdt i Arendal 30.08- 01.09.2010.

Viser ellers til rapportering i SYSAM

66.2 Saker om ekspropriasjon

Ingen saker i 2010 under KRD's område

66.3 Klage etter eierseksjonsloven

Embeter	Antall klager	Tatt til følge	Ikke tatt til følge	lovbestemmelser er vurdert under klagebehandlingen
FMAA	0			
Sum	0	0		

66.4 Klage på kommunalt vedtak om forkjøpsrett av leiegård

Klage på kommunalt vedtak om forkjøpsrett av leiegård - antall

Embeter	Antall klager	Tatt til følge	Ikke tatt til følge	lovbestemmelser er vurdert under klagebehandlingen
FMAA	0			
Sum	0	0		

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
62 Kommuneøkonomi	kr 494 552,26	kr 0,00
66 Bolig- og bygningsrett	kr 805 002,11	kr 0,00
Andre oppgaver under KR D	kr 64 797,11	kr 0,00
Sum:	kr 1 364 351,00	kr 0,00

Arbeidsdepartementet

Resultatområde 73 Levekår og sosiale tjenester

73.1 Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen

- Antallet klagesaker er økt fra 69 behandlede klagesaker i 2009 til 82 i 2010.
- 76 av sakene etter lov om sosiale tjenester i NAV med tilhørende forskrifter er behandlet innen tre måneder, 4 innen 4 mnd. og for 2 av sakene er behandlingstiden mellom 4 og 6 mnd.
- Det er avholdt flere kurs og konferanser som det fremgår av "Kompetanseplan for NAV-kontorene 2010". Sammenhengen med NAV lovens § 14 a er tydeliggjort.
- Rapportering er utført i samsvar med krav fra Statens helsetilsyn.

Avvik:

Det har ikke vært avvik.

73.2 Sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen - formidlingstiltak og kompetanseutvikling

- Gjennom regelmessige møter med NAV kontorene ved oppfølging av KVP samt egne samlinger for de enkelte resultatområdene ses resultatområdene i sammenheng.
- Kommunene på alle nivåer er i møter /konferanser og kurs holdt løpende informert om status, føringer og beslutninger i forbindelse med NAV-reformen.
- NAV kontorene deltar i faglige nettverk for kompetanseutvikling. Nettverkene er også tverrfaglige /tverretatlige, samt at spesialisthelsetjenesten, rus/ psykisk helse er representert. Det er avholdt halvårlige regionvise, tverretatlige og tverrfaglige faglige fora. Fylket er delt i 4 regioner. I tillegg er det etablert egne fora for økonomisk rådgivning, rus mv.
- Alle NAV kontor har fått tilbud om kompetansetiltak knyttet til de sosiale tjenestene. Tiltakene er samordnet og koordinert med NAV fylke og er en del av NAV s kompetanseplan .

- Fylkesmannen deltar i samarbeid med NAV Fylke og KS i NAV kontaktforum.
- For første gang er Fylkesmannen i Aust-Agder fra 2010 med i styringsrådet for HUSK Agder.

73.3 Kvalifiseringsprogrammet

- Alle 15 etablerte NAV kontor har fått tilbud om koordinert og kontinuerlig kompetanseutvikling knyttet til ordningen med kvalifiseringsprogram.
- I samarbeid med prosjektleder i NAV er det gjennomført en rekke møter ved det enkelte NAV kontor. Flere kontorer er besøkt flere ganger.
- Det er etablert faglig forum hvor alle ansatte med oppgaver med KVP gis anledning til å delta.
- Det er utarbeidet en egen kvalitetsrapport for kvalifiseringsprogrammet. Alle kommunale veiledere har mottatt jevnlig koordinert og faglig oppfølgingsbistand.
- Det vises for øvrig til egen utarbeidet sluttrapport.

73.4 Utenrettslig økonomisk rådgivning

- De etablerte faglige fora for økonomisk rådgivning i kommunene er videreført.
- Det er etablert interkommunalt samarbeid innen temaene økonomisk rådgivning og gjeldsrådgivning ved at enkelte NAV kontor benytter/kjøper kompetanse fra NAV Arendal. I vest regionen er samarbeidet med kompetansesenteret for gjeldsrådgivning i Agder videreført.
- Det er fokusert på økonomisk rådgivning i opplæringsaktivitet rettet mot ansatte i NAV, særlig i forhold til opplæring i loven.
- Det er gjennomført grunnkurs i økonomisk rådgivning med 28 deltagere.

Avvik:

Det har ikke vært avvik

73.5 Boligsosialt arbeid

- Fylkesmannen har holdt foredrag på Husbankens regionkonferanse region Sør, hvor de større kommunene i region Sør deltok .
- Avvik knyttet til uforsvarlig tjenestetilbud i midlertidig botilbud er lukket.
- Gjennom de tverrfaglige fora for rus, psykisk helse og NAV sosial, arbeides det systematisk med koordinering og samordning av tiltak gjennom refleksjon og drøfting.
- Arbeidet med tilskuddsordninger er koordinert i en intern arbeidsgruppe som består av ansatte som jobber spesielt på rusfeltet, psykisk helse og sosialtjenesten. Dette gjøres for å sikre en effektiv og målrettet tilskuddsforvaltning.
- Vi har gitt faglig bistand til Arendal, Gjerstad og Grimstad kommuner. For Arendal kommunes del er det etablert faste møter mellom leder av NAV kontoret og representanter fra Fylkesmannen. Vi har videreført et prosjekt i Grimstad rettet inn mot ungdom og botrening.
- Det er gjennomført 3 opplæringsksamlinger om tema prosjektarbeid for kommunene og NAV ansatte.
- Det er fortsatt store uløste oppgaver innen feltet boligsosialt arbeid. Det er mangel på boliger, særlig er det en utfordring i overgang fra midlertidig bolig til mer permanent bolig. Det er også utfordringer knyttet opp mot samarbeid mellom spesialisthelsetjenesten og kommunale tiltak.
- Mange av de som har særskilte boligbehov har også behandlingsbehov og ansvarsområde/samarbeid mellom kommunene og spesialisthelsetjenesten er ofte vanskelig å avklare.

73.6 Barnefattigdom

- Fylkesmannen har arbeidet systematisk med kartlegging og dokumentasjon av barnefattigdom i Aust-Agder gjennom bruk av blant annet KOSTRA. Søknad på ulike tilskuddsmidler rettet inn mot sosialtjenesten, behandles samlet i en egen intern arbeidsgruppe.
- 6 kommuner i Aust-Agder er spesielt omtalt i FAFO-rapport 2009:38 som å ha store utfordringer. Utfordringene er fortsatt store for disse, men også andre kommuner.
- Fylkesmannen har særskilt fulgt opp Risør kommune som for 2010 har fått prosjektmidler. Vi avventer resultatene fra denne satsningen.

- Fylkesmannen har både i 2009 og i 2010 spesielt fokus på levekår, helse og arbeid. Gode oppvekstvilkår er et spesielt satsningsområde for fylkesmannsembetet. Kunnskapsdepartementet har etter søknad bevilget midler til ekstra innsats på levekårsområdet i Aust-Agder.
- Det er gjennomført 3 opplæringsksamlinger om tema prosjektarbeid for kommunene og NAV ansatte.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
73.3 Kvalifiseringsprogrammet	kr 95 189,45	kr 427 541,53
73.9 Andre oppgaver – Sosialtjeneste (rest 73)	kr 4 142,00	kr 743,90
74 Tilsyn med sos. tj. i arbeids- og velferdsforv.	kr 61 533,84	kr 0,00
Andre oppgaver under AD	kr 104 161,60	kr 19 879,61
Sum:	kr 265 026,00	kr 448 165,00

Resultatområde 75 Habilitering og rehabilitering

75.1 Habilitering og rehabilitering – nasjonal strategi

Status for koordinerende enhet i kommunene og helseforetakene/samarbeidsrutiner

Vi har regelmessige oppdateringer på vår hjemmeside over ansvarlig for koordinerende enhet i kommunene, og har dermed jevnlig kontakt med kommunene.

I forbindelse med Sørlandet sykehus sin høringskonferanse om ny "Områdeplan for habilitering/rehabilitering" 12. oktober, som hadde deltakere fra sykehus, kommuner, statlige etater og organisasjoner, kom det fram at dette var lite kjent, og heller ikke ønskelig. Deltakerne synes ikke det er naturlig å gå til Fylkesmannens hjemmeside for å få denne informasjonen. På dette "høringsseminaret" ble viktige tema innen resultatområdet drøftet. Vi vil avgi høring til denne planen.

Det er utarbeidet avtaler mellom kommunene og SSHF på dette feltet, og disse vil vurderes på nytt ifm iverksetting av "Områdeplanen".

Forøvrig er IP og koordinerende enhet tema ved mange av våre systemrevisjoner i 2010. Blant annet var dette et av hovedtemaene da vi gjennomførte tilsyn med private rusinstitusjoner.

Ett nettverksmøte for ansvarlige for koordinerende enhet i kommunene er gjennomført våren 2010. I møtet ble det orientert om arbeidet med den nasjonale strategien, utfordringer nasjonalt og lokalt. Det ble videre orientert om status med IP og om NAVs plikter i forhold til IP og nye bestemmelser i barnevernloven. Kommunene, NAV og Helseforetaket var invitert. 7 av 15 kommuner deltok samt representant fra NAV. Se ellers 76.2

Vi deltok også med planlegging og gjennomføring av den Regionale rehabiliteringskonferansen på Lillestrøm i oktober. To kommuner fra Aust-Agder presenterte sitt arbeid her. Alle kommunene ble invitert til denne konferansen. Kun to kommuner deltok til tross for at vi tilbød å betale konferanseavgift og opphold.

Synshemmede og unge med kroniske sykdommer

Oppfølging av kommunenes arbeid med synshemmede og unge med kroniske sykdommer er ikke gjennomført som eget tema i 2010, men tatt inn i øvrig endrings- og tilsynsarbeid overfor kommunene. Vi planlegger ellers oppfølging av dette i 2011. Det vil bli en konferanse om unge brukere i pleie - og omsorgstjenesten i april hvor dette blir hovedtema.

Utvikling av tjenester til utviklingshemmede

Fylkesmannen har i mange år hatt fokus på opplæring stort sett innen ett felt: Sosialtjenesteloven kapittel 4A

(tvang og makt). Denne satsningen har også gitt effekter for andre deler av arbeidet i tjenesten for utviklingshemmede (alternative tiltak) Utover dette har det vært lite systematisk utviklingsarbeid. Fylkesmannen i Aust-Agder har derfor valgt å støtte faggrupper som har vært aktive på området. De klart mest aktive er 4A-gruppa i Arendal og ansatte ved Sandnes ressurscenter, Risør. Ved hjelp av økonomisk støtte fra oss har de gjennomført store samlinger for hele fylket innen målretta miljøarbeid. Vi mener at kompetansehevede tiltak i arbeidet for eldre og mennesker med psykiske lidelser lenge har blitt prioritert. Det vil derfor nå være naturlig å se på kompetansehevede tiltak innen andre deler av tjenesten, f.eks. utviklingshemmede. Det er tatt initiativ fra Risør kommune om fagskole i målretta miljøarbeid for hjelpepleiere/ omsorgsarbeidere/ helsefagarbeidere i fylket. Fylkesmannen er sentral for å få dette realisert, sammen med Aust Agder Fylkeskommune og Risør kommune. Planen er oppstart av en klasse med 30 elever høsten 2011.

Vi har ikke hatt særlig fokus på kosthold/ernæring og fysisk aktivitet for personer med utviklingshemning i 2010. Dette temaet er lagt inn i tilsynsplan 2011 som et ledd i områdeovervåking. I tillegg vil våre møter med omsorgstjenesten i 2011 ha yngre brukere som gjennomgående tema.

75.3 Unge personer med nedsatt funksjonsevne i alders og sykehjem

Oppdraget er fulgt opp etter resultatkravet. Det er p.t. ingen aktuelle brukere i Aust-Agder.

Resultatområde 76 Kvalitet og samhandling

76.1 Samarbeid mellom 1. og 2.linjetjenesten

Samarbeidsavtaler

Det er inngått samarbeidsavtale mellom alle kommunene i fylket og sykehuset. I tillegg er Arendal som den største kommunen med i et overordnet strategisk samarbeidsorgan sammen med Kristiansand (Sørlandet sykehus dekker begge fylker). Det er utstrakt samhandling mellom kommunene og sykehus og dette må sies å fungere godt. Sykehuset stiller også i samarbeidsfora ad hoc, og i Fylkesmannens regionale samlinger med kommunene omkring rus og psykisk helse. Det er et utstrakt samarbeid mellom våre rådgivere og spesialisthelsetjenesten, både ved utarbeidelse av ulike samhandlingsdokument og arrangering av kurs/konferanser. Vi har også etablert samarbeid omkring "Barn som pårørende" både i spesialisthelsetjenesten og i kommunene.

Det er opprettet et samarbeidsorgan mellom Arendal kommune og sykehuset der deltakerne har beslutningsmyndighet. Dette organet møtes månedlig og behandler og tar beslutninger i kompliserte enkeltsaker innen rus og psykisk helse som involverer begge forvaltningsorganene.

Det er inngått avtale mellom Arendal og sykehuset om avviksrapportering ved svikt ved overføring av pasienter; et eksempel til etterfølgelse. Arendal kommune er også med i et prosjekt med elektronisk overføring av epikriser mv mellom sykehjem, hjemmesykepleie og sykehus.

I 2010 er ACT team opprettet der Arendal og Grimstad kommuner, samt spesialisthelsetjenesten har bidratt med stillinger. Vi var med i arbeidsgruppe i forberedende fase. Fylkesmannen bidro med delfinansiering av kommunale stillinger.

Regionrådet for Setesdalen har et bredt anlagt prosjekt for samhandling, med tema på ulike felt - bl.a. rus/psykisk helse/teknologi/telemedisin/lindrende omsorg. Her er spesialisthelsetjenesten tett koplet opp til komunehelsetjenesten og prosjektet er forankret i politisk og administrativ ledelse i alle kommunene.

Fylkesmannen har i løpet av året deltatt som "observatør" i Samhandlingsutvalget for Østre Agder, og etterhvert også i gruppen for Folkehelse og forebyggende helsetjenester. Østre Agder består av Grimstad, Arendal, Tvedestrand, Risør, Froland, Vegårshei, Åmli og Gjerstad kommuner.

Grimstad kommune har laget en film i samarbeid med spesialisthelsetjenesten med tema: Lindrende omsorg. Her er samarbeidet mellom nivåene framstilt på en god og konstruktiv måte. Fylkesmannen har bidratt med økonomisk støtte til filmen.

76.2 Individuell plan

Definert systemansvar i kommunene

Vi har regelmessige oppdateringer på vår hjemmeside over ansvarlig for koordinerende enhet i kommunene, og har dermed jevnlig kontakt med kommunene. Se 75.1

IP som en del av kommunenes kvalitetssystem

Individuell plan er et viktig tema ved våre tilsyn, og spesielt i år da flere tilsyn har vært rettet mot private rusinstitusjoner og fengselshelsetjenesten. Vi vurderer da om dette er en tilfredsstillende del av kvalitetssystemet.

I våre nettverksmøter med kommunene er IP, som en del av kommunenes kvalitetssystem, et obligatorisk tema. Vår vurdering er at de fleste kommunene har et rimelig bra IK system. Det er synlig koordinerende enhet i så og si alle kommunene. Det er oppnevnt systemansvarlig for IP i alle kommuner, og det er rutiner for oppnevning og opplæring av koordinatorene. utfordringene for kommunene er å følge opp planene, og å få koordinatorene til å "stå" i sakene over tid. Det gjelder spesielt store sammensatte saker og saker innen rus og psykisk helse.

Se 75.1

76.3 Nasjonal strategi for kvalitetsforbedring i sosial- og helsetjenesten

Det er vanskelig å trekke klare grenser for hvor mye av det som gjøres i Fylkesmannens sosial- og helse avdelingen som omhandler kvalitetstenkning. Tilnærmet alt vi gjør har som mål å få ansatte i helse-/sosial- og barneverntjenesten til å tenke på og utøve god kvalitet.

Evalueringskonferanser om kvalitet viser at omsorgslederne i fylket, i tillegg til vanlig opplæring, ønsket mer tilsyn. De mener at tilsyn er noe av det mest effektive for å sette kvalitetstenkning og systematisk arbeid med internkontroll i fokus.

I forbindelse med satsingen på tilsyn med tjenester for eldre, sendte fylkeslegen ut et generelt varsel om tilsyn til alle fylkets kommuner ved årsskiftet, og informerte samtidig om at vi ville arrangere en erfaringskonferanse i slutten av året. Her oppsummerte vi alle våre funn og gav veiledning om kvalitetstenkning. Representanter fra kommuner som hadde hatt tilsyn fortalte også om tiltak de hadde iverksatt før og etter tilsynet. Det var 120 deltakere på tilsynskonferansen, og vårt evalueringsskjema ble besvart av ca. 80 %. Responsen var gjennomgående positiv, og Fylkesmannen planlegger å gjenta denne type konferanse i 2011.

Fylkesmannen hadde i 2010 fortsatt stort fokus på opplæring i pasientrettighetsloven kapittel 4A, hvor internkontroll og kvalitetsstrategier alltid er sentrale tema. I 2010 har over 500 personer deltatt i slik opplæring.

På det årlige smittevern-møtet for fylket, med over 30 deltagere, var kvalitetsarbeid temaet i fylkeslegens innledning.

Det er i 2010 etablert et forum for ledende helsesøstre, og på det første møtet høsten 2010 med 15 deltagere, var kvalitetsarbeid et av temaene som ble tatt opp.

Fastlegekurs ble avholdt høsten 2010 med ca. 30 deltagende leger. Tema i år var samhandlingsreformen og den viktige rollen fastlegen har i dette arbeidet. Også her innledet fylkeslegen med å snakke om kvalitetsstrategiene, med spesielt vekt på *6.4: god samordning og kontinuitet i tjenestetilbud*. I årets høstmøte var samhandlingsreformen tema, og også her var kvalitetsforbedring sentralt. Det var over 150 deltakere på høstmøtet i år. God samhandling og individuell plan var også på dagsorden i regionale nettverksmøte for koordinerende enhet i kommunene, med 10 deltagere.

I september arrangerte Fylkesmannen en konferanse om internkontroll for NAV ledere: 9 Nav kontor var representert med 21 deltagere. Temaet er også tatt opp på halvårlige møter med de 15 NAV-lederne.

Videre har fylkeslegen tatt opp strategi for kvalitetsforbedring på ordfører - og rådmannsmøte i april med 30 deltagere, som tema på kommunelegemøte i februar med 30 deltagere og i begge møter med ledelsen i SSHF, vår og høst med 10 deltagere hver gang.

76.5 Felles digitalt nødnett

Aust-Agder er foreløpig ikke med, spørsmål er derfor uaktuelt.

Resultatområde 77 Andre oppdrag

77.1 Helsemessig og sosial beredskap

Når det gjelder helsemessig og sosial beredskap er fylket preget av det arbeidet som ble gjort i forbindelse med pandemien i 2009. I den sammenheng ble eksisterende planer gjennomgått og oppgradert.

Det ble gjennomført en evaluering av pandemiarbeidet i samarbeid med kommunene våren 2010.

Alle fylkets kommuner har hatt tilsyn med sine planer i perioden 2005-2009. Disse tilsynene har vært utført i samarbeid med beredskapsavdelingen. Samtlige planer er oppgraderte i etterkant av disse tilsynene.

Det har vært møter med fylkesberedskapsrådet, og ett smittevernmøte med 30 deltakere fra kommunene.

Det har vært et nært samarbeid mellom Beredskapsenheten og Sosial- og helseavdelingen. Avdelingen medvirker forøvrig i de tiltak som Beredskapsenheten iverksetter på våre områder.

77.2 Fritak for forvaltningsmessig taushetsplikt

Vi har hatt en sak som ble besvart uten ugrunnet opphold. Vi får en del henvendelser om denne type saker. Noen saker løser seg ved at det innhentes samtykke fra den som har krav på taushet.

Fritak for forvaltningsmessig taushetsplikt

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittelig saksbehandlingstid
FMAA	1	1
Sum	1	

77.3 Særfradrag

Dette er et område med store utfordringer. Nye problemstillinger dukker opp, og det er ingen oppfølging eller kompetanse fra/på sentralt hold som kan benyttes.

Særfradrag for utgifter til behandling utenfor den offentlige helsetjenesten. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid.

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittelig saksbehandlingstid
FMAA	15	15
Sum	15	

77.4 Førerkortsaker

Fylkesmannen i Aust-Agder har i 2010 behandlet totalt 804 førerkortsaker. 399 av disse gjelder søknad om dispensasjon fra førerkortforskriftens helsekrav. 361 fikk innvilget dispensasjon helt eller delvis. Dette innebærer at 90% har fått et positivt svar på søknaden om den/de førerkortklasser de søkte om. 38 har fått avslag, og 11 saker ble oversendt til klagebehandling i Helsedirektoratet.

Vi har sendt 212 meldinger til politiet om helsesvikt i forhold til førerkortforskriftens helsekrav med tilrådning om inndragning av førerkort.

Vi har avgitt uttalelse til politiet, vegmyndighetene og leger i 193 saker som gjelder spørsmål om enkeltpersoner/førerkortinnehaver tilfredsstillt førerkortforskriftens helsekrav.

Vi har hatt 5 dialogmøter om førerkort og helse på Sørlandet sykehus i Arendal med leger og psykologer; ved DPS Aust-Agder, medisinsk avdeling (2), nevrologisk avdeling og hos habiliteringstjenesten.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid er ca. 5 dager. Registrerte data/rapport sendes to ganger i året til Helsedirektoratet.

Saksområdet er for øvrig utfyllende omtalt i Medisinalmeldingen for 2010.

Førerkort. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMAA	804	5
Sum	804	

77.5 Pasientjournaler

Pasientjournaler. Antall saker.

Embeter	Antall
FMAA	0
Sum	0

77.8 Rettssikkerhet ved ytelse av helsehjelp med hjemmel i pasientrettighetsloven kap. 4A

Også i 2010 har Fylkesmannen i Aust-Agder hatt en rekke tilbud om kurs og opplæring i pasientrettighetsloven kapittel 4A. Her kan nevnes tredagers basisopplæring ved et av fylkets sykehjem (60 deltakere), halvdagskurs spesielt tilpasset tannhelsetjenesten (30 deltakere), innlegg i interkommunalt nettverk for demens (20 deltakere), innlegg i interkommunalt nettverk for palliasjon (35 deltakere), to heldagskurs med tema "Rettssikkerhet for personer med demens" i regi av Demenssorgens ABC (300 deltakere), og innlegg under Fylkesmannens erfaringskonferanse i forbindelse med eldretilsynet (120 deltakere).

Totalt har altså over 500 personer i Aust-Agder fått opplæring i kapittel 4A i 2010. For øvrig har vi tatt initiativ til å danne et regionalt 4A-nettverk for ansatte hos Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder, Telemark, Vestfold og Buskerud.

Våre opplæringstilbud har blitt godt mottatt i kommunene. Formålet har vært ytterligere innføring i lovbestemmelsene, med særlig vekt på tillitskapende tiltak og vilkårsvurderinger for øvrig. Vi har sett at kvaliteten på vedtakene vi mottar er bedre, noe vi tolker som tegn på at vi har lyktes i å gi fylkets helsepersonell et bedre grunnlag for selvstendig arbeid med å fatte vedtak.

Det blir fortsatt gitt mye råd og veiledning i forbindelse med konkrete vedtak og aktuelle problemstillinger. Slik vi vurderer det er det behov for ytterligere opplæring i kapittel 4A, med fokus på tillitskapende tiltak i tråd med lovens formål om å unngå bruk av tvang. Vi ser også at undervisning kanskje spesielt bør rettes mot spesialisthelsetjenesten, som i liten grad fatter vedtak etter disse lovbestemmelsene. Det er også stort behov for erfaringsutveksling og diskusjon med de overordnet faglig ansvarlige i kommunene, og kommunale 4A-grupper.

Resultatområde 83 Folkehelsearbeid

83.1 Folkehelsearbeid generelt

Fylkesmannen har presentert forventningene til kommunene om Samhandlingsreformen ved flere anledninger i 2010. Det startet opp med Fylkesmannens kommunemøte senhøstes 2009, hvor dette ble presentert i Setesdalen. Her er det etablert et regionråd, som bl.a. har fått skjønnsmidler fra Fylkesmannen til å utrede hvordan de kan samarbeide innen helseområdet, deriblant med levekårsutfordringer, folkehelse og miljørettet helsevern. De har pr idag tett samarbeid omkring disse temaene, men ønsker å videreutvikle og formalisere dette arbeidet. Dette arbeidet er fulgt opp i løpet av året.

Østre Agder samarbeidet fikk presentert intensjonene i Samhandlingsreformen på nyåret på en konferanse hvor alle 7 kommunene i dette samarbeidet deltok. Fylkesmannen har i løpet av året deltatt som "observatør" i Samhandlingsutvalget for Østre Agder, og etterhvert også i gruppen for Folkehelse og forebygginge

helsetjenester. Østre Agder omfatter Grimstad, Arendal, Tvedstrand, Risør, Froland, Vegårshei, Åmli og Gjerstad kommuner. Dette arbeidet er knyttet til lokalmedisinsk senter inkludert samarbeid omkring livsstilsrelaterte lidelser og friskvern.

Lillesand, Birkenes, og Iveland er en del av Knutepunkt Sør, som forøvrig består av Vest-Agder kommuner.

Vi har også informert om Samhandlingsreformen i ulike faglige nettverksmøter, som møte med helsesøstrene, fastlegene og på møter hvor pleie og omsorg og "Omsorgsplan 2015" er tema. Årets "Høstmøte" for helse-, omsorgs- og sosialpersonell ble i stor grad viet reformen.

I disse møtene er dokumenterte, effektive forebyggende tiltak en del av presentasjonen.

Aust-Agder har store levekårs- og helseutfordringer. Blant annet mange unge uføre, unge på langtids sosial hjelp, barnefattigdom, en økning i totaldødelighet, spesielt for kvinner og høyt forbruk av tobakk, medikamenter og rus. Vi har arbeidet mye med disse problemstillingene i 2010 og dette har tatt mye av tiden innen folkehelsearbeidet. Fylkesmannen har søkt Kunnskapsdepartementet om prosjektmidler, og fått tildelt midler til en ekstra stilling på feltet, og noe tiltaks- og evalueringsmidler. Hovedfokus i dette prosjektet er tidlig innsats rettet mot barn i førskole og grunnskolealder i kommunene Arendal og Åmli. Det skal arbeides med rutineforbedringer for å fange opp barn i risikozonen, samt utvikle kompetanse og bruk av foreldreveiledning som metode.

Arbeidet med egne rapporteringssystemer for erfaringsamling av det forebyggende arbeidet i kommunene er ikke gjennomført på en systematisk måte.

Sosial- og helseavdelingen deltar i dialog med kommunene ifm rullering av kommuneplaner. Internt hos Fylkesmannen har vi ukentlige planmøter hvor regulerings-, bebyggelsessaker og planprogram for kommuneplaner blir drøftet, og viktige spørsmål innenfor tema helse, omsorg, sosial og barnevern blir spilt inn der det er påkrevd.

Når en kommune melder rullering av kommuneplanen og vi har mottatt planprogrammet, inviterer fylkeskommunen til et utvidet planforum. Kommunen presenterer da utfordringer, strategier og mulige løsninger, mens vi gir tilbakemelding på disse med utgangspunkt i vår oversikt over levekårsutfordringer og helsetilstanden og aktuelle nasjonale føringer. Grenseoppgangen til lovlighet, politisk føringer og mulige løsninger diskuteres og avklares.

I 2009 startet 11 av fylkets 15 kommuner rullering av kommuneplanen.

Vi har vært i "prosess"/gitt innspill til alle 11 kommuneplanene som har vært til revidering. I 2010 har det vært "offentlig ettersyn" av mange av disse planene, samt noen nye. Siste år har vi gitt eller holder på å avgi høringsuttalelse til 9 kommuner.

Så og si alle kommunene omtaler levekår- og helseutfordringer i sin samfunnsdel, dog med varierende kvalitet. Arendal, Grimstad, Lillesand, Tvedestrand og Gjerstad bør spesielt fremheves. De har hatt bred medvirkning og arbeidet bra med å få oversikt over utfordringene innen våre tilsyns- og innsatsområder. De har også relative konkrete mål for innsatsen sin, og de kopler disse målene opp mot handlingsprogram, kommunedelplaner og fagplaner på en god måte. Tvedestrand fikk samhandlingspris for sitt planarbeid etter nøye vurdering av Helsedirektoratet.

Utjevning av sosial ulikhet i helse og universell utforming er alltid tema i vår dialog/ tilbakemeldinger til kommunene. Vi peker ofte på at kommunene må kople viktige delplaner innen våre innsatsområder og tilsynsoppgaver opp mot kommuneplanens mål, samt i større grad bør formulere evaluerbare folkehelsemål i samfunnsdelen.

Internt i Sosial og helseavdelingen har vi en "plangruppe" som ser til at alle våre innsatsområder; rus, psykisk helse, minoritetshelse, omsorgsplan 2015, sosial og barnevern blir koordinert og tatt med i innspill til kommunene.

Partnerskapet "Folkehelse i Agder" har formelt sett vært nedlagt store deler av 2010, da fylkeskommunene i begge Agderfylkene ønsket bedre politisk forankring og involvering. Fagnettverkene, ressursgruppene innen tobakk, ernæring og fysisk aktivitet, er også nedlagt. Det er blitt laget en plan for fylkeskommunenes arbeid med levekår og folkehelse, og for tiden arbeides det med å etablere et nytt partnerskap. Vi har pr. idag ikke fått formell henvendelse om deltakelse i det "nye partnerskapet". I det løpende arbeidet samarbeider vi imidlertid om å koordinere innsats overfor kommunene. Det er arrangert to samlinger for kommunale folkehelsekoordinatører, "Folkehelsedagene 2010" 9. og 10 september og oppfølging av "Frisklivssatsingen" i kommunene.

Ellers har Fylkesmannen søkt om og fått tildelt midler til videreføring av "Fiskesprell" for barnehager, SFO grunnskolen og videregående skoler. Vi samarbeider med Fylkesmannen i Vest Agder, og arbeidet utføres av Universitetet i Agder.

Vi følger opp det tobakksforebyggende arbeidet, deriblant FRI arbeidet

Vi har også i år tatt initiativ til å arrangere 20 timers opplæring av "Treningskontakter" i kommunene. Responsen var mindre enn forventet, men 5 kommuner er nå igang med ordningen, og vi følger disse opp med årlige nettverksmøter.

Vi har tidligere hatt en egen "Folkehelsegruppe" internt hos Fylkesmannen som omfattet alle avdelingene, nettopp for å utnytte vår tverrfaglige organisasjon. Denne gruppen var tiltaksorientert, og form og mandat har vært til "revidering". I løpet av 2010 har vi laget en intern plangruppe i avdelingen for å koordinere vår innsats i kommuneplanprosessene. Vi har også planmøtet som inkluderer alle avdelingene hos fylkesmannen. Ny embetsledelse arbeider med ny strategisk plan for embetet. Dette arbeidet kan være med på å utvikle en felles arena og dermed "forsterke egen organisasjon som folkehelsearena". Arbeidet skal slutføres innen 1. mai 2011. Folkehelserådgiver deltar i "strategigruppen".

Folkehelsearbeid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittelig saksbehandlingstid
FMAA		
Sum	0	

83.2 Miljørettet helsevern

Vi har ikke gjennomført konkrete oppfølgingstiltak etter den nye skoleundersøkelsen "Status for godkjenning av skoler i Norge per 21.01.10". Grunnen er at Fylkesmannens utdanning- og familieavdeling er med på landsomfattende tilsyn hvor opplæringslovens § 9 A er tema. Vi har de senere årene hatt få saker etter klage fra privatpersoner.

1 sak var ubehandlet ved årsskiftet .

1 sak ble behandlet med 6 ukers behandlingstid.

1 sak var ferdigbehandlet i juni 2010 etter 76 uker.

83.3 Ernæring, fysisk aktivitet, tobakk og seksuell helse

Fylkeskommunen har som nevnt i 83.1 jobbet med omorganisering av partnerskapet "Folkehelse i Agder" og med å utarbeide planen "Felles plan for folkehelse og levekår i Agder 2010-2013". De har dermed i liten grad kunnet, eller ønsket å prioritere tiltak rettet mot kommuner og skoler innen områdene tobakk, ernæring og fysisk aktivitet i 2010. Fylkeskommunen ønsker i stor grad å sette dagsorden ut fra fylkestingsvedtaket og ikke ut i fra Fylkesmannens embetsoppdrag.

Vi har imidlertid initiert og arrangert kurs i "Bra mat for bedre helse" og kurs i MI - Motiverende intervju for deltakere i "Helsekilden" og "Aktivitet på resept" i begge fylker.

I tillegg er det tildelt midler etter søknad til de kommunene som har etablert eller holder på å etablere "frisklivstilbud", "Helsekilden". Vi har også arrangert nettverksmøte for "Helsekilden"- ansvarlige i 2010.

Fylkeskommunen ønsket ikke/hadde ikke kapasitet til å videreføre "Fiskesprellprosjektet". Vi har derfor i samarbeid med Fylkesmannen i Vest Agder søkt og fått tildelt midler til videreføring. Vi har engasjert Universitetet i Agder til å videreføre satsingen.

Fylkeskommunen har i samarbeid med KIA, Kompetansesenteret for idrett i Agder og UiA, Universitetet i Agder, vært "intervensjonen" i en studie og "formidlet gode matvaner" til et utvalg elever i videregående skoler. Dette er vi kun orientert om.

Aust-Agder fylkesting har tidligere vedtatt at det ikke skal benyttes tobakk på skolenes arealer, og at dette skal

følges opp gjennom ordensreglementet. I forbindelse med behandling av "Felles plan for folkehelse og levekår" ønsket fylkestinget at de videregående skolene også skulle arbeide med holdningsarbeid mot tobakk. Det var ikke flertall for å gjøre de videregående skolene røykfrie.

Vi har etablert kontakt med helsesøstre i videregående skole. Flere av disse er aktive innen tobakksforebyggende arbeid, og det var tre skoler som tilbød røykesluttkurs for elevene i 2010. Fylkesmannen deltok i dette nettverksmøtet, og i oppfølgingen av helsesøstre mv innen tobakksforebygging.

Det er ingen videregående skoler i fylket som legger tilrette for 1 times fysisk aktivitet ut over det som er timeplanfestet.

"Retningslinjer for mattilbud i kantiner" brukes fortsatt i moderat grad i videregående skoler i fylket, og det selges fortsatt brus fra automatene i flere skole kantiner.

Utdanningsavdelingen hos Fylkesmannen følger opp skolene i fylket i forhold til en times fysisk aktivitet på mellomtrinnet og frukt og grønt tilbudet i skolen forøvrig.

70 % av elevene deltar i FRI programmet i Aust-Agder. Etter mange år med egen prosjektmedarbeider på dette området og med aktiv innsats rettet mot skolene har vi ikke tatt noe nytt initiativ dette året. Vi inviterer FRI lærerne til en konferanse "Tobakksfrihet - en illusjon" i februar 2011 for om mulig å få mer fokus på dette igjen.

Vi har møte med fylkets fastleger en gang pr. år, fordelt over 2 ettermiddag/kveldsmøter. Årets tema var "Fastlegen som joker i samhandlingsreformen". Tema var levekårsutfordringer, tidlig intervensjon og frisklivssatsingen, deriblant motiverende intervju, informasjon om "Helsekilden" og Aktiviteteshåndboka. 30 fastleger deltok.

Vi har tildelt midler til tiltak for å forebygge uønskede svangerskap og abort til en kommune. De øvrige midlene har vi brukt til konferanse om seksuell helse for nøkkelpersonell i Aust og Vest Agder.

Alle tjenesteområdene som var representert fikk i ettertid utdelt prosjektperm fra Trondheim "Undervisning om seksualitet" .

83.6 Smittevern

Når det gjelder smittevern er fylket preget av det arbeidet som ble gjort i forbindelse med pandemien i 2009. I den sammenheng ble eksisterende planer gjennomgått og oppgradert.

Det ble gjennomført en evaluering av pandemiarbeidet i samarbeid med kommunene våren 2010.

Samtlige kommuner har smittevernplaner som ble oppgradert i forbindelse med tilsyn og smittevernøvelser i perioden 2005-2009.

Fylkesmannen har gjennomført smittevernmøte med 30 deltakere fra kommunene. På et møte mellom spesialisthelsetjenesten og helsetjenesten for innsatte i fengsel var smittevern ett av temaene som ble tatt opp og drøftet.

Det har vært et nært samarbeid mellom Beredskapsenheten og Sosial- og helseavdelingen.

Det har ikke vært meldt inn saker etter lov om smittevern.

I perioden 2003-9 har beredskapsenheten og helsetilsynet gjennomført 15 fullskala smittevernøvelser i kommunene, samarbeid med SSHF og omfattende temadager om smitte og pandemi.

Resultatområde 84 Primærhelsetjeneste

84.1 Allmennlegetjenesten inkludert fastlegeordningen

Fylkesmannen har hatt møter med leder av LAR-tiltaket om ny praksis med overføring av pasienter til fastlegene i større grad. Det ble etterlyst klare retningslinjer for overføring. det er kommet nye retningslinjer for LAR. Fylkesmannen i samarbeid med avdeling for rus og avhengighetsbehandling ved helseforetaket inviterte derfor til en LAR-konferanse der Helsedirektoratet m.fl informerte om de nye retningslinjene. Ddet var stor oppslutning om konferansen, men kun en fastlege deltok deler av dagen.

Vi har møte med fylkets fastleger en gang pr. år, fordelt over 2 ettermiddag/kveldsmøter. Årets tema var "Fastlegen som joker i samhandlingsreformen". Tema var levekårsutfordringer, tidlig intervensjon og frisklivssatsingen, deriblant motiverende intervju, informasjon om "Helsekilden" og Aktivitetshåndboka. 30 fastleger deltok.

Vi har arrangert en temadag om underernæring hos eldre i 2010 . Her var det god deltakelse og meget bra opplegg. (Kartleggingen av bachelorstudent i alle fylkets sykehjem over oppfølging av ernæringsstatus var i 2009).

Det er ikke mottatt søknader fra kommunene om nye stillinger i primærhelsetjenesten.

Den kommunale legevakten i fylket(Arendal kommunale legevakt) er godt organisert og velfungerende organisatorisk. Det er en interkommunal legevakt for 8 kommuner. 3 kommuner vest i fylket er knyttet opp mot legevakt i Kristiansand.

Ved halvårsregistrering av legedekning ved sykehjem kom det frem at dekingen har avtatt noe, en uønsket tendens.

84.2 Turnustjeneste

Det er gjennomført et to dagers veiledningskurs for turnusveiledere for fysioterapeuter, dette var et samarbeid mellom Vest-Agder, Telemark, Vestfold og Aust-Agder. Det var god respons og deltakelse. Deltakerne mener det er viktig å ha en slik arena hvor de kan få faglig påfyll og utveksle erfaringer.

Kandidatene i fylket deltar på kurs i offentlig helsearbeid. Det er et regionalt samarbeid og Fylkesmannen i Vestfold har hatt ansvaret for dette i 2010. Kursene arrangeres to ganger pr. år.

84.3 Klagesaksbehandling etter lov om helsetjenesten i kommunene, pasientrettighetsloven og lov om sosiale tjenester

Pasientrettighetsklager

Helsetilsynet i Aust-Agder behandlet 21 pasientrettighetsklager i 2010, 5 saker er ikke avgjort per 31.12.10. Av de totalt 26 sakene var 19 klager rettet mot Sørlandet sykehus HF, mens de øvrige 7 klagenes var rettet mot kommuner.

De to største gruppene av rettighetsklager er fortsatt relatert til retten til nødvendig helsehjelp (10) og dekning av pasientreiseutgifter (8). Av de 10 sakene som omhandlet retten til nødvendig helsehjelp, gjaldt blant annet 4 av disse rett til nødvendig helsehjelp i form av rusbehandling, og 3 omhandlet fastsettelse av behandlingsfrist (lang ventetid på behandling). Videre gjaldt 6 av klagenes kommunale tjenester, hovedsaklig avslag på sykehjemsplass. 1 sak gjaldt avslag på retting av journal, og 1 sak gjaldt pasientens rett til informasjon.

Helsetilsynet ga klager helt eller delvis medhold i 4 saker. Det ble gitt medhold i 1 sak om rett til sykehjemsplass, i 2 saker om dekning av pasientreiseutgifter, og i 1 sak om pasientens rett til informasjon fra Sørlandet sykehus HF. 2 saker ble avvist.

Fylkesmannen har rapportert i RegROT til Statens helsetilsyn etter fastsatt rapporteringskrav. Vi jhar også rapportert på saker avgjort etter Lov om sosiale tjenester etter eget rapporteringssystem.

Klagesakene etter Lov om sosiale tjenester er avgjort innefor de tidsfristene Statens Helsetilsyn har satt opp, men vi har forbedringspotensiale når det gjelder saker behandlet etter helselovene. Her viser vi forøvrig til våre resultater som er rapportert til Statens helsetilsyn.

Lov om helsetjenesten i kommunene med tilhørende forskrifter. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMAA	21	81
Sum	21	

84.4 Helsetjenesten til innsatte i fengsel

Fylkesmannen i Aust-Agder har høsten 2010 gjennomført tilsyn med fengselshelsetjenesten i Arendal fengsel og Evje fengsel.

Fylkesmannen har også deltatt på møte med Arendal kommune, psyk avd Sørlandet sykehus HF, avdeling for rus og avhengighetsbehandling (ARA) og NAV der følgende problemstillinger ble tatt opp: samarbeid med spesialisthelsetjenesten, samarbeid mellom NAV i bosettingskommunen og fengselshelsetjenesten, herunder inngåelse av skriftlige avtaler.

På samme møte var tema også informasjon om individuell plan, samarbeid med ARA samt smittevernproblematikk.

84.6 Helse- og omsorgstjenester i et flerkulturelt samfunn

5 % av befolkningen i Aust Agder har flerkulturell bakgrunn. Det er nesten ingen etniske samer i Aust-Agder.

Fylkesmannen har etablert et tverrfaglig minoritetshelse nettverk for de som jobber med innvandrergreper. Dette erstatter den tidligere nettverksgruppen for de som jobber med kjønnslemlestelse. Vi besøkte flere kommuner våren 2010 for å kartlegge behov for samhandling, og alternative løsninger for de som arbeider med minoritetshelse.

I november 2010 hadde dette nettverket sitt første møte med i underkant av 25 deltagere. Det var bred enighet om at slike samlinger kunne gi både informasjonsutveksling, faglig påfyll, bidra til relasjonsbygging og ikke minst inspirasjon. Vi ønsker å arrangere to møter i året. Møtene vil bli todelt, først med foredrag om et felles tema (høsten 2010 var det æresbegrep), så informasjon fra Fylkesmannen, presentasjon fra deltagere om hvordan de jobber, samt aktuelle problemstillinger til drøfting. Fylkesmannen vil arrangere og fungere som sekretaria. RVTS er en del av dette nettverket. Via dette nettverket vil vi få oppdaterte mailinglister, og lett nå ut med informasjon om kurs ol, likeså få oversikt over situasjon i fylket. Det ble fremmet ønske om fordykning i flere tema, særlig tolketjeneste. Dette vil være hovedtema i møte våren 2011.

Ansvarlig hos Fylkesmannen deltar i RVTS sør nettverket, har hospitert i Helsedirektoratet, avdeling for minoritetshelse, og har deltatt på flere kurs i migrasjonshelse.

For å nå ut til flest mulig har vi inkludert aspekter av minoritetshelse i forskjellige sammenhenger. På Fylkeslegens årlige kurs for fastleger var det et to timers foredrag om møte med pasienter og pårørende fra andre kulturer. På smittevernsmøte ble to timer brukt til tema TBC og polio, og Sørlandet sykehus presenterte sitt tilbud for kvinner som er omskjærte. Dette ble også presentert i kurs om seksualitet og helse, i tillegg til et foredrag om innvandrere og seksualitet.

84.7 Helsetjenestetilbud til personer utsatt for seksuelle overgrep eller vold i nære relasjoner

10 av 15 kommuner er med i det interkommunale overgrepsmottak, pluss to kommuner fra Telemark. Mottaket er åpent for alle personer over 14 år som har vært utsatt for seksuelle overgrep og krenkelser, men de rapporterer om få menn som oppsøker mottaket. Det er imidlertid flere henvendelser fra mindreårige.

Fylkesmannen har i 2010 besøkt overgrepsmottaket, og er tilfreds med det faglige nivå. Mottaket forteller om relativt sjelden konsultasjoner, og har derfor en utfordring med å holde seg faglig oppdaterte og klare når de mottar personer som har vært utsatt for overgrep. Fylkesmannen har derfor i 2010 bidratt økonomisk for at de ansatte skal få faglig oppdatering.

84.8 Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Kapasiteten i helsestasjons- og skolehelsetjenesten er tilfredsstillende, men under stadig press fra diverse prosjekter og føringer som det skal tas hensyn til. I løpet av 2010 kom HVP-vaksinering inn for fullt, og det å ha 3 runder med vaksinering på et årskull av jenter oppleves for flere helsestasjoner som et stressmoment. Andre viktige oppgaver som oppleves tidkrevende og vanskelige å gi nok prioritet, er kriminalitetsforebygging og tidlig intervensjon for barn i risikogrupper. Dette krever tverrfaglig innsats og betydelig koordinering, og det tar tid. De minste kommunene har naturligvis lavere bemanning, men bedre oversikt over barnepopulasjonen og rapporterer om mer fleksibilitet i forhold til oppgaveløsningen. De ledende helsesøstrene går som oftest inn der det trengs der og da.

Fylkesmannen har i 2010 tatt initiativ til å opprette et nettverk for ledende helsesøstre i fylkets 15 kommuner. Dette er en møteplass vi tror vil være viktig for å gi og få informasjon, og for gjensidig kollegastøtte og utvikling av tjenestene. Vi satser på å arrangere to årlige samlinger i første omgang. Flere rådgivere fra Fylkesmannens kontor møter; rådgivere for rus, folkehelse, psykisk helse, kommunale helsetjenester, fylkeslegen og skolerådgiver fra vår utdannings- og familieavdeling. Hver samling vil innholde et hovedtema med en relevant foredragsholder, men også ha tid til informasjon om nye retningslinjer, diskusjon og erfaringsutveksling.

På vårparten utlyste Fylkesmannen tilskudd til kommunene til arbeid mot kjønnslemlestelse. (tiltak 22). Det kom inn to søknader, fra Arendal og Grimstad, og vi tok initiativ til et møte med disse kommunene for å se på muligheten til samarbeid. Grimstad arrangerte høsten 2010 et møte i samarbeid med kvalifiseringstjenesten omkring kjønnslemlestelse, og begge kommuner vil fokusere på skolehelsetjenesten gjennom grunnskolen, videregående skoler og helsestasjon for ungdom.

Vi tok også initiativ til å opprette et tverrfaglig minoritetshelse nettverk for helsepersonell som jobber med innvandrergupper. Dette erstatter den tidligere nettverksgruppa med tema kjønnslemlestelse. Dette kom som resultat av ønsker fra flere kommuner som Fylkesmannen besøkte våren 2010 for å kartlegge behov og alternative samarbeidsformer for de som jobber innenfor dette feltet.

Seksuell helse har vært i fokus i 2010. Fylkesmannen i Aust-Agder arrangerte en heldags konferanse med presentasjon av nye metoder for undervisning om seksuell helse, seksuelle legninger og seksualitet hos innvandrerungdom. Seminaret hadde deltakere fra både Aust- og Vest-Agder.

Smittevernåret i 2010 for Aust- og Vest-Agder ble også delvis viet til innvandrerhelse med innlegg om både polio og tuberkulose, og den nye elektroniske håndboka om dette. I tillegg fikk vi presentert dagens smittevernbilde sett fra Sørlandet Sykehus HF og fra Mattilsynet, og hvordan Folkehelseinstituttet tenker om fremtidige trusselbilder.

84.9 Svangerskapsomsorgen

De fleste kommuner melder om en jevn økning i antall fødsler som gir perioder med mye press på tjenester, men svangerskapsomsorgen må kunne sies å være tilstrekkelig.

Grimstad kommune har økt andel fast jordmorstilling med 20% til 60% fast. Gjennom prosjektmidler og omdisponering har jordmor fungert i 100% gjennom hele 2010, men sett i forhold til antall fødsler bør nok stillingsressursene være nærmere 150%.

84.10 Kjønnslemlestelse

Høsten 2009 arrangerte Fylkesmannen en to dagers konferanse om kjønnslemlestelse. I løpet av konferansen ble det laget SWOT analyser fra forskjellige regioner i fylket og resultatene var entydige. Det var behov for et bredt nettverk for de som jobbet med minoritetshelse, og det var behov for lokale tiltak for de berørte kvinnene. Det ble også fastslått at flere kurs/konferanser var uaktuelt foreløpig.

På bakgrunn av dette, og andre signaler etablerte Fylkesmannen et større nettverk for dem som jobber med minoritetshelse. Se punkt 84.6 Helse - og omsorgstjenester i et flerkulturelt samfunn. Den tidligere ressursgruppen mot kjønnslemlestelse ble innlemmet i dette nettverket.

På vårparten utlyste Fylkesmannen tilskudd til kommunene til arbeid mot kjønnslemlestelse. (tiltak 22). Det kom inn to søknader, fra Arendal og Grimstad, og Fylkesmannen tok initiativ til et møte med disse kommunene for å se på muligheten for interkommunalt samarbeid. Grimstad arrangerte høsten 2010 et møte i samarbeid med kvalifiseringstjenesten omkring kjønnslemlestelse, og begge kommuner vil fokusere på skolehelsetjenesten gjennom grunnskolen, videregående skoler og helsestasjon for ungdom.

Ledere for de to prosjekter deltok på den regionale konferansen om kjønnslemlestelse høsten 2010, og deltar på kurs om implementering av tilbud om frivillige undersøkelser i helsetjenesten.

I tillegg til dette har Fylkesmannen presentert ”åpningsklinikken”; tilbud for kvinner som er omskjærte ved Sørlandet sykehus, på emnekurs til legene, og på kurs om seksualitet og helse.

84.11 Tannhelse

Det er et godt etablert samarbeid mellom Fylkestannlegen og Fylkesmannens sosial og helseavdeling. Fylkestannlegen er en del av Fylkesmannens styringsgruppe for barn og unge, og er alltid invitert til våre møter/konferanser med kommunene. Fylkestannlegen har i løpet av 2010 etablert en ordning med ni klinikkledere som har direkte kontakt med barnevern, helsestasjoner og omsorgstjenester i kommunene. De siste ble ansatt siste halvåret av 2010, men allerede synes ordningen å fungere meget tilfredsstillende.

I høst arrangerte Fylkesmannen et kurs for opplæring av tannleger i kapittel 4A i pasientrettighetsloven, og samarbeider om å lage gode prosedyrer for tannleger i dette arbeidet.

Resultatområde 85 Spesialhelsetjenesten

85.3 Lov om transplantasjon

Ingen saker behandlet i 2010.

85.4 Tillatelse til å rekvirere sentralstimulerende legemidler

Fylkesmannen har behandlet 283 søknader om tillatelse til å rekvirere sentralstimulerende legemidler.

Søknadene er behandlet innen 4 uker.

Tillatelser til å rekvirere sentralstimulerende legemidler. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMAA	283	14
Sum	283	

85.5 Kosmetisk plastikkirurgiske inngrep

Kosmetisk plastikkirurgiske inngrep. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMAA	0	0
Sum	0	

85.6 Godkjenning av private sykehus, privat medisinsk laboratorie- og røntgenvirksomhet

Ingen saker er behandlet i 2010

Resultatområde 86 Omsorgstjenester

86.1 Omsorgsplan 2015

Følgende kulepunkter er en beskrivelse av aktiviteten:

- Behandlet søknader om diverse tilskudd, samt presentert investeringsordningen på de arenaer hvor aktuelle personer er tilstede: Enhetsledere, rådmenn, sentrale politikere m.m.
- Hele Omsorgsplan 2015 har vært presentert og omtalt på diverse samlinger som nevnt i kulepunkt over.
- Knyttet folkehelsearbeidet opp mot Omsorgsplan 2015
- Hatt samarbeidsmøter med Husbanken både lokalt og regionalt.
- Deltatt på de samlinger Helseledersamtaler og Helsetilsyn har hatt.
- "Overoppfylt" våre krav til tilsynsaktiviteter innen eldresatsingen. Blant annet har vi hatt 17 uanmeldte tilsyn med låste/ikke låste dører på sykehjem og 2 egeninitierte systemtilsyn med brukermedvirkning i Arendal og Grimstad der brukerne var fullverdige informanter. I desember 2010 arrangerte vi erfaringskonferanse for tilsammen 120 deltakere fra omsorgstjenestene der vi formidlet funn fra tilsynene til alle kommunene, og drøftet hvordan tilsynene kan brukes i endringsarbeid for hele fylket.
- Deltatt i faglige nettverk initiert av Undervisningssykehjem/undervisningshjemmetjenestene
- Delfinansiert film om lindrende omsorg, laget av Grimstad kommune i samarbeid med Sørlandet Sykehus Arendal og presentert denne på vårt årlige høstmøte.
- Lagt stoff ut på hjemmesiden.
- Tett kontakt med Undervisningssykehjemmet i Aust Agder (Feviktun, Grimstad) og undervisningshjemmetjenesten, også Grimstad.
- Samarbeid med Universitetet i Agder, Fagskolen på Dahlske videregående skole, Aust Agder Fylkeskommune, Aksjon Helsefagarbeider, KS
- Fylkesmannen har delfinansiert og deltar i programkomite for prosjektet "Det åpne bo - og omsorgssenteret". Dette er et prosjekt delvis finansiert av KS' Flink med folk og 6 kommuner er med, blant andre Arendal og Grimstad. Hovedfokus er kunnskap og holdningsskapende arbeid for å få pårørende og frivillige mer inkludert og aktive i aktivitet og kulturarbeid i institusjonene. 2 av 5 kursdager er arrangert. Kirkens Bymisjon er samarbeidspartnere. Vi mener at "Aktiv omsorg" og "Partnerskap med familie og lokalsamfunn" er viktige elementer i det pågående prosjektarbeidet.
- Det er opprettet en intern plangruppe i sosial- og helseavdelingen der vi gjennomgår alle kommuneplaner og gir skriftlige innspill på utfordringene som hver kommune har bl.a innen omsorgstjenestene.
- Vi har etablert kontakt med Senter for omsorgsforskning, men har ikke lyktes i å få repr. derfra på samlinger i 2010. I april 2011 vil Senter for omsorgsforskning ha innlegg på omsorgskonferanse.

86.2 Demensplan 2015

Også i 2010 har Fylkesmannen i Aust-Agder hatt stor oppmerksomhet mot oppfølging av demensplan 2015, og vi ser at det skjer mye aktivitet rundt om i fylket.

En av de viktigste arenaene er det interkommunale demensnettverket, der Fylkesmannen er aktiv deltager. Dette var i utgangspunktet et forum for demenskontaktene i de forskjellige kommunene, men i større og større grad trekkes nå også lederne i omsorgstjenestene med. Her er det et møtepunkt tre ganger årlig til en heldagssamling med foredrags om et aktuelt tema etterfulgt av en statusoppdatering fra alle tilstedeværende kommuner om igangsatte aktiviteter, omorganiseringer og prosjekter som omhandler personer med demens. Fylkesmannen og demenskoordinator for fylket, ved utviklingssenteret for sykehjem og hjemmetjenester i Grimstad, orienterer om nasjonale prosjekter, relevante retningslinjer og aktuelle kurs og studietilbud.

Det skjer en markert økning av alle tilbud rettet mot personer med demens, slik som demensutredning, tilrettelagte døgntilbud, dagsentertilbud, demensteam og pårørendeskoler. Nytt i 2010 er at fire kommuner i Setesdalregionen har startet et demensteam der de foretar utredning av personer hjemme, tilbyr oppfølgingssamtaler og driver pårørendeskoler.

Dette betyr at nesten samtlige kommuner har en eller annen form for organisert pårørendestøtte i form av pårørendekafé eller pårørendeskole, flere steder drives tilbudene som interkommunale tiltak. Kommunene avsetter i økende grad midler til sitt demensarbeid og setter igang nye tiltak for pasienter og pårørende.

Mye av dette tvinger seg fram pga økende behov. Spesialisthelsetjenesten har lite kapasitet til å hjelpe kommunene der det er behov for alderspsykiatrisk spesialistutredning. Denne gruppen pasienter gir kommunene de største utfordringene, da en utagerende pasient krever mye oppmerksomhet fra personalet og er vanskelig å håndtere. Fra 1.1.2011 opprettes det en alderspsykiatrisk poliklinikk ved SSHF i Arendal.

Grimstad kommune planlegger en forsterket skjermet enhet, som etter planen skal åpne i september 2011.

Kommunen tror at de da har en viss overkapasitet og derfor kan tilby hjelp til andre kommuner i krisesituasjoner.

Kompetanseutvikling er et nøkkelord for god demensomsorg. Fylkesmannen, sammen med Utviklingssenteret og Nasjonalt kompetansesenter for aldring og demens, har arrangert felles halvårsseminarer for alle i fylket som deltar i Demenssorgens ABC. Denne ordningen har vært meget vellykket, og vi ønsker å videreføre. I løpet av 2010 ble nærmere 275 deltagere ferdig med sine studier, og ca. 25 i Setesdalregionen er halvveis i løpet.

Når vi har slike store samlinger har vi også invitert andre som ikke deltar i programmet, og responsen har vært stor. I 2010 hadde vi på våren nærmere 320 deltagere på en samling med tema: "Frivillighet og kultur" fordelt på to dager sammen med Kirkens bymisjon fra Oslo. På høstens arrangement, som hadde tema rettsikkerhet og sansestimulering for personer med demens, kom det ennå flere – rundt 350!

Rettsikkerhet er fokusert i vårt kontinuerlige arbeid med rådgiving og opplæring i Pasientrettighetslovens kapittel 4A. Fylkesmannen gitt undervisning til over 500 personer i 2010. Rettsikkerhet for personer med demens var ett av flere tema på vår erfaringskonferanse for tilsyn med eldre og brukervedvirkning i desember.

Vi ser at det er stort engasjement i kommunene og mye arbeid med etiske vurderinger og refleksjon. I januar 2011 arrangerte Fylkesmannen og Utviklingssenteret sammen et heldagskurs med Kirsti Solheim om tillitskapende tiltak overfor personer med demens, med 170 deltagere. Dette var så vellykket og etterspørselen så stor, at vi planlegger å gjenta kurset i løpet av høsten.

I juni 2010 arrangerte Fylkesmannen kommunemøte for omsorgsledere der tilrettelagt botilbud til personer med demens og "Inn på tunet" var sentrale tema. Det har vært mye interesse for "Inn på tunet" tilbud, spesielt for det økende antall brukere som får en demensutvikling i ung alder og fortsatt er fysisk spreke og har stor virkestrang. Fylkesmannen har vært en pådriver i dette arbeidet, og ser at i år er det flere kommuner som gjennom Innovasjon Norge søker på midler fra LND for å være med i en slik ordning. Birkenes kommune har fått tilskudd og opprettet tilbud, Risør kommune søkte i fjor og fikk avslag, men klarte likevel å gi et noe begrenset tilbud gjennom å omdisponere på eget budsjett og bruke frivillige. Lillesand søker midler i år.

Fylkesmannen promoterte "Den nasjonale kampanje om demens" gjennom et internettoppslag og sendte informasjon til alle kommuner og samarbeidspartnere. Vi har også aktivt deltatt i ny nasjonal kartlegging av tjenestetilbudet til personer med demens.

86.3 Kompetanseløftet 2015

1. Sammenfatning av kommunenes planer og resultatrapporteringer ble sendt inn til Helsedirektoratet innen 1. mars 2010.
2. Rapportering på de ulike delmålene i Kompetanseløftet 2015 ble sendt Helsedirektoratet innen 1. mars med kopi til HOD.
3. Vi vurderte at det ikke var vesentlige endringer fra rapport pr. 1. mars 2010, og sendte derfor ikke inn ny rapport 15.08.2010.

Vi viser til oppdrag og resultatkrav i embetsoppdraget, og vil gi følgende redegjørelse som tillegg til rapporteringskravene:

Tilskudd til Demenssorgens ABC

Det er en stor gruppe innen omsorgstjenesten som har deltatt i studieopplegget, 275 deltakere er nå i slutfasen, mens 25 deltakere i Setesdalen er midtveis i løpet. Fylkesmannen bidro med i alt 213 000 kr. i direkte støtte til kommunene for gjennomføringen. Det er inngått avtale med Undervisningstjenesten om samarbeid om halvtårskonferansene. Vi finansierte også grunnutdanning innen geriatri arrangert av Songdalen Undervisningssykehjem.

Sikre bruttotilgang på om lag 4500 helsefagarbeidere pr. år

Aust-Agder fylkeskommune tilbyr helsefagarbeiderutdanning både for de unge og for voksne. I oktober 2010 var det 242 elever i Vg1 og 158 elever i Vg2. Tallet på Vg2 inkluderer også 45 voksne. Elevtallet er stabilt fra 2009 til 2010, men med noe økning. Helsefagarbeiderne skal etter 2 år på videregående skole ut i lære. Voksne kan ta Vg2 og Vg1 på ett skoleår hvis de ønsker det. Det var knyttet usikkerhet til om det var mulig å få opprettet nok læreplasser. Kommunene har imidlertid tatt utfordringen på strak arm, og det er i 2010 tegnet 46 nye lærekontrakter. Det er 34 som har avlagt og bestått eksamen i helsearbeiderfaget i 2010, og det er 117 løpende

lærekontrakter pr 15.01.11. Det har nesten vært læreplasser nok til alle kvalifiserte som har søkt i 2010 (kun en voksen har ikke fått), og det er ledig kapasitet i Setesdal. I tillegg har 22 voksne tatt fagbrev i helsefag eller omsorgsfaget som praksiskandidater i 2010. Utfordringen framover vil være å få et stabilt søkergrunnlag til helsefagarbeiderutdanningen, og redusere lekkasjen etter videregående skole. Bare om lag halvparten som gikk ut fra Vg2 våren 2010 søkte om læreplass. Det vil videre være viktig å opprettholde og videreutvikle tilbudet til voksne uten rett til videregående opplæring. Flere av disse har allerede et arbeidsforhold i kommunene. Fylkesmannen bidro med finansiering av en klasse for voksne som har startet helsefagarbeiderutdanning i Grimstad, kurs for praksiskandidater.

Vi vil særlig framheve Valle kommune der 12 har gjennomført helsefagarbeiderutdanning. Undervisningen har vært administrert av Setesdalen videregående skole, men kunne ikke vært gjennomført uten **stor** innsats fra ledere/mellomledere i omsorgstjenesten i Valle kommune. Fylkesmannen har stått for det meste av finansieringen, men Aust Agder fylkeskommune og Valle kommune har også bidratt.

Fagskoleutdanning

Vi har gitt stimuleringstilskudd med i alt kr. 108 000 til kommunene. Selve fagskolen gis tilskudd direkte via fylkeskommunen. Ansvarlige for fagkoletilbudet har blitt invitert inn i omsorgskonferanser og vi har formidlet informasjon til kommunene om tilbudet.

Desentraliserte utdanninger

Fylkesmannen har bidratt med kr. 100 000 i tilskudd til kommuner som har studenter på desentralisert sykepleieutdanning i Setesdalen.

Videre- og etterutdanning for høyskoleutdannet personell

På grunn av stor interesse startet videreutdanning innen lindrende omsorg opp igjen høsten 2010. Studiet dekker begge Agderfylkene. Studiet organiseres av Universitetet i Agder, finansieres av begge fylkesmannsembetene og kanaliseres via Undervisningssykehjemmene. Videre har Fylkesmannen finansiert enkeltstående studier innen andre fagområder etter søknad fra kommunene.

Kompetanseplanlegging

Et delmål innen Kompetanseløftet 2015 er å øke aktiviteten i planarbeidet når det gjelder *kompetansebeholdning* (hvilken kompetanse de ansatte i kommunen innehar) *kompetansebehov* (hvilket kompetansebehov kommunen vil stå overfor i årene framover) og planer for *kompetanseoppbygging* (hvordan kommunen skal greie å skaffe den nødvendige kompetansen. Planarbeidet bør også inneholde tiltak for rekruttering til nye stillinger og erstatningsbehov, dvs. når ansatte slutter i tjenesten, enten ved overgang til andre stillinger eller med pensjon.

I 2009 startet det opp et felles prosjekt som et samarbeid mellom 6 kommuner og SSHF. KS "Flink med folk i første rekke" har bidratt med prosjektmidler. Prosjektet har som mål å samordne kompetansebehov kommunene har overfor bl.a. helseforetak, universitet og videregående skoler, samt felles kompetansebehov som kan dekkes ved interkommunale kurs/konferanser. Prosjektet er delt inn i ulike delprosjekt, rehabilitering, lindrende omsorg og "det åpne bo- og omsorgssenter" med vekt på kultur/aktivitet, pårørende og frivilliges rolle i sykehjemmet. Ekstrabevilgningen fra Helsedirektoratet i desember 2010 ble brukt inn i det siste delprosjektet.

Prosjektet generer mye aktivitet, og vi vil særlig understreke at mange direkte tjenesteutøvere er med i prosjektarbeidet på tvers av kommunegrensene.

86.4 Investeringstilskudd til sykehjem og omsorgsboliger

Det er anbefalt følgende investeringstilskudd i 2010-rammen:

Grimstad 23 omsorgsboliger, Tvedestrand 9 omsorgsboliger og Arendal 8 omsorgsboliger.

SUM: 40 enheter (Omsorgsboliger) i Aust-Agder

Det har ikke lyktes helt å skape den store investeringslysten til nye heldøgns omsorgsplasser. Vi har gitt informasjon i flere sammenhenger, både i kurs/møtevirksomhet og i fora for kommunenes ledelse. Vi har lenge fått tilbakemelding om at tilskuddene har vært for små. Det vil bli spennende å følge utviklingen nå som tilskuddet er økt betydelig og at reglene mykes opp i forhold til profitt/non profitt prinsippet.

86.5 Kvalitet i helse- og omsorgstjenesten

- Det er avholdt IPLOS samling for kommunene våre (135 deltakere) i samarbeid med Helsedirektoratet. Her var spesielt tema: person- og informasjonssikkerhet". IPLOS er også benyttet i tilsyns- og oppfølgingsaktivitetene våre. Vi har ikke fått melding om at noen av våre kommuner bør følges opp spesielt.
- Vi har foretatt kartlegging av status når det gjelder legedekning i sykehjem.
- Det er to KS prosjekt : "Etisk kompetanseheving i kommunene", hhv i Grimstad og Arendal. Disse har arrangert møter for andre kommuner med dette som tema. I april 2011 skal vi ha omsorgskonferanse der Pernille Næss, KS prosjektleder, skal ha innlegg, samt at bispekontoret skal foredra om rett til egen tros- og livssynsutøvelse
- Vi har arbeidet aktivt inn mot sykehjem med en egen prosjektleder på deltid for å øke bevissthetsnivået for god og næringsrik mat. Vedkommende har tilbudt kurs til alle sykehjem, og flere har deltatt. Prosjektet ble avsluttet i 2010. Vi vil i løpet av eldresatsingen foreta tilsyn med ernærings situasjonen for pasienter på sykehjem.

86.6 Undervisningssykehjem/ Undervisningshjemmetjenester/Lindrende behandling

Undervisningssykehjem/undervisningshjemmetjenester - Grimstad kommune

Grimstad kommune var eneste søker i fylket til å få undervisningshjemmetjenesten, og har derfor begge deler. Det er bestemt å ha felles styringsråd, og Fylkesmannen deltar i dette. I samarbeid med Grimstad kommune har vi finansiert videreutdanning for høyskoleutdannede innen lindrende behandling, og bidratt til å etablere samarbeid med fylkets fagskole i helse- og sosialfag. Fylkesmannen er aktive deltakere i undervisningstjenestens referansegruppe og nettverk for demens.

Det er underskrevet skriftlig samarbeidavtale mellom Fylkesmannen, Kompetansesenteret for aldring og helse og Fevikttun om ansvarsfordeling for planlegging, markedsføring og gjennomføring av oppstartsseminar for Demensomsorgens ABC. Vi har tatt initiativ til å opprette studiegrupper for Demensomsorgens ABC i Setesdalen. Grupper startet opp i januar 2010.

Undervisningstjenesten gis tid og rom for presentasjon av aktuelle saker/tiltak under Fylkesmannens ulike arrangementer for omsorgstjenesten.

Vi har tatt initiativ til et felles prosjekt som et samarbeid mellom 6 kommuner der ledelse av prosjektet ligger i Grimstad kommune representert ved undervisningssykehjem og undervisningshjemmetjenester. KS "Flink med folk i første rekke" har bidratt med prosjektmidler. Prosjektet har som mål å samordne kompetansebehov kommunene har overfor bl.a. helseforetak, universitet og videregående skoler, samt felles kompetansebehov som kan dekkes ved interkommunale kurs/konferanser.

Etter en endring av regelverket ved søknad om midler til Lindrende omsorg har vi bare bidratt med supplerende informasjon til søknadene.

Vi har ønsket at Senter for omsorgsforskning Sør skulle presentere seg i møter/konferanser vi arrangerer for de kommunale omsorgstjenestene. I 2010 lyktes vi ikke med det, men sentret er invitert og skal delta på omsorgskonferanse i april 2011.

86.7 Økt forvaltningskompetanse. Saksbehandling i helse- og omsorgstjenesten

Det ikke vært arrangert egne samlinger om dette temaet i 2010, men det har vært satt av god tid i etterkant av tilsynene vi har hatt hvor forvaltningsspørsmål har vært tema. Dette gjelder bl.a. tilsyn med vedtak om avlastning og tjenester til hjemmeboende. Vi har også deltatt i møter i Arendal kommune, både på ledernivå og saksbehandlernivå og drøftet tilsynssaker, bl.a. ved manglende vedtak om sykehjem. Det har i forbindelse med det siste vært gjort diverse oppfølging i forbindelse med et gjennomgangsoppslag om kommunale omsorgstjenester i TV2.

Vi har brukt IPLOS registrering aktivt ved systemrevisjon med tema brukervedvirkning, og dette har ført til økt bevissthet om registreringen i IPLOS.

Vi kjenner ikke til saker fra vårt fylke der personer med psykisk utviklingshemning har måttet flytte mot sin vilje.

86.8 Aktiv omsorg/Partnerskap med familie og lokalsamfunn

Aktiv omsorg er også en del av folkehelsearbeidet. 11 av 15 kommuner har etablert eller er i gang med å etablere Frisklivstilbud til mennesker som trenger ekstra støtte i å endre levevaner. Ved undersøkelser viser det seg at mange av brukerne i "Helsekildene" er mennesker som også er brukere av helse og omsorgstjenestene, blant annet innen psykisk helse.

Vi arbeider også med å etablere "Treningskontaktordningen", et tilbud som ligner støttekontaktordningen, hvor målgruppen er mennesker med psykisk sykdom og eller rus, og hvor hvor fysisk aktivitet blir brukt som virkemiddel.

I møter med folkehelsekoordinatorene, og ved oppfølging av planarbeid innen folkehelse, har vi hele tiden fokus på hele befolkningen, men spesielt tiltak som er med på å bidra til å utjevne sosiale ulikheter i helse.

Aktiviteter som kan gi bedre livskvalitet er alfa og omega for personer med demens. I april hadde vi besøk av Kirkens Bymisjon i Oslo som i to dager holdt "kulturarbeiderskolen" med vektlegging av aktivitet og innhold i hverdagen i institusjoner der over 320 deltok. Arendal, Grimstad Åmli, Vegårshei og Risør har fulgt dette opp med et KS prosjekt "Det åpne bo og omsorgsenter". Se forøvrig resultatområde 86.1.

Vi har hatt møte med Bispekontoret om tros- og livssynsutøvelse. Representanter derfra deltar på omsorgskonferanse 8. april 2011 og vil presentere temaet for lederne av omsorgstjenestene i Aust Agder.

86.9 Rettssikkerhet ved bruk av tvang og makt overfor enkelte personer med psykisk utviklingshemning

Fylkesmannen i Aust-Agder har ikke i egen regi arrangert felles kurs for kommunene i 2010, men alle kommuner har stående tilbud om å bestille kursholdere fra Fylkesmannen til kommunale samlinger og personalmøter, og kommunene får veiledning når de henvender seg skriftlig eller muntlig. Kommunene har benyttet seg av dette etter behov, og Fylkesmannen har drevet og driver fortsatt en utstrakt råd- og veiledningstjeneste, også ved å delta på personalsamlinger, kommunal opplæring osv.

Fylkesmannen har i mange år hatt fokus på opplæring stort sett innen ett felt: Sosialtjenesteloven kapittel 4A (tvang og makt). Denne satsningen har også gitt effekter for andre deler av arbeidet i tjenesten for utviklingshemmede (alternative tiltak) Utover dette har det vært lite systematisk utviklingsarbeid. Fylkesmannen i Aust-Agder har derfor valgt å støtte faggrupper som har vært aktive på området. De klart mest aktive er 4A-gruppa i Arendal og ansatte ved Sandnes ressurscenter, Risør. Ved hjelp av økonomisk støtte fra oss har de gjennomført store samlinger for hele fylket innen målretta miljøarbeid. Vi mener at kompetansehevede tiltak i arbeidet for eldre og mennesker med psykiske lidelser lenge har blitt prioritert. Det vil derfor nå være naturlig å se på kompetansehevede tiltak innen andre deler av tjenesten, f.eks. utviklingshemmede. Det er tatt initiativ fra Risør kommune om fagskole i målretta miljøarbeid for hjelpepleiere/ omsorgsarbeidere/ helsefagarbeidere i fylket. Fylkesmannen er sentral for å få dette realisert, sammen med Aust Agder Fylkeskommune og Risør kommune. Planen er oppstart av en klasse med 30 elever høsten 2011.

Det er i alt 25 personer som det rapporteres med skadeavvergende tiltak, og 8 personer med vedtak om bruk av a og b vedtak.

Det er åtte personer som har godkjente vedtak om planlagte tvangstiltak. Saksbehandlingstiden er fra 1-3 måneder.

86.10 IPLOS – individbasert pleie- og omsorgsstatistikk

- Vi har gjennomført samlinger i samarbeid med Hdir om datasikkerhet, 140 deltakere
- Vi har også brukt IPLOS mer aktivt ved tilsyn og klagebehandling
- Vi har informert om, og brukt IPLOS som info/kilde i kartlegginger
- Vi har deltatt på Hdirs samlinger

Det er vanskelig å vurdere kommuneledelsens "eierskap" til IPLOS, men det synes som om kjennskapet er god.

Det har vært noe usikkerhet rundt boligregistreringen (bolig med heldøgns...osv.), men dette er ryddet opp i,

Resultatområde 87 Psykisk helse

87.1 Tvungen undersøkelse

Ingen saker er behandlet i 2010

87.2 Behandling uten eget samtykke

Det er behandlet 46 klager på vedtak om tvangsmedisinering og 5 klager på tvungen ernæring i 2010. Det ble gitt medhold i 1 klage.

87.4 Godkjenning av institusjoner som skal ha ansvar for tvungent psykisk helsevern

Vi har behandlet 1 sak om godkjenning av 1 års varighet for institusjon med ansvar for tvungent psykisk helsevern. Saken gjelder Byglandsfjord DPS og en bruker som er dømt til tvungent psykisk helsevern.

87.5 Vedtak om overføring

Vi har ikke hatt saker i 2010

87.7 Videre utvikling av det psykiske helsearbeidet i kommunene

Fylkesmannen har sammenstilt og kvalitetssikret rapportering fra den enkelte kommunen når det gjelder psykisk helsearbeid jf. IS-24/2009, og oversendt rapporteringen til Helsedirektoratet.

Fylkesmannen har fremskaffet og informasjon om utviklingen i den enkelte kommune fra 2009 til 2010, og oversendt opplysningene til Helsedirektoratet.

Fylkesmannen har videreført etablerte nettverk og opprettet et nytt minoritetshelsenettverk.

Regionsvise rus- og psykisk helsefaglige fora med kommunene.

Deltakere i faglig forum: SSHF v/Klinikk for psykiatri og avhengighetsbehandling og NAPHA. Fra kommunene møter ledere og mellomledere. Andre inviteres inn etter behov, f.eks KoRus, KS etc.NAV Fylke, og brukerorganisasjonene. Fylkesmannen er representert ved rådgiverne for rus og psykisk helse, rådgiver knyttet til lov om sosiale tjenester i NAV og assisterende avdelingsdirektør i sosial og helseavdelingen.

Ulike tema tas opp; kvalitetsstrategien overordnet – fokus på kvalitet, samhandling internt i kommunene og mellom kommunene og spesialisthelsetjenesten, barn som pårørende, tidlig intervensjon i forhold til barn og unge, kompetanse-utvikling, implementering av lovverk. Informasjon om aktiviteter i regi av FM, satsinger fra Helsedir, KoRus m.v

Region øst (Tv.strand, Risør, Åmli, Vegårshei, Gjerstad, Froland) 19.04. og 09.11.10

Region vest (Grimstad, Lillesand, Birkenes, Iveland) 20.04.10

Region setesdalen (Evje og Hornes, Bygland, Bykle, Valle) 21.04.10

Møte med ledergruppa i Arendal kommune 07.05. og 20.10.10. Siden Arendal er vår største kommune, med ulike utfordringer enn de andre kommunene, har vi valgt møte med ledergruppa fremfor å innlemme de i et av de regionale nettverkene.

Nettverk for minoritetshelse

Det ble i november opprettet et nytt faglig nettverk for ansatte i kommunene som arbeider med minoritetshelse.

Den første nettverkssamlingen ble arrangert 8.11.2010. Det vil bli avholdt 2 nettverkssamlinger i året. Fylkesmannen ser den psykiske helsen som en viktig del av minoritetshelseutfordringene. Samlingene vil være todelt, en del med erfaringsutvekslinger og en undervisningsdel.

87.8 Dispensasjon fra forskrift om faglig ansvarlig for vedtak i det psykiske helsevernet

Ingen saker i 2010

87.9 Godkjenning av psykiatriske poliklinikker

Ingen saker i 2010

Resultatområde 88 Rusområdet

88.2 Rusmiddelarbeid

Fylkesmannen har sammenstilt og kvalitetssikret kommunenes rapporter om bruk av tilskuddsmidler til kommunalt rusarbeid for 2009. Rapporten er oversendt Helsedirektoratet etter avtale. Fylkesmannen har fulgt opp kommuner som omfattes av tilskuddsordningene "Kommunalt rusarbeid" og "KTP" ved å være tilgjengelig med råd og veiledning. Vi har også besøkt eller hatt oppfølgingssamtaler pr. tlf. med alle kommuner/prosjekter som er med i tilskuddsordningene som en del av den faglige oppfølgingen. Det er sendt ut informasjon om nevnte tilskuddsordninger, samt tilskuddsordning til videre- og etterutdanning, til alle kommuner. Informasjon er også formidlet på ulike nettverkssamlinger, og det ble høsten 2010 arrangert prosjektverkstedsamlinger for å styrke kommunenes prosjektkompetanse.

Rusrådgiver har hatt regelmessige møter med prosjektgruppe KTP-prosjekt i Lillesand og løpende tilbud om veiledning/kompetansehevende tiltak etter behov. Fylkesmannen har hatt 3 oppfølgingsmøter med KTP-prosjekt, samt deltatt på ett styringsgruppemøte og bidratt med innlegg en undervisningsdag for andre kommunale aktører som blir berørt av prosjektet.

Alle kommuner/tiltak får tilbud om ulike kompetansehevende tiltak, inkl. ansatte i KTP-prosjekt. Kriminalomsorgen og til dels spesialishelsetjenesten har hatt tilbud om deltakelse på enkelte kurs/seminare - både for faglig påfyll, men også for å bidra til nettverksbygging/bedre samhandling på tvers.

I 2010 har vi gjennomført følgende kurs/kompetansehevende tiltak:

Basiskurs rus psykiatri (2-dagerskurs) – basiskunnskap rus og psykiatri, fokus på IP, brukermedvirkning og barn i rusfamilier. Info om tidlig intervensjonssatsing og utlevering av ny veileder (Fra bekymring til handling).

Kunnskap om vold/aggresjonsutvikling og håndtering av aggressiv adferd. 100 deltakere pr. kurs.

1 kurs 14.01 og 03.02.10 - 100 deltaker

1 kurs 19.10. og 08.11.10 - 50 deltakere

Kurs i Motiverende intervju (MI) / Endringsfokusert rådgivning. 2 + 1 + 1 dag – m/Tore Børtveit. 22.-23.04., 10.06. og 13.10. 32 deltakere.

Oppfølgingsdag for 30 deltakere som gjennomførte kurs i MI i 2009 28.04.10

Treningskontaktkurs – 03.09., 04.09., 07.09 og 14.09.10.

Kurs om Internkontroll 15.09.10 - 23 deltakere, 9 kommuner representert.

LAR-konferanse – implementering av nye retningslinjer. Martin Blindheim fra Helsedirektoratet og Berit Nordstrand fra LAR Midt orienterte om nytt regelverk + innspill fra LAR Aust-Agder og ProLar. Program og gjennomføring i samarbeid med LAR v/SSHF - 12.10.10 - 100 deltakere

Kurs i motiverende samtale for gamle og nye treningskontakter med Tore Børtveit 12.10.10 kl. 18.00 – 21.00. 35 deltakere

Fastlegekurs – gravide og rus, rus i familieperspektiv 20.10.10 - 35 deltakere

Prosjektverksted - 3 enkeltstående dager. Målsetting: Bedre prosjektkunnskap/-forståelse, informasjon om tilskuddsordningene på rusfeltet, boligsosialt arbeid, barnefattigdom og Husbanken. 30 deltakere, 8 kommuner var representert.

Fylkesmannen har videreført etablerte nettverk og andre fora:

Regionvise faglige fora med kommunene – SSHF v/Klinikk for psykiatri og avhengighetsbehandling, NAV Fylke, brukerorganisasjoner er representert i de ulike møtene sammen med rådgiver for psykisk helse, NAV og rus fra fylkesmannen, samt ass. avd.direktør i sosial og helseavdelingen. Fra kommunene møter ledere og mellomledere. Andre inviteres inn etter behov, f.eks KoRus, KS etc. Ulike tema tas opp; Overordnet kvalitetsstrategi – fokus på kvalitet, samhandling, kompetanse-utvikling, boliger til vanskeligstilte, planarbeid ol . Informasjon om aktiviteter i regi av FM, satsinger fra Helsedir, KoRus m.v

Region øst (Tv.strand, Risør, Åmli, Vegårshei, Gjerstad, Froland) 19.04. og 09.11.10

Region vest (Grimstad, Lillesand, Birkenes, Iveland) 20.04.10

Region setesdalen (Evje og Hornes, Bygland, Bykle, Valle) 21.04.10

Møte med ledergruppa i Arendal kommune 07.05. og 20.10.10. Siden Arendal er vår største kommune, med særlige utfordringer, har vi valgt møte med ledergruppa fremfor å innlemme dem i et av de regionale nettverkene. her er et særlig fokus på barn og unge.

Rusrådgiver og NAV-rådgiver har hatt månedlig møte med NAV-leder i Arendal.

Rusrådgiver har hatt møte med rusansvarlig på NAV Fylke (Britt Åse Try) ca. en gang i måneden. Vi har gitt tilbud om å delta på veiledningsmøter med NAV kontorene om rusfaglige spørsmål.

Rusfaglig forum 26.02. (Barnevern), 27.08. (Tvang) og 26.11.10 (Gravide og rus v/Borgestadklinikken). Dette er en møteplass for ansatte i kommunal sosialtjenesten i og utenfor NAV, øvrig NAV kontor og tilgrensende tjenester, som arbeider for og med mennesker med rusmiddelproblematikk. I forumet drøfter vi ulike problemstillinger og utfordringer den enkelte møter i sitt arbeid, og det er også et forum for faglig påfyll og kompetansedeling. NAV Fylke og helseforetaket (SSHF v/avdeling for rus og avhengighetsbehandling) deltar på møtene. Programansvarlig ved vernepleieutdanningen ved UiA har sammen med rusrådgiver hos Fylkesmannen det faglige ansvaret, Fylkesmannen er teknisk arrangør.

Rusrådgiver har deltatt i arbeidsgruppe i ”Forum for psykisk helse, rus og avhengighet” sammen med repr. fra kommunene, NAV Fylke v/psykisk helse- og rusrådgiver, UiA, brukerorganisasjoner, SSHF og legeföreningen. Forumet er startet etter initiativ fra lokalforeningen for psykiatriske sykepleiere og bidrar til å sette viktige saker på dagsorden. Fokus i 2010 var folkehelse og levekår på Agder, og gruppa arrangerer dialogmøter, temakvelder, konferanser og liknende der målgruppene er tjenesteytere, brukere, politikere og andre interesserte. Alle arrangementer er gratis. Vi har i 2010 arrangert følgende:

13.04.10 Presentasjon av rapporten ”Et liv vi ikke valgte” fra UiA med debatt etterpå.

11.10.10 Debattkveld om bruk av vanedannende medikamenter - ”En pille for alt som er ille”.

Det er også ulike faglige nettverk innenfor NAV som har betydning for arbeidet med rusmiddelavhengige; Nettverk for økonomisk rådgivning og nettverk KVP.

Fylkesmannen har opprettet et brukerråd for rus og psykisk helse. Brukerrådet har hatt 3 møter i 2010.

Individuell plan (IP)

Det er gjennomført nettverkssamling med ledere for systemkoordinatorer for IP i kommunene, samt en samling som var åpen for alle som arbeider med IP i kommunene. 7 av 15 kommuner var representert på samlingene. Alle kommunene ble invitert til å delta på regional konferanse om IP, men møtte ikke. IP som verktøy var tema på begge basiskurs rus/psykiatri, der det var representanter fra 14 av 15 kommuner. Bruk av IP har forøvrig vært gjennomgående tema på andre nettverkssamlinger/oppfølgingsmøter med kommunene. Plan for økt bruk av IP er blitt etterspurt i forbindelse med søknader om tilskudd. IP har vært tema ved flere av våre systemrevisjoner i 2010. Blant annet var dette et av hovedtemaene da vi gjennomførte tilsyn med private rusinstitusjoner og fengselshelsetjenesten. Se pkt. 75.1 og 76.2

Samarbeid med KoRus (Borgestadklinikken)

Fylkesmannen i Aust-Agder har deltatt i nettverk med rusrådgivere og psykisk helse rådgivere i tidligere helseregion sør, KoRUs (Borgestadklinikken) og SSHF. Det er utarbeidet felles kompetanseplan som vi samarbeider om gjennomføringen av. Basiskurs rus/psykiatri og MI er kursene vi har gjennomført i

felleskap/etter kompetanseplanen. Ny plan for 2011 - 2012 er utarbeidet.

Kommunene har tilbud om bistand/veiledning i forbindelse med utarbeidelse/evaluering av helhetlige rusmiddelpolitiske planer. Vi har informert alle kommuner om KoRus tilbud om oppfølging.

Rusrådgiver har hatt møte med ansvarlig for Tidlig intervensjonssatsingen v/KoRUs 21.01.10 og informert om satsingen/veilederen i faglige fora, på ulike kurs og samlinger. Repr. fra KoRUS hadde foredrag om ny veileder for tidlig intervensjon på Folkehelsedagene som ble arrangert i Tvedestrand i september 2010. Disse var for begge agderfylkene, med god oppslutning.

KoRus har stilt opp med forelesere på dagsamling om gravide og rus, samt på fastlegekurs med samme tema.

Informasjon om KoRus ulike kompetanseområder/prosjekter /satsinger er videreformidlet fra Fylkesmannen til alle kommuner og ulike nettverk.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
81 Tilsyn og klagesaksbeh. etter sosialtj. loven	kr 295 540,59	kr 390 080,86
82 Tilsyn og klagesaksbeh. etter helsetj. loven	kr 2 247 077,77	kr 425 610,36
83 Folkehelsearbeid	kr 635 820,07	kr 7 429,88
84 og 85 Primærhelsetj. og Spesialhelsetj.	kr 683 358,31	kr 465 540,15
86 og 75 Omsorgstj, Habilitering og Rehabilitering	kr 307 135,92	kr 338 045,39
87 og 88 Psykisk helse og Rusområdet	kr 465 227,88	kr 2 412 109,79
76 og 77 Kvalitet og samhandling og Andre oppdrag	kr 141 607,69	kr 75 883,42
Andre oppgaver under HOD	kr 713 707,25	kr 49 494,68
Sum:	kr 5 489 475,00	kr 4 164 194,00

Samferdselsdepartementet

Resultatområde 91 Oppdrag for Samferdselsdepartementet

Ubetydlig saksarbeide, få henvendelser i 2010.

91.1 Avkjørselssaker etter vegloven

Ingen saker om avkjørsel fra riksvei i 2010.

91.2 Konesjon til anlegg og drift av taubaner

2 saker ang. skitrekking i 2010.

Utenriksdepartementet

Resultatområde 92 Oppdrag for utenriksdepartementet

92.1 Apostiller

Antall apostiller har økt fra 493 i 2009 til 692 i 2010

92.2 Forberedelse av saker om honorære konsuler

Kulturdepartementet

Resultatområde 95 Tros- og livssynssamfunn

I 2009 mottok 13 trossamfunn 1 299 970 kroner i statsstøtte. Fylkesmannen har gått gjennom trossamfunnenes regnskaper og årsmeldinger. I noen tilfeller har det vært nødvendig å innhente tilleggsinformasjon, fylkesmannen vurderer rapporteringen som svært god i de fleste tilfeller. Fylkesmannen har også i 2010 mottatt endel henvendelser i forbindelse med dobbeltmedlemskap både fra trossamfunn og enkeltindivider. Fylkesmannen mottar også endel spørsmål vedrørende vigselfrett.

Fylkesmannen mottok ikke noen klager på det kommunale tilskuddet i 2010, men har i 2011 mottatt en henvendelse som angår kommunalt tilskudd for 2010. Problemstillingen her var innsynsrett i beregningene og sen utbetaling.

Fylkesmannen fikk i 2010 en søknad om registrering av trossamfunn. Denne søknaden var imidlertid ikke mulig å behandle på grunn av manglende opplysninger. Fylkesmannen tilbød veiledning, men hørte ikke mer fra søker. Ett trossamfunn har blitt slettet fra registeret. Dette trossamfunnet fortsetter sin virksomhet men som del av et landsomfattende trossamfunn. Endringen i status fant sted på slutten av året og fylkesmannen vil i 2011 sørge for at de offentlige bøkene til trossamfunnet overlates til fylkesmannen.

Fylkesmannen har godkjent nye forstandere fortløpende og har slettet forstandere som ikke lenger er aktive i den menigheten der de er godkjent. Fylkesmannen har notert seg en hurtigere tilbakemelding om forstandere som slutter og er meget tilfreds med denne utviklingen. Fylkesmannen har ikke avdekket kritikkverdige forhold ved forstadere.

Fylkesmannen har god kontakt med trossamfunnene og nytter endel ressurser til å informere og veilede forstandere og andre som tar kontakt vedrørende regelverket som regulerer tros- og livssynssamfunn. Veiledningen skjer både via telefon, brev, nettsted eller personlig oppmøte

Resultatområde 96 Gravferdsloven

Fylkesmannen i Aust Agder fikk inn 24 søknader om tillatelse til askespredning i 2010, hvorav 16 søknader fra etterlatte og 8 søknader om forhåndstillatelse. 21 av søknadene ble helt eller delvis innvilget. 3 av søknadene ble avslått. Antallet søknader, samt antall innvilgelser/avslag, har vært helt jevnt i flere år. Fylkesmannen i Aust Agder overholder saksbehandlingsfristen på 1 måned.

Fylkesmannen har ultimo 2010/primo 2011 nedtegnet og ferdigstilt egne interne rutiner for behandling av disse sakene. Her fremgår standardtekster, saksbehandlingsrutiner og rutiner for kontroll. Fylkesmannen starter fra 2011 opp med systematisk kontroll med at vi får inn undertegnede bekreftelser på at tilatelser til askespredning etter enkeltpersoners død er gjennomført etter forutsetningene i vårt vedtak. Dette gjøres ved å sette OBS-dato i ePhorte (saksbehandlingssystemet). Dersom vi ikke får inn slik bekreftelse understkrevet av 2 personer innen 6 mnd etter vedtaksdato, vil søker bli tilskrevet med anmodning om redegjørelse. Vi har ikke funnet noen egnet måte å kontrollere forholdstillatelsene på.

Fylkesmannen har utført oppgavene i henhold til embetsoppdraget.

Resultatområde 97 Lov om Helligdager

I 2010 hadde vi syv saker etter Lov om helligdagsfred mv. Alle saker blir besvart uten ugrunnet opphold og senest innen to uker.

Resultatområde 98 Oppdrag på det administrative området

98.1 Rekruttere og beholde medarbeidere

I 2010 hadde vi en turnover på ca. 12 %, noe som er tilnærmet den vi hadde i 2009. Vi hadde gjennomgående svært lav turnover i alle avdelinger bortsett fra i miljøvernavdelingen. Her var den på omlag 30 %. Flere av de som har sluttet hos oss har uttrykt at de til tross for et svært godt arbeidsmiljø har valgt å søke seg bort. Vi har forespurt en tilbakemelding fra alle som sier opp sin stilling i embetet, og kort oppsummert viser disse, at de som slutter i embetet alt i alt har vært tilfreds med jobben, og at de omtaler embetet som en god organisasjon å jobbe i. Noen har kommentert at stort arbeidspress har vært en medvirkende årsak til at de slutter. Dette er det nå tatt tak i og blir fulgt opp.

Årsakene til lav turnover kan bl.a. forklares ved at arbeidsmarkedet i området ikke har vært særlig stramt, og vi har forholdsvis god tilgang på kvalifisert arbeidskraft. Vi merker imidlertid stor konkurranse fra andre offentlige arbeidsgivere. Dette gjelder særlig til stillinger hvor vi er avhengig av søkere med aktuell arbeidserfaring i tillegg til utdanning. Her opplever vi relativt ofte at vi taper konkurransen på grunn av at andre statlige og kommunale arbeidsgivere i området tilbyr høyere lønn.

Vi har hatt noe problemer med rekruttering av leger, pedagoger, jurister og vi har også hatt forholdsvis få søkere til stillinger hvor vi etterspør miljøfaglig kompetanse.

Det har vært ført lokale forhandlinger etter Hovedtariffavtalsens punkt 2.3.4 i de tilfeller hvor embetet har stått i fare for å miste medarbeidere med særlig verdifull kompetanse.

Våren 2010 ble det gjennomført en sentralt initiert medarbeiderundersøkelse. Embetet oppnådde her gjennomgående gode resultater. I forbindelse med gjennomgangen av resultatene i samarbeidsutvalget, ble det bestemt å iverksette tiltak i forhold til etikk i forvaltningen og den nødvendige samtalen. Dette er fulgt opp og gjennomført. I tillegg har vi avtalt at våre gjeldende varslingsrutiner skulle gjennomgås på nytt. Dette er vi igang med.

Det er en målsetting om at den statlige arbeidsstyrken, i størst mulig grad skal gjenspeile mangfoldet i samfunnet. Alle våre stillingsannonser opplyser derfor om at det er et personalpolitisk mål for oss å oppnå en balansert alders- og kjønns sammensetning, samt rekruttere personer med innvandrerbakgrunn. Videre annonserer vi med at arbeidsplassen vil bli lagt til rette for personer med nedsatt funksjonsevne. Dersom vi har kvalifiserte søkere med innvandrerbakgrunn innkalles disse til intervju. Det har ikke innkommet slike søknader i 2010.

Når det gjelder sykefravær har vi hatt en målsetting om å ha et sykefravær som er lavere enn det gjennomsnittlige sykefraværet i statlig virksomhet. Ved at vi i 2010 hadde et sykefravær på 2,9 % er denne målsettingen nådd med god margin. I 2009 hadde vi et sykefravær på 4,4 %. Korttidsfraværet, det vi si sykefravær med kortere varighet enn 16 dager, utgjorde i 2010 1,17 % og representerer ikke noe problem. Vi har gode rutiner som sikrer at arbeidsgiver følger opp og viser omsorg for alle arbeidstakere når de blir syke. I forbindelse med inngåelse av ny samarbeidsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv har vi endret målsettingen når det gjelder sykefravær til at det ikke skal overstige snittet av de siste tre års sykefravær.

I tråd med intensjonene i IA-avtalen legges det rutinemessig til rette for at ansatte med redusert funksjonsevne får spesielle tilrettelagte tiltak. Vi har fokus på tilrettelegging og i enkelte tilfeller gjøres dette i samarbeid med NAV. Nyansatte med eventuelle funksjonshemninger får nødvendig tilrettelegging. Vi har i samarbeid med NAV tilrettelagt arbeidsplasser slik at arbeidssøkere kan få testet ut sin funksjonsevne hos oss eller opparbeidet seg viktig praksis. I 2010 har vi hatt to medarbeidere som har vært engasjert hos oss gjennom et samarbeid med NAV.

Vi har i 2010 hatt to medarbeidere som har tatt ut hel alderspensjon disse har hhv vært 66 og 68 år gamle. Av i alt

10 medarbeidere over 62 år har en tatt ut delvis AFP tidligere, tre har tatt ut delvis AFP i 2010 og de resterende 6 er fortsatt i full stilling.

Vi har i januar 2011 inngått ny samarbeidsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv med NAV. I den forbindelse har vi inngått lokale målsettinger opp mot delmålene i IA-avtalen:

Delmål 1: Sykefravær

a) Vi skal jobbe aktivt med arbeidsmiljøet, tilrettelegging og oppfølging for å sikre et lavt sykefravær. Målsettingen er at sykefraværet ikke skal overstige snittet av de siste tre års sykefravær.

Delmål 2: Personer med redusert funksjonsevne

a) Vi skal tilrettelegge arbeidet og arbeidsplassene slik at ansatte som får redusert sin funksjonsevne – enten varig eller midlertidig – kan jobbe mest mulig og lengst mulig. Alle ansatte skal ved behov få en ny ergonomisk gjennomgang av arbeidsplassen sin og alle ansatte skal gjennomføre minst en årlig medarbeidersamtale. Jf. for øvrig rutiner for sykefraværsoppfølging.

b) Dersom fysiske forhold tillater det skal vi til enhver tid stille en tiltaksplass til rådighet, slik at personer som NAV har avklart kan få utprøvd sin arbeidsevne i det ordinære arbeidsliv. Det forutsettes at NAV bistår økonomisk.

Delmål 3: Avgangsalder

Vi skal tilrettelegge arbeidet, både fysisk og innholdsmessig så langt det er mulig innenfor rammen av virksomhetens mål og oppgaver, slik at ansatte ønsker å stå lengst mulig i arbeid. Seniormedarbeidere skal gis mulighet for faglig fornyelse og utvikling, samt tilbys deltakelse på kurs om forberedelse til pensjonsalderen. Det vises til pkt. 2 a; alle skal gjennomføre årlige medarbeidersamtaler.

Tilsette med innvandrerbakgrunn

Embete	Antall 2010	% 2010	Antall 2011	% 2011
FMAA	0	0	0	0
Sum	0	0	0	0

98.2 Kompetanseutvikling

Det har tidligere vært utarbeidet årlige felles opplæringsplaner for embetet, samt i tillegg forutsatt utarbeidet tilsvarende avdelingsvise planer. Dette er ikke gjort i 2010, men har blitt erstattet av "Embetsskolen". "Embetsskolen" er et opplæringsopplegg over tre dager som er særlig beregnet for relativt nyansatte, men som også går ut som et tilbud til alle ansatte som kan velge deltakelse etter ønske og behov. Viktige tema er bl.a. embetets- og avdelingenes arbeids- og ansvarsområder, forvaltningsrett, offentleglova og informasjonssikkerhet.

Det har vært gjennomført medarbeidersamtaler i alle avdelinger. Viktig tema i samtalen er kompetanseutvikling på kort og lang sikt.

Vi har i 2010 gjennomført diverse felles opplæringstiltak for avdelingsdirektører, ass. avdelingsdirektører, tillitsvalgte i samarbeidsutvalget og verneombudet. Bl.a. har vi hatt en to-dagers samling hvor vi drøftet/lærte mer om hovedavtalen og personalolitikk i praksis, et "halvdagskurs" i "den nødvendige samtalen og en "halvdagssamling" hvor vi gikk gjennom gjeldende lokal lønnspolitikk.

I desember 2010 hadde vi en personalsamling for alle ansatte med "Klart språk" som et gjennomgående tema.

Fylkesmannen i Aust-Agder deltok i 2010 i Female Future Agder 3, ved at en av våre ansatte kvinner er deltaker i programmet. Female Future er et program for å mobilisere talenter, videreutvikle dem og skape møteplasser slik at flere kvinner kommer i posisjon til lederroller og styreverv i private og offentlige virksomheter. Satsingen har som mål og fremme likestilling i Agderfylkene. Det er NHO Agder som organiserer programmet i samarbeid med Innovasjon Norge, Aust-Agder fylkeskommune, Arendal kommune og Kristiansand kommune.

Fordeling menn/kvinner i lederstillinger

Embete	Kunngjorte lederstillinger	% tilsatte kvinner	% tilsatte menn	Antall kvinnelige ledere	Antall mannlige ledere
--------	----------------------------	--------------------	-----------------	--------------------------	------------------------

FMAA	2	0	100	7	6
------	---	---	-----	---	---

Fordeling av kompetansemidler

Embete	% kompetanse kvinner	% kompetanse menn	% under 50 år	% over 50 år
FMAA	45	55	50	50

98.3 Medvirkning

Ansatte informeres primært gjennom intranettet, felles informasjonsmøter for alle ansatte og i avdelingsmøter. Tillitsvalgte informeres i tillegg i samarbeidsmøter på driftsenhetsnivå og virksomhetsnivå. Samarbeidsutvalget (virksomhetsnivå) har i 2010 avholdt 5 møter og har behandlet 36 saker. Viktige saker i tillegg til budsjett har vært; sykefravær, medarbeiderundersøkelsen, virksomhetsplan, brukerundersøkelsen og ny samarbeidsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv.

Som nevnt under punkt 98.2 Kompetanseutvikling har vi i 2010 gjennomført ulike opplæringsaktiviteter for embetsledelsen, avdelingsdirektører, ass. avdelingsdirektører, tillitsvalgte i samarbeidsutvalget og verneombud. Vi har hatt en to-dagers samling hvor bl.a. Hovedavtalen og personalpolitikk var sentrale tema. Videre har vi hatt en halvdagssamling med "den nødvendige samtalen".

98.4 Likestilling og likeverd

Kjønnsfordeling - lønns- og stillingsnivå

Ved en gjennomgang og sammenligning av lønnsnivået mellom kvinner og menn i embetet finner vi at pr. 01.01.2010 avlønnes gjennomsnittlig menn nesten 6 lønnstrinn høyere enn kvinnene. Mannlige ledere er i snitt lønnet 4,3 % høyere enn tilsvarende kvinnelige, her er ikke fylkesmannen (mann) på lederlønn medregnet.

Lønnsdifferensen mellom kvinner og menn skyldes ikke kjønnsdiskriminerende lønnsfastsetting, men i hovedsak følgende forhold:

- omlag 25 % av kvinnene (som ikke er ledere) har ikke høyere utdanning og er derved plassert på lavere lønnstrinn.
- I de senere år er det rekruttert inn flere yngre kvinner med kortere yrkeserfaring enn tilsvarende menn, jfr. kommentarer under resultatområdet 98.1 om søkerunderlaget til ledige stillinger ved embetet

Kjønnsfordelingen totalt i embetet må anses som rimelig tilfredsstillende (henholdsvis 38 % menn og 62 % kvinner), selv om differensen faktisk har økt noe fra 2009. Særlig på ledernivå er totalfordelingen god. Av fem avdelingsdirektører er tre kvinner, og av 12 ledere/nestledere totalt er syv kvinner. Regjeringen hadde som mål 40% kvinneandel i statlige lederstillinger innen 1.07. 2006. Fylkesmannen i Aust-Agder hadde etter foranstående 58 % kvinnelige ledere ved siste årsskifte.

Kjønnsfordelingen varierer likevel betydelig mellom de enkelte avdelinger. Særlig administrativ enhet, og utdannings- og familieavdelingen har et mannsunderskudd.

Kjønnsfordeling - heltid, deltid, permisjoner

Ved Fylkesmannsembetet i Aust-Agder var det pr. 01.01.2010 i alt ni deltidsansatte, tre menn og seks kvinner. To av kvinnene jobber redusert stilling på grunn av sykdom og to har midlertidig 20 % permisjon pga omsorg for barn.

Ved inngangen av 2009 hadde for øvrig to av våre ansatte, to menn, permisjon i forbindelse med overgang til ny stilling utenfor embetet samt en mannlig ansatt permisjon pga sykdom (midlertidig uføretrygd).

Kjønnsfordeling overtid

I 2010 ble det i embetet utbetalt overtid for totalt 650 timer. 444 av disse timene ble utbetalt til menn og 206 til kvinner, som i prosent utgjør 68 % kontra 32 %.

Kjønnsfordeling – sykefravær

Totalt sett har vi i 2010 hatt et lavt sykefravær ved embetet, dvs i snitt 2,9 %. Men det har gjennom året vært variabel, til tider stor forskjell i sykefraværet mellom kvinner og menn. For året under ett har kvinner hatt et

sykefravær på 4,25 % og menn rekordlave 0,98 %.

Det er verdt å merke seg at med henvisning til at vi er et lite embete er det nok med en langtidssykemelding for å gi vesentlige utslag i de ”prosentene”.

Planlagte og gjennomførte tiltak

Embetets personalpolitikk vedrørende likestilling og likeverd ble mot slutten av 2009 oppdatert i henhold til diskriminerings- og tilgjengelighetslovens formål. En viktig målsetting som er nedfelt i personalpolitikken vår er at vi i størst mulig grad skal gjenspeile mangfoldet i samfunnet.

I vår lokale lønnspolitikk har vi en målsetting om at kjønn ikke skal være bestemmende for lønsplassering eller lønnsutvikling og at det skal brukes kjønnsnøytrale kriterier for lønnsfastsetting.

Av konkrete tiltak som vi gjør for å fremme diskriminerings- og tilgjengelighetslovens formål kan nevnes at vi ved alle utlysninger av ledige stillinger understreker at vi i størst mulig grad ønsker å gjenspeile mangfoldet i befolkningen med hensyn til kjønn, alder og etnisk bakgrunn. Når det gjelder kjønn og alder varierer ”mangfoldet” i søkergrunnlaget noe fra stilling til stilling. Til faste stillinger har vi i stor grad et mangfold, mens vi til enkelte stillinger de siste par årene har hatt en overvekt av unge kvinnelige søkere med kort yrkeserfaring. Dette gjelder særlig ved utlysning av engasjementer.

Når det gjelder ansatte med utenlandsk bakgrunn har vi et stykke igjen for å nå målsettingen. Dette begrunnes primært med at vi har tilnærmet ingen kvalifiserte søkere til utlyste stillinger med denne bakgrunnen. Er det kvalifiserte søkere til en stilling med utenlandsk opprinnelse, kalles disse inn til intervju. Vi har ikke hatt noen med utenlands bakgrunn inne til intervju i 2010.

Videre kan nevnes at vi også i alle våre stillingsannonser opplyser om at arbeidsplassen om nødvendig vil bli tilrettelagt for personer med nedsatt funksjonsevne. Erfaringsmessig er det bare unntaksvis at søkere oppgir å ha nedsatt funksjonsevne i søknadene.

Vi har et godt samarbeid med NAV om tilrettelegging og arbeidstrening/ utprøving. I 2010 hadde vi to medarbeidere engasjert på bakgrunn av dette samarbeidet.

Det ble i 2009 etablert en likestillingsgruppe bestående av en medarbeider fra hver avdeling i embetet. Formålet med gruppa er først og fremst å være en nettverksgruppe som skal fungere som en støtte for det arbeidet som skal gjøres i avdelingene. Gruppa har startet et arbeid mhp å utarbeide en handlingsplan med utgangspunkt i embetsoppdraget på likestillingsområdet. Handlingsplanen vil beskrive konkrete satsinger/aktiviteter som vi mener er viktige for å oppfylle tilsyns- og kontrolloppgaven vår overfor kommunene og hva vi ønsker å satse spesielt på internt i embetet. Gruppas koordinator har sluttet ved embetet og arbeidet har derfor stanset litt opp. Vi håper på større aktivitet i 2011.

Universell utforming

Når det gjelder universell utforming har embetet et pilotprosjekt sammen med Aust-Agder fylkeskommune. Dette prosjektet planlegger et felles kompetansehevningskurs for Fylkesmannen i Aust-Agder og Aust-Agder Fylkeskommune.

Det er nok et stykke igjen før vi kan si at lokalene vi idag leier er universelt utformet, men det skjer gradvis forbedringer. Bl.a har huseier i 2010 bygd et nytt handicaptoalett. Vi har en leiekontrakt som går ut i 2012. Vi er derfor i gang med forberedelse for ny leiekontrakt/nye lokaler. I den forbindelse har det vært jobbet mye med kravspesifikasjonen slik at vi her har fått med viktige krav med hensyn på universell utforming.

Kjønnsfordeling - lønns- og stillingsnivå

Ved en gjennomgang og sammenligning av lønnsnivået mellom kvinner og menn i embetet finner vi at pr. 01.01.2010 avlønnes gjennomsnittlig menn nesten 6 lønstrinn høyere enn kvinnene. Mannlige ledere er i snitt lønnet 4,3 % høyere enn tilsvarende kvinnelige, her er ikke fylkesmannen (mann) på lederlønn medregnet.

Lønnsdifferensen mellom kvinner og menn skyldes ikke kjønnsdiskriminerende lønnsfastsetting, men i hovedsak følgende forhold:

omlag 25 % av kvinnene (som ikke er ledere) har ikke høyere utdanning og er derved plassert på lavere lønstrinn.

I de senere år er det rekruttert inn flere yngre kvinner med kortere yrkeserfaring enn tilsvarende menn, jfr. kommentarer under resultatområdet 98.1 om søkerunderlaget til ledige stillinger ved embetet

Kjønnsfordelingen totalt i embetet må anses som rimelig tilfredsstillende (henholdsvis 38 % menn og 62 % kvinner), selv om differensen faktisk har økt noe fra 2009. Særlig på ledernivå er totalfordelingen god. Av fem avdelingsdirektører er tre kvinner, og av 12 ledere/nestledere totalt er syv kvinner. Regjeringen hadde som mål 40% kvinneandel i statlige lederstillinger innen 1.07. 2006. Fylkesmannen i Aust-Agder hadde etter foranstående 58 % kvinnelige ledere ved siste årsskifte.

Kjønnsfordelingen varierer likevel betydelig mellom de enkelte avdelinger. Særlig administrativ enhet, og utdannings- og familieavdelingen har et

mannsunderskudd.

Kjønnsfordeling - heltid, deltid, permisjoner

Ved Fylkesmannsembetet i Aust-Agder var det pr. 01.01.2010 i alt ni deltidsansatte, tre menn og seks kvinner. To av kvinnene jobber redusert stilling på grunn av sykdom og to har midlertidig 20 % permisjon pga omsorg for barn.

Ved inngangen av 2009 hadde for øvrig to av våre ansatte, to menn, permisjon i forbindelse med overgang til ny stilling utenfor embetet samt en mannlig ansatt permisjon pga sykdom (midlertidig uføretrygd).

Kjønnsfordeling overtid

I 2010 ble det i embetet utbetalt overtid for totalt 650 timer. 444 av disse timene ble utbetalt til menn og 206 til kvinner, som i prosent utgjør 68 % kontra 32 %.

Kjønnsfordeling – sykefravær

Totalt sett har vi i 2010 hatt et lavt sykefravær ved embetet, dvs i snitt 2,9 %. Men det har gjennom året vært variabel, til tider stor forskjell i sykefraværet mellom kvinner og menn. For året under ett har kvinner hatt et sykefravær på 4,25 % og menn rekordlave 0,98 %.

Det er verdt å merke seg at med henvisning til at vi er et lite embete er det nok med en langtidssykemelding for å gi vesentlige utslag i de "prosentene".

Planlagte og gjennomførte tiltak

Embetsets personalpolitikk vedrørende likestilling og likeverd ble mot slutten av 2009 oppdatert i henhold til diskriminerings- og tilgjengelighetslovens formål. En viktig målsetting som er nedfelt i personalpolitikken vår er at vi i størst mulig grad skal gjenspeile mangfoldet i samfunnet.

I vår lokale lønnspolitikk har vi en målsetting om at kjønn ikke skal være bestemmende for lønns plassering eller lønnsutvikling og at det skal brukes kjønnsnøytrale kriterier for lønnsfastsetting.

Av konkrete tiltak som vi gjør for å fremme diskriminerings- og tilgjengelighetslovens formål kan nevnes at vi ved alle utlysninger av ledige stillinger understreker at vi i størst mulig grad ønsker å gjenspeile mangfoldet i befolkningen med hensyn til kjønn, alder og etnisk bakgrunn. Når det gjelder kjønn og alder varierer "mangfoldet" i søkergrunnlaget noe fra stilling til stilling. Til faste stillinger har vi i stor grad et mangfold, mens vi til enkelte stillinger de siste par årene har hatt en overvekt av unge kvinnelige søkere med kort yrkeserfaring. Dette gjelder særlig ved utlysning av engasjementer.

Når det gjelder ansatte med utenlandsk bakgrunn har vi et stykke igjen for å nå målsettingen. Dette begrunnes primært med at vi har tilnærmet ingen kvalifiserte søkere til utlyste stillinger med denne bakgrunnen. Er det kvalifiserte søkere til en stilling med utenlandsk opprinnelse, kalles disse inn til intervju. Vi har ikke hatt noen med utenlands bakgrunn inne til intervju i 2010.

Videre kan nevnes at vi også i alle våre stillingsannonser opplyser om at arbeidsplassen om nødvendig vil bli tilrettelagt for personer med nedsatt funksjonsevne. Erfaringsmessig er det bare unntaksvis at søkere oppgir å ha nedsatt funksjonsevne i søknadene.

Vi har et godt samarbeid med NAV om tilrettelegging og arbeidstrening/ utprøving. I 2010 hadde vi to medarbeidere engasjert på bakgrunn av dette samarbeidet.

Det ble i 2009 etablert en likestillingsgruppe bestående av en medarbeider fra hver avdeling i embetet. Formålet med gruppa er først og fremst å være en nettverksgruppe som skal fungere som en støtte for det arbeidet som skal gjøres i avdelingene. Gruppa har startet et arbeid mhp å utarbeide en handlingsplan med utgangspunkt i embetsoppdraget på likestillingsområdet. Handlingsplanen vil beskrive konkrete satsinger/aktiviteter som vi mener er viktige for å oppfylle tilsyns- og kontrolloppgaven vår overfor kommunene og hva vi ønsker å satse spesielt på internt i embetet. Gruppas koordinator har sluttet ved embetet og arbeidet har derfor stanset litt opp. Vi håper på større aktivitet i 2011.

Universell utforming

Når det gjelder universell utforming har embetet et pilotprosjekt sammen med Aust-Agder fylkeskommune. Dette prosjektet planlegger et felles kompetansehevingskurs for Fylkesmannen i Aust-Agder og Aust-Agder Fylkeskommune.

Det er nok et stykke igjen før vi kan si at lokalene vi idag leier er universelt utformet, men det skjer gradvis forbedringer. Bl.a har huseier i 2010 bygd et nytt handicaptoalett. Vi har en leiekontrakt som går ut i 2012. Vi er derfor i gang med forberedelse for ny leiekontrakt/nye lokaler. I den forbindelse har det vært jobbet mye med kravspesifikasjonen slik at vi her har fått med viktige krav med hensyn på universell utforming.

98.5 Føringer på IKT-området

Informasjonssikkerhet

Arbeidet med sikkerhetspolicy inkl å ta i bruk sikkerhetsmaler og utvikle egne sikkerhetsrutiner ble startet opp i 2010 og er forventet ferdig tidlig i 2011.

Lisenser

Antall lisenser er rapportert i eget brev til FAD. Vi har tatt i bruk lisensportalen og har våre lisenser registrert der.

GIS

Fylkesmannen i Aust-Agder har vært representert i de utvalg som inngår i geodataarbeidet i Agder; Fylkesgeodatautvalget, utvalg for basis geodata og utvalg for tematiske geodata.

Fylkesmannen i Aust-Agder har ikke utarbeidet rutinebeskrivelser for GIS- og geodatarelaterte arbeidsoppgaver for 2010, jf. GIS-strategiens punkt 3.5 g

I 2010 ble GIS ressursene i hovedsak brukt til oppbygging av GIS kompetanse gjennom kursing av medarbeiderne, samt kompetanseheving av GIS medarbeiderne. Bruken av geodata har vært sterkt økende innen plansaksbehandling.

Vår innsynsløsning er en Geodata Web-klient. Denne er relativt stabil i drift, og godt utbygd. Løsningen er snart

utdatert teknologisk sett, i og med at leverandøren Geodata AS har utfaset produktet. Fylkesmannen må derved ta stilling til erstatningsløsning. Satsingen på GeoPort vil etter vår erfaring så langt, kun bety en delvis løsning av fylkesmannens framtidige behov for "GIS-støtte", men også dette er usikkert.

Medarbeiderne etterspør i betydelig grad GIS funksjonalitet ut over de tilrettelagte søk. Dette løses ved at mange medarbeidere bruker felles GIS verktøy (ArcGIS) fremfor innsynsløsningen. Bruken av GIS øker mest innen miljøvernsektoren, mens den er stabil på landbruk, mens Justis- og byggesak og Beredskapsavdelingen fortsatt ikke benytter verktøyet i særlig grad. Denne løsningen krever betydelige ressurser i å holde lokalt lagrede basis-geodata oppdatert. I denne sammenheng er det meget viktig at FADs initiativ, for en felles administrert geodatabase for embetene, kommer i drift. Etter vårt syn er det utviklingsarbeid med basis i en slik geodatabase som bør danne grunnlaget for videre satsing på fellesløsninger for alle embetene.

Samarbeidet innenfor Geovekst fungerer godt. Det må nevnes at den store interessen for lasertakst i skogbruket har initiert vellykkede Geovekst – prosjekter med heldekkende laserscanning over flere kommuner. Dataene gir nytteverdi for flere parter.

Andre

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510 Fagdep.	
Andre faglige oppg. på oppd. for statlige virk.	kr 602 140,09	kr 0,00
Andre faglige oppgaver for ikke-statlige virk.	kr 365,00	kr 0,00
Ressursbruk knyttet til adm/felles oppg./drift	kr 15 682 340,98	kr 0,00
Sum:	kr 16 284 846,00	kr 0,00